GHEORGHI MARKOV / SIBERIA
Coperta de
DAN ERCEANU
FEOPrMH MAPKOB Cn6Hpb
MOCKBA, «MOJIO – flă H rbă PAHA», 1973
Toate drepturile asupra acestei versiuni sunt rezervate Editurii UNIVERS
Gheorghi Markov
SIBERIA
roman
CARTEA A DOUA
În româneşte de FÂNUŞ NEAGU şi
ALEXANDRĂ NICOLESCU
Postfaţă de TATIANA NICOLESCU
Editura UNIVERS
Bucureşti, 1984
Partea întâi POLIA
CAPITOLUL ÎNTÂI
I

Pe timp de iarnă, în Narâm drumurile sunt de cinci, de zece ori mai scurte decât vara. Spre Crăciun, râurile mari şi mici îngheaţă pe la praguri până aproape de fund, mlaştinile de netrecut se acoperă cu o platoşă uriaşă de gheaţă, lacurile şi limanurile stau nemişcate, sclipind sub un geam neted şi lustruit de vânturi, gros de doi arşini. Aleargă unde vrei, zboară unde te-ndeamnă sufletul!

Epifan Krivorukov are totul pregătit pentru drumurile de iarnă: un cal vânjos, cu picioare lungi, cu o coamă scurtă şi cu coada aleasă – un asemenea cal nu se teme de nicio înzăpezire; o sanie uşoară pe tălpi late, ca nişte schiuri; şube lungi până la călcâie din blănuri de elan, câine sau oaie; te înveleşti în ele şi nu te mai frige niciun fel de ger şi nu te va pătrunde niciun fir de vânt.

Vestea că are un drum de făcut i-a adus-o Poliei Domnuşka – veşnic prezentă în o mie de locuri. Era dimineaţa devreme. Dincolo de perete vuia viforniţa. Zăngăneau geamurile în ramele de lemn – gata să se spargă. Polia se trezise şi stătea culcată, ascultând

înfiorată. Acuş-acuş, sus, în camera Anfisei Trofimovna, pendula va bate de cinci ori. Atunci ea va sări repede de sub plapumă, se va îmbrăca şi, apucând găleata, se va repezi, împreună cu Domnuşka, să mulgă vacile.

Dar pendula părea să zăbovească şi. nu se grăbea să facă să răsune casa de sunetul ei prelung şi asurzitor. Nu cumva s-o fi stricat? Sau ea s-a trezit la o oră nepotrivită?

Deodată în uşa cămăruţei de sub scară, răsună o bătaie uşoară. Polia săltă puţin capul. Cineva atinse din nou cu vârful degetelor uşa: o dată, de două ori. Polia îşi puse repede o rochiţă şi îşi vârî picioarele în pâslari.

— Cine-i acolo? Cine e? şopti, neliniştită, Polia, lipindu-şi urechea de uşă.

— Deschide, Polia.

— A, Domnuşka! Deschid îndată.

— Cu băgare de seamă, temându-se să-şi trezească socrul şi soacra, Polia scoase cârligul din inel şi încet-încet deschise uşa.

— Intră, Domnuşka. Să nu dai peste scaun, fii atentă.

— Nu te teme, Polia. Se vede ca-n palmă. Uite cum străluceşte luna!

— Ia, aşază-te pe ladă, Domnuşka.

— Polia se retrase în colţul cămăruţei şi se ghemui pe patul nestrâns care păstra încă vie căldura trupului ei. Inima i se strânse, cuprinsă de presimţiri sumbre.

— Da’ tu de ce nu dormi, Dorana Korneevna?

— E timpul să ne sculăm. Acuş-acuş o să bată ceasul. Ascultă, Polia, ce au scornit nătărăii noştri de sus. Pe Nikişka l-au trimis la oraş cu convoiul, iar pe tine, Epifaşka te va lua acum la pescuit.

Polia îşi aminti pe loc visul din noaptea trecută. Un râu şerpuind printre malurile abrupte, împădurite, un vapor, plescăitul apei pe bancurile de nisip. Vaporul nu pluteşte, ci sare, ţopăie, şi Poliei, cuprinsă de nelinişte, i se pare că dintr-o clipă în alta el se va izbi de un grind al malului, şi e greu de închipuit că ar mai fi putut rămâne ceva din ea după această izbitură.

„Vaporul înseamnă drum. Dar ce drum pot să fac eu?

Poate mă voi repezi până la Parabel să-l văd pe taica", şi-a zis Polia, străduindu-se să adoarmă cât mai repede, pentru a scăpa de amintirea neplăcută a acestui vis absurd. Şi iată că visul se transforma în realitate! Polia îi povesti visul prietenei ei, iar Domnuşka îşi plesni palmele, şoptind:

— Aoleu, Polia, ce vis urât! Zici că era un vapor care tot sărea şi ţopăia ca un cal împiedicat? Ce lucruri înspăimântătoare!

Sus scârţâi lanţul cu greutăţile pendulei şi în toată casa se auzi un sunet prelung.

— Te-ai sculat, Polia, nu-i aşa? spuse, într-adins cu voce tare, Domnuşka, bătând fără frică în uşă.

— Vin, Doamna Korneevna, vin! răspunse Polia, chicotind în pernă.

Toate acestea erau un joc pentru a o înşela pe Anfisa. Pentru că de câte ori întârzie şi ele puţin cu sculatul, îndată începe să scârţâie podeaua sub picioarele grele ale Anfisei. Aceasta coboară trei-patru trepte şi cu o voce liniştită, dar pătrunsă de veninul reproşurilor, spune:

— Doamna! Palagheia! ce naiba vă tot corconiţi până la ora asta? Sau credeţi că mă duc eu să mulg vacile în locul vostru? Ia te uită la ele ce netrebnice! Dar când vă aşezaţi la masă, sunteţi ale mai vioaie de pe faţa pământului: bucata cea mai bună, bucăţica cea mai gustoasă, p-aia căutaţi s-o trageţi spre voi, nu s-o daţi mai încolo… Ia, hai, repede să vă văd cu doniţele!

…Cinci minute mai târziu, Polia şi Domnuşka, în cojoace scurte, în pâslari, cu basmale pufoase, cu doniţele în mână, ieşeau în curte. Vacile pentru lapte erau ţinute într-un grajd făcut din bârne groase şi căptuşit pe la colţuri cu muşchi şi pământ. Simţindu-le că vin, vacile începură să mugească şi să dea cu coarnele în pereţii de bârne. Domnuşka strigă uşor la ele:

— Ho, mai încet, ochi bulbucaţi!

Polia se năpusti să deschidă portiţa grajdului, dar Domnuşka o opri:

— Stai puţin, Poliuşka. Să-ţi povestesc cum le-am aflat secretele. N-o să vină ea încoace, broasca râioasă, îi e

frig, iar nouă, vezi, ne e cald.

— Ei, ei, Doamna Korneeva, făcu nepăsătoare Polia, nu prea curioasă pentru ce avea să zică Domnuşka şi spunându-şi în gând: „Nu, nu mi-e dat să trăiesc în casa lor. Când se va întoarce Nikişka, o zi n-am să mai stau aici. Tata şi bunicul n-or să ne alunge de la ei, iar mai departe om vedea cei-o fi”.

— Făceam curăţenie pe sus, turuia Domnuşka. Ei, şi m-am băgat eu sub pat, să dau şi pe-acolo cu cârpa. Şi numai ce-au intrat amândoi în camera cea mare şi s-au aşezat pe pat. Ea, vipera, mi ţi-l strânge în cleşte: pe unde-a umblat? Cât peşte a cumpărat? La ce preţ? câţi bani a băut? I-a luat portofelul, a numărat banii. Lipseau! Şi când mi ţi s-a sculat de pe pat şi s-a dezlănţuit! Furtună! El – aşa şi pe dincolo, iar ea îl tot loveşte peste mutră. Simt că şi el s-a înfuriat. O plesneşte zdravăn şi ea se izbeşte de perete. Am îngheţat. Deşi ascunsă sub pat, mi-era teamă. Şi abia au terminat cu scandalul, că iar s-au aşezat unul lângă celălalt şi ta-ta-ta, şi tu-tu-tu de parcă nu s-ar fi petrecut nimic între ei. Numărau şi tot aşezau banii în grămezi. Şi, deodată, el îi spune: „Las-o pe Polia cu mine. O să ţină socotelile. Fata e cu carte, dezgheţată”. Ea părea să se bucure: „Păi, ia-o! Mare lucru nu prea face pe aici, tot timpul fuge la taică-său. Iar acolo, cu tine, poate o să se obişnuiască, o să mai înveţe câte ceva”. Deci, au căzut de acord... Iar tu, Poliuşka, să te temi de el, e cal bătrân, un nemernic, o cutră.

„Nici aici nu e zahăr, nici acolo n-o să fie miere, măcar de s-ar întoarce Nikişka mai repede”, „se gândi, cu un suspin în suflet, Polia, dar nu vru să dea nimic pe faţă, nu prea avea încredere în Domnuşka, deşi simţea că e de partea ei.

— Ştiu să mă apăr, Doamna Korneevna. Eu numai pe faţă sunt liniştită, dar în suflet nu sunt constrânsă de nimic, spuse Polia încercând să se reculeagă. Aprinde felinarul.

Domnuşka se aşează, scăpără un chibrit, aprinse felinarul, pătrunse în mijlocul vitelor, îl agăţă de o stinghie

de lemn prinsă direct de perete.

Polia se apropie de vaca pestriţă poreclită Subbotka[1], o scărpina uşor după ureche, îi şterse ugerul cu prosopul şi începu s-o mulgă. Găleata răsună scurt sub şuvoiul de lapte. Polia ameţi de mirosul cald şi plăcut al laptelui. Subbotka stătea ascultătoare, fără să-şi vânture nici măcar o dată coada lungă. Polia o mulse repede şi se mută lângă Krasotka[2].

„Oare mă va lua cu el pentru multă vreme? Nu cumva are de gând să mă ţină până la sfârşitul iernii? Ce fel de negustoreasă sunt eu? Iată un lucru la care nu mă aşteptam, nici nu mă gândeam… Am să las vorbă prin Domnuşka, fără sfială, ca Nikişka să vină după mine îndată ce se întoarce de la oraş… Şi trebuie să mă reped şi, până la tata… Chiar acum trebuie să mă reped, să-i spun că pe mine mă ia Epifan Korneici cu el la pescuit”, îşi zicea Polia, în timp ce laptele în doniţă susura ritmic.

Cu găleţile pline de lapte, Domnuşka şi Polia se întoarseră în casă. În pridvor Polia îşi încetini paşii. Privind-o prin semiîntuneric drept în faţă pe Domnuşka, ascunsă în şal, o rugă în şoaptă:

— Cum o sosi Nikişka, nu uita, Doamna Korneevna, să-i spui: Polia te aşteaptă, te aşteaptă aşa cum o privighetoare aşteaptă vara.

— Nu mai pune la suflet, Poliuşka. Nu numai că o să-i spun lui Nikişka, dar n-o să-i dau pace până n-o pleca la tine. S-a mai pomenit oare aşa ceva?!… într-o asemenea vreme să-i desparţi pe tineri? Căpcăuni şi vampiri!

Domnuşka se aprinsese aşa de tare, încât nu observă că găleata i se aplecase şi laptele curgea peste marginea doniţei pe treptele pridvorului.

2

În timpul mesei de dimineaţă, Epifan anunţă familiei hotărârea sa.

— Deci, Palagheia, pregăteşte-te de drum, spuse Epifan, suflând în farfurioara cu ceai fierbinte. După masă

1 Subbotka — Sîmbotina (n. t.).

2 Krasotka — Frumuşica (n. t.).

plecăm amândoi pe Obi, pe Tim, pe Vasiugan, să facem bani. Vom călători vreo două-trei săptămâni. Venitul o să-l scrii în le… le… legistul de contabilitate. Ca adevăraţii negustori! Pentru că nu ne ajunge capul să ţinem totul în minte. Apucă-te de treabă! Nu degeaba ai învăţat ştiinţă la oamenii cu carte de la oraş. Dacă o să-ţi dai silinţa, n-o să-ţi pară rău, o să te răsplătesc. Epifan se uită pe sub sprâncene la Polia, făcându-i ştrengăreşte cu ochiul lui perfid.

— Dar, tătucă, de ce să nu-şi dea silinţa? sări Anfisa. Că doar nu o face pentru o casă străină, ci pentru casa ei. Averea bărbatului e şi averea femeii.

— Aş vrea să mă reped până acasă, la taica, spuse Polia, mutându-şi ochii de la Anfisa la socrul său.

— Acasă?… Casa ta e aici acum. Ar fi timpul să te obişnuieşti cu asta, spuse Anfisa, cu ironie răutăcioasă în glas. Dar Epifan nu-i dădu voie s-o supere pe Polia.

— Ce te-a apucat, muiere, să te pui de-a curmezişul? Să se repeadă. Cum necum are un tată acolo. Că doar nu e, Doamne iartă-mă, un om străin, ci chiar tatăl ei.

— Ei., dacă are chef, să se ducă. Nu se duce la iubit, ci la taică-su, se înmuie Anfisa, dar se înmuie numai pentru o clipă. Oftând, o privi sever pe Polia şi desenă poruncitor cu mina un semicerc. Să aduci totul în casă, Palagheia. Să ai singură grijă de tine. Să nu te bizui pe altcineva.

— Despre ce vorbeşti, mamă? o întrebă sincer nedumerită Polia, neînţelegând aluzia Anfisei.

— Păi, Palagheiuşka, gândeşte-te bine, nu mai eşti copil, cum-necum, trăieşti cu bărbată-tu. Anfisa rosti aceste cuvinte rar, cu o voce plină de bunăvoinţă, dar ochii ei negri îi trădau adevăratele sentimente: spre noră zburau scântei pline de răutate.

— Am să-ţi explic, Polia, înţelepciunea soacrei, râse uşor Domnuşka, mişcându-şi nasul lung, şi aruncă Anfisei o privire lipsită de prietenie. Anfisa se îndreptă din umeri, apoi se adună toată, pregătindu-se să primească lovitura. Deci, dacă Epifan o să-ţi facă ţie un cadou, tu să nu-ţi închipui că poţi să-l consideri al tău. O să-l dai mamei-

stăpâna. Ea îl va pune în lada din camera mare, pentru ca, vezi tu, să se păstreze în siguranţă, să fie mai aproape de mâinile ei…

Domnuşka aruncă o privire piezişă Anfisei şi se aplecă repede asupra farfurioarei cu ceai fierbinte. Faţa ei prelungă, osoasă, se înroşi, şi chiar şi urechile-i acoperite de părul rar deveniră purpurii. Se vedea că nu i-a fost uşor să dea această lovitură Anfisei.

— Dacă tăceai, Doamna Korneevna, filosof rămâneai, zise Anfisa, cu glas sugrumat, îndreptându-şi ochii negri spre Domnuşka. În ei se aprinse focul şi năvăli ura făţişă.

— Dar te-a lovit chiar în inimă, femeie! izbucni în râs Epifan, urmărind cu plăcere înfruntarea dintre soţie şi soră.

— Fii atentă, Anfisa Trofimovna, să nu-ţi mănânci fundul cel mare, de lacomă ce eşti! Domnuşka îşi ridică fruntea şi, cu toate că focul ochilor Anfisei o ardea, ea nu făcea decât să se încrunte, fără să dea înapoi.

Anfisa, pesemne, simţi că Domnuşka nu se va lăsa, şi se năpusti mânioasă asupra soţului:

— Câine bătrân ce eşti! Altul n-ar îngădui să se facă haz de nevastă-sa! Dar ţie ţi-e totuna, numai să ai de ce să râzi: ha-ha-ha!

— Veselia, femeie, mi-a plăcut totdeauna! Zău! Şi Epifan se porni pe râs, trăgându-se din când în când de urechea cu cercel.

Polia vru să se scoale şi să plece, dar se stăpâni, se strânse şi mai mult în ea; stătea fără să privească pe nimeni. Toţi mâncau în tăcere, fără să se mai necăjească unul pe celălalt. În sfârşit, Epifan întoarse ceaşca cu fundul în sus şi spuse:

— Hai, Palagheia, pregăteşte-te de drum. Ajut-o pe Domnuşka să pună merinde în sac. Iar lăzile cu marfă puneţi-le în coşul saniei. Mergem cu doi cai: noi în sania cu coviltir cu cel din faţă, iar proviziile şi marfa cu cel de-al doilea cal. 11 înhămăm la cealaltă sanie şi-l legăm cu căpăstrul de cea din faţă.

— Bine, tătucă, spuse Polia, supusă, ridicându-se de

la masă, şi-l privi întrebător pe Epifan. El ghici ce aşteaptă.

— Şi cum termini cu strânsul, te repezi la taică-tău. Numai să înhami bine caii: drumul dus-întors nu e prea scurt.

— Of, Epifane, îţi, răsfeţi nora! O să-ţi dai seama mai încolo, dar o să fie prea târziu. Eh, alţi bătrâni ţin mai strâns în frâu nurorile tinere. Iar tu… Anfisa se sculă cu greu, fără grabă, de pe scaun, îşi ridică brusc capul, acoperit cu un şal, şi începu să se închine spre icoanele din colţul din faţă. La început făcu o cruce mare de la frunte la pântece, apoi una mai mică, şi în sfârşit una şi mai mică – de la bărbie la piept.

— Apără-ne şi păzeşte-ne, Sfântă Fecioară, murmură ea şi, deodată, observând că Domnuşka îşi pune cojocul pe umeri, spuse cu un alt glas: Dar tu, Doamna, unde te duci? Iar te-oi fi ducând la biserică? Pâinea şi sarea lui frate-tu le înfuleci, dar de muncit munceşti pentru taica Bonifati. Asta se descurcă şi fără tine. Chimirul lui e mai plin ca al nostru. Mai bine strânge vasele şi pe urmă du-te de curăţă grajdul vacilor. Vacile s-au scufundat până la coarne în bălegar!

— Să-ţi fie ruşine! Că doar abia ţi-ai făcut cruce 1 Ştiu eu ce am de făcut. Am să înham acuşi calul Poliei şi am să fac curat şi aici şi prin ourte. Domnuşka nu se mai îmbrăcă până la capăt, îşi strânse şalul, motolindu-l, şi ieşi trântind uşa.

— Putea să şi-l înhame şi singură. Că doar nu e cucoană mare, îi aruncă în urmă Anfisa şi, încet, târşindu-şi picioarele, pluti spre scara care urca la etajul casei.

— Epifan, ia urcă după mine, se întoarse Anfisa către acesta, oprindu-se pe prima treaptă. Epifan îşi făcu cruce neatent, fără să se uite la icoane, mormăi ceva neînţeles şi porni în urma nevesti-sii.

După ce ei plecară, Polia se îmbrăcă repede şi se năpusti în curte. Mai repede, să se ducă cât mai repede la tatăl său! Ce e drept, socrul îi poruncise întâi să strângă tot ce îi trebuie pentru drum, şi numai după aceea să se ducă la Parabel să-şi vadă tatăl. Dar multe se mai spun şi-n

casa asta! Doar dacă ar fi s-o asculţi pe maică-soacră Anfisa şi tot ai putea să-ţi pierzi capul, iar dacă ar fi să dai ascultare tuturor părerilor şi poruncilor Krivorukovilor ai înnebuni de-a binelea. Cum stătuseră de vorbă azi de dimineaţă la masă? Şi aşa se întâmplă întotdeauna! Nu stau de vorbă, ci aruncă unul în altul cu buturugi. Nu, nu, nu poate să piardă nicio clipă. Mai ales că Anfisa şi-a luat soţul sus. Acum o să-l bată la cap mult timp cu verzi şi uscate. Şi Polia nu avea nici cea mai mică îndoială că n-o să-l înveţe să fie milostiv şi bun la inimă.

Domnuşka înşeuase calul. Polia-i mulţumi, sări în sanie „atinse uşor calul eu hăţurile pe spinare şi dispăru dincolo de capătul satului. De fapt, cu un cal bun, între Goleşcihina şi Parabel distanţa nu părea mai lungă de-o aruncătură de băţ! Când se apropie de casa tatălui său, fără a intra în curte, se repezi la fereastră: oare o fi acasă? Nu cumva a plecat la capătul lumii să lecuiască vreun surghiunit năpăstuit de soartă? Avea o inimă deosebit de miloasă, mai ales când era vorba de oameni nevoiaşi. De mică, Polia observase acest lucru.

E acasă! Stă la masa lui, vrăjeşte în faţa cântarului de farmacie, îşi roade ţigaretul, scoate fum ca o locomotivă. Polia fu cât pe-aci să se înăbuşe de bucurie: e tata, o să vorbească cu el!…

— Bună ziua, tătucă. Cum o mai duci? Trecu vijelios prin tindă, gata s-o doboare pe bucătăreasa care se tot foia pe lângă soba încinsă.

Gorbiakov, preocupat de munca lui, n-o simţise venind. Auzindu-i glasul sonor sări în sus, vărsând pe masă nişte praf gălbui, şi îşi îmbrăţişă fiica, strângând-o la piept.

— Fetiţa mea! Comoara mea nepreţuită! Ce dor mi-a fost de tine! De ce oare te-am lăsat să pleci în casă străină? De unde iubirea ta *pentru el*, necerută, neprezisă de nimeni! – îi apărură lacrimi în ochi, inima începu să-i bată mai tare, răsunând undeva sub omoplat. Dar Gorbiakov se stăpâni, tăcu. El o învinuieşte pe fiica lui! Oare se poate aşa ceva? Oare acestea se potrivesc cu imaginea pe care şi-o făurise despre om, despre dragoste,

despre viaţă? Nu, în niciun caz! Fiica lui şi-l alesese pe cel chemat de sufletul ei. E femeie independentă, liberă în toate, liberă să-şi aleagă singură drumul în viaţă.

— Ce-i cu tine, Poliuşka-doliuşka, de-ai venit pe neaşteptate? Nu ştiu de ce credeam că o să treci pe la mine mai pe seară… Ei, oricum sunt bucuros… foarte bucuros, murmură Gorbiakov, jenat de cuvintele dintâi cu care îşi întâmpinase fiica, spunându-i pe numele cu care-i plăcea s-o alinte pe când mai trăia. Frosia, soţia lui. Timpurile acelea i se păreau acum tare îndepărtate, şi uneori avea impresia că în această casă trăia, muncea, se mişca, se gândea nu el, ci altcineva, care numai pe departe semăna cu el. Viaţa aceea îndepărtată era atât de neobişnuită prin plinătatea fericirii, încât aducea mai curând a basm decât a poveste adevărată: „A fost odată ca niciodată un tânăr voinic şi chipeş, bun la suflet, şi avea o nevastă prietenă, şi o iubea mai mult decât orice pe lume… şi după multă vreme, sau după puţină vreme, li s-a născut o fată… Şi i-au zis Poliuşka…”

Dându-i Poliei drumul din braţe, Gorbiakov făcu un pas înapoi, o privi în ochi şi înţelese că e şi tulburată şi supărată de ceva.

— Cei ou tine, Poliuşka-doliuşka? Ce ţi s-a întâmplat?

— Tată, eu plec. Epifan Korneici mă ia, cu el.

— La Tomsk, cu convoiul? spuse ce-i trecu prin cap Gorbiakov, nevăzând în plecarea asta nimic rău.

— Nu, zice că mergem să facem bani pe Obi, pe Tim, pe Vasiugan…

— Deci aşa! se miră Gorbiakov şi simţi cum i se strânge inima.

— Tătucă, vrea să trăim ca negustorii. Zice că eu să ţin evidenţa într-un registru de venituri şi cheltuieli, explică Polia, amintindu-şi de cuvintele spuse de Epifan la masă. Ştie că prietenii tăi surghiuniţi m-au învăţat carte printre picături.

— Ia te uită la el, într-adevăr, începe să facă afaceri în stil mare… Deci, a hotărât să te atragă în… Gorbiakov nu-şi termină vorba. Voia să zică în afacerile lui scârboase,

dar fata era şi aşa speriată de călătoria ce o aştepta. Ce părinte iubitor vrea să provoace şi mai multe suferinţe propriului copil! Gorbiakov fluieră glumeţ, prefăcându-se bine dispus. Cu ochii sclipind vesel pe sub sprâncenele stufoase, adăugă fără prea mare siguranţă: Ei, ce să-i faci, fata mea, poate că trebuie să te duci. O să-mi fie tare dor de tine, o să mă tot uit pe fereastră…

Dar Polia îşi cunoştea foarte bine tatăl şi pricepu că i se aşternuse o greutate pe suflet. Rolul de om indiferent la tot ce se petrecea îl jucase, să spunem drept, nu prea bine. Nu spunea ce gândea. De dus la drum „să se ducă fata, dar cum stăm cu povestea că Epifan îi atrage fiica în treburile comerţului şi, vezi Doamne, îi acordă un loc destul de important în afacerile lui? Are dreptul ei, ca tată, să-i dea voie Poliei să păşească pe un asemenea tărâm, fără să-i sufle un cuvinţel despre tot ce i se poate întâmpla? Trebuie oare să aştepte clipa când fiica lui va înţelege ea însăşi toată putreziciunea mediului în care o adusese dragostea? Sau să încerce s-o facă să înţeleagă încotro se îndreaptă? Căci, iată, acum nu e oare prea nepăsător faţă de soarta fiicei sale? Nu trebuia oare, ca un an-doi în urmă, să se amestece în iubirea Poliei, în relaţiile dintre ea şi Nikifor şi să sfarme tot mersul întâmplărilor din viaţa ei, neîngăduind această căsătorie, care-i poate aduce fetei numai cătuşe?… Oare chiar cătuşe? Nu cumva el vede cam prea întunecat totul? Polia nu e omul care să primească fără a crâcni poruncile altora, ca să devină o jucărie în mâna soţului şi a rubedeniilor… Şi zi, atunci: Polia este o fire independentă şi are conştiinţa propriei demnităţi, ca dovadă încercarea de a-l asigura că pleacă din casa lui doar pentru puţină vreme şi primul lucru pe care îl va facie, în cel mai scurt timp, va fi să se întoarcă la el împreună cu Nikifor. Nu s-a îndoit de asta o clipă, a crezut-o fără să stea pe gânduri şi fără să ţină seama de faptul că şi cealaltă parte îşi are drumul ei în viaţă şi o cu totul altă imagine despre viitorul Poliei şi al lui Nikifor. Şi uite, mă rog, el încă nu a mişcat un deget ca să-şi ajute fata să-şi îndeplinească dorinţa de-a se întoarce, iar cei de dincolo

au şi început să acţioneze şi acţionează cu bătaie lungă şi cu stăruinţă. Şi el ştie cât de întortocheate, spinoase şi viclene sunt drumurile vieţii! Oare nu cumva o să se întâmple totul pe dos, adică să-şi aştepte fiica acasă, iar lucrurile s-o ia la vale pe altă cărare? Polia va fi, poate, copleşită de viaţa într-o casă bogată. Preocupările, treburile, vânzoleala din familia Krivorukov, i se vor părea dintr-odată apropiate şi atractive. Nu, nu putea să şi-o închipuie pe fiica lui negustorească, în întregime stăpânită de patima îmbogăţirii… Toate aceste gânduri îl cuprinseră în câteva clipe pe Gorbiakov, şi stătea în faţa fiicei sale oarecum dezorientat. Tocmai de aceea jocul lui de-a indiferenţa era atât de artificial.

— Ce să fac, tătucă? Nikişa lipseşte, nu se va întoarce prea repede, iar de plecat, trebuie să plec azi. Polia îl privea drept în ochi şi aştepta răspunsul lui pe loc, fără să-l amâne nicio clipă.

Gorbiakov însă se tot muta de pe un picior pe altul, se gândea cum să iasă mai bine din această situaţie. Fireşte, dacă i-ar lua apărarea fetei cu toată hotărârea, Epifan se va preda, va da înapoi. „Ce faci, cuscre? Oare de-asta am dat-o băiatului tău de nevastă, ca să faci din ea o vânzătoare la tejghea?” Dar ăsta ar fi oare un câştig? Polia încă nu se lovise de treburile lui Epifan, nu ştia încă cine e socrul ei şi de ce e în stare, şi nu ştia până unde se pot înjosi oamenii pentru bani. Trebuie să afle toate astea singură, trebuie neapărat. Altfel nu va găsi niciodată puteri să-şi apere viitorul. Roata lui Krivorukov o va sfărâma cum sfărâmse soarta multor altor oameni? Pe urmă mai e un lucru important de care trebuie să ţină seama: conflictul cu cuscrul bogat va deveni neîntârziat cunoscut şi în Parabel, şi în Narâm, şi în Kolpaşevo. Locuitorii Narâmului şi mai ales vârfurile poliţieneşti, de care Epifan era foarte legat, au întotdeauna urechile aţintite. O să înceapă să bârfească, să caute să afle: ce, da’ de ce, da din ce cauză? Nu e deloc timpul potrivit să atragă mai mult atenţia asupra lui, un felcer modest, care bate drumurile, considerat un om ciudat, deşi tăcut, dar în orice caz de o

loială supusenie. Căci îl are în grijă pe fugarul din taigaua îndepărtată, şi cu privire la acesta s-a primit a treia cerere a comitetului: Gorbiakov, cu orice preţ, dar cu orice preţ, păstrează-l pe Akimov în siguranţă şi asigură-i posibilitatea să fugă mai departe. La Stockholm îl aşteaptă treburi foarte importante, pe care numai el, Akimov, poate să le îndeplinească, nimeni altul.

— Poliuşka-doliuşka, eu în locul tău m-aş duce, spuse Gorbiakov, liniştit şi ferm convins. Să-ţi explic de ce. În primul rând, n-ai fost niciodată prin locurile acelea. E întotdeauna interesant să vezi lumea. În al doilea rând, în timpul călătoriei o să afli şi o să înţelegi multe. Totuşi, ai venit într-o casă străină, şi, bineînţeles, vrei să ştii ce e pe acolo, pe la ei, cum trăiesc. Când trăiai aici la noi le ştiai pe toate. Câţi bani o să ia tata de la stat, cât o să scoată muncind în taiga bunicul Fedot şi câţi o să capeţi tu lucrând la strângerea alunelor, la prelucrarea peştelui, la năvoadele negustorilor. Iar acum, ce ştii tu despre ei? Ştii doar că Krivorukovii au un trai îndestulat cum puţini oameni îl au. Dar de unde am ei de toate? Nu ştii nimic. Şi acum o să vezi, fără asta nu se poate. Din câte îmi aduc aminte, tu te înţeleseseşi cu Nikişa să duceţi o viaţă independentă. Nu-i aşa? Sau ţi-ai schimbat gândurile?

Ascultându-şi tatăl, Polia se schimbă văzând cu ochii. Se înveseli. Întristarea şi îngrijorarea, ascunse undeva în colţul buzelor, scădeau, se risipeau. Glasul îi răsună iar plin de bucurie, iar trupul ei, strâns în talie peste cojoc cu un chimir bărbătesc, se încordă vesel, gata de-a porni la treabă.

— Da ce zici, tătucă? Ce vorbă e aia să mi se schimbe gândurile? În niciun caz. Să-ţi spun drept, eu simt că n-o să pot trăi cu Anfisa Trofimovna. Pe toţi îi măsoară după ea. Până acum s-a năpustit şi asupra mea o dată sau de două ori. Dar mie nu mi-e frică de ea, tătucă, nu fac un pas înapoi din ale mele, oricât mi-ar fi ea de potrivnică. De altfel, Epifan Korneici mă ia la timp ou el. O să văd, o să ascult, o să aflu cum şi ce are el pe acolo. Iar dacă se va întoarce între timp Nikişa, va veni la tine. Tu o să-i

povesteşti cum am fost aici şi ce-am vorbit noi doi.

— Sigur că da, dădu din cap Gorbiakov. Dacă o să plec, o să fie pentru foarte puţină vreme. Un surghiunit din Ust-Vasiugansk e bolnav. Trebuie să mă duc la el. Să nu cumva să-şi dea sufletul. Plămânii. Tuşeşte. Dacă dă în ftizie, atunci nu-l mai salvezi cu nimic.

— Tătucă, da fugarul acela, pe care l-am dus în coliba bunicului, s-a prăpădit sau a scăpat? Oare bunicul nu de el se îngrijeşte în taigaua îndepărtată? Domnuşka noastră, cea atotştiutoare, a venit odată de la biserică şi a spus: „Bărbaţii o să plece în razie prin pădure. Surghiunitul acela care a evadat toamna trecută din Narâm, trăieşte prin locurile noastre. L-au văzut cei din Nesterov. Umblă zvonul că ar căuta, nu se ştie ce, prin păduri şi câmpii. Cum de n-a îngheţat până acum, nici Dumnezeu nu ştie. Sau poate, tătucă, sunt numai vorbe goale.

Gorbiakov îşi umflă caraghios obrajii, mişcându-şi mustaţa. O ascultă pe Polia până la capăt şi izbucni în râs:

— Câte mai scornesc şi oamenii! Bunicul, fetiţa mea, e singur în taigaua îndepărtată. Doar tu ştii, în fiecare an se întâmplă aşa. Aşteaptă-l abia spre Crăciun, trânti el minciuna, fără măcar să-şi întoarcă privirea de la fiică-sa. O privea stăruitor şi se întreba: m-a crezut sau numai se preface? Se pare că îl crezuse, fiindcă îl întrebă cu totul altceva:

— Da’ tu, tată, nu ai nimic de trimis la Narâm? Mâine, peste zi, o să rămânem acolo. Epifan Korneici are treburi cu un negustor.

Ce întâmplare! Gorbiakov căuta de câteva zile o ocazie să trimită veşti despre Akimov la Narâm: e ascuns şi în siguranţă, deocamdată nu sunt motive de îngrijorare. Dar după avântul de la început se opri să-şi facă socotelile la rece. Numai la gândul că, neştiutoare, fata va merge la unul din magazionerii hambarelor de pe chei, şi, împreună cu un fleac de doctorie, va da şi o reţetă formală pe care, cu litere latine, este cifrată vestea lui, Gorbiakov se simţea uşor jenat şi parcă îl mustra şi cugetul.

Când îl foloseşte în legăturile sale secrete pe

uriadnicul Filatov, simte de fiecare dată o victorie interioară: „Iată, faraoane, o să doici corespondenţa mea, ca şi cel mai bun poştaş. Şi n-ai ce să-i faci, o s-o duci, pentru că noi suntem mai şmecheri, mai copţi pentru viaţă, tâmpit patentat ce eşti. Şi dacă de noi depinde viitorul, atunci toată camarila voastră ţaristă îşi trăieşte ultimele zile…”

Polia… Aici se năşteau cu totul alte gânduri. Demult, Gorbiakov simţea că-i este din ce în ce mai greu să-şi ascundă faţă de fiică-sa adevăratele-i păreri şi concepţii despre viaţă, munca sa pentru revoluţie, pentru partid. Când Polia era mică, totul mergea uşor şi simplu, dar pe măsură ce anii treceau a fost nevoit să se prefacă nu numai în faţa organelor puterii, ci şi acasă. Ochii pătrunzători ai fiicei îl urmăreau neîncetat şi uneori era nevoit să meargă la aşezarea lui Fedot Fedotovici din taiga şi aici, sub paza lui mereu trează, să pregătească poşta fie pentru Narâm, fie pentru Tomsk, şi uneori chiar pentru locuri mai îndepărtate – Petrograd, Stockholm, Geneva, Paris.

Iar acum, înainte de a se despărţi de fiică-sa, renunţând să trimită cu ea poşta la adresa ilegală, Gorbiakov simţea că nu, treburile nu mai pot continua la fel. Venise vremea să-şi deschidă sufletul în faţa fiicei. Era de neconceput ca ea să nu cunoască ce fel de sentimente sălăşluiesc în sufletul lui… Poate să-i spună totul pe loc. Ar putea să înceapă cu întâmplarea aceea cu fugarul. Căci chiar ea l-a salvat de la razie… Spunându-i, ar putea să-i încredinţeze, cu conştiinţa curată, şi poşta pentru Narâm. Ce bucurie i s-ar aşterne în inimă: fiica, tovarăş de luptă…

— Rămâi sănătos, tătucă! Eu fug. Krivorukovii poate au şi început să mă caute, se grăbi dintr-odată Polia.

— De ce pleci aşa, repede? Mai stai o clipă, Poliuşka-doliuşka. Că iar rămân singur.

— Gorbiakov, parcă rupându-se de gândurile lui, îşi luă fiica de mână şi o privi cu duioşie în ochi.

— Cum te întorci, fetiţo, vino neîntârziat la mine. O să ne aşezăm împreună la masă şi o să vorbim multă,

multă vreme. Vreau să-ţi spun ceva deosebit de important... Tonul cu care Gorbiakov rosti aceste cuvinte era plin de importanţă, iar faţa lui i se păru Poliei foarte, foarte gânditoare şi serioasă. Oare ce are de gând să-i spună?

— Dar ce-i cu tine, tătucă, te-ai hotărât să te însori la bătrâneţe? Vorbeşti ca o ghicitoare şi ai o privire atât de gravă! se nelinişti Polia, privind fix faţa tatălui său.

— Nu, Poliuşka, nu! Deocamdată, du-te. O să vorbim când o să te întorci. Acum n-avem timp. Gorbiakov îşi îmbrăţişă fiica, apoi, apucând-o de bărbie şi ridicându-i, puţin capul, o sărută pe un obraz, pe celălalt şi în sfârşit pe vârful nasului. Aşa îşi luau rămas bun şi pe vremuri când el pleca la bolnavii săi şi o lăsa acasă.

— Du-te cu bine şi întoarce-te cât mai repede, şopti Gorbiakov însoţind-o spre ieşire, prin tinda largă.

CAPITOLUL AL DOILEA

1

Epifan Krivorukov n-a zăbovit prea mult nici în Narâm, nici în Kargasok. Şi colo şi colo au înnoptat, s-au odihnit, au dat grăunţe cailor şi au pornit mai departe. Nici în magazine nu intrau, treceau prin faţa cârciumilor şi a birturilor. Era clar, Epifan se grăbea undeva. Polia încercă să-şi iscodească socrul de ce şi la ce bun atâta grabă. Drept răspuns însă, Epifan închise tainic un ochi şi, învăluind-o în rotocoalele de aburi ce-i năvăleau din gură în gerul sticlos, răspunse zâmbind:

— Cine umblă gură-cască, Palagheia, ăla bea doar apă.

„Probabil ne vom opri la Ust-Tâmsk. Acum, acolo, tocmai ies osteacii şi tunguşii ou blănurile din urmane[3], se gândi Polia, şi urmă liniştită: Nu mi-e oare totuna dacă mergem sau stăm pe loc? înainte de două-trei săptămâni, oricum nu ne întoarcem acasă”.

Dar ciudat: nici la Ust-Tâmsk Epifan nu a făcut un popas mai lung. Au mas peste noapte şi în zori au pornit pe

3 Urman (cuvînt de origine tătară) — pădure, mai ales de conifere (n. t.).

drumul bătătorit de tălpile săniilor şi tot spre nord, spre nord. „Oare Epifan Korneici e hotărât să ajungă până la Surgut? Ce interes îl atrage într-acolo?” se întrebă Polia, cercetând, din sanie, spaţiile nemărginite.

Dacă vara Narâmul este monoton şi plictisitor, de iarnă nici nu merită să mai vorbeşti. Unde ţi-arunci privirea, zăpadă, zăpadă şi iar zăpadă. E atâta albeaţă, că te dor ochii. Nu numai lacurile şi râurile, luncile şi dealurile sunt acoperite de zăpadă, ba chiar şi pădurile de pe ţărm sunt înfundate în nămeţi până aproape de vârf. Arareori, pe acest câmp infinit şi alb apare o pată întunecată şi orizontul e străbătut de o dungă neagră. Îţi mijeşti ochii, şi când îţi încordezi mai mult privirea, nici nu mai e nevoie să te căzneşti să afli ce sunt acele pete.

Oricât ar fi de tare gerul, oricât de turbată ar fi viforniţa, pământul din Narâm îşi trăieşte tumultuos viaţa sa ascunsă. Nu există forţe în natură care ar putea să o ţină ferecată. De sub pământ ţâşnesc pâraie care aruncă la suprafaţă o apă ruginie şi niciun fel de zăpadă nu poate să stingă această culoare cu sclipiri roşietice. Câteodată, când ninsoarea cade potop, ai impresia că pata a dispărut pentru totdeauna! Dar peste o zi-două observi că zăpada s-a îmbibat de rugină precum un bandaj de sângele dintr-o rană abia deschisă. Iar dungile negre din depărtare sunt marginile urmanelor din Narâm. Aproape pe toată lungimea, Obi curge străjuit de maluri în două etaje, primul etaj alcătuindu-l muchiile luncii inundabile, în care îşi dezlănţuie forţele sale atotputernicul râu, al doilea pădurile. Când apele se revarsă, lărgindu-se cu cinci, zece sau chiar mai multe verste, numai malurile abrupte şi dealurile înalte, acoperite pe sute şi mii de verste cu pădure, potolesc năravul furtunos al râului revărsat. Oricât ar izbi cu valurile, oricât ar roade cu coamele ascuţite ale şuvoaielor din pământul bătătorit de veacuri, nu mai poate năvăli nicăieri. Continentul – aşa se numeşte la Narâm acest pământ tare, care nu este supus inundaţiilor. Locuitorii ţinutului cunosc foarte bine năravul năprasnic al râului. Sătucurile, cătunele, sălaşurile osteacilor şi

tunguşilor sunt construite negreşit pe malul continental. Aici, sub protecţia pădurilor de pini şi cedri, este mai multă linişte nu numai în perioada revărsării apelor, primăvara şi vara, dar şi iarna, când viforniţele smulg de pe râurile şi lacurile îngheţate nămeţii de zăpadă, îi ridică până la cer, şi, pământul se cufundă într-o beznă de nepătruns.

Poliei îi plăcea întinderea de necuprins a Narâmului. „Asta zic şi eu lărgime. Aici poate să se plimbe în voie şi vântul şi omul”, se gândea ea. Însă întinsul alb şi mut te obosea repede şi o plictiseală surdă punea stăpânire pe tine. Polia închidea ochii şi aţipea. Prin minte i se perindau, în dezordine, imagini din trecutul ei. Ca o scăpărare de curcubeu sau ca o străfulgerare îi apărea când ceva din copilărie, când o frântură din petrecerea de nuntă, când, dintr-odată, chipul fugarului pe care îl salvase în toamnă de răzbunarea poliţiştilor şi a mujicilor beţi. Ah, chipul acestui flăcău era de neuitat!… Ochii lui căprui mereu aţintiţi, mereu la pândă… Bărbuţa, pe care o lăsase să-i crească pentru a-şi ascunde tinereţea şi pentru a-l face să semene cu un pescar de pe Obi, i se zbârlise ca o perie. În fiecare unduire a trupului se simţea că e gata să sară, ca o fiară încolţită. Poate să dispară cât ai clipi din ochi şi poate să dea o lovitură neaşteptat de dibace şi de puternică.

Pentru a-şi alunga piroteala, Polia deschidea ochii, privea câteva clipe întinderile, uitându-se cum fuge la orizont, ba apropiindu-se, ba depărtându-se, dunga neagră a pământului, dar, repede, pleoapele i se lipeau, devenind chinuitor de grele.

Şi iarăşi apăreau imaginile trecutului, dar acum, acoperind noianul chipurilor şi lucrurilor, o priveau mereu numai ochii tatălui său: mari, cu genele dese, gânditori şi trişti. Exact cum o priviseră cu trei zile în urmă, în clipa despărţirii. Şi, prin scârţâitul prelung al zăpezii de sub tălpicile saniei, se auzea glasul tatălui: „O să ne aşezăm împreună la o masă şi o să vorbim multă, multă vreme…” Oare ce taină de nepătruns se ascunde sub vorbele astea?

O bântuiau presimţiri întunecate. Cu siguranţă că bătrânul îi va dezvălui ceva deosebit şi cu totul neaşteptat, o taină, o taină îngrozitoare… „Ştii, Poliuşkadoliuşka, tu nu eşti fata mea, ci o străină… Iar mama Frosia nu ţi-este mamă… şi nici bunicul Fedot nu ţi-e bunic, ci un străin, aşa ca orice bătrân pe care-l întâlneşti…” Doamne! ce nenorocire să fii singur pe lume, fără rude… fără oameni apropiaţi!… Dar Nikifor? Oare mi-e soţ?… Păi el s-a dus la Tomsk cu convoiul de care şi nu se va mai întoarce… Nu se va întoarce niciodată, pentru că pe drum gheaţa a crăpat sub copitele cailor şi el s-a înecat împreună cu convoiul…

Polia tresări şi îşi înălţă nelinişitită capul. Un geamăt i se rupse din piept.

— Ţi s-a năzărit ceva rău, Palagheia? Ai scos un ţipăt în somn, spuse Epifan, chicotind şi privind-o pieziş. Stătea alături de noră, învelit ca şi ea, până la gât, în blana de elan… Tăcuse tot drumul, doar din când în când azvârlea o vorbă calului care se acoperea de spumă.

Polia nu vru să povestească ce i se năzărise. Cine ştie cum avea să răstălmăcească Epifan vorbele ei.

— Am aţipit şi mi s-a părut că mă prăvălesc într-o groapă. De-aia am ţipat, zise Polia, socotind că nu se cuvine să nu spună nimic.

— În somn poţi avea tot felul de vise. Odată, am adormit şi am visat că mă uit într-o oglindă. Ochii şi chipul parcă-s ale mele, dar pe piept am păr, pe cap coarne, ca cerbul şi, în loc de degete – copite. M-am trezit ud leoarcă şi te rog să bagi de seamă că nu eram niciun pic băut. Altul s-ar fi înfiorat de un vis atât de îngrozitor, dar eu am sărit din pat şi m-am dus repede să mă spăl. Cu doi pumni de apă am spălat dintr-odată toate drăcoveniile alea. Vrei? Mă opresc să-ţi freci obrajii cu zăpadă, propuse Epifan. Polia refuză, deşi, în sinea ei, ar fi vrut să atingă ceva rece. Îşi linse buzele cu limba şi trase pe nas aerul geros. Se simţi ceva mai bine.

— Ţi-e rău pentru că nu eşti obişnuită, Palagheia. Eu, uite, pot să bat o mie de verste şi n-am nimic. Lasă, în curând o să te odihneşti, nu ne-a mai rămas mult de mers.

Epifan dădu bice calului din faţă, se întoarse şi-l ameninţă şi pe cel de-al doilea, care venea în frâu, la spatele saniei. Acesta obosise, întinzând până la refuz frâul.

— Leneveşte-te, Savrasâi, leneveşte-te, o să te încălzesc eu cu biciul ăsta!

Calul îşi scutură coama, începu să bată mai tare din copite, probabil înţelesese ce-i cerea stăpânul.

2

După aceasta au mai mers, au tot mers şi odihna făgăduită de Epifan nu se întrezărea. Din nou Polia ba era trează, ba aţipea. Deodată, deschizând ochii, văzu că merg pe un drum neumblat, acoperit de zăpadă nebătătorită, pe un mic coridor îngust, tăiat într-o pădure deasă de brazi. Polia înţelese că o cotiseră de pe drumul principal pe unul secundar.

— Mergem departe, tăicuţă? întrebă Polia, ocolind cuvântul „unde”, pe care în aceste locuri se străduia să nu-l pronunţe pentru a nu fi nevoită să primească un răspuns de soiul: „Unde-oriunde, pe muntele lui unde ca să tragem dracii de coadă”, sau ceva de felul ăsta, dacă nu şi mai rău.

— Am cotit-o spre cătunul fraţilor-tâlhari, Palagheia. Nemernicii ăştia m-aşteaptă, le făgăduisem că vin cu o săptămână în urmă.

— Cine sunt ăştia, tătucă? se nelinişti Polia, gândindu-se: „Parcă mi-a povestit tata ceva despre fraţii-tâlhari. Ceva îngrozitor, dar ce anume – nu-mi aduc aminte”.

— Cine sunt? Prietenii mei. S-au aşezat aici cu multă vreme în urmă, de nevoie, iar apoi s-au obişnuit. O să vezi şi tu singură… Să nu-ţi fie frică. Uite, aici îi am! Nici nu crâcnesc! Epifan îşi ridică mâna ascunsă în mănuşa de blană de câine şi o scutură prin faţa Poliei. iacătă şi moşia lor! Vezi, cum le fumegă coşul? Netrebnicii, le place căldura! Se învârt în jurul sobei, ca puii pe lângă cloşcă. Epifan îşi smulse din mustaţă şi din barbă ţurţurii de gheaţă, pregătindu-se de întâlnirea cu fraţii-tâlhari.

Polia se gândi să-l mai întrebe câte ceva pe Epifan,

dar. era prea târziu. Drumeagul coti brusc şi în faţa lor se deschise o poiană lunguiaţă. În poiană, parcă lipită de pădure, se înălţa o casă mare, iar ceva mai departe, pe malul lacului, se afla încă o construcţie îngropată în pământ până aproape de acoperiş.

Casă, înconjurată de un gard înalt, era acoperită, ca la ţară, cu joarde. Poarta era durată din bârne cioplite şi prin ea nu putea pătrunde cu una cu două nici fiara şi nici omul.

Epifan se dădu jos din sanie. De prea mult şezut, mâinile, picioarele, mijlocul îi amorţiseră de tot. Începu să se dezmorţească. Pe când tropăia, prin zăpadă (după ce îşi aruncase de pe el blana), şi se întindea, cei din casă îl observară. Poarta se deschise cu zgomot şi unul după altul apărură trei bărbaţi cu căciuli de veveriţă, în cojoace scurte şi cu pâslari negri, răsfrânţi.

— Bine-aţi venit sănătos, Epifan Korneici: de mult vă aşteptăm, vă tot aşteptăm. Unde v-aţi oprit, domnia ta?

Bărbaţii vorbeau toţi deodată, cu nişte glasuri piţigăiate, asemănătoare cu ale unor băietani. Polia îi cerceta atent. Cu feţele rotunde, fără urmă de barbă, cu pielea feţii fleşcăită şi zbârcită, se agitau slugarnici în jurul lui Epifan şi aruncau spre ea priviri nedumerite.

— Ziua bună, Agafon! Ziua bună, Agap! Ziua bună, Aghei! Epifan le strânse mâinile pe rând, îi bătu pe spate, întrebându-i cum o mai duc cu viaţa.

— Slavă Domnului! Trăim, nu ne plângem, Epifan Korneici, piuiră ei, neştiind cum şi prin ce – mijloace să-şi arate bunăvoinţa faţă de oaspeţi.

„Va să zică ăştia sunt fraţii-tâlhari! Dar prin ce seamănă ei cu tâlharii? Poate prin ochii lor oblici… Sunt antipatici şi vicleni”, îşi zicea Polia, fără să încerce, deocamdată, să coboare din sanie, aşteptând ca Epifan să termine de vorbit în voie cu cunoştinţele sale. Era convinsă că drumul lor va continua azi şi că peste noapte vor poposi undeva, în sat.

Dar, iată că Epifan şi bărbaţii aceia fără barbă se îndepărtară de Polia şi începură să vorbească despre ceva

– cu voce scăzută. Apoi, cei trei se grăbiră spre curte, iar Epifan se îndreptă către sanie.

— Ei, Palagheia, am ajuns. Coboară. Aici o să ne oprim pentru o săptămână.

— Pentru o săptămână? Eu credeam că cel mult ca să înnoptăm, spuse, dezamăgită, Polia. Nu-i plăcea această pădure de brazi întunecoasă, care înconjura petecul acesta de pământ, nici casă, cu geamurile oarbe, înguste.

— Avem aici, Palagheia, o mulţime de treburi. Să dea Dumnezeu, să le dăm de capăt la toate. Numai că uite ce, Palagheia, continuă Epifan, coborând puţin vocea, în n-o să stai cu bărbaţii, ci în cealaltă jumătate a casei. Au acolo un atelier. Sunt meşteri frânghieri. Şi sunt «capeţi. Un fel de jugani. Iar credinţa lor le cere să nu stea cu femeile în aceeaşi încăpere. N-o să-ţi fie frică singură?

— Nu.

— Vezi tu, fiecare înnebuneşte în felul lui. Şi totuşi, dacă nu i-aş asculta, s-ar strica prietenia noastră. Şi fără ei n-aş putea… Mă ajută. Bineînţeles, nu aşa pe degeaba.

Nici ei n-ar putea face nimic fără mine. Nu degeaba se spune: o mână spală pe alta… Epifan se fâstâci şi nu termină de spus proverbul.

Polia îi aprecie fâstâceala în felul ei şi, neîncrezătoare, îl privi pe Epifan şi spuse încet, aproape ca pentru ea:

— O mână spală pe alta şi amândouă sunt murdare…

Epifan, observând cum i se mişcă buzele, deveni atent şi, nerăbdător, întrebă:

— Despre ce vorbeşti, Palagheia?

— Despre faptul, tătucă, că o mână spală pe alta şi de aceea amândouă sunt *curate*.

— Aşa, aşa, continuă Epifan şi porunci: Du caii în curte. Acolo Agafon o să-i deshame şi o să-i bage în grajd.

În curte, Polia se întâlni nas în nas cu bărbaţii cei fără barbă. Unul dintre ei începu să deshame caii, iar ceilalţi doi se năpustiră spre coşurile din sanie şi se apucară să desfacă sforile cu care erau legate. Epifan, privindu-i cum muncesc, le mai spunea câte ceva, îi numea

pe fiecare pe numele său. Bărbaţii semănau între ei nu numai la îmbrăcăminte, dar şi la chip, la înălţime, la gesturi. „Să mă omori şi n-aş putea să-i deosebesc, care-i Agafon, care-i Agap, care-i Aghei”, îşi zise Polia, luând în mână şuba şi aşteptând să fie dusă în casă.

În sfârşit, cel pe care Epifan îl numea Agafon, legă caii la conovăţ şi-i invită pe oaspeţi în pridvor. Era solid, făcut din lemn masiv, aproape cât casa de lung.

— Tu, multiubite Epifan Korneici, încoace, pe uşa asta. Aici ai stat şi înainte.

— Cu mâna lui scurtă Agafon deschise uşa căptuşită cu pâslă şi îl pofti pe Epifan.

— Iar nora va merge dincoace. Agafon se răsuci repede spre cealaltă uşă şi, la fel de grăbit, o deschise în faţa Poliei.

3

Peste o clipă, Polia stătea pe un taburet şi examina încăperea ce-i fusese destinată. Peste tot, şi prin colţuri, şi în mijlocul camerei, zăceau fuioare de cânepă. Bancul, băgat între uşă şi soba de fier, era încărcat cu colaci de frânghie. Ca o adevărată locuitoare a Narâmului, Polia stabili imediat pentru ce erau făcute frânghiile. Iată frânghia asta subţire. E răsucită din cânepă selecţionată, pe ea se aşază năvoadele şi plasele, se leagă cârlige şi, în funcţie de felul cârligelor, se obţine fie o plasă de prins cu cârlige, fie un năvod. Cu o asemenea frânghie se trag bărcile cu încărcătură, atunci când trebuie duse alimentele în amontele râurilor şi trebuie înfruntat cursul rapid al acestora, peste care n-ai putea trece cu o barcă ou vâsle. O asemenea frânghie se foloseşte nu numai pe râuri, ci şi în taiga. La culesul conurilor de cedru şi la vânătoarea animalelor de blană, sau atunci când prin taiga se pun capcane – capcane pentru animale mici, gropi, capcane-arcuri – fără o asemenea frânghie nu te poţi descurca.

Şi acum frânghia astălaltă mai groasă. E bună şi de hamuri pentru reni, dar şi pentru tracţiunea pe scripeţi a şalupelor şi a bacurilor. Iar aceasta, cea mai groasă, este un odgon. Se face într-un mod cu totul special. Se

răsuceşte fibra de cânepă cea mai lungă. Apoi, se cufundă într-un cazan cu catran şi smoală fierbinte. Odgonul care se obţine este trainic şi are viaţă lungă. De el se leagă ancorele, şi pe chei tocmai această frânghie leagă strâns de maluri atât debarcaderele, cât şi vapoarele.

Polia se apropie de bancul de lemn şi pipăi frânghiile. Erau făcute pe cinste! Şi nu erau puţini asemenea colaci de frânghie. Mai erau acolo şi multe mormane de fuioare. Pesemne că venea multă lume la meşteri după frânghie. În Narâm, fără frânghie nu poţi să faci nici măcar un pas, nici iarna şi nici vara.

În jumătatea de casă în care se găsea Polia mirosea puternic a catran, dar acest miros nu o apăsa. Era obişnuită de mică, în timpul verii, când se adunau atât de mulţi ţânţari că nu se mai putea respira, să poarte pe cap o plasă îmbibată cu catran şi să-şi ungă tot cu catran şi palmele.

În casă era destul de cald. Pesemne că focul din sobă ardea zi şi noapte, fără să se stingă. Lemne de mesteacăn erau din belşug lângă banc.

Pentru odihnă Polia pregăti o laviţă lată, care se afla împreună cu masa în colţul din faţă. „De obicei, în acest loc se pun morţii, dar n-o să dau în brânci să car şi să mut cum s-ar cuveni lucrurile bărbaţilor ăstora n-am s-o fac, se gândi Polia şi chicoti: Că doar n-o să mă ducă de vie la cimitir”.

După ce examină interiorul casei, Polia se apropie de fereastră şi se aşează pe marginea laviţei. În faţa ei se întindea poiana lunguiaţă pe care o văzuse de la cotitura drumului, acoperită de mici insuliţe de brazi tineri. În poiană, ici şi colo, se vedeau nişte grinzi acoperite de zăpadă, care se sprijineau pe stâlpi şi erau împărţite în segmente egale de nişte cuie de lemn. Mai încolo se zărea, răsărind dintr-un nămete, o parte a unei roţi mari. Polia nu văzuse niciodată cum se răsucesc frânghiile, dar înţelese că tocmai în această poiană, cu ajutorul acestor grinzi şi al roţii, se săvârşeşte acea muncă iscusită, în urma căreia pe bancuri se aşază colacii de frânghie. „Iar acolo, pe malul

lacului, se află pâcurăria”, deduse Polia.

Începu să se însereze. Pentru puţin timp, zăpada căpătă o nuanţă trandafirie, apoi se acoperi uşor de o albăstreală plăcută, pentru ca, în cele din urmă, să fie cuprinsă de o umbră negricioasă. „Se vede c-au uitat de mine”, îşi zise Polia, chibzuind cum ar fi mai bine să-şi facă un culcuş din blană şi cojoc. Mută puţin laviţa de la perete şi, începu să întindă blana.

— Ei, ei, fetiţo. Mănâncă mai întâi. Aduc acuşica pernaşi salteaua de puf, piui chiar lângă Polia unul dintre scapeţi.

Polia întoarse capul. Omul ţinea în mână o tavă mare de lemn. Pe ea erau aşezate o strachină cu colţunaşi cu carne, o cană de ceai, un blid de mesteacăn cu fagure de miere şi pâine din făină nu prea bine măcinată.

— Mulţumesc. Puteam să-mi aduc şi singură, se fâstâci Polia.

— Mănâncă sănătoasă. Şi nu te supăra. La noi găteşte-Agap. Ştie, tâlharul, cum să te hrănească. Gustă. Gazda începu să râdă cu glas subţire, prelungit, şi Polia nu se dumirea dacă vorbeşte serios sau glumeşte. Omul ieşi, dar se întoarse numaidecât, ţinând în braţe o saltea de1 puf şi o pernă.

— Dormi cât oi putea! piui el şi, aruncând jos salteaua şi perna, dispăru pe uşă.

„Care-o fi ăsta, Agafon sau Aghei? Sau, cine ştie, chiar Agap însuşi?” se gândi Polia şi se aşează la masă pentru a apuca să mănânce înainte de-a se întuneca.

Într-adevăr, colţunaşii erau foarte gustoşi: „Polia se pricepea şi ea foarte bine să-i pregătească, dar colţunaşii aceştia ascundeau o taină. Îşi dădu seama că erau făcuţi dintr-o cocă bine unsă cu grăsime, cu tocătură din diferite feluri de carne, amestecate în proporţii potrivite. Dar gustul lor avea ceva nemaiîntâlnit până acum. „Ah, ştiu despre ce-i vorba. A pus în tocătură, pe lângă carne de vacă, de porc şi de oaie, şi carne de elan… într-adevăr, Agap ăsta găteşte nemaipomenit”, gândi Polia în timp ce înfuleca cu plăcere colţunaşii.

Bărbaţii cu vocea subţire aveau un ceai la fel de plăcut, de parfumat. În privinţa ceaiului, nu-i fu greu să ghicească din ce plante fusese obţinut. Bunicul ei Fedot Fedotovici o răsfăţa adeseori cu o asemenea licoare: esenţă tare de leagă cu frunze de coacăze... Ceaiul ăsta îi amintea miresmele taigalei din perioada cea mai caldă a lunii iulie...

Sfârşindu-şi cina în singurătate, Polia îşi făcu patul. Nevrând să se culce pe jos îşi puse salteaua pe laviţă, care era destul de lată şi ţinea foarte bine loc de pat. Ce e drept, de la fereastră venea frig, dar Polia rezolvă repede acest lucru, potrivindu-şi şuba pe pervaz. Ca să nu se stingă soba, Polia o umplu cu lemne mari şi groase şi se hotărî să se culce. Nu era obişnuită să se culce aşa de devreme, dar era şi trist şi plictisitor să stea pe întuneric fără să facă nimic. Pe deasupra, drumul lung o obosise cu vârf şi îndesat şi voia să se întindă pe pat să se odihnească.

De dincolo de perete, prin uşa căptuşită cu o dimie groasă, se auzea o discuţie neclară. Nu se ştie de ce bărbaţii piuiau în cor, iar Epifan, care vorbea de obicei cu o voce înaltă, răsunătoare, trecea la sunete joase, de bas, bâzâind ca un bondar la geam.

Punându-şi mâinile sub cap, Polia ba îşi aducea aminte de Nikifor, ba vorbea în gând cu tatăl său, ba se gândea plină de nelinişte la felul cum va decurge viaţa ei de acum înainte în casa Krivorukovilor: „N-o să am o viaţă de invidiat dacă Epifan Korneici o să înceapă să mă care după el, iar pe Nikişa o să-l trimită la oraş cu convoaiele... Tata şi bunicul o să rămână singuri, fără nimeni apropiat care să aibă grijă de ei... Şi ce afaceri învârte Epifan pe-aici? Oare chiar o să rămânem o săptămână în cotlonul ăsta?”

Se-ntunecase de-a binelea şi Polia ar fi trebuit să adoarmă, dar nu reuşea deloc. Dincolo de perete răsunau strigăte, zgomote de obiecte mutate din loc şi de câteva ori Epifan, care se îmbătase, se apucase să zbiere nişte cântece, încurcând îngrozitor şi cuvintele şi melodia. Cât de nepotrivite erau toate acestea cu obiceiurile tatălui său,

Feodor Terentievici! Taică-său îi păzea într-atât liniştea, încât aproape că nu era zi de la Dumnezeu să nu-i spună bucătăresei să vorbească mai încet dimineaţa.

Dincolo de perete, vocile s-au potolit noaptea târziu. Polia s-a căznit şi ea să adoarmă, dar încă multă vreme s-a întors de pe o parte pe alta, necăjită de gândurile ei lipsite de veselie.

Înainte de a se face ziuă, Polia auzi prin somn scârţâitul uşii. Deschise ochii şi în lumina palidă a lunii, care se revărsa prin fereastră, îl văzu pe Epifan. Ţinea în mână o geantă.

— Palagheia, auzi, Palagheia, eu plec cu fraţii cu nişte treburi, iar tu cercetează registru. Să fie, adică, după toate regulile: venituri-cheltuieli. Şi hodineşte-te, hodineşte-te, nu te grăbi. Agap o să-ţi aducă acuşi de mâncare pentru toată ziua… Epifan apucase, probabil, să se dreagă. Se clătina uşor, vorbea încâlcit şi duhnea a votcă.

— Plecaţi cu toţii? întrebă Polia, neliniştită. Îi era teamă să rămână singură-singurică în acest cotlon.

— Plecăm cu toţii. E o treabă pentru care trebuie să mergem cu toţii. Dar tu să nu te sperii. Nimeni n-o să te atingă nici măcar cu un deget… Fraţii… Nu te uita la ei că sunt nişte nenorociţi. Nici bărbaţi, nici muieri… Sunt tâlhari înrăiţi, cotlonul lor e ocolit de toţi… Nimeni n-o să se atingă de tine…

Epifan, chiar şi beat, nu-şi pierdea niciodată capul, înţelesese bine că Poliei îi e teamă să rămână singură.

— Şi când o să vă întoarceţi, tătucă? Felul în care o liniştise Epifan o făcuse să simtă o nelinişte şi mai mare.

— Cum sfârşim cu treburile, ne întoarcem. Poate pe seară, dar s-ar putea şi mâine dimineaţă…

— Dar ce-ai găsit atât de grozav în cotlonul ăsta al fraţilor-tâlhari? zise Polia, fără a încerca să-şi ascundă nemulţumirea.

Epifan începu să vorbească în şoaptă, convingător:

— Tu mai aşteaptă. Nu spune asemenea cuvinte. Cum o să terminăm treaba şi o să băgăm banii în buzunar, o să

cânţi un alt cântec… O să vă durez, ţie şi lui Nikişka, o căsuţă nouă, cu etaj, cu intrare de galã. Întreg Parabelul o să moară de ciudă…

Polia nu fu mişcată de visurile lui Epifan. Ea se simţea bine şi în casa cu cinci pereţi a tatălui său. Să dea Dumnezeu să se înapoieze cât mai curând acolo împreună cu Nikişa… Să stea cu tatăl său şi cu bunicul, vara şi iarna să meargă la pescuit, toamna să culeagă conuri în pădurile de cedri, să meargă la vânătoare de animale cu blană bună… iar apoi, cine ştie, o să se nască şi un băieţel sau o fetiţă… Polia ar fi vrut mai mult o fată. Numai că avea ghinion, nu simţea niciun fel de semne în acest sens.

— Ei, bine, atunci duceţi-vă, tătucă, dacă nu se poate altfel. O s-o scot eu la capăt cumva. Doar n-o să mor, rosti Polia, văzând că Epifan nu pleacă, aşteptând de la ea un răspuns.

Apoi, de dincolo de perete, se auziră vorbe şi zăngănit de vase, şi Polia înţelese că gazdele şi musafirul lor se aşezau să mănânce.

Când se lumină de tot, uşa se deschise din nou şi apăru Agap.

— Colţunaşii, nevestico, sunt în sac. Sacul o să-l găseşti pe stinghia din tindă. Îţi pui în ceaun câţi pofteşti. Pâinea e în tindă în ladă. Iar ceainicul, iată-l.

Cu un zăngănit, Agap trânti ceaunul şi ceainicul pe masă şi, fără să mai adauge vreun cuvânt, se îndepărtă.

Când de afară se auzi scârţâitul săniilor, Polia sări în picioare şi se apropie de fereastră. Pe drum, prin poiană „înaintau la distanţă una de alta, spre pădure, două sănii. Primul cal era trăpaşul lui Epifan, pe care Polia îl recunoscu dintr-o ochire.

— Cel de-al doilea cal nu era al Krivorukovilor. „Fraţii-tâlhari şi-au înhămat calul lor. Pesemne că al nostru are picioarele prea scurte”, surâse-Polia şi se culcă din nou pe saltea, în adâncitura încălzită de trupul ei.

4

Polia nu întârzie prea mult timp pe saltea. Nu mai avea chef să doarmă. Era cuprinsă parcă de nelinişte la

gândul că e singură într-o casă străină. Avea mereu impresia că cineva umblă prin pridvorul lung şi trânteşte, în tindă, ba capacul lăzii, ba uşa casei din jumătatea fraţilor. Dar de umblat, nu avea cine să umble. Polia văzuse cu ochii ei că plecaseră cu toţii; doi într-o sanie „doi în alta. Deslușise bine figurile bărbaţilor, mai ales la cotul drumului. Pe fondul alb al zăpezii, o albeaţă orbitoare, negrul ieşea în mod deosebit în evidenţă. Nu, n-ar fi putut să greşească numărătoarea.

Sculându-se, Polia aţâţă mai întâi focul, apoi se spălă deasupra găletuşii şi, luând apă rece cu o căniţă de tablă din ciubăr, puse ceaunelul la încălzit. Sacul cu colţunaşii îngheţaţi îl găsi fără greutate. Aruncă la fiert vreo treizeci de colţunaşi, puse sacul la loc şi se aşeză să mănânce. Şi din nou avu impresia că cineva umblă prin cealaltă jumătate a casei sau bate în peretele dinspre drum, sau, poate, şi la poartă. Sări în sus, se uită pe geam, dar în poiană era pustiu şi liniște. Zăpada sclipea nemişcată şi la fel de nemişcaţi erau şi brazii albi şi verzi, care înconjurau gospodăria scapeţilor.

După ce mâncă de dimineaţă, Polia îşi puse şuba şi ieşi în curte. Ehei, fraţii ăştia nu trăiau în sărăcie! Hambarul lung, construit din bârne de pin, era încuiat cu un lacăt ruginit, cât palma de mare. Pesemne, nu puţine bunuri erau păstrate în el! Altfel merita oare să prindă uşa durabilă, făcută din trei bârne groase, de tocul noduros cu balamale de fier de un câeget grosime? Polia aruncă o privire şi în grajd. Doi cai murgi, cu picioarele subţiri, cu boturile cufundate în copaia adâncă, ronţăiau alene ovăz. În iesle era îndesat, ca rezervă, fân de luncă parfumat. Cealaltă jumătate a grajdului era pustie – fraţii nu aveau vaci. „Şi de ce naiba ar avea nevoie de ele, îşi zise Polia. Numai bătaie de cap de la vaci. Fără îndoială, şi fără ele fraţii nu duc lipsă de unt: la Narâm, pentru frânghii poţi căpăta orice-ţi doreşte sufletul. Apoi peste tot în jur sunt pădurile de cedru – de bună seamă storc ulei din fructele lor”.

Cel de-al doilea cal al lui Epifan, stătea într-o

porţiune separată a grajdului, făcută odinioară, pesemne pentru a adăposti iepele cu mânji în burtă. Calul o recunoscu pe Polia, nechează trist şi clătină din capu-i costeliv.

Asta o impresionă pe Polia. Se apropie de cal, îl cuprinse pe după gât, se lipi de coama lui aspră.

— Ţi s-a făcut dor de ai tăi! Ia te uită, ce simţitor eşti… Dar eu? Mie, dragă căluţule, îmi vine să urlu ca lupii de viaţa asta, rosti cu voce tare Polia, de parcă el, calul, ar fi putut pricepe frământările ei.

Polia mângâie cu duioşie calul pe buzele lui calde şi moi, se uită în iesle, ridică şomoiogul de fân ce căzuse din iesle şi-l băgă printre zăbrele. Calul se potoli; o privea pe Polia cu ochii lui blânzi, dând impresia că clacă ar fi ştiut să vorbească ar fi copleşit-o cu vorbe de recunoştinţă pentru că nu l-a uitat în clipele de dor amar şi nu l-a condamnat pentru pornirea lui tainică…

Polia ieşi din curte, cuprinse cu privirea poiana acoperită de zăpadă, care sub soarele rece căpătase reflexa aurii, şi se îndreptă agale către o mică izbă ce-şi înălţa pereţii negri la marginea poienii., lângă brădetul verde.

Mica izbă se dovedi a fi o baie. O construiseră foarte bine fraţii-scapeţi. Către pădure dădea o mică fereastră cu geam, pe acoperiş se înălţa hornul din piatră cu lut. Încăperea dinaintea băii, construită din bârne groase, era mare ca o tindă. De-a lungul peretelui era o bancă lată. Polia înţelese pentru ce era făcută: aici, după ce trupul tău a fost „mângâiat” de măturică fierbinte, poţi să zaci la răcoare, cât îţi pofteşte inima, fără să ai grijă de nimic, te răcoreşti ca un şah persan în iatacul său.

Deschise uşa de la baie. O izbi deodată un miros înţepător de tutun. Pătrunse înăuntru şi se miră mult că în baie era cald ca în casă. În locul cuptorului cu pietre – o sobă cu cazane de fontă, cu căni de tablă atârnate de un burlan de aramă… La început, Polia nu pricepu la ce foloseau toate astea, dar, privind în colţ, văzu cinci măsuri de un sfert pline cu un lichid gălbui.

Apropiindu-şi nasul de gurile deschise ale vaselor, văzu negru în faţa ochilor şi simţi cum o gheară o zgârie în gât. Polia se repezi spre uşă, o deschise larg, se năpusti în tinda băii. „Fac rachiu cu tutun”, ghici ea, trântind cu putere uşa.

Şi-i veni în minte o întrebare: cu vreo cinci ani în urmă tatăl ei se întorsese dintr-o călătorie pe Tim. Ca de obicei, s-au aşezat la masă în faţa samovarului şi el a început să povestească ce a mai văzut şi ce a mai auzit cutreierând coclaurile Narâmului. Deodată, întrerupându-şi povestirea, tatăl a scos din desagă o sticlă bine închisă cu un dop de lemn şi, arătând-o lui Fedot Fedotovici, a spus: „Ghiceşte, *Vater*, ce e asta?” Bunicul a dus sticla la nas şi a început să râdă vesel: „Fedia, ăsta-i ba – samac: rachiu cu tutun. Cu asta îi îmbată speculanţii pe osteaci şi pe alţi locuitori din taiga pentru a-i trage mai uşor pe sfoară. O duşcă din asemenea otravă te dărâmă definitiv. Dar tu, Fedia, de unde ai făcut rost de sticla asta?” Şi tatăl a povestit atunci că luase această otravă dintr-un sălaş de osteaci, lângă Ust-Tâmsk. O sticlă o şi băuseră. Unei bătrâne osteace a trebuit să-i vină grabnic în ajutor. Gât pe-aci să-şi dea duhul, sărmana. Pentru cea de-a doua sticlă felcerul a fost nevoit să jertfească o ploscă de spirt curat. Gorbiakov o purta cu el pentru necesităţi medicale. Nedând-o, nu ar fi putut cu niciun chip să ia de la osteaci sticla cu basamac. Şi atunci, cu siguranţă, bătrâna şi-ar fi dormit mult mai devreme somnul de veci…

— Sămânţa dracului! Se otrăveşte şi pe sine şi pe ceilalţi oameni! Şi unde naiba m-a adus cuviosul Epifan Korneici? Acuşi iau nişte crengi de pin, le rup şi dau foc acestei izbs cu otravă, să nu mai rămână din ea nici urmă, se indignă cu voce tare Polia, îndepărtându-se cu paşi repezi de baie.

Intră în jumătatea ei de casă şi mult timp nu putu să se liniştească. Ba se aşeza la masă, ba se ducea spre lemne, umplând cu ele soba, ba umbla din colţ în colţ, sărind peste colacii de frânghie. „Ei bine, n-are rost să-mi muncesc sufletul degeaba”, îşi spuse Polia şi, trăgând

geanta, scoase din ea un registru gros. Deschizându-l, Polia văzu pe prima pagină o însemnare făcută cu litere mari, neregulate: „Astă carte de taină este a comerciantului Epifan Korneev Krivorukov pentru înscrierea veniturilor-cheltuielilor”. Cuvântul „comerciantului” fusese tăiat şi deasupra lui era înscris un alt cuvânt: „negustorului”. Poliei îi veni să râdă, fără să vrea. Socrul ei nu era încă negustor, dar se vede că acesta era visul său.

„Aşa pot să mă trezesc şi eu în tagma negustorilor, într-adevăr: tatăl soţului – negustor, fiul – moştenitorul negustorului, iar eu – noră de negustor. La naiba! Cai verzi pe pereţi!” se gândi Polia şi dintr-odată se înveseli. Polia nu putea şi nici nu dorea să se închipuie negustorească. „Mai bine mor, decât să mă apuc de negustorie sau de jupuit oamenii”, îi trecu ei prin cap.

Polia nu se grăbea să întoarcă următoarea pagină din registrul cel gros. I se părea că o să afle acum nişte amănunte pe care ar fi mai bine să nu le ştie niciodată. Dacă Epifan nu i-ar fi poruncit să facă unele socoteli, pentru nimic în lume nu ar fi deschis această carte. Căci nu degeaba stăpânul ei o numise *de taină*.

Primele însemnări însă i se părură Poliei hazlii şi le citi cu zâmbetul pe buze:

„Dat surorii Doamna 25 de copeici pentru prescură şi luminări”.

„Lui Nikişka – 80 de copeici să petreacă cu fetele”.

„Tot lui – 15 copeici. Colectă pentru petrecere”.

Întorcând încă o pagină, Polia dădu peste o însemnare care-i atrase atenţia şi-i stârni interesul.

„Şamanului osteacilor Filka la Iughina pentru îmbătarea celor din sălaş cincizeci şi două de ruble şi în natură cinci sticle de votcă”.

„Scapeţilor, în schimb, o sută de ruble”.

„De la scapeţi 310 ruble şi 75 de copeici”.

Întorcând încă o pagină, Polia dădu peste o altă însemnare, care-i strânse inima:

„Cumpărat la gurile râului Nauşka în tabără la artelul

lui Mokei Bugorski alune curate 900 de puduri cu 1 rublă şi 25 copeici pudul.

Dat alune la Tomsk negustorilor cu ridicata şi am căpătat un profit de 3 rub. şi 20 copeici la pud”.

Polia scoase din geantă abacul, păstrat la un loc cu registrul de venituri-cheltuieli, şi făcu înmulţirea. Ieşea că Epifan băgase în buzunarul lui, numai din această operaţie, aproape trei mii ele ruble.

„Vampirul! N-are nici ruşine, nici conştiinţă…” îşi spuse ea.

Mokei Bugorski locuia la Parabel într-un bordei ce nu era al lui, cu o droaie de copii. Polia era prietenă cu două din fetele lui, se ducea adeseori în casa lor şi era uimită nu atât de sărăcia, care se vedea în fiecare ungher, cât de dragostea de muncă ce domnea în familie. Toţi munceau în casa asta pe măsura puterilor. Odată, în vremea culesului alunelor, în pădurea de cedri din Parabel, Polia văzuse toată familia lui Mokei Bugorski la lucru. Chiar şi cel mai mic dintre copii, Grişka, în vârstă de şapte ani, căra în spate un sac cu alune, îndoindu-se sub greutatea lui.

Polia împinse mai încolo registrul şi abacul, neştiind ce să facă mai departe. O cuprinsese înverşunarea împotriva lui Epifan, şi, dacă ar fi fost de faţă chiar aici în casa scapeţilor, i-ar fi aruncat în mutra lui neruşinată acest registru lugubru… Ca să afle, o dată pentru totdeauna, că ea nu-i este slugă şi că îndată ce Nikifor se va întoarce ele la oraş, nicio zi n-or să mai rămână să trăiască sub acoperişul lui Epifan.

Polia şezu mult timp cu capul plecat. Treptat, înverşunarea care-i clocotea în suflet se domoli şi se simţi cuprinsă de dorinţa de a răsfoi cartea până la capăt. „Dacă tot mi s-a încredinţat, atunci să aflu toate dedesubturile… Şi dacă vreodată li s-o năzări lui şi Anfisei, să mă certe, o să le spun tot ceea ce gândesc despre ei”. Îşi aminti apoi de casa părintească şi se înduioşă. „Tata, parcă ar fi ştiut cu ce o să mă ocup eu pe-aici, mi-a spus să aflu singură totul, cum şi ce învârte Epifan. Iată că am aflat. Când le-oi poves*” lui tătuca şi bunicului, n-o să mă creadă, or să

zică: tu le-ai scornit pe toate. Şi, într-adevăr, poate oare un om cu mintea întreagă să creadă toate astea?”

Fără grabă, cu grijă, întoarse foaia următoare, care i se păru grea ca un pietroi. Sub ochi îi căzu o altă însemnare:

„Dumnezeu s-a învrednicit să ne trimită norocul. La Merzliki am câştigat de la osteaci un năvod plin. Pentru un sfert de votcă – 68 de puduri de cegă, somon, văduvioară. Vândut pe vapor. Cu profit net. Să dea Dumnezeu mai des zile ca aceasta în afacerile mele”.

A câştigat un năvod! Acest fel de a jefui fără milă pe pescari Polia îl cunoştea foarte bine.

Odată, spre toamnă, tatăl său o luase într-o călătorie la Kolpaşevo. Încă de pe atunci, acest sat, aşezat pe malul abrupt al lui Obi, aflat cam la o sută de verste depărtare de Tomsk, părea, în ţinutul pustiu al Narâmului, aproape un oraş. Magazine bogate, depozite, două biserici. Iar alături, în satul Togur, pe malul râului Ket, trăiau bolşevicii surghiuniţi. Acolo, Gorbiakov avea un prieten credincios, pe ţăranul Efim Vlasov. Efim era un fel de surugiu. Când statul avea nevoie să fie expediat repede undeva la dracu-n praznic un nou „criminal de stat deosebit de periculos” sau, dimpotrivă, să fie adus înapoi altul în virtutea unor noi elemente descoperite „la dosar”, pentru a i se înăspri pedeapsa, poliţia i se adresa lui Efim. El era uşor de urnit, deşi jecmănea autorităţile fără milă. Îşi ştia omul valoarea! Fie iarnă, fie vară, Efim pătrundea în asemenea locuri ale ţinutului Narâm, încât chiar şi vânătorii din taiga, cu experienţa lor bogată, desfăceau braţele în semn de mirare. „Ah, ce dibaci! Ca o pasăre: nici lipsa drumurilor, nici depărtările, nimic nu-l ţine pe loc!”

Gorbiakov păstra prietenia cu Efim ca lumina ochilor. Prietenia dintre ei se născuse demult şi se întemeiase pe un fapt de viaţă din cele mai obişnuite, despre care se spune într-un proverb: „Munte cu munte nu se întâlneşte, darmite om cu om”.

Odată Gorbiakov se întorcea dintr-o călătorie prin sate şi sălaşuri. S-a oprit să înnopteze la Togur. Trebuia să

vadă un tovarăş bolnav şi în acelaşi timp să-i transmită unele noutăţi de partid.

Noaptea a răsunat în geam o bătaie îngrijorătoare. Gorbiakov a crezut că poliţia descoperise legăturile lui cu surghiuniţii politici şi acum, iată, venise la el. În timp ce tovarăşul trăgea zăvorul în tindă, Gorbiakov ardea grăbit hârtiile în sobă.

Dar abia s-a deschis uşa casei, că în faţa lui Gorbiakov s-a prăbuşit în genunchi un tânăr în cojoc şi pâslari, cu o barbă deasă răsfirată. Bărbatul plângea, deznădejdea îl sugruma.

— Ajută-mă, frate şi prietene… îmi moare nevasta în chinurile facerii… îţi dau tot, până la ultimul capăt de aţă… Numai scapă-mi muierea, pentru numele lui Dumnezeu. Bărbatul îl privea pe Gorbiakov cu ochii roşii, înecaţi în lacrimi.

Gorbiakov şi-a înşfăcat geanta. Îmbrăcându-se din mers, alerga după bărbat şi se gândea cu nelinişte: „Cine i-a spus despre sosirea mea aici? Căci de venit, am venit pe întuneric, am venit cu un vizitiu din Kolpaşevo. Are ochi ageri omul, de-a putut să mă observe”.

Trei zile şi trei nopţi a petrecut Gorbiakov la căpătâiul soţiei lui Efim Vlasov. I-a salvat şi, soţia şi fiul… Şi nu i-a luat nimic, nicio copeică pentru veghea lui… în schimb, Efim i-a devenit frate şi prieten. Uneori, împărţind cu el grijile şi pericolele, Efim lua asupra lui cea mai mare parte a greutăţilor…

Nici în timpul acelei îndepărtate călătorii la Kolpaşevo, nici mai târziu, Polia n-a bănuit ce anume îl lega pe tatăl său de Efim Vlasov. Ştia numai că taică-su îl numeşte pe ţăran cumătru pentru că felcerul îşi dăduse acordul să fie naşul copilului. După toate câte se petrecuseră la naştere, ar fi fost urât să-i refuze lui Efim această rugăminte firească.

Uite aşa se duceau ei la Kolpaşevo – fiecare cu treaba lui: Polia, să se vânture prin magazine şi să cumpere câte ceva pentru ea, pentru taică-său şi pentru bunicul, iar Gorbiakov pentru a-şi vizita tovarăşii de partid, să le

transmită ştiri proaspete şi pachete cu cărţi, iar apoi să tragă o fugă la Togur, la Efim Vlasov, să-l întrebe în ce parte a regiunii Narâmului îl vor purta în viitorul apropiat vânturile nepotolite de toamnă…

Şi tocmai atunci, în timpul acelei călătorii, Polia a aflat ce înseamnă să câştigi un năvod!

Cu vreo treizeci de verste înainte de a ajunge la Kolpaşevo, Polia şi Gorbiakov au întâlnit pe osteaci cu năvodul pe râu. Pescuitul cu năvodul, toamna, pe Obi, deşi e greu, pentru că apa rece arde mâinile şi valurile îndărătnice răstoarnă năvodul, e mult mai bogat decât în alte perioade ale anului.

Apropiindu-se de artelul de pescari, Polia şi tatăl ei au observat că acolo se petrecea ceva neobişnuit. Mult zgomot şi multă îmbulzeală pe mal. Nu departe de locul de aruncare a năvodului ardea un foc, pe pirostrii fierbeau căldări, iar lângă foc, strălucind în lumina lui, se înşirau nişte sticle. Cel puţin vreo zece.

Când mai erau doar vreo sută de paşi până la mal, Gorbiakov, împingând barca cu lovituri puternice de vâslă, îi spuse fiicei sale:

— Uită-te, e chiar Foma Volokitin aici, cu oamenii săi.

Polia auzise de Volokitin. Prin Narâm îl ştiau toţi, de la mic la mare. Negustorul Foma Lukici Volokitin se aşezase pe râul Parabel şi îşi construise acolo, pe unul din promontorii, un adevărat conac. Sălaşurile de osteaci şi şatrele de tunguşi din vecinătate, precum şi aşezările de ţărani-staroveri nu puteau face un pas fără Volokitin. În urmane, vânătorii erau păziţi de atotprezenţii cumpărători de blănuri ai lui Volokitin şi tot aşa, pe râuri, pescarii erau păziţi de barca uriaşă pentru transportat marfă şi de oamenii lui Volokitin, care cumpărau prada la faţa locului. Foma Volokitin făcea incursiuni şi pe cursul lui Obi, uneori îndepărtându-se până la Surgut şi Berezovo. Era fără milă cu concurenţii săi. Unii dintre ei, de felul lui Epifan Krivorukov, de calibru mai mic, se străduiau să evite întâlnirea cu Volokitin, îl ocoleau cât mai pe departe şi dacă îi făceau porcării, negreşit o făceau pe ascuns, ca

nişte hoţi.

— Grăbeşte-te, vraciule, grăbeşte-te! Am pus la cale un joc! Să fii martor că totul merge după regulă! strigase Volokitin, văzând în barcă pe Gorbiakov cu fiica sa.

Gorbiakov îl cunoştea pe Volokitin de mulţi ani. Fusese nevoit de câteva ori să poposească la el peste noapte. Negustorul îl întâmpina pe felcer cu multă politeţe, îl primea ca pe un oaspete, îl ospăta cu generozitate, ca la Narâm, îl culca într-o odaie separată pe un pat lat, cu saltea.

— Ce se întâmplă aici, Foma Lukici? întrebase Gorbiakov, deşi înţelesese de mult ce se întâmplă. În mulţi ani trăiţi la Narâm văzuse pe săturate afaceri negustoreşti necinstite.

— Ce se întâmplă? Un joc, vraciule! în jocul ăsta de noroc au intrat osteacii mei, se clătina de râs Foma Volokitin, mişcându-se greu, ca o muiere, în întâmpinarea lui Gorbiakov. Strângând mâna felcerului şi aruncând Poliei o privire indiferentă şi puţin dispreţuitoare, Foma începu să explice: I-am aţâţat, guri strâmbe, cu votcă. Le-am dat la prânş câte un păhărel şi le-a trezit pofta… Mai dă! Dă, pentru numele lui Dumnezeu, Fomka!” strigă ei din toate părţile. Văd că nu pot să-i opresc cu niciun chip. „Staţi o clipă, zic, vă dau. Numai că să riscăm toţi. Pun la bătaie zece sticle de votcă pe tot ce prindeţi la o aruncare a năvodului. Chiar dacă scoateţi năvodul gol – votca tot o luaţi. Aţi câştigat. N-o să plâng – jocul trebuie să fie cinstit. Dacă însă norocul o să fie de partea mea şi prada o să fie grozavă, să nu vărsaţi lacrimi, o să iau totul până la ultima coadă de peşte”. Ei, asta e ce-am hotărât! Vezi cât se străduiesc! Le place puşlamalelor votculiţa!

Năvodul era încă în râu, la umplere, iar Gorbiakov şi Polia, care nu o dată lucraseră în arteluri pescăreşti, au înţeles că negustorul începuse un joc sigur pentru el. Năvodul înainta greu, plutitoarele săreau întruna, dispăreau în adâncul apelor. Când a început scoaterea aripilor năvodului pe nisip, semicercul de râu închis de plasa rezistentă a început să fiarbă, să clocotească ca o

căldare pe foc. Un amestec argintiu a început să se zvârcolească şi a tulburat apa, ridicând mâlul şi nisipul.

Foma Volokitin a priceput că prada năvodului nu numai că era grozavă, clar chiar ieşită din comun. Agitându-şi bastonul ornamentat cu o linie şerpuitoare de argint alerga pe nisip, strigând isteric:

— Kibasia[4], ticăloşilor! Strângeţi! Pleacă peştele pe sub năvod!

Iar când năvodul, plin până la refuz de peşte, s-a apropiat de mai, Foma Volokitin s-a năpustit singur să aleagă peştele fără să-şi cruţe cizmele de box lustruite.

Numai nisetri scoseseră vreo patruzeci de bucăţi! Cele două bărci de câte o sută de puduri ale negustorului fură umplute până sus cu peşte alb de calitatea întâi.

Osteacii priveau întristaţi cum oamenii agili ai lui Volokitin înhaţă nisetrii şi cegile. Unii pescari aşteptau o asemenea pradă ani întregi, dacă nu chiar toată viaţa. Şi iată că ea se scurgea pe degeaba printre degetele acestor oameni sărmani şi vlăguiţi. Odioasă nedreptate! Gorbiakov turba de furie, dar se stăpânea şi n-a făcut altceva decât să arunce, privindu-l cu indignare pe Volokitin:

— Măcar de le-ai mai da şi ceva în plus, Foma Lukici! Prea a fost nedrept jocul.

— Dumnezeu o să le ajute, vraciule! Foma Volokitin îşi făcu cruce, îl privi pe felcerul mohorât, pe fiica acestuia, care se zgribulise, şi, înmuindu-se, fără chef, porunci, adresându-se celui ce era şef peste oamenii săi: Hei, Afonşa, mai pune câteva sticle osteacilor. Să-mi ştie bunătatea.

Curând după aceea, bărcile lui Foma Volokitin părăseau malul, iar negustorul, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic, le făcea semne prieteneşti, fluturându-şi şapca albastră…

Recitind însemnarea lui Epifan cu privire la prada năvodului pe care o câştigase, Polia îşi aminti cu claritate întâmplarea petrecută în acea zi de toamnă pe nisipurile

4 Kibasia, kibas — piatră legată In coajă de mesteacăn. Se utilizează ca greutate care ţine năvodul pe fundul rîului (n. a.).

de dincolo de Parabel. După cum bine se vedea, Epifan învăţase de la Foma Volokitin să apuce, ca un lup, oamenii de beregată. Ba chiar puteai spune că învăţăcelul îşi depăşise meşterul! De altfel, n-avea rost să ghiceşti cine şi cui îi fusese dascăl... Treptat, mila faţă de osteacii pe care atunci îi jefuise Foma Volokitin sau faţă de artelul de pescari pe care Epifan îl trăsese pe sfoară la

Merzliki se schimbă în milă faţă de ea însăşi... Cum şi de ce, vai de capul ei, ajunsese ea la josnicii de soiul ăsta?! Cât de frumos îşi închipuise ea viaţa şi ce jos ajunsese! „Dar ce-ţi faci tu, Palagheia, gânduri rele, de ce-ţi mustri atât conştiinţa? Doar nu tu ai jefuit la Merzliki artelul de pescari! Ajunge, asta a făcut-o Epifan, demult de tot, când tu şi Nikifor nici măcar nu ştiaţi ce-o să fie cu voi", încearcă Polia să se justifice. Liniştea însă nu puse stăpânire pe ea. Sufletul ei era încordat la maximum şi un tremur o străbătea până în vârful degetelor. Închise registrul, îl puse împreună cu abacul în geantă, simţind că nu se va găsi pe lume o forţă care să o convingă să ia din nou în mână acest registru de tainä al lui Epifan.

Se îmbrăcă şi ieşi din nou din casă. După dimineaţa luminoasă afară se întunecase mult. Cerul devenise de un alb plumburiu, coborâse şi părea că de n-ar fi fost vârfurile ascuţite ale brazilor, asemănătoare cu nişte suliţi, orizontul s-ar fi prăbuşit numaidecât pe pământ, acoperindu-l pentru totdeauna cu pulpana lui cenuşie. Chiar zăpada, care nu încetase să cadă liniştit şi plictisitor din cer, era în ziua aceea nu albă, ci gri-albăstruie, cum e cenuşa de lemne. Şi când şi aşa îi e sufletul plin de greaţă, asemenea vreme îl apasă pe om fără milă, îl sugrumă, înghesuindu-l parcă fără încetare cu mormane de perne moi pe care nu le poate da la o parte nici măcar un uriaş!

Polia merge fără niciun ţel prin zăpadă; face un pas, doi, se opreşte. Stă locului o clipă, iar mai încearcă un pas şi încă unul. „Ce să fac? Nu pot să suport o săptămână întreagă o asemenea viaţă. Şi cum o să-l privesc acum pe Epifan Korneici în ochi? Ce cuvinte am să-i spun? Oare n-ar fi mai bine să înham calul şi să mă duc acasă?...

Ademenitoare treabă… Şi ce va fi după aceea? Reproşuri, imputări, ceartă. O să mă mănânce. N-o să-i dea voie lui Nikişa nici gura s-o deschidă…”

Oricât cântări Polia situaţia în gând, n-o putu scoate la capăt. Trebuia să rămână. Fato, dă-te cu capul de pereţi, blestemă-ţi amara tristeţe şi săptămâna asta mai lungă decât o viaţă, dar stai smerită la malul mării şi aşteaptă-ţi sorocul.

Se suci, se învârti prin ograda fraţilor-scapeţi până când începură să-i tremure genunchii şi să se îndoaie aproape la fiecare pas. Abia atunci se întoarse în casă.

5

Noaptea viscolul s-a pornit rău de tot. Afară urla vântul, se clătinau pârâind brazii şi pinii, zăpada uscată se izbea de geamul ferestrelor.

La cină, Polia mâncă aceiaşi colţunaşi, bău ceai şi se culcă, fiind atentă dacă nu se aud cumva Epifan şi fraţiiscapeţi. De bună seamă, Polia nu le-ar fi ieşit în întâmpinare. Pe toţi, dar absolut pe toţi îi ura acum până la dezgust. Şi totuşi simţământul că se afla singură în acel cotlon o făcea să le dorească întoarcerea.

Amurgul se preschimbase în noapte, când lângă casă se auzi scârţâitul tălpilor de sanie, vorbe, fornăitul cailor. Polia aştepta: câinii vor începe să latre sau să schelălăie? Dacă vor începe să schelălăie înseamnă că au sosit de-ai casei, dar dacă vor începe să latre – au năpădit locurile oameni străini. Ce va fi atunci, Polia? Hotărî să se ascundă, să stea nemişcată, să nu scoată o vorbă. Dacă au năvălit hoţii, n-au decât să prade toată averea, ea n-o să mişte un deget. Mult timp câinii nici nu lătrară, nici nu schelălăiră. Câinii din Narâm sunt altfel decât ceilalţi câini din lume: se poartă nepăsători şi faţă de stăpâni şi faţă de oamenii străini. În schimb, sunt foarte colţoşi cu animalele, gata să sfâşie, şi latră atât de tare, încât poţi crede că întreg pământul vuieşte.

Speriată de tăcerea câinilor, Polia se repezi la fereastră, dar în aceeaşi clipă o căţeluşă hămăi leneş, şi era greu de înţeles dacă latră la un străin sau se bucură de

venirea unuia de-al casei. Polia se lipi cu faţa de geam. Întunericul se amesteca cu zăpada. Luna abia-abia străbătea prin acoperişul nopţii. Totuşi, Polia îi recunoscu pe cei ce sosiseră: socrul, în şubă, fraţii-scapeţi în cojoace. Şi iată că mai era cu ei şi un al cincilea. Polia încercă să se uite mai bine la el, dar cum să-l recunoşti!

Nu e decât o pată neagră şi atât. Se mişcă, dar e o pată! Pe tatăl tău bun poţi să-l iei drept un răufăcător!

Polia se afundă în pat. „Să adorm cât mai repede! Câtă vreme în cotlonul ăsta sunt oameni să dorm, să mă odihnesc... Toţi şi totul să se ducă dracului!” decise ea.

Dar se înşela. În curând, în cealaltă jumătate a casei se porni o asemenea hărmălaie, încât era de neconceput nu numai să adormi, dar chiar să stai liniştit.

Socru-său era beat; la început cântă în gura mare, cerând scapeţilor să-l acompanieze. Şi, într-adevăr, aceştia fredonară împreună cu el, slujindu-se de glasurile lor piţigăiate, respingătoare. Apoi Polia desluşi discuţia, purtată cu voce tare, între socrul său şi necunoscutul care-i însoţise până aci. Epifan aproape că striga. Iar celălalt nu-i rămânea nici el dator şi-i răspundea şi mai tare. Chiar de la primul schimb de cuvinte, Polia pricepu că între ei are loc o târguială. Ce fel de târg aveau de gând să încheie, Polia nu voia să ştie. N-au decât să ţipe până s-o crăpa de ziuă! Că până n-or să răguşească, oricum n-or să tacă. Vrând-nevrând, Polia prinse câteva fraze cheie şi acestea îi schimbară atitudinea faţă de ceea ce se vorbea dincolo. Nu, nu mai putea sta nepăsătoare. De cealaltă parte a peretelui se vorbea despre „groapă”...

„Groapa”... Din fragedă copilărie, Polia ştia că „gropile”, pe Obi, înseamnă o mare comoară pentru oameni, în „gropi” se strângea belşug de peşte alb, scump, şi nu se apucau să-l prindă decât după ce erau anunţate toate satele. Pentru săraci „groapa” era o comoară preţioasă... Nu ai nicio para chioară, şi iată că peste noapte te-ai şi pricopsit! Pentru cei bogaţi „groapa” este un adevărat val de aur, lozul câştigător, zeul norocului. În ceea ce i priveşte pe negustori, „groapa” e ca o casă de

bani în care, printr-o mişcare a baghetei fermecate, s-au prăvălit averi peste averi.

Asta, pentru oameni. Pentru râu, „groapa” este o încercare crudă; uneori „groapa” goleşte apele de peşte pentru mai multe decenii.

Spre decembrie, râul Obi se acoperă cu un strat gros de gheaţă. Bancurilor de peşte li se face şi foame şi nici nu mai au aer să respire. După legile dictate lumii vii de cer şi de pământ, peştele se îndreaptă către locurile în care râul a dislocat nisipul şi mâlul, a săpat o adâncitură, pesemne semănând cu un lighean. Aici, în această adâncitură, se îngrămădesc peştii şi stau atât de înghesuiţi, încât ajung să se strivească unii pe alţii.

Trebuie să fii tare iscusit ca să găseşti, „groapa” pe lungimea de mii de verste a râului. Prea puţini sunt cei ce reuşesc acest lucru. Şi chiar dacă ai reuşit s-o descoperi, fie printr-un noroc, fie pentru că ai învăţat să cunoşti râul, nu-ţi este dat s-o iei singur în stăpânire. „Groapa” este o bogăţie comună a oamenilor, ca şi urmanul în car. e trăiesc animalele sălbatice, sau ca lacurile în care mişună peştele.

Polia ştia foarte bine acest lucru. Era mică de tot când bunicul. Fedot Fedotovici a găsit o „groapă” nu departe de Parabel. Primul lucru pe care l-a făcut a fost să anunţe starostele. Oamenii i-au mulţumit călduros bunicului. „Groapa” le promitea o pradă bogată. Dar bunicul n-a beneficiat de avantaje speciale. La rând cu ceilalţi, a tras din căciula starostelui o bucăţică de hârtie pe care, cu un creion chimic, se afla înscris numărul parcelei lui, şi, culmea, parcela aia se afla situată lângă mal, ceea ce nu prevestea o pradă prea bogată…

A ascunde locul unde-ai dibuit „groapa” echivala cu o crimă. Legea pământului. Pentru că din toate timpurile, râul era al tuturor. Râul şi. toate bogăţiile lui, şi nimeni n-are voie să proclame asupra lor un drept deosebit.

Dar oare aşa să fie – nimeni?

Discuţia de dincolo de perete ba răsuna asurzitor, ba scădea până la şoaptă, dar încordarea Poliei nu scădea nicio clipă. Bărbaţii ţipau, se înjurau de mamă, treceau de

la una la alta. Polia înţelese repede ce pricină-i înfierbânta. Cel de-al cincilea, Ermolai Lopatkin – un ins chior se vede, fiindcă Epifan îl numea „chiorul ager” – descoperise „groapa”. Fraţii-scapeţi îl surprinseseră pe Lopatkin chiar în momentul în care ascundea nişte nisetri îngheţaţi într-un mic hambar nu departe de izba sa. Nisetrii erau de „groapă”, fiindcă erau plini de pete din colcăiala de sub ape, unde zăceau stivă unii peste alţii. Şi acum Epifan şi fraţii-scapeţi îi cereau pescarului-hoţ să le arate „groapa” şi să se jure pe cruce că nu va mai povesti despre ea nimănui, nici unui om, iar de pescuit acolo nu va pescui decât în taină, numai la ceas de noapte şi împreună cu fraţii-scapeţi şi cu pescarii pe care îi va numi Epifan.

Ermolai Lopatkin era viclean şi lacom. Aci îi promitea lui Epifan că-i va arăta „groapa”, fireşte nu pe degeaba, nu pentru vorbe dulci, ci pentru bani buni, pe care Epifan chiar acum, pe loc, să-i pună pe masă, aci îşi retrăgea cuvintele şi o ţinea una şi bună:

— Am spus că nu vă arăt, nu vă arăt!

La un moment dat, când Lopatkin începuse să-l roage pe Epifan să-l ia ca „parte” în afacerea negustorească, fraţii-scapeţi se aruncară cu un şuierat asupra lui Ermolai şi începură să-l păruiască. Se iscă un asemenea tărăboi, încât Polia privea cu groază podeaua şi tavanul: oare se vor prăbuşi scândurile de deasupra sau se vor rupe podelele? După toate probabilităţile Ermolai nu era uşor de învins. Îi buşea pe scapeţi ca la beţiile de pomină, iar ei, când cădeau, se izbeau cu zgomot şi icneau. Deodată, acoperind zgomotul bătăii, răsună glasul extenuat al lui Epifan:

— Aruncă toporul, Agap! Are pumnalul în teacă! O să ne spintece pe toţi!

Strigătul lui Epifan îi opri şi pe scapeţi şi pe Ermolai. Bătălia se potoli, iar peste câteva minute la Polia ajunse clinchetul sticlelor şi vorba destul de liniştită a bătăuşilor. Târguiala continuă tihnit, de parcă nici vorbă nu fusese de acea pornire vijelioasă, împinsă până în prag de crimă. Dimpotrivă, bătaia nu numai că-i potolise, dar îi şi trezise

din beţie. Mai bând „o duşcă şi încă una”, Epifan şi. Ermolai aduseră târguiala lor pe o cale raţională. Fraţii-scapeţi doar rareori îi ţineau isonul lui Epifan şi numai atunci când Epifan se apuca să-l convingă pe Lopatkin.

Se apropia dimineaţa când, în sfârşit, ajunseră la condiţii acceptabile de ambele părţi. Pe cât înţelesese Polia, acestea se rezumau la următoarele: Epifan cumpără „groapa” în întregime; Ermolai va primi pentru descoperirea „gropii” o sumă globală şi o câtime în plus pentru fiecare pud de peşte prins…

Epifan s-a angajat singur să tocmească pescari care să nu spună nimic despre „groapă” celor din satul lor.

El nu le ascunsese socoteala pe care şi-o făcea: va chema din sălaşurile cele mai apropiate pe osteaci, îi va lega cu ajutorul otrăvii alcoolice cu răspundere colectivă, şi pe urmă la muncă! Nimeni n-o să îndrăznească să crâcnească, să deschidă gura. Toate ca toate, dar osteacii ştiu să pescuiască pe râu! Se pricep s-o facă vara, darmite iarna, din „groapă”!

Un pui de frică îl scutura totuşi pe Epifan şi el nu se ferea s-o dea pe faţă: „. pătrunsese” parcă dincolo de puterile sale. Mulţi ani, pe aici, prin sate, prin sălaşuri, stăpân absolut fusese doar Foma Lukici Volokitin. Dacă, Doamne-fereşte, Volokitin află de afacerile lui Epifan, nu se va cruţa nici pe sine şi nu-şi va cruţa nici banii, pentru a-l alunga de aici, o dată pentru totdeauna, pe musafirul nepoftit. Înţelegeau asta şi fraţii-scapeţi, ba chiar şi Lopatkin. Şi de aceea s-au jurat să păstreze secretul. Cum o suceai, cum o învârteai toţi erau interesaţi în această afacere.

— Totul în taină, numai în taină, chiţăi unul din fraţi.

— Drept ai zis, Agap! îl lăudă Epifan.

— Ca să nu găsească nimeni nici începutul, nici sfârşitul, întări Ermolai.

6

Dis-de-dimineaţă, în jumătatea de casă locuită de Polia intră pentru o clipă Epifan. Polia sta culcată, dar cu ochii deschişi, ascultând vânzoleala de dincolo de perete.

— Ei, cum a fost, Palagheia, nu te-ai plictisit? Noi iar o să plecăm! Treburi! Se întrezăreşte un câştig, Palagheia! spuse cu repeziciune Epifan şi, fără să aştepte răspuns, ieşi. pe uşă.

„Ştiu eu treburile voastre! Le-am auzit şi răsauzit toată noaptea! Ermolai îi înşală pe consăteni, ascunzând de ei «groiips» tu îl înşeli pe Ermolai, dar unde şi cum o să vă înşele pe voi fraţii-scapeţi încă nu-mi dau seama”, îşi zicea Polia.

Se simţea îngrozitor de rău. Noaptea nu dormise, aţipise doar către dimineaţă, când dincolo de perete, pentru un scurt timp, se aşternuse liniştea. S-a trezit, apăsată de un sentiment de vinovăţie. Ce vină grea purta? Şi faţă de cine? E vinovată ea că pe pământ trăiesc monştri ca fraţii-scapeţi, în casa cărora s-a nimerit să ajungă?! Şi Ermolai nu e şi el un monstru? De fapt e şi el un pescar sărac, cum sunt cu nemiluita, aici, pe Obi, dar ce suflet degenerat are! A avut noroc, a găsit o „groapă”, o bogăţie, de care ar trebui să se folosească toţi locuitorii satelor, şi el ce face? Ascunde bogăţia de ceilalţi, trage să stoarcă bucurii numai în paharul lui… Iar Epifan?… Polia nu găsea cuvinte pentru a numi josnicia socrului său… Şi totuşi e vinovată cu ceva că aceşti nemernici trăiesc alături de ea şi se ticăloşesc, fără să le pese nici cât negru sub unghie de prezenţa ei? Vorbesc tare, mândri de învârtelile lor, povestesc deschis cum or să-i tragă mai iscusit pe sfoară pe alţii, iar socru-său Epifan a devenit atât de neobrăzat, încât îi dă un registru în care fiece însemnare e o minciună, o crimă. E clar, toţi ăştia şi-au pierdut într-atât mintea, încât o consideră ca pe una de-a lor.

Intuind acest lucru, Polia se ridică în capul oaselor, apoi stătu mult timp aşa, învăluindu-şi capul în părul bogat.

— Şi ce-o să fie mai departe? Mai departe n-o să fie bine deloc… O să fie rău. rău şi mai rău. Trebuie să iasă clin mocirlă până nu e prea târziu. Altfel o să se scufunde până la gât, apoi noroiul o să-i acopere şi capul. O să te nenorocească… Tatălui şi bunicului o să le fie ruşine să te

numească fata lor.

Polia plângea, suspinând ca o fetiţă, îşi ştergea lacrimile cu şuviţele mătăsoase ale cozilor despletite. „Nikişa… Toată nădejdea e în el. Când s-o întoarce de la Tomsk, o zi n-o să mai stăm în casa socrului. O să plecăm unde o să vedem cu ochii. Tata o să ne ajute, bunicul o să ne întindă o mână de ajutor. O s-o scoatem noi la capăt. Dacă va fi nevoie, închiriem o căsuţă. Că doar trăiesc, uite, şi surghiuniţii… Şi trăiesc fără jaf, fără minciună, fără înşelăciune”.

Se linişti încetul cu încetul, se convinse ca deocamdată să nu se frământe. Tinereţea e vârsta miracolelor şi Polia abia începea să trăiască. De aceea mai putea să-şi învingă durerea. În tinereţe, durerile se limpezesc repede, apoi chiar îşi iau zborul. Convingându-se că n-are rost să se zbuciume la nesfârşit, Polia se sculă, mâncă şi făcu ordine în încăpere, strângând toţi colacii de frânghie într-un colţ. Când munceşti, tristeţea e mai uşor de alungat.

Pe la amiază se întoarse în fugă acasă Agap. Intră grăbit la Polia şi-i spuse gâfâind:

— Epifan Korneici a poruncit să se încălzească baia. L-a străpuns un junghi în şale. Doftoroaia are să-l ungă cu ulei de pin. Geme, să te ferească Dumnezeu! Hai, noră, ajută-mă să pregătesc baia.

Polia îl privi atentă pe scapete. Pe faţa lui rotundă, umflată de băutură, rătăcea un surâs viclean, ochii adânciţi sub pleoapele umflate alunecau perfid încoace şi încolo. „Uite, umblă cu viclenii, ticălosul”, îl cântări ea, dar fiindcă voia de mult să dea o raită pe afară plecă să-l ajute.

— Dă încoace cobiliţa şi găleţile, să aduc apă.

Cazanul şi putinile din baie erau încăpătoare. Polia vărsă douăzeci de găleţi de apă în cazan, dar nu-l umplu, mai rămâneau până-n buza lui două-trei palme bune. Agap se ţinea la distanţă, însă Polia simţea că o urmăreşte şi n-o scapă din ochi. Surâsul îi încremenise pe faţă. „Ştie ceva ce eu nu ştiu. Rânjeşte şi e mulţumit de el. Nu e obişnuit să trăiască fără viclenie şi minciună”, îşi zicea ea.

Dar către seară totul ieşi la lumină. Într-adevăr, Polia nu ştia ce ştia scapetele. Epifan se întoarse însoţit de-o muiere. Aruncându-i o privire de la fereastră, Polia înţelese degrabă că muierea nu e niciun fel de doitoroaie, ci pur şi simplu ibovnica socrului. Înainte de toate o trăda vârsta. Muierea avea cel mult treizeci de ani. Nu găseşti, să cauţi cu luminarea o doftoroaie de vârsta asta. Cizmele albe din blană de ren, şuba cădeau frumos pe trupul ei. Brâul strâns legat deasupra şoldurilor îi sublinia fundul tare, care-i juca în timp ce mergea, iar carâmbii cizmelor stăteau gata să plesnească sub apăsarea pulpelor pline. Însă cel mai mult o trăda pe ibovnică şalul de caşmir negru cu flori trandafirii. Astfel de şaluri nu purtau, pe aici, ţărăncile în zilele de lucru, iarna.

Primăvara devreme sau toamna – altă (» veste, dar pe timp geros de iarnă, femeile îşi acopereau capul cu şaluri împletite din lână. „Epifan i-a dăruit şalul ăsta”, stabili fără greş Polia.

Epifan porni spre baie şchiopătând puţin şi clătinându-se. Muierea se şi duse acolo cu o sticlă de ulei de pin şi cu o lampă. Agap şi fraţii săi se foiau prin casă şi prin curte, pregătind o cină sărbătorească.

— Ei, tună Epifan, seara târziu, când se întoarse cu ibovnica, e meşteră Marfa să desprindă vinele de oase! Ştii, dintr-odată am întinerit! se lăuda el, iar fraţiiscapeţi încuviinţau, tăcuţi, prefăcându-se că iau de adevărate vorbele lui şi împăcându-se, de voie, de nevoie, cu ideea că femeia s-a aşezat în jumătatea lor de casă şi nu are de gând să plece.

Au băut zdravăn şi au mâncat toţi colţunaşii lui Agap, şi când li s-au uscat vocile de atâta cântat, s-au împrăştiat prin colţuri să doarmă. După aceea, Polia ascultă, fără voia ei, o droaie de măscări, încât ardea de ruşine din cap până-n picioare. Patul pe care Epifan şi Marfa s-au dedat plăcerilor era aşezat chiar lângă peretele care dă în odaia ei şi oricât îşi ascunse Polia capul sub pernă, strigătul puternic al socrului îi înjunghia urechile.

— Las-o naibii, Marfa, nu te mai acoperi! Desfă-te

mai mult! De cine te ruşinezi, îngerul meu? Ce, ăştia sunt bărbaţi? Ăştia-s neoameni! Nişte momâi! Ha, ha, ha! se auzea vocea lui Epifan.

În cele din urmă Polia înhăţă cojocul, se îmbrăcă şi ieşi afară în pridvor. A stat aici tremurând din tot trupul, de frig şi de scârbă, până s-au potolit în casă urletele lui Epifan.

7

Odată cu zorile pe peticul de pământ din faţa casei puse stăpânire tăcerea. Întâi au plecat în sat fraţii-scapeţi, iar după ei s-a cărat într-acolo şi Epifan cu târfa lui, Marfa Şerstobitova.

Începea încă o zi, poate cea mai îngrozitoare din viaţa Poliei. Avea impresia că se sculase din nişte gunoaie mârşave şi rău mirositoare şi ceva bălos îi rămăsese prins de faţă şi de mâini. Cel mai nimerit lucru într-o asemenea situaţie ar fi fost să facă baie. Ah, cât ar fi vrut să-şi toarne pe trup apă fierbinte şi să se bată cu măturică, învelită într-un nor de aburi, pe spate, pe şolduri, pe picioare, dar numai ce îşi aducea aminte că în baia fraţilor-scapeţi, în care cărase cu atâta sârguinţă zece cobiliţe de apă din lac, se tăvălise în ea socru-său cu Marfa, i, se făcea greaţă şi-i venea să verse. De vreo[5] trei ori îşi limpezi faţa cu apă rece din ulcior. Se învioră, dar nu pentru mult timp. În sfârşit, ieşi din casă în pridvor, numai în rochie şi cu capul descoperit. Înghiţea cu lăcomie aerul rece în nădejdea că-i va pieri greaţa care-i cuprinsese gâtul cu degete de fier.

Ea se întinse, se ridică pe vârfurile picioarelor şi, rotindu-şi privirea peste împrejmuirea de bârne din jurul casei văzu că pe drum, încet şi greu, se îndreaptă spre sălaşul fraţilor-scapeţi un om.

Polia avea ochi ageri. Desluşi de îndată că omul nu semăna cu niciunul din scapeţi şi nici cu socru-său.

„Să stau ascunsă. O să umble ce-o să umble şi o să plece”, gândi Polia. Se năpusti în casă, trase zăvorul la uşă şi se grăbi spre fereastră. Omul continua să păşească apăsat şi fără grabă. Era un bărbat înalt, cu pâslari negri,

5 Căciulă caucaziană (n. t.).

într-o papahă cenuşie, cu cojoc negru şi pantaloni vătuiţi. Se sprijinea într-un baston de plop uscat, pe jumătate jupuit de coajă. Peste două-trei minute, Polia putu să-l examineze mai amănunţit. Bărbatul avea nasul coroiat, o faţă slabă, acoperită de o bărbuţă căruntă. Deasupra ochilor adânciţi ieşeau în relief sprâncenele dese, negre ca pana corbului. Se vedea că omul mergea de multă vreme. Pe mustăţi îi atârna promoroacă, de pe frunte şi de pe obraji i, se ridica un abur uşor.

„Poate e vreun surghiunit fugit? Caută loc ascuns… Să-i ies în întâmpinare, doar n-o să mă omoare, hai, doar n-o fi vreun bandit”, îşi schimbă deodată Polia hotărârea, şi în aceeaşi clipă îşi aduse aminte de întâmplarea din ziua nunţii, când nu l-a dat pe omul acela care fugea, mulţimii bete, să-l sfâşie. Trecuse timp mult de atunci, dar Polia nu putea să-l uite cu niciun chip pe tânărul din barcă, ochii lui alarmaţi, privirea lor îndârjită. Unde o fi acum? O fi reuşit el oare să se folosească de libertate şi să-şi atingă scopul?

Ieşi şi-l întâmpină pe bărbatul cu papahă neagră la uşă. Văzând-o, acesta se opri mirat şi se dădu puţin îndărăt, parcă s-ar fi speriat:

— Chiar o femeie! Şi încă una atât de tânără? Şi asta la scapeţi?

Bărbatul, desigur, glumea. Se simţea cât de colo că nu este un fricos sau un hăituit. Nu se ştie de ce, Polia prinse dintr-odată simpatie pentru acest necunoscut.

— Hai, uncheşule, treci încoace. Acolo nu e nimeni. Cine eşti? Ce nevoie te-a adus în cotlonul ăsta? începu Polia să vorbească, simţind o mare curiozitate şi, examinându-l pe bărbat, remarcă pentru sine: „A obosit, sărmanul! Uite cum suflă! Nu, ăsta nu aduce a bandit”.

— Dar tu cine-oi fi? Cum de-ai ajuns în acest cuib de viespi cu nişte ochi atât de blânzi? întrebă omul, urcând treptele spre pridvor.

— Eu? Ei, uite aşa… am ajuns şi eu, se codi Polia, neştiind ce să răspundă. Nu voia să mărturisească necunoscutului că este nora lui Epifan Krivorukov şi nici nu găsi puterea să scornească vreo poveste.

Omul observă că Polia nu se grăbeşte să-i răspundă la întrebare şi dădu din mână:

— Lasă, nu povesti! Şi fără să-mi povesteşti ştiu că n-ăi nimerit aici de bunăvoie. Te-au ademenit, probabil, ca pe o păsărică, pentru păcătosul ăla de Epifan Krivorukov.

Învinuirea asta, Polia n-o mai putu suporta liniştită, aşa că smuci din cap:

— Nu, nu, uncheşule! în niciun caz!

Omul o crezu pe Polia, fără a pune nimic la îndoială.

— E bine că nu. Dar fii cu ochii în patru!

— Ţin socotelile în casa lui Krivorukov. Socotesc soldul.

— Dacă găseşti altă treabă de făcut, să pleci numaidecât. În slujba ta sunt prea puţine lucruri bune. Ştiu eu ce de escrocherii învârte Epifan! o sfătui el cu hotărâre.

În casă, Polia îi oferi bărbatului o cană de ceai. El o acceptă cu plăcere, îşi scoase cojocul, papaha, mănuşile. Respira încă greu, tuşea din când în când, se ştergea cu palma de transpiraţie pe începutul de chelie.

— Dar unde-au dispărut piţigăiaţii ăia? întrebă omul, făcând semn cu capul către cealaltă jumătate a casei.

— Au plecat în sat, împreună cu stăpânul meu.

— Aşa, deci! Ei într-acolo, eu de-acolo. Cum de nu ne-am întâlnit pe drum?... Păcat... Am a dracu' de mare nevoie de ei.

— Sau poate s-au dus în altă parte. Că doar nu-mi spun mie, zise Polia, gândindu-se în sinea ei: „Probabil că s-au dus să vadă «groapa» sau să-i angajeze pe osteaci". Da dumneavoastră le sunteţi cunoştinţă sau sunteţi legat printr-o treabă de ei? întrebă ea, după o scurtă tăcere.

— Am nevoie de funie groasă. Am o mică treabă, trebuie să aşez plasele, iar sfoară nu poţi lua decât de la ei, nu găseşti în altă parte.

— Deci, sunteţi pescar? încercă să precizeze Polia.

— Pescar fără voie. Sunt surghiunit, fato. Numele meu este Şustov. Vasili Demianâci. Am trăit doi ani în localitatea asta. Mai trebuie să mă chinuiesc doi ani şi

jumătate. Cu mine e şi familia. Cinci copii – care mai de care mai mic. Bineînţeles şi nevasta. Şapte guri. Fiecare câte puţin şi tot ai nevoie de o groază de lucruri. Iar aici, cu sănătatea n-o duci prea bine. Cum vine primăvara mă apucă frigurile, iar iarna ba mă chinuie tuşea, ba mă apasă reumatismele.

Şustov sorbi ceai din cană, o privi pe Polia cu neîncredere şi rosti cu un zâmbet ironic:

— Ce tot vorbesc! Oricum, tot n-ai să înţelegi nimic.

— De ce să nu înţeleg? se supără sincer Polia.

— Pentru că, fată, ca să mă înţelegi, trebuie să fi fost măcar o zi în pielea mea. Şustov, pesemne, observă că o zgândărise pe Polia cu ceva şi rosti cuvintele de pe urmă pe un ton mai moale. Polia ar fi vrut să-i strige: „Eu înţeleg totul. Şi tata şi bunicul au fost surghiuniţi”. Dar se abţinu, întrebă altceva:

— Dar aţi încercat să vă îngrijiţi, Vasili Demianâci?

— Cum să nu! Mă îngrijeşte felcerul din Parabel, Gorbiakov Feodor Terentievici. Un om de aur! Câteodată vine la noi pe o asemenea vreme că te apucă groaza. „Cum se poate? îi spun. O să vă prăpădiţi!” Iar el, vesel, râde doar: „Eh, spune, toate astea sunt fleacuri! Cui îi e scris să moară înecat nu arde în foc!” Ce om de aur! repetă Şustov. Şi chiar se ridică puţin de emoţie.

Polia se stăpâni din nou să nu strige:, „Dar omul acesta de aur e tatăl meu”. Lauda lui Şustov îi făcu mare plăcere, îi spălă sufletul cu o bucurie atât de adâncă şi de luminoasă, încât toate neplăcerile şi frământările din ultimele zile îi zburară din cap, de parcă nici n-ar fi fost. Probabil că această izbucnire interioară i se reflectă Poliei şi pe faţă şi în ochi, fiindcă Şustov o întrebă scurt:

— Aţi avut ocazia să-l cunoaşteţi pe Gorbiakov?

— Dar cum! E o personalitate cunoscută în tot Narâmul.

— Om cu suflet mare, Gorbiakov, îl lăudă pentru a treia oară pe felcer Şustov.

— Dar dumneavoastră de unde sunteţi de fel? întrebă Polia simţind cu fiecare clipă un interes tot mai mare

pentru acest om. E greu, aici, în locurile noastre, pentru un om venit din altă parte. Noi siberienii, ne-am obişnuit cu necazurile, ne-am deprins cu viaţa de aici.

— Eu sunt din Saratov. Am nimerit aici ca mulţi oameni din fabrici – grevist. Dar altora le e mai uşor. Băieţii sunt toţi singuri, fără familie. O să se chinuie de dor şi singurătate, totuşi o să înfrângă surghiunul. Ne-au împrăştiat care pe unde. Unii lângă Arhanghelsk, alţii la Turuhansk, iar pe mine şi încă trei la Narâm. Dar şi aici ne-au împărţit prin diferite tabere, povestea plin de încredere Şustov. Dacă am fi fost împreună nu ne-uni fi lăsat unul pe altul să murim de foame…

— Vă plătesc un ajutor sau sunteţi deportat cu domiciliu forţat?

— Tot ajutorul se duce pe chiria casei. De mâncare fac rost muncind. În primul an am spoit toate samovarele şi vasele din sat. Dar ce sat e ăsta? Şaizeci de curţi. Pe urmă m-am ocupat de făcutul unor vase din coajă de mesteacăn. I-am dotat pe toţi gospodarii. Cel mai important câştig este pescuitul. Toamna, am muncit cu nevasta pe râu. Ba pescuiam cu năvodul, ba ne ocupam cu spintecatul peştelui. Ai impresia că munceşti mult, dar nu reuşeşti să o scoţi la capăt. Acum îmi strâng câteva unelte; am cumpărat cârlige, momeli şi altele, fiindcă am intenţia să fac până la primăvară vreo două-trei plase. Astfel măcar peşte să nu cumpăr. Lângă peşte pui puţină pâine şi ai mâncare…

Polia asculta povestirea domoală a lui Şustov şi multe din câte povestea îi erau cunoscute şi apropiate. Familia tatălui ei, deşi nu era ameninţată de foame cheltuia cu grijă fiecare copeică. În casă nu găseai decât strictul necesar şi tot venitul curgea doar din muncă cinstită. Prin urmare curgea puţin.

— Copiii sunt mari? întrebă Polia.

— Cel mai mare are zece ani, iar cel mai mic s-a născut aici, în surghiun.

— Sănătoşi?

— Sănătoşi!? Asta e, că sunt mai mereu bolnavi.

Clima siberiană nu se poate compara cu a noastră, e prea aspră. Iar noi nu ne putem lăuda nici cu imorăcămintea. Fiecare umblă îmbrăcat în ce apucă. Şi eu am numai băieţi. Nu pot să-i ţin în frâu. Râul e îngheţat, până şi malurile-i sunt îngheţate, iar ei se bagă în apă! Răcesc, drăcuşorii! exclamă aproape cu duioşie Şustov şi, după o tăcere, continuă: Când ne-au condamnat, la început n-am vrut să car şi familia după mine în surghiun. Dar s-a înfăţişat nevasta la A-orbitor şi a început să mă roage: „Ce-o să fac eu aici cu copilaşii? O să trebuiască să-i trimit la cerşit pe uliţi”. M-am hotărât: îi iau, oricum o-ntorci tot rău e. Şi i-am adus, iată. Deşi trăim în foamete, totuşi se cheamă că suntem împreună… Ei, nu-i nimic! Măcar de-am scoate-o la liman până la primăvară, până s-o face cald. Pe urmă o să fii mai uşor: întind plasele, încep să pescuiesc… Mi-e teamă însă că fraţii-scapeţi n-o să-mi dea sfoară pe datorie. Şi iar o să rămân fără plase… Dac-o fi aşa, chiar că nu mai ştiu ce să fac…

Polia vru să-l ajute cumva pe Şustov şi să-l ajute de îndată. Se uită la faţa lui slabă şi obosită, transpirată din pricina ceaiului fierbinte, apoi îşi îndreptă privirile către legăturile de sfoară. Una din legături era chiar sfoară subţire, sfoară pe care „se întindea” plasa. „Măsor vreo douăzeci de stânjeni – şi gata”, se gândi Polia.

Şustov parcă i-ar fi ghicit gândul. Arătând cu capul legătura de sfoară spuse:

— Uite, asta-i ce-mi trebuie mie. Dar fără stăpâni nu poţi să iei.

— Şi dacă ar fi să încercăm să luăm fără stăpâni? Răspund eu de samavolnicia asta, propuse ea.

— Ei, nu, nu fato! se apără Şustov. Ţie poate că o să-ţi meargă, dar oricum am suci treaba, tot pe mine or să mă jupoaie. Ei ţin socoteala fiecărei funii, le ştiu pe toate. Chiar dacă tu ai izbuti să ascunzi că ai luat sfoara asta, eu tot nu pot să ascund plasa. Mai devreme sau mai târziu or să miroasă învârteala şi or să vină în grabă să-mi ceară socoteală. N-au niciun fel de scrupule, nu se dau înapoi de la nimic. Ei sunt cunoscuţi aici şi temuţi mai mult decât

bandiţii. Mă mai odihnesc o lecuţă şi plec înapoi spre casă. O să mă întorc altă dată.

Şustov mai întârzie vreo zece minute şi începu să se pregătească de plecare. Polia turba de ciudă atât împotriva ei înseşi, pentru că nu putea să-l ajute cu nimic pe omul acesta, cât şi împotriva fraţilor-scapeţi, care-i încurcaseră aşa de tare pe oameni în sforile lor, încât aceştia se zbăteau neputincioşi, ca peştele pe uscat.

Şustov plecă. La un minut după despărţire, Polia îşi puse cojocelul, izbi uşa de perete şi alergă după el.

— Opriţi-vă, Vasili Demianâci! Vreau să vă spun o vorbă.

Şustov o aşteptă lângă poartă, cu o expresie de neîncredere pe faţă: vezi Doamne, ce i-o fi trecând prin cap? Oare n-o fi vrând să-i pună colacul de sfoară în braţe?!

— Am aflat un secret de la fraţii-scapeţi şi vreau să vi-l spun.

— Secret? Ce fel de secret? Şustov se apropie de Polia şi se uită peste umăr spre pridvor, să vadă dacă nu-i ascultă cineva.

Polia îi povesti dintr-o suflare despre venirea lui Ermolai Lopatkin, despre „groapă” şi tocmeala în legătură cu ea, despre intenţia lui Epifan Krivorukov de a tocmi un artei de osteaci pentru a pescui în taină peştele din „groapă.

Şustov o ascultă până la capăt, fără s-o întrerupă cu niciun cuvânt. Numai muşchii obrazului i se mişcau sub pielea palidă, acoperită de barba rară.

— Hai în casă. Taina este într-adevăr neaşteptată. Trebuie să ne gândim, spuse deodată Şustov şi păşi înaintea Poliei.

În pridvor se opri şi-o întrebă cum o cheamă.

— Polia.

— Mi-ai dat o veste bună, Polia, de-a dreptul fantastică, zise Şustov aşezându-se. Gândeşte-te doar ce şi-au pus în cap să facă! Să fure poporul, să ia de la el ceea ce-i aparţine de drept şi fără niciun fel de îndoială! Şi aşa e

peste tot, în toată Rusia! înţelegi de ce-am făcut noi grevă la uzină? Ne-au chinuit de tot stăpânii! Ne înşală, ne amendează, nu ne lasă să facem un pas… Şi aici, la dracu-n praznic, aceeaşi viaţă. Şi Ermolai Lopatkin ăsta, ce mizerabil, ce nemernic! Căci şi el, ca şi mine, nu are izba lui, toată bogăţia lui sunt copilaşii… Şi vezi cum a pus stăpânire pe el închipuirea, patima de căpătuială! A pornit împotriva întregului sat! După toate astea, pescarii n-o să-l mai suporte nici măcar o zi! Da, cine ştie, poate-i mai deştept, şi-şi va lua tălpăşiţa de aici cât mai departe! Că de va întârzia, o să-l pândească sătenii şi o să-l dea hrană mihalţilor. Ah, ce ticăloşie! Ah, nu, bucăţica asta nu trebuie să cadă în mâna fraţilor-scapeţi! Mulţumesc, Polia. Măcar tu nu le-ai făcut jocul. De restul o să mă ocup eu… La noapte se va organiza o asemenea pază în jurul lui Lopatkin, cum nici poliţia n-ar fi în stare s-o facă… N-o să pună ei mâna pe „groapa” asta, pentru nimic în lume n-o să pună!…

Când Şustov intrase pentru prima oară în casă i se păruse Poliei firav şi bătrân. Acum se uita la el cu uimire. Pesemne, Şustov nu avea mai mult de patruzeci de ani, era plin de energie şi entuziasm. Polia încă nu-şi dădea seama că muncitorul Şustov din Saratov, istovit în surghiun de nevoi, se înviorase dintr-odată şi se aprinsese numai şi numai fiindcă simţise renăscând în el setea de a lupta pentru toţi, singura forţă care-l întinerea, îi potolea suferinţele şi durerile fizice.

— Dacă va fi nevoie, Polia, o să mă mai reped până la tine… Şi ţine minte: nimeni-nimeni, niciun om, în afară de mine, n-o să ştie de unde am aflat acest secret, spuse Şustov, sculându-se de pe taburet şi luând mâna Poliei în palma lui latră şi osoasă.

— Mi-e totuna dacă or să afle sau nu! Doar n-am de botezat copii în casa lor! exclamă nepăsătoare Polia. În această clipă, într-adevăr nu se gândea deloc la ea şi nici la soarta ce-ar aştepta-o în cazul că Epifan şi scapeţii ar afla că ea a trădat taina „gropii”. Se îmbujorase de plăcere că, uite, a reuşit să-l ajute într-un fel pe Şustov şi pe copiii

lui, pe care şi-i închipuia, nu se ştie de ce, la fel cu tatăl lor, cu faţa prelungă şi cu sprâncenele stufoase. „Dacă «groapa» intră în stăpânirea oamenilor, va căpăta şi Şustov ceva. Căci numai un ciung nu poate scoate din «groapă» peşte bun”.

Şustov însă era de altă părere în ceea ce o privea pe ea.

— Nu, Polia, nu. Nu spui ce trebuie! La ce bun să-ţi pui singură capul sub tocător? Să nu crezi că o să te cruţe! Ţine minte un lucru: un lup nu va deveni niciodată om!

După ce plecă Şustov, Polia mai stătu mult timp la masă, gândindu-se la ceea ce se întâmplase. „Ei bine, să fie cum zici tu, Vasili Demianâci: o să tac şi în privinţa venirii tale aici şi a vânzării secretului. Dar ce-o să-i spun lui Nikişa, cum o să vorbesc cu el? Poate că şi el o să se înfurie împotriva mea. Cum-necum Epifan Korneici îi e tată. Tată... Dar cu Marfa cum vine povestea? Un asemenea lucru nu e prea plăcut să auzi despre tatăl tău... Mai bine tac, deocamdată o să tac, şi mai departe o să vedem ce-o să mai fie... Nu, o să-i spun totul cum a fost: şi despre «groapă» şi despre Marfa. Să ştie. Ne-am jurat doar să nu ne ascundem nimic unul altuia...”

Polia înclina când spre o hotărâre, când către cealaltă, ca să nu ajungă la nimic definitiv. „Să spun sau să nu spun!” Aceste întrebări o chinuiau, o sâcâiau, îi spulberau şi ultima fărâmă de linişte.

8

Pe înserate, Epifan şi fraţii-scapeţi se întoarseră acasă. Erau treji şi vorbeau între ei cu voce joasă şi. preocupaţi. Polia încercă să tragă cu urechea la ce vorbeau, dar nu reuşi să înţeleagă nimic. După cină, Polia se pomeni cu Epifan la ea.

— Ei, Palagheia, ţi s-a făcut dor de casă? întrebă socrul, privind-o pe noră şi întrebându-se în gând: ştie despre Marfa ori nu ştie? Crede că e o doftoroaie ori nu crede?

— Dar ce-o fi vesel pe-aici? M-aţi adus într-un fund de ţară, m-aţi lăsat singură şi stau ca-ntr-o închisoare,

răspunse Polia pe un ton nemulţumit, morocănos.

— Nu mă oropsi, Palagheia. N-o să-ţi rămân dator. Am pus la cale o afacere mare. O să câştig o groază de parale.

— Ce afacere? întrebă cu un aer naiv Polia, de parcă n-ar fi ştiut şi n-ar fi avut habar de nimic.

Epifan stătu la îndoială: merită s-o înştiinţeze pe noră cu privire la amănuntele afacerii, n-o să trăncănească ea ca o muiere proastă în faţa cine ştie cărui netrebnic?

— Aşteaptă oleacă, Palagheia.

— Ei, cum vreţi, îşi strânse Polia buzele a supărare şi înclină capul.

Epifan se suci pe scândurile podelei, ascultându-le scârţâitul. Parcă voia şi nu voia să plece. Polia înţelese că socrul nu venise la ea într-o doară şi de aceea deveni atentă, privindu-l întrebător.

— Palagheia, am nevoie de bani mulţi, suflă greu Epifan şi se apucă de cercelul din ureche. Polia observase de mult că atunci când socrul se trage de cercel se află la strâmtoare, are necazuri şi e nerăbdător să le îndrepte.

— Luaţi-i cu împrumut de la prietenii dumneavoastră, Polia se întoarse către peretele ce împărţea casa şi împunse cu degetul în tocul uşii.

— Ce zici tu, Palagheia! Ăştia nu-ţi dau un capăt de aţă, ce să mai vorbim de bani! Epifan coborî glasul, tăcu o clipă, şi spuse nesigur: în tine mi-e speranţa.

— În mine? Cum aşa?

— Vreau să te duci mâine acasă şi să te întorci cât mai repede cu o sumă mare. O să am cheltuieli multe. N-o să-ţi fie frică să te duci singură? Cred că numai cu un popas n-ai să ajungi până la Goleşcihina. Epifan tăcu, aşteptând să vadă ce spune nora. Iar Polia simţi că se scaldă în fericire din cap până-n picioare. Nu la Goleşcihina, ci chiar la Moscova e gata să se ducă, numai să nu mai stea în cotlonul ăsta blestemat, să nu mai vadă mutrele îngrozitoare ale fraţilor-scapeţi, să nu le mai audă glasurile piţigăiate. Da şi socrul… I s-a liniştit mutra beţivă, parşivul! După întâmplarea cu Marfa, Polia nu mai

avea măcar o umbră de respect pentru tatăl soţului ei. Până aici, socrul i se păruse mai bun, mai plin de suflet decât soacra. Înclinase să creadă că el va înţelege mai curând dorinţa ei de a trăi separat cu Nikişa şi că o va ajuta când va fi nevoie. Dar după povestea cu Marfa era greu să te aştepţi de la el la înţelegere, cât despre ajutor, nici vorbă!

— Ce să-i faci, dacă trebuie, o să mă duc. N-are de ce să-mi fie frică. Ştiu să am grijă de cal şi chiar dacă drumul îmi e necunoscut, o să nimeresc eu, că nu sunt nici oarbă şi nici mută, spuse reţinut Polia, fără să-şi trădeze bucuria.

— Iar când o să vii înapoi, fii atentă, Palagheia. Pentru siguranţă coase-ţi banii de cămaşă, de sutien. Parcă sunt puţini tâlhari care umblă acuma pe drumuri? înainte trăiam la Narâm în linişte. Nimeni nu ştia ce e ăla furt. Trăiam cu sufletul deschis, începu să filosofeze Epifan, în mod vădit mulţumit de faptul că nora nu se încăpăţânase şi fusese singură de acord să plece la drum.

— Dar cine-o să-mi dea mie banii? Anfisa Trofimovna o să mă creadă pe cuvânt? N-o să mă creadă nici în ruptul capului! Cum o să-i dovedesc că am venit cu poruncă de la dumneavoastră?

— Adevărat grăieşti, Palagheia. E cărpănoasă rău. Uite ce: o să-i scriu. La citit nu se prea descurcă ea, dar totuşi ceva scris, o hârtie, e ceva de crezare, sigur.

— Aşa o să fie mai bine. Că altfel, poate să creadă că am dat bir cu fugiţii. Polia nu-şi ascundea deloc duşmănia pentru soacră-sa.

Epifan se schimonosi, încercând să-i bage în cap Poliei o idee de-a lui, şi spuse destul de confuz:

— Aşa-aşa. Aşa e ea. O să-şi închipuie şi ce-a fost şi ce n-a fost vreodată.

Polia pricepu unde bate Epifan: Marfa. Parcă ar fi fost aici, dar parcă n-ar fi fost. „Îi e un pic teamă de mine, crede că o să mă apuc să-i şoptesc ceva scumpei lui neveste… Ei, dacă o fi să nu spun cuiva, apăi ei n-am să-i spun nimic… Fiului am să-i spun pentru că-mi este soţ… Să afle şi el ce pramatie e taică-său”.

— O să mergi cu Igrenka, Palagheia. E trăpaş, mai puternic, iar la întoarcere ia-l pe Pegar. Poate duce căruţa cu marfă până hăt departe. Ei bine, mă duc să dau ovăz la cai şi mă culc. Mâine am o zi îngrozitoare: îmi risc ultimul ban, Palagheia. Nu apucă să iasă bine Epifan că uşa se deschise şi intră Agap.

— A fost cineva străin pe aici, spuse neliniştit scapetele şi o fixă pe Polia.

— A fost cineva, Palagheia? întrebă Epifan.

— N-am văzut pe nimeni. Am stat toată ziua în casă singură, spuse Polia, amintindu-şi de înţelegerea cu Şustov.

— Urme nu se văd, le-a acoperit zăpada, dar căluşul de la poartă nu e la locul lui. L-am băgat într-o gaură şi atârnă în alta. Ochii turbaţi ai lui Agap alunecau încolo-încoace: ba o pipăie pe Polia, ba pe Epifan, ba se fixează pe legăturile de frânghie. Totul e, ca să zicem aşa, la locul lui.

— Eu am ieşit din curte. Doar nu era să sar peste gard, zise Polia.

Agap îşi miji ochii, nările nasului lat i se umflau repede, iar buzele i se mişcau mărunt peste gura lipsită de dinţi.

— Ei, Agap, eşti meşter în a urmări totul. Ia te uită ce ţi-a trecut prin cap! Căluşul de la poartă, se înveseli Epifan şi-l îmbrăţişă cu o mână pe scapete. Hai să mergem! Dacă-ţi spune Palagheia că n-a fost nimeni, înseamnă că n-a fost…

— Şi totuşi te apucă teama. Unul de pe-aici – osteac sau tungus nu-ţi ia nimic, dar un venetic, imediat pune mâna pe lucru străin.

„Singur eşti. hoţ mare, şi bănuieşti că toţi oamenii, sunt hoţi… N-ai decât să-ţi mijeşti ochii, dar adevărul n-o să-l afli. Adevărul a fost acoperit de zăpadă”, îşi zicea, surâzând în ascuns, Polia.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, Polia plecă la Parabel” cu biletul lui Epifan, în care i se poruncea Anfisei să scoată din casetă toţi banii, până la ultima rublă, şi fără întârziere să o trimită cu ei înapoi pe Palagheia. Aceste cuvinte le-a scris Epifan cu litere de tipar şi le-a subliniat cu două linii

groase.

CAPITOLUL AL TREILEA 1

În aceeaşi zi, în mare taină, Şustov le-a povestit la doi pescari despre „groapă”. Trebuia să acţioneze cu atenţie. Ca deţinut politic îi era cu desăvârşire interzis să se amestece în treburile obşteşti. Acestea se puteau termina cu surghiunul într-o localitate şi mai îndepărtată „undeva pe cursul superior al râurilor Ket sau Parabel, unde chiar că nu mai e cu putinţă de trăit. Pericolul îl pândea şi din altă parte, a scapeţilor. Dacă vor afla că el a trădat „groapa” n-o să le fie bine, nici Poliei, nici lui. Se spunea despre scapeţi că sunt şireţi, ascunşi şi nu se dau înapoi de la nimic în ce priveşte felul de a se răzbuna.

Oamenii cărora Şustov le-a încredinţat taina s-au alarmat. Să sune clopotele, ar fi fost prea devreme: de să se stârnească atâta zarvă că, în cazul unei greşeli, sătenii ar fi crezut că i-au păcălit şi le-ar fi rupt oasele. Dar nici să ţină taina zăvorâtă nu se putea. Pentru că dacă Epifan şi scapeţii, mâine-poimâine, aduc la „groapă” pe osteaci, se poate naşte un măcel groaznic. Văzând la „groapă” oameni străini, pescarii din sat, stăpânii „gropii” după lege, vor pune mina pe topoare. Cine i-ar mai putea înfrâna?

Şustov propuse să-l atragă în această treabă pe staroste. El reprezintă totuşi autoritatea, e ales de popor şi el răspunde în faţa societăţii pentru multe, inclusiv pentru faptul ca bogăţia comună a satului să nu fie acaparată, după voia lor, numai de unii gospodari.

Socoteala lui Şustov se dovedi a fi bună. Starostele, cu două ajutoare, l-au reţinut pe Ermolai Lopatkin şi l-au pus la păstrare în închisoarea satului, un hambar friguros. După o scurtă şedere, Ermolai, speriat la culme, a deşertat sacul.

— Totul, am să-ţi arăt totul, tătucule, numai nu mă scoate în faţa adunării obşteşti, se ruga Lopatkin, plângând în hohote, ca o muiere.

„Groapa” peste care dăduse Ermolai se afla la trei-patru verste de sat, pe o întindere de apă înconjurată de maluri înalte, acoperite de pădure deasă. Prin apropiere

nu erau niciun fel de drumuri.

Epifan, pe bună dreptate, socotise că până se va afla de toată afacerea, „groapa” va fi spartă, peştele congelat şi aşezat în stive. Iar apoi: mână căruţele la Tomsk, strânge câştigul, umple-ţi buzunarele cu bani… Peştele din „groapă” putea să-l vândă de două trei ori mai ieftin decât pe cel cumpărat în mod obişnuit. Cu condiţia expresă ca Ermolai şi scapeţii să capete din plin răsplata stabilită. De ăştia o să scape mai greu. În ceea ce-i priveşte pe osteaci, cu ei avea socoteli simple: îi va plăti pe unii cu votcă şi pe alţii cu mărfuri, totu-i să nu-ţi pierzi capul. Poţi să-i tragi bine pe sfoară pe osteaci. N-ar fi prima oară! Iar pungaşul pungaşilor, Foma Lukici Volokitin o să-şi roadă unghiile de invidie. Aceste lucruri îi treceau prin cap lui Epifan Krivorukov în acea noapte de nesomn…

În timp ce Epifan se legăna în visuri dulci, sătenii nu dormeau nici ei. La căderea nopţii au împărţit „groapa” în parcele şi s-au pregătit de tragerea la sorţi. Nu a fost nevoie ca starostele să pună „groapa” sub pază specială. Temându-se de năvălirea scapeţilor şi a lui Epifan, mulţi bărbaţi au rămas să vegheze pe malul râtilui până dimineaţa când starostele urma să dea semnal pentru spargerea „gropii”.

2

Epifan o trezi pe Polia în zori. La poartă, înainte de a se despărţi, îi mai repetă o dată poruncile:

— Mai întâi şi mai întâi, Palagheia, nu te opri pe drum. Grăbeşte-te din toate puterile. Facem treaba, câştigul îl băgăm în buzunar, şi atunci n-ai decât să dorm! şi să te distrezi cât îţi pofteşte inima. Pe urmă, Anfisa să nu se zgârcească. Adu toţi banii, toţi câţi sunt în casă. Că doar trebuie să plătesc pe loc. Pe degeaba nu-mi dă nimeni peştele. Spune-i Anfisei că am porunt it neapărat să trimită toţi banii până la ultima copeică.

— O să-i spun, promise Polia. Şi în bilet aţi scris despre toate astea.

— Spune-i tu din gură. Că altfel, ce mai tura-vura, scrisoarea nici n-o să poată s-o citească, nu se lăsa Epifan.

Ei, drum bun, Palagheia.

Îi urară drum bun şi fraţii-scapeţi, care se învârteau pe lângă Epifan şi erau întrucâtva nedumeriţi de neaşteptata plecare a norei.

— Dar pe cine o să pui la primirea peştelui, Epifan Korneici? Noră-ta, după cum se vede, e meşter la socoteli, încercau să afle câte ceva scapeţii.

— O să-l primesc eu. Ce, o fac pentru prima dată? răspunse Epifan.

Pe la amiază, la izba scapeţilor începură să apară osteacii. Veneau din diferite colţuri ale taigalei, veneau pe schiuri şi cu puştile pe umeri, veneau în sănii polare îndopate cu saci din foaie de cort, plini cu plase.

Seara, numărul lor săltase la peste douăzeci. Erau cei mai buni meşteri de pe Obi în prinderea peştelui sub gheaţă. Se slujeau în meseria lor şi de năvod şi de plase, şi de cârlige şi la nevoie nu se sfiau să afunde mâna în apă.

Epifan ştia cu cine are de a face şi-i arăta respectul său fiecăruia. Unuia îi dărui un pachet de tutun din foi, altuia un set de momeli pentru peşti, celui de al treilea o cămaşă de stambă, celui de-al patrulea nişte opinci. Şefului sălaşului de osteaci, lui Iufimka Isteghecev, Epifan i-a dăruit o puşcă cu gloanţe mici.

Seara, la cină, Epifan împărţi fiecăruia din osteaci câte-un păhărel de votcă făcută cu tutun. Osteacii nu s-ar fi împotrivit să primească încă o porţie, dar Epifan le spuse hotărât:

— Iaca, o să spargem „groapa”, o să prindem peştele şi atunci o să-i tragem un chef de-o să se cutremure pământul. Iar pentru azi, gata, ajunge! La miezul nopţii vă scol pentru muncă! V-aţi pus bine uneltele? Sunt bine ascuţite harpoanele?

— Bine, Epifaşka, bine, răspundea pentru toţi Iufimka Isteghecev.

3

Când s-au sculat era noapte adâncă. Scapeţii pregătiseră o masă pe cinste: carne de ren, peşte, merişoare murate, pâine proaspătă. Epifan împărţi din nou

câte un păhărel de votcă. Osteacii beau, îşi lingeau buzele, cotcodăceau plini de poftă, şi priveau linguşitori spre stăpân: oare nu vor mai căpăta? Afară e ger, bate vântul, au de făcut o muncă grea... Dar nu, stăpânul e neînduplecat. I-a uns pe buze, le-a aprins în vintre focul, însă nu mai vrea cu niciun chip să mai pună lemne peste foc... Epifan ştie: dacă le dai puţin mai mult de-o măsură, nu-i mai scoţi la muncă nici cu bătaia. Totul se duce pe apa sâmbetei!

Au plecat în patru sănii trase de câte un cal. Cel de-al cincilea cal trăgea ultima sanie încărcată cu plase, târnăcoape, prăjini, frânghii, topoare: tot ce trebuia pentru spargerea „gropii”.

Pe atelajul din faţă, Epifan. Îşi grăbea calul, privind din când în când cerul sticlos. Noaptea era luminoasă, luna rotundă atârna deasupra pădurii, dinspre care sufla, subţire ca briciul, un pui de vânt siberian. „Am plecat târziu. Pe asemenea lumină se pot face şi spărturi şi găuri în gheaţă”, îşi zicea Epifan. E copleşit de o bucurie lacomă. Oho, o să scoatem, tăicuţule, un purcoi de rublişoare. Din când în când îl cuprindea neliniştea: oare au făcut totul în mare taină? Oare n-o fi scăpat vreo vorbuliţă pe undeva Ermolai Lopatkin? Nu, ferit-a sfântul. A fost copleşit, prea mulţumit de generozitatea lui Epifan. Tot timpul fraţii-scapeţi nu l-au scăpat din ochi, iar în ultimele zile Epifan însuşi l-a trimis în sat: du-te, mă, şi umblă pe uliţe, arată-te oamenilor, pentru ca nimănui să nu-i treacă măcar prin cap că ai găsit o „groapă”. Acuş-acuş trebuie să-l întâlnească la cotul râului. Căci şi drumul au trebuit să-l găsească pe ocolişuri, pentru a nu da de bănuit. Se lăuda că o să-i conducă mai ceva ca pe tălpici de sanie. Ei, ei, o să vedem! Cât o să se străduiască, atât o să şi capete. Deocamdată nu i-a dat decât avansul... Numai să nu afle cumva Foma Volokitin, asta e. Dacă s-o năpusti uliul ăla, apăi, Epifane, să nu te aştepţi la ceva bun... Dar nu-i nimic, Dumnezeu e milostiv, şi până la el, până la Lukici, nu-i o aruncătură de băţ. E cale lungă. Două zile la dus, două la întors... Nici cel mai al dracului trăpaş n-ar ajunge la timp. Hei, şi „groapa”

trebuie atacată dintr-odată, dintr-o singură suflare, pentru ca spre seară să începi scoaterea peştelui. Pescarii din sat se vor trezi din amorţeală când nisetrii vor fi demult în hambarele scapeţilor, în cutii, în bărci. Cine-i viteaz şi priceput, ăla-i deasupra…

Pătrunse în gândurile lui Epifan, prin nişte vedenii scurte, tulburătoare, şi Marfa Şerstobitova. Ce mai muiere! Jăratec! Nu ca Anfisa care s-a răcit, putoarea. Stă culcată alături de tine, nici muiere, nici buştean. Şi nu ştie decât un lucru – să şuiere. Şuieră toată ziua ca o viperă. De parcă ea, şi nu el, Epifan, a trudit şi-a umplut cu bunuri casa asta cu parter şi etaj, hambarele. Treburile o să meargă din ce în ce mai bine şi o s-o mute pe Marfa mai aproape de el… De ce adicătelea negustorii să se mulţumească numai cu nevestele? Nevasta este pentru că aşa-i orânduit… Iar pe Marfa o s-o care după el oriunde are chef. O căţeluşă! O fluieri încet şi vine alergând… Păi ce altceva are de făcut? Nici tu soţ, nici tu copii, iar gospodăria – un cocoş şi o găină! într-un cuvânt, o sclifosită… Şi totuşi ce muiere dulce, stafidă, pepene galben cu zahăr nu altceva…

Ei, slavă Domnului, uite şi pădurea de pini unde trebuie să-i întâmpine Ermolai Lopatkin. Epifan opri calul, sări din sanie şi începu să privească atent către pădure. Nimeni nu-i ieşi însă în întâmpinare dinspre pădure. Unde o fi Lopatkin? S-au înţeles să-i aştepte aici la miezul nopţii, şi iată că se lăsa de-acum dimineaţa. Se apropiară fraţii-scapeţi… Osteacii, îngropaţi în blănuri şi fân, tremurau toropiţi de votca amestecată cu tutun.

— Unde naiba o fi Lopatkin ăsta, ticălosul? N-a putut să se scoale! O să-l jupoi! se înfurie Epifan. Fraţiiscapeţi tăceau mohorâţi. Oare fuseseră ei mai prevăzători decât el? Când Epifan i-a dat drumul lui Lopatkin în sat, scapeţii i-au spus că nu face prea bine.

— Mai bine l-am închide zilele astea în hambar, să nu vândă altcuiva „groapa” mai scump, zisese Agap, iar fraţii îl susţinuseră cu piuituri de încuviinţare.

Aşteptau de o jumătate de ceas, dar Lopatkin tot nu

apărea. Osteacii s-au trezit, s-au strâns în jurul primului car şi-l sâcâiau pe Epifan: de ce nu mergem? Ce-i cu oprirea asta? în zori trebuie neapărat să bage plasele în „groapă”. Venirea zorilor aduce întotdeauna în viaţa râului nişte schimbări de care trebuie să ţii seama. Pierderea momentului prielnic înseamnă pagubă. Dar nimeni, nici Epifan, nici scapeţii, nici chiar experimentatul Iufimka Isteghecev, nu ştia drumul, din locul unde se opriseră, spre râu.

— Stai, cu ce cal s-a dus să caute drumul Ermolai? Calul, chiar şi sub zăpadă, îşi simte urma. Să meargă singur, fără să fie condus, propuse Agap. Începură să-şi aducă aminte. Îşi dădură seama că Lopatkin călărise pe Igrenka, trăpaşul cu care plecase ieri, Polia, la Goleşcihina. În clipa aceea, Epifan fu cuprins de o asemenea furie, încât osteacii se dădură înapoi îngroziţi de lângă căruţa lui. Dar pe cine să învinovăţeşti? El singur era vinovat de toate.

— Să mergem! O să ne ducă de aici caii! Epifan sări în sanie şi lovi cu hăţurile.

Caii porniră prin pădure, printr-o spărtură, ghicind cu copitele drumul acoperit de zăpada proaspătă. Apoi se aşternu o luncă. Nămeţi înalţi barau drumul, caii se afundau până la pântece în zăpadă. Dar, minune, iar ieşiseră pe urma veche. Ici-colo Lopatkin lăsase nişte semne şi semnele astea îi ajutau să păstreze direcţia bună.

4

Iată că lunca se sfârşi, şi începură să apară, ca nişte pete, când rotunde, când prelungi, zăvoaie de sălcii şi tufişuri de coacăze. În faţă, se zări, întunecată, linia dreaptă a plopilor de lângă mal. Cu fiecare clipă, râul se apropia tot mai mult. Epifan privea din când în când cerul. La orizont se aprinseseră nişte dungi strălucitoare. Luna dispăruse. Se apropia dimineaţa. Bineînţeles, au întârziat, dar nu într-atât încât să considere ziua pierdută. Acum, atâta o să le dea de muncă osteacilor, încât într-o clipă o să scoată toată toropeala din ei!

Deodată, Iufimka Isteghecev, care mergea în aceeaşi sanie cu Epifan, sări în picioare şi strigă:

— Miroase a fum, Epifaşka! Fum!

Epifan strânse hăţurile, se sculă, începu să adulmece. Aerul geros ardea nările, dar era curat, pătrundea undeva dincolo de coaste şi nu avea în el niciun fel de mirosuri. Epifan se pricepea şi el să ia urma cuiva după miros, era câine bătrân, dar de data asta nu adulmecă nimic.

— Ţi s-a părut, Iufime, zise el. De unde şi până unde fum aici? Până în sat sunt vreo şapte verste, nu mai puţin.

Iufimka dădu înapoi, dar cu unele îndoieli:

— Poate că mi s-a părut. Dar adierea a fost puternică, Epifaşka.

Au pornit-o mai departe. Şi cu cât se apropiau de râu, cu atât mai des întâlneau insuliţe de tufişuri golaşe. Zăpada devenise aici şi mai mare, iar semnele lui Lopatkin se pierduseră de tot. Caii umblau aiurea pe pământul înţelenit.

— Somnorosul, să-l ia dracu'! mai mult ca sigur doarme cu muierea în cocioabă! O să scot sufletul din el! O să-i sucesc gâtul! înjura Epifan.

— Un foc, în faţă, Epifaşka! exclamă şeful osteacilor. Epifan respiră uşurat.

— Ei, slavă Domnului! se înmuie dintr-odată Epifan. Probabil că Ermolai a aprins focul ca să ne facă semn.

Caii, de parc-ar fi simţit că se apropie de capătul drumului, prinseră a merge mai vioi. Şi deodată văzură pâlpâind prin pădure şi alte focuri.

— Un, doi, trei, patru, cinci, numără focurile Epifan, şi, aţâţat la culme, îşi ieşi din nou din fire: Dar ce, Lopatkin ăsta a înnebunit? Ce nevoie are de-atâtea focuri? Prostul bătrân a crezut c-o să ne rătăcim prin luncă! Şi doar trebuia să ne întâmpine la pilcul de pini! Las că-i arăt eu lui! Las că-i arăt eu lui! N-o să mai ştie pe ce lume trăieşte!

Nici nu putea presupune că s-a întâmplat ceva ireparabil. Primii care s-au alarmat au fost scapeţii. Ei îl ajunseră din urmă pe Epifan şi săriră în sanie:

— Unde naiba te bagi, Epifan? Nu vezi câte focuri sunt? Opreşte-te! Legăm caii în pădure şi ne ducem într-acolo pe jos. Să vedem cu ochii noştri ce se petrece acolo,

începură să chiţăie, care mai de care, scapeţii.

Opriră caii şi le porunciră osteacilor să aştepte. Epifan îşi dezbrăcă blana de ren şi rămase numai în cojoc. Îşi dădură şi scapeţii blănurile jos. Călcând peste resturile pădurii doborâte de furtună se îndreptară direct prin pădurea de plopi către râu. Încă nu apucaseră să ajungă la mal când auziră lovituri. Gheaţa trosnea, răsuna, târnăcoapele bubuiau. Ecoul detunăturilor se învălmăşea cu glasuri omeneşti. Undeva, nu departe, nechezau caii.

— Lopatkin a vândut „groapa”! Lui Foma Volokitin i-a vândut-o! îl omor! Cu mâna mea scot măruntaiele din el! striga Epifan, ameninţând cu pumnii şi călcând prin mormanele de zăpadă; se sufoca de mânie şi ură.

Strecurându-se pe muchia malului se opriră şi se pitiră după trunchiurile jupuite ale plopilor. Jos, la o sută de stânjeni, se afla o mică întindere de apă îngheţată strânsă între malurile abrupte. Întreaga sa întindere de-o verstă era înnegrită de oameni. Aşezaţi pe linii exact desenate oamenii erau atât de adânciţi în munca lor, încât dacă Epifan ar fi păşit pe gheaţa „gropii” ei nu l-ar fi observat.

— A năvălit tot satul! chiţăi Agap, privind cu atenţie la oamenii ce munceau.

Epifan încercă să ghicească:

— Cine să ne fi trădat? Să-şi fi pierdut Lopatkin cumpătul? Să se fi dus singur la staroste?

— Rămâne cum am zis eu, chiţăi Agap. A venit cineva în cotlonul nostru cât am lipsit şi…

— Şi ce? A venit şi a plecat. Ce, i-o fi povestit vreo pasăre măiastră despre învoiala noastră?

— Dar tu, Epifan Korneici, n-ai lăsat să-ţi scape nimic despre „groapă” în faţa norei? nu înceta cu bănuielile sale Agap.

— Niciun cuvinţel! Sau mă crezi tâmpit ca tine? se supără Epifan pe scapete.

— Şi totuşi de ce ai trimis-o pe noră acasă, o ţinea pe-a lui scapetele.

— Am trimis-o după bani. Şi acum văd că degeaba:

totul s-a dus pe apa sâmbetei! zise Epifan dintr-o răsuflare, înfuriat la culme.

— Hai să ne cărăm repejor, cât mai e timp! propuse Agap. Poate că Lopatkin a dat sfară în ţară despre învoiala noastră. Dacă mai stăm, ne rup ăştia gâturile.

Epifan scrâşnea din dinţi, cotcodăcea, se lovea ba cu un pumn, ba cu celălalt peste şold, peste genunchi, peste burtă. Ciuda îl măcina până la oase. Dacă ar fi fost un uriaş vrăjit şi puternic s-ar fi aruncat acum pe veşmântul de gheaţă al râului, i-ar fi dat în lături pe toţi bărbaţii şi muierile alea, i-ar fi strivit cu mănuşa ca pe nişte gândaci, şi ar fi luat el tot peştele care mişuna sub gheaţă!... Ei, dar nu, n-a fost să fie aşa şi trebuia să se care acasă...

— Se luminează, Epifan Korneici! Haidem! Nici noi, nici osteacii nu mai avem drum spre „groapa" asta. Suntem toţi condamnaţi de obştea din Ust-Tâmsk... Dacă află cei de la Nikolskoe că suntem aici nu ne lasă să plecăm vii...

Epifan îl asculta şi nu-l asculta pe scapete. Să plece... să plece de lângă bucata cea grasă... să se lipsească de câştig... Epifan stătea ca lipit pământului. Veni în fugă Iufimka Isteghecev şi începu să latre la el:

— Ce om rău eşti tu, Epifaşka! Oameni răi îs fraţiiscapeţi! Voiaţi să furaţi „groapa"! Voiaţi să ne învrăjbiţi cu oamenii din Nikolskoe! Aoleu! Aoleu! Trebuie să fugim! Să ne facem nevăzuţi!

— Da mai tacă-ţi fleanca, gură strâmbă şi nenorocită! urlă Epifan, apoi se întoarse brusc şi păşi grăbit către sănii.

5

Se înţelege că Polia nu ştia nimic despre aceste întâmplări. Gonea întruna. Igrenka era un cal blând, cuminte, o înţelegea ca un om.

— Hai, Igrenuşka, zboară, zboară! Să ajungem la Goleşcihina, şi după ce răsuflăm olecuţă să ne ducem la Parabel. Să-i vedem pe tătuca şi pe bunicul. Ne-am bucura să fi venit şi Nikişa. Hai-hai! Vorbea Polia singură nu pentru că aşa-i era obiceiul, ci pentru că tot timpul din

cauza drumului prea monoton o cuprindea somnul. Iar de la somn te apucă frigurile, şi durerea de cap, te împunge întunericul în fundul ochilor şi te doboară boala. Calul, auzindu-şi numele, sălta dapul, îşi dezdoia gâtul, se uita la stăpână şi o lua mai iute la trap.

În hanul unde a înnoptat prima oară, într-un sat, au primit-o cu multă bucurie, ca pe un oaspete de seamă şi drag. Totul în cinstea lui Gorbiakov Feodor Terentievici. Povestea era destul de obişnuită, o poţi întâlni în nenumărate variante prin Narâm. Cu vreo doi-trei ani în urmă stăpânul hanului, un bărbat încă tânăr şi puternic, se îmbolnăvise, simţea junghiuri în piept şi respira cumplit de greu. Vrând-nevrând s-a dus la Parabel la felcer. Gorbiakov i-a dat omului nişte prafuri nu prea complicate şi, cel mai important lucru, l-a învăţat să respire după o metodă veche indiană. Omul a urmat tratamentul la felcer numai vreo cinci zile. Dar şi i-a întipărit în minte pentru totdeauna pe el şi pe fiica lui. Deci, intrând acum în han şi întrebând dacă poate înnopta acolo, Polia fu întâmpinată cu braţele deschise.

— Intraţi, intraţi! Toată casa vă stă la dispoziţie! Omul îşi chemă nevasta şi se apucară împreună să scoată de pe Polia blana, cojocul, podiovca[6]…

La cel de-al doilea popas de noapte, Polia constată cu uimire că veştile, în lume, zboară cu iuţeala gândului.

Hanul la care trăsese era plin de lume. În larga sală de la intrare, lângă samovar, aşezaţi în jurul mesei lungi şi late, bărbaţi şi femei îşi petreceau seara vorbind de una, de alta: despre războiul al cărui sfârşit nu se întrezărea, despre o răscoală a ţăranilor de dincolo de Tomsk, în timpul căreia fuseseră atacate hambarele statului pline de grâne, despre sărăcia care se făcea tot mai simţită: chiar şi aici, în satele din Narâm, pentru prima oară apăruseră cerşetorii…

La un moment dat, se apropie de masă stăpâna hanului, ascultă şi, prinzând o pauză în discuţie, zise:

— Aţi auzit, consăteni, că la Nikolskoe un pescar a

6 Haină bărbătească lungă, cu creţuri în talie (n. t.).

găsit o „groapă” şi a vândut-o hulpavului negustor Epifan Krivorukov?

— Nu se poate. O ticăloşie ca asta nu s-a pomenit la noi! Ia, povesteşte-ne, hangiţă! se auziră mai multe glasuri de bărbaţi şi femei.

— Păi, uite cum a fost: a descoperit pescarul o „groapă”. Şi l-au prins scapeţii sau l-au momit în casa lor. L-au strâns cu uşa: „Nu anunţa «groapa», vinde-o negustorului”. Iar negustorul, cine să fie altul, decât Epifana. Au tocmit pe urmă osteaci, ăia vin după dâra de otravă până unde-o duci, i-au îmbătat pe bieţii oameni neluminaţi şi au pus în mişcare tot ce trebuie pentru pescuit. Dar oamenii din Nikolskoe nu sunt nici ei proşti: i-au descoperit pe nemernici. Epifana, cu artelul său banditesc, s-a dus la râu în mare taină, pe un drum ocolit, însă „groapa” fusese deja împărţită şi începuse pescuitul… Aşa că Epifana a căpătat pe dracu-n patru. Hangiţa se porni să râdă, iar cei ce-o ascultau îi ţinură tovărăşie cu încântare zgomotoasă. Nimeni, nici măcar un singur om nu rămase nepăsător aflând noutatea. Toţi râdeau de Epifan şi de scapeţi, îi lăudau pe ţăranii din Nikolskoe pentru şiretenia lor, iar pe cel care vându-se „groapa” îl blestemau ca pe un ticălos.

„Când s-au întâmplat astea? se întreba Polia uimită de istorisirea hangiţei. Şi cum de s-a aflat totul atât de iute? Parcă nu mi-a luat-o nimeni înainte pe drum. Că doar n-a adus vestea asta în cioc o păsărică fermecată!”

Când oamenii tăcură, Polia întrebă:

— Şi de mult s-au întâmplat toate astea?

— Păi, ieri s-a petrecut povestea, fato. Se zice că „groapa” e fără seamăn de bogată, au scos mii de puduri. Şi ce minunăţii în ea! Şi nisetru, şi păstrugă, şi cegă! Observând chipul nedumerit al Poliei, hangiţa adăugă: O ştiu de la un gonaş care a venit în grabă la Foma Volokitin! Unul care îi e credincios ca un câine. A gonit calul până i-a plesnit splina. Foma are oameni peste tot. Nici prin cap nu-i trece c-ar putea să cumpere altcineva peştele de la „groapă”. Dar nici Epifana nu-i prost. I-au dat peste nas, i-

au suflat „groapa”, nu face nimic, oamenilor le trece repede supărarea... O să-i ameţească el cum e mai bine, o să le dea de băut şi o să-i ameţească...

„Ei, n-au decât să se mănânce între ei, negustorii, dar deocamdată Şustov îşi hrăneşte copilaşii cu nisetru. Dacă n-a căpătat o parcelă la tragerea la sorţi, tot a făcut nişte bani tocmindu-se cu ziua la careva”, gândi Polia, simţindu-se mulţumită în suflet că în viaţa grea a deportatului apăruse o rază de lumină. Acum, desigur, o să găsească bani pentru frânghie şi n-o să mai fie nevoie să se înjosească în faţa fraţilor-scapeţi.

Dis-de-dimineaţă Polia o porni mai departe. Voia cu orice preţ ca în ziua aceea să ajungă la Goleşcihina. „Iar la taica şi la bunicu’ o să mă reped chiar şi la miezul nopţii. N-am să pot trăi fără ei până dimineaţa”, îşi zise ea.

CAPITOLUL AL PATRULEA 1

La Goleşcihina, Poliei îi ieşi în întâmpinare Nikifor, care se întorsese cu convoiul de la Tomsk, doar cu vreo trei-patru ore înainte. Nikifor îşi umflase burta cu ciorbă, îi dăduse maică-sii raportul, se îmbăiase şi se culcase. Dar când să aţipească, auzi glasul Poliei în faţa casei. Nikifor se năpusti spre poartă, plin de dor. Polia îl întâmpină râzând. Nikifor o îmbrăţişă, o sărută şi iar o îmbrăţişă şi o sărută.

Anfisa, auzind de sosirea norei, coborî şi ea fără întârziere. Polia îi transmise cuvânt cu cuvânt poruncile lui Epifan. Soacra, făcându-şi mâinile covrig pe pieptul înalt, o asculta când încrezătoare, când bănuitoare. Credea şi nu credea.

Când Polia aduse vorba de bani, Anfisa se holbă uimită, dădu ocol camerei, se întoarse la locul ei:

— Dar ce, Doamne iartă-mă, e beat sau treaz? Ce bani am eu? O să strâng eu vreo zece – douăzeci de rublişoare, dar...

Polia, ştiind-o cât, e de cărpănoasă, păstrase biletul, cum se zice, pentru turul de atu.

— V-a trimis şi o scrisoare Epifan Korneici. Aici a spus totul.

Polia îi întinse soacră-şi notiţa de la Epifan. Anfisa o învârti prin faţa ochilor şi i-o dădu lui Nikifor:

— Citeşte-o, fiule.

Nikifor o citi cu glas tare şi i-o înapoie maică-sii. Anfisa o ascunse în buzunarul de la fusta ei largă.

— Noaptea e un sfetnic bun. O să chibzuim, zise ea şi, privind-o cu reproş pe Polia, adăugă: De când, Palagheia, socrul a devenit pentru tine Epifan Korneici? Îţi este tată, în cel mai rău caz socru. Of, Doamne, la ea toate sunt altfel decât la ceilalţi oameni…

Polia nu zise nimic şi îi aruncă o privire lui Nikifor, dar soţul se grăbi să-şi coboare ochii.

Nu izbuti să se repeadă la taică-său şi la bunic. Cât mulse vacile şi spălă vasele se lăsase noaptea. Nu avea cine s-o ajute. Anfisa o trimisese, nu se ştie de ce, pe Domnuşka undeva, la un petec de pământ şi ea nu se întorsese de acolo, rămânea, probabil, şi peste noapte.

— Să nu ardeţi gazul de pomană. De vorbit se poate vorbi şi pe întuneric, zise Anfisa şi pluti spre camera ei de sus.

Abia plecă maică-sa că Nikifor scoase de undeva din sân o bucată de mătase chinezească, strânsă în patru şi, privind cu teamă spre scară, o întinse soţiei.

— Pentru tine, Polia, din partea mea. Pentru o bluziţă. Îţi place?

Polia luă mătasea, dar nu apucă s-o despăturească.

— Îmi place, de ce nu? Mulţumesc, Nikişa.

„Într-atât se teme ele maică-sa, încât nevestei îi dă darul pe ascuns”, îi trecu Poliei ca un fulger prin cap. Dar nu se opri la acest gând.

— Dar ţie, Nikişa, ţi-ai cumpărat ceva? întrebă ea.

— Da cum, mi-am cumpărat o mulţime de lucruri. Nikifor sări ele pe scaun şi, numai în ciorapi, se năpusti în partea de sus a casei, la maică-sa.

Se întoarse de-acolo cu o grămadă de cumpărături. Înşiruindu-le, se însufleţea:

— Cizme de gală. Pe din două cu tata. O bucată de finet pentru rufe. Ghete cu cauciuc pentru mama. O basma

pentru tuşa Doamna. Ea a comandat-o. Şi, ia uite, ce mi-am mai ales… Nikifor trase repede-repede pe el o podiovea de catifea. Ei, sunt sau nu sunt negustor? De-ar mai fi fost şi nişte cizme de bizon. Am găsit, cum să nu, dar naiba să le ia, erau scumpe! Zi, Polia, cum îţi plac cumpărăturile mele?

Dacă era să spună cu mâna pe inimă, Poliei nu-i plăceau deloc cumpărăturile soţului. De ce naiba are el nevoie de podiovea asta de bumbac? Ajunge că poartă aşa ceva Epifan Korneici. Epifan e negustor şi, i se potriveşte, cum e turcul şi pistolul, dar ce nevoie are Nikifor de podiovea? Polia nu înţelegea asta.

— Nu cumva ai cumpărat-o de la vânzătorul de piepteni? îţi aminteşti, unul tinerel, cu bărbuţă? insistă Polia cu ironie în glas; dar Nikifor nu o simţi.

— Şi vânzătorul lor şef poartă tot o podiovea de-asta. Ţii minte? îl cheamă Nikodim Semionîci. Nikifor, cu grijă, mângâie cu palmele sale largi podiovea simţind o mare satisfacţie şi spuse cu o voce mulţumită: Hai, acuma ştiu şi eu că avem şi noi cu ce ieşi în lume.

Scoase de pe el podiovea, strânse toate mărfurile în braţe şi, la fel de repede, sărind câte două trei trepte odată, duse totul la maică-sa.

— Ei, cum e pe-acolo pe la oraş? Cum trăiesc pe-acolo oamenii? întrebă Polia când Nikifor se întoarse.

— Îi strânge de gât foametea, ce mai! La piaţă pe orice marfă de mâncare e bătaie. Nici nu se uită la preţ. Te înjură, dar cumpără… Eu, Polia, am învârtit o afacere mărunţică. M-a învăţat Arkadi, fiul lui Serikov, negustorul din Kolpaşevo. Ah, ce şmecher băiatul! Ah, cât e de şiret! El, ca şi mine, a venit cu un convoi de peşte. El avea paisprezece căruţe, eu douăsprezece. Ne-am întâlnit la han. Mă întreabă: „Ei, Nikişa, câte coşuri laşi de-o parte? Unul sau două?” Iar eu, prost, nu pot să-l pricep. „Despre ce vorbeşti, Arkaşka?” „Cum, despre ce? Despre profitul propriu, despre capitalul personal, zice. Nu cumva o să dai, zice, toate coşurile cu peşte negustorilor hrăpăreţi din Tomsk?” „Dar cum altfel? zic. Aşa mi-a poruncit tata”. „Bă,

da prost mai eşti! Dar ce, nu există pierderi la uscare şi scuturare? Numai pe drum cât rod şobolanii, şi cât fură hoţii la han! Hai să lăsăm elte-un coş, o să-l vindem la piaţă cu kilogramul. Ştii cum se bat acum pe peşte! N-o să apuci să clipeşti din ochi şi s-a terminat marfa. Merită să te gândeşti şi la tine, că doar trebuie să te şi distrezi niţel prin oraş. Mergem la crâşmă, pe urmă, la domnişoare". „Eu sunt însurat, îi zic, la domnişoare du-te singur, dar în privinţa capitalului personal o să mă gândesc". Ei, am dus noi căruţele la negustori în depozite, iar câte-un coş l-am pitit. Ştii, Polka, a doua zi m-am dus la piaţă şi am vândut tot, înaintea lui Arkaşka… Am scos banii… I-am ascuns… N-o să sărăcească mama şi tata… Când o să încep afacerile, o să ne prindă bine… Tu nu te uita că sunt smerit, în sinea mea sunt isteţ, cu nimic mai prejos decât Arkaşka…

Nikifor o aşează pe Polia pe genunchi şi-i vorbi în şoaptă, la ureche, îi vorbi fără încetare şi cu patimă.

Polia nu-l recunoştea pe Nikifor. Pe parcursul povestirii simţi dorinţa arzătoare de a-l privi drept în ochi. Avea impresia că ochii lui Nikifor strălucesc de parcă ar fi cuprins de friguri, dar ceva o reţinea. Poate tocmai această strălucire nu voia, în sinea ei, s-o vadă acum şi, mai mult decât atât, se temea că se va convinge că ochii lui erau aşa cum bănuia.

— Acum o să mă duc eu cu convoaiele. O să mă mai duc de două ori… E-he, m-am înţeles în toate privinţele cu Arkaşka… Al naibii, băiatul!

— Mult o să mai ardeţi gazul de pomană? se auzi dintr-odată vocea Anfisei şi în capătul scării se văzu atârnând capul ei ciufulit, cu cozile despletite.

— Acuşica stingem, mămico! promise Nikifor şi, întinzându-şi gâtul, suflă în sticla pântecoasă a lămpii.

Pe pipăite trecură în camera de sub scară şi se culcară în patul lor.

— Măcar ţi-a fost dor de mine, Nikişa? întrebă Polia. Eu te-am tot aşteptat. Număram zilele pe degete. Şi-mi ieşea că o să vii de-abia peste trei zile, vineri, nu azi.

— N-ai timp să te gândeşti când mergi cu convoiul.

Polia aştepta de la Nikifor alte cuvinte, dar ce anume, nici ea nu prea ştia exact… Totul între ei părea să fie ca mai înainte şi totuşi altfel. În aceste clipe în ea se trezi deodată suspiciunea: oare Arkaşka umblase singur prin crâşme şi pe la domnişoarele de la oraş? Nu-l dusese el la domnişoare pe prietenul lipsit de voinţă, pe Nikifor Krivorukov?… Acest gând o străpunse pe Polia ca o săgeată doar o clipă şi se risipi fără să lase urme.

Veni rândul Poliei să povestească despre călătoria ei. Nikifor o asculta şi multe i se părură amuzante. De pildă, el nu bănuise niciodată că tatăl său ţine un registru de taină în care sunt însemnări şi despre cheltuielile lui, ale lui Nikifor.

— Ce are nevoie oare de asemenea registru? Capul mamei ţine socotelile mai bine decât orice registru, spuse el, râzând uşor.

Poliei îi răsări în minte imaginea Marfei Şerstobitova. Îi era greu şi ruşine să-i înşire povestea asta neruşinată, dar până la urmă o făcu. Nikifor o întrerupse de câteva ori, cu întrebări lipsite de importanţă.

— Ia te uită, ce trăpaş e bătrânul! Şi eu care credeam că s-a potolit, că nu mai umblă după muieri! zise Nikifor, după ce o ascultă pe Polia până la capăt.

Laude şi numai laude! Iar Polia se temuse că povestea ei despre Marfa îl va răscoli şi-l va tulbura. Căci, firesc ar fi fost să se supere şi să ia partea maică-sii. Dar nu, nimic din toate astea. Polia se afundă în pernă, întorcându-i spatele întristată. Probabil că Nikifor îi simţi starea de spirit:

— Nu mai suferi pentru el, Polka! Tuşa Doamna zice că dintotdeauna a fost un muieratic. Umblă vorba că s-a însurat cu mama numai ca să stoarcă de la socri parale peste parale. Într-un cuvânt, un câine.

Polia se ridică, sprijinindu-se într-un cot:

— Ce-i cu tine, Nikişa? Cum poţi să gândeşti aşa ceva despre tatăl tău?!

— Dar cum altfel? Clar, un câine, nu se fâstâci

Nikifor.

Discuţia se opri aici. Polia nu mai găsi şi alte cuvinte în ea, iar Nikifor nu mai găsi niciun subiect despre care să vorbească cu nevasta.

Noaptea minunată pe care-o aşteptau amândoi se schimbă într-o noapte oribilă. În subconştientul ei, ceva îi spunea Poliei, că această noapte în loc să-i apropie, i-a îndepărtat unul de altul.

— Cum o să trăim noi, oare, Nikişa? Mi-e tare greu în casa ta. Vezi doar şi tu. Hai să plecăm, Nikişa. Doar ai promis! în glasul Poliei tremurau lacrimi. Nikifor nu-i răspunse. Dormea sau, poate, se prefăcea că doarme.

2

Dimineaţa, după ce mâncară, Polia se pregăti să plece la Parabel, la tatăl ei. Anfisa încercă s-o reţină, amintindu-i de treburile casei, dar ea îi replică în aşa fel, încât soacra amuţi.

— Treburile, mamă, n-o să fugă. Şi e de datoria mea să-i vizitez pe tata şi pe bunicul, doi bărbaţi singuri şi bătrâni. Să ştii un lucru: aşa am făcut întotdeauna şi aşa am să fac de-acum încolo. Degeaba mă învăţaţi să fiu crudă şi neomenoasă cu ai mei. N-am să învăţ să fiu aşa niciodată, oricât v-aţi strădui.

Anfisa făcu un gest de lehamite cu mâinile-i pufoase, aruncă o privire săgetătoare, dar de spus nu spuse nimic, simţind bine că noră-sa e într-o asemenea dispoziţie încât era gata să-i servească unele şi mai şi.

Pe taică-său, Polia îl găsi robit aceloraşi treburi ca şi data trecută: sta la masă şi cântărea pe cântarul de farmacie prafuri gălbui.

— Ce-i cu tine, tată, o să te îneci în prafurile astea? Când am plecat şedeai la masă şi cântăreai, iată, m-am întors după o săptămână şi tu nici nu te-ai clintit din locul ăsta. Polia râdea, glasul ei răsuna neobişnuit în casa liniştită a lui Gorbiakov.

Tatăl mută cântarul pe marginea mesei, îşi scoase halatul alb, devenit cam strâmt pentru el, şi se apropie de fiică-sa. Luând-o de bărbie, o sărută pe un obraz, pe

celălalt, pe frunte şi pe vârful nasului.

Cu un ochi de cunoscător, Polia examină casa. Totul era frumos aranjat, curat, lucrurile la locul lor. Dar cam sosise vremea să fie schimbate perdeluţele la ferestre: se cam murdăriseră. Pe una dintre ele se lăţea o pată de iod, pe alta o gaură făcută de ţigară… Semnătura lui tătuca. I se întâmplase de multe ori: ba îşi arsese poalele cămăşii, ba halatul, ba pantalonii. Pesemne că şi-a dat mult silinţa ca să ardă perdeluţele. Mai mult ca sigur că dincolo de fereastră se petrecea ceva foarte interesant, care i-a captivat în întregime atenţia.

— Văd că bunicul nu e, zise Polia, scoţându-şi cojocul şi şalul.

— E la vânătoare. Cred că i-a ieşit norocul în cale şi a hotărât să rămână în taiga. Sunt îngrijorat, Poliuşka. Nu mai e demult la anii tinereţii. Ei, şezi, vrei să bei, să mănânci? întrebă grijuliu tatăl privind-o cu dragoste.

— Dar tu ai mâncat de dimineaţă? Ţi-au dat de mâncare, nu-i aşa? De mine să nu-ţi faci griji. Eu am mâncat şi pe urmă zbughe-o spre tine.

— Şi eu am mâncat. Stai jos, povesteşte cum ţi-a fost în călătorie, ce-ai văzut? Gorbiakov trase pentru Polia fotoliul lui adânc, iar el se aşează în faţa ei pe un taburet alb, înalt şi rotund.

— Ce-am văzut? zise Polia cu înflăcărare şi începu să-şi îndoaie degetele de la mână, enumerând: Mişelie, murdărie, mârşăvie…

— Toate la un loc!? exclamă trist Gorbiakov şi se trase mai aproape de Polia.

— Şi asta încă nu e tot! Ah, tătucă, nu ştiu de ce simt o apăsare pe suflet… mi-e scârbă… Polia simţi cum gâtul îi e cuprins de spasme şi că într-o clipă va izbucni în plâns. Îşi plecă uşor capul şi făcu un efort maxim de voinţă. Nu trebuia să plângă, în niciun caz nu trebuia. Nici tatălui nu-i e uşor să-şi petreacă viaţa în singurătate.

Gorbiakov simţi că fiica lui e plină de impresii amare şi gânduri grele şi că nu trebuie să se grăbească cu întrebările. Polia îşi stăpâni emoţia şi zise:

— Ascultă, tătucă. O să-ţi povestesc amănunţit, zi cu zi. Şi numai adevărul adevărat. N-o să te mint cu nimic.

— Spune, Poliuşka-doliuşka, draga tatii. Şi să nu-ţi scape nimic. Pe mine mă interesează tot ce-ţi umple viaţa, tot ce-ai văzut, tot ce gândeşti. Cu un gest năvalnic Gorbiakov apucă mâna Poliei şi şi-o apăsă pe piept.

Şi, iată, Polia începu să povestească. Cu o seară în urmă, când povestise aceleaşi lucruri soţului său, sărise peste multe amănunte, trecând de la una la alta. Ştia că pe Nikifor nu-l interesează decât liniile generale, conturul întâmplărilor. Cu taică-său era altceva. Lui îi plăcuse întotdeauna să pătrundă în amănunte, întreba şi de una şi de alta, făcea anumite precizări, devenea deosebit de atent atunci când Polia se referea la simţămintele ei, pentru că mai cu seamă gândurile ei îl interesau, în povestirea ei. După faţa lui concentrată, după privirea liniştită şi severă a ochilor, Polia înţelegea că în aceste clipe nimic altceva nu-l mai preocupă, că a dat la o parte, cu hotărâre, orice lucru mărginaş şi trăieşte numai cu povestirea ei.

Uneori o întrerupea cu o scurtă observaţie de tipul:

— Îi ştiu pe fraţii-scapeţi. Nişte bestii.

— Marfa Şerstobitova? Frumoasă, dar foarte nenorocită… Ah, câte asemenea vieţi sunt în Rusia, Poliuşka!

— Volokitin o să-l înghită pe Epifan. Ala e mai bogat, mai puternic…

Iar când Polia povesti despre întâlnirea ei cu deportatul Şustov, tatăl parcă se înmuie şi în loc de o scurtă exclamaţie, frână puţin povestirea:

— Zici că mă lăuda? mai întrebă o dată Gorbiakov.

— Tare te mai lăuda, tătucă! Aproape că m-a făcut să mărturisesc că sunt fiica ta.

— Ei, trebuia să-i mărturiseşti! De ce n-ai mărturisit? Ce era rău în asta? Gorbiakov îşi privi fata cu un surâs plin de duioşie.

— Nu din cauza ta n-am mărturisit, tătucă. Din cauza lui Krivorukov n-am mărturisit. Şustov ar fi spus: „Dar cu tine ce-i? Cum ai nimerit tu în haita lor?” Ar fi spus, nu-i

aşa?

— Ar fi putut să spună, Poliuşka. Asemenea oameni au adevărul pe limbă. Gorbiakov se înmuie şi din nou îşi privi, surâzând, fiica. Ei, măcar să fi explicat…

— De explicat se poate explica, tătucă, dar de înţeles nu e prea simplu să înţelegi. Nu-i aşa?

— De fapt, aşa-i, fu de acord tatăl său. Hai, hai, Poliuşka, zi-i mai departe, povesteşte…

Ascultând-o pe Polia, Gorbiakov îşi aducea aminte de întâlnirea lor de atunci, dinainte de plecarea ei. Ştia că va face o călătorie aspră, dar nu crezuse că va fi atât de neajutorată în faţa vicisitudinilor sorţii ce i se arătaseră în toată goliciunea lor.

Nimic de spus, călătoria cu Epifan a fost plină de învăţăminte! Asemenea lecţii de psihologie şi sociologie se capătă pe parcursul multor ani. Şi ea le primise pe toate doar în câteva zile!

— Poliuşka, draga mea, spuse Gorbiakov tulburat, când Polia puse punct povestirii sale, ai văzut multe, ai înţeles multe. Într-adevăr îţi va fi scârbă să trăieşti dacă nu vei reuşi să pricepi că toată această lume de nedreptate şi minciună nu este veşnică. Omul e născut pentru o soartă mai bună. Şi mulţi oameni ştiu pe ce cale trebuie mers pentru a atinge acest ţel…

— Mulţi? Cine, de pildă? Numeşte-mi măcar unul din aceştia mulţi. O să alerg la capătul lumii pentru a asculta un asemenea om! spuse cu înflăcărare Polia, privindu-şi stăruitor tatăl.

Gorbiakov se sculă în picioare, se plimbă prin cameră, se opri în faţa fiicei sale şi, sprijinindu-şi mâinile în şolduri, foarte încrezător şi simplu spuse:

— Nu trebuie să alergi la capătul lumii. Unul din oamenii care ştiu cum să atingă acest ţel este alături de tine. Eu sunt acela, Poliuşka.

Polia zâmbi: vorbeşte serios tătuca? Te pomeneşti că asta voia să spună înainte de-a porni în călătoria cu Epifan?

Buzele tatălui său tremurau uşor, privirea ochilor săi

negri era neobişnuită: visătoare, şireată, severă, duioasă. Şi Polia, ca şi cum cineva nevăzut ar fi împins-o din fotoliu, se aruncă spre tatăl său, îl îmbrăţişă şi tăcu îndelung, presimţind nişte clipe importante.

— Ce-o să faci mai departe, Poliuşka? Rămâi mai mult la noi? întrebă Gorbiakov, când fiica sa, lăsând ochii în jos şi, probabil, ruşinându-se puţin de izbucnirea ei, se aşează pe taburetul rotund.

— Mâine, tătucă, trebuie s-o pornesc din nou spre casa scapeţilor. Mă aşteaptă cu banii Epifan Korneici.

— Nu, Poliuşka, n-o să te duci. Cu niciun preţ n-o să te aşterni iar la drum. Am o treabă cu tine, o treabă pe care n-o pot amâna cu niciun chip şi pe care nimeni nimeni în afară de tine nu poate s-o facă.

3

Treaba despre care vorbise Gorbiakov nu suferea amânare. În urma eforturilor lui Gorbiakov însuşi, a acţiunilor comune ale Comitetelor din Narâm, Tomsk şi Petrograd se hotărâse ca fuga lui Akimov să continue. Pentru a se asigura securitatea acestui „demers" complicat, cum era denumit în corespondenţa secretă a lui Gorbiakov cu comitetele, se elaborase un itinerar special. Itinerarul era neobişnuit, dar el excludea la maximum pericolul unui eşec.

Conform planului adoptat, Gorbiakov trebuia să-l conducă pe Akimov în satul Cigara, care se găsea între Parabel şi Kolpaşevo. Aici, pe Ivan urma să-l ia în primire Efim Vlasov, călăuza din Togur, un om grozav, un mare cunoscător al drumurilor şi cărărilor din ţinutul Narâmului, pe care nu numai că nu le ştiau nici poliţiştii, dar nu le bănuiau nici păsările.

Termenul sosirii lui Ivan la Cigara fusese stabilit cu precizie. Şi, iată, se apropia sorocul, iar Gorbiakov tot nu ştia cum o să-l scoată pe Ivan Akimov din taigaua îndepărtată.

La început socotise că se va bizui pe Fedot Fedotovici. După părerea lui Gorbiakov, bătrânul trebuia să apară în sat ¿dintr-o clipă într-alta. „Nu poate, totuşi, să

reziste cu rezervele de pesmeţi, făină şi alte alimente limitate pentru trei luni! Şi pe urmă, bătrânul o să înţeleagă că lipsa îndelungată din sat poate să trezească bănuieli. Pe scurt, azi-mâine, Fedot Fedotovici va veni din taiga, iar eu îl voi trimite neîntârziat înapoi şi el îl va scoate pe Ivan din Cigara, ocolind Parabel". Dar zilele zburau una după alta şi Fedot Fedotovici nu apărea.

Atunci Gorbiakov se hotărî să apeleze la fiică-sa. Polia ştia drumul spre taigaua îndepărtată, fusese nu o dată acolo împreună cu bunicul la vânătoare şi la pescuit. Fusese acolo şi toamna, şi iarna. Bineînţeles, va trebui să-i povestească Poliei totul, dar altă ieşire nu vedea. Viaţa îi şoptea lui Gorbiakov că nu mai are dreptul să ascundă fiicei convingerile sale şi legăturile politice cu partidul.

Gorbiakov nu putea concepe ca în legătură cu fuga lui Akimov să apară greutăţi chiar din prima etapă. Întreg itinerariul era pregătit, şi Gorbiakov vedea limpede în ce tensiune trăiesc acum oamenii chemaţi să asigure succesul acestei acţiuni deloc uşoare.

— Ei, Poliuşka, poate că e timpul să bem un ceai? întrebă el, amânând mereu clipa în care ar fi trebuit să înceapă să se explice cu fiica sa. Nu stătea la îndoială să-şi deschidă sufletul în faţa fiicei, dar trăgea de timp pentru că tot mai căuta cele mai convingătoare şi mai precise cuvinte.

— Nu, tătucă. Hai să vorbim despre ce te frământă. Că poate să vină bucătăreasa, şi, maică, ce mai trăncăneşte femeia asta, zise Polia.

— Cam ai dreptate. Gorbiakov, tulburat, începu să se plimbe prin cameră. Vezi, Poliuşka, de mult am avut intenţia să-ţi povestesc despre asta, dar am tot amânat. Pe urmă căsătoria ta. Ea m-a făcut să fiu mai atent. Eu nu te-am reţinut. Ţi-am zis: ţi-e drag, Nikifor, luaţi-vă. Pe urmă, am fost curios să ştiu părerea ta despre lumea Krivorukovilor, cum o să reacţionezi tu la viaţa din casa lor. Desigur, am avut întotdeauna impresia că proprietatea, cu toate consecinţele ce decurg din natura ei, nu te poate atrage, nu poate deveni esenţa vieţii tale. Simţeam acest

lucru. Dar una e ce-ţi închipui şi altceva viaţa. Viaţa însăşi. Acum văd: nu m-am înşelat. Călătoria pe care ai făcut-o cu socrul tău, felul în care ai înţeles şi ai văzut toate dedesubturile lumii celor hrăpăreţi m-au convins acum definitiv că drumul tău în viaţă nu poate fi subordonat intereselor casei Krivorukovilor. Ai în faţă o luptă complicată şi grea. Bine o să fie dacă Nikişa va împărtăşi felul tău de a concepe viaţa, dacă veţi fi de acord în alegerea drumurilor voastre. Mi-ai spus odată: e gata să plece din casa părintească. Ţi-a promis? Aceasta a fost demult. E posibil ca atunci să se fi temut să te piardă şi poate a fost puţin viclean. Dar e oare el gata să facă acest lucru acum, când v-aţi legat prin căsătorie? Va fi îndeajuns de plin de hotărâre? Aici ţine minte un lucru: el este unicul fiu în casă… N-am să-ţi ascund, Poliuşka, că aceste gânduri mă frământă în ceasurile nopţilor de nesomn şi mă gândesc, mă tot gândesc.

Neluându-şi ochii de la tatăl său, Polia îl asculta, temându-se să nu-i scape niciun cuvinţel.

— Ei, astea despre tine. Acum vreau să-ţi spun despre mine. Cu toată sinceritatea. Poate, câte ceva ai observat şi tu singură. Uneori am avut impresia că tu ghiceşti câte ceva…

— Vrei, tătucă, să-ţi spun adevărul despre tine?

— Ei, hai, încearcă, surâse Gorbiakov.

— Tu eşti legat de mulţi surghiuniţi. Şi tânărul acela, pe care l-am întâlnit în toamnă, nici nu s-a gândit să fugă undeva. E în mâinile tale. Numai că nu ştiu unde. Dar s-ar putea să fie cu bunicul în taigaua îndepărtată.

Gorbiakov se apropie năvalnic de fiică-sa, o îmbrăţişă, îi strânse căpşorul rotund şi roşcat la piept, îi şopti printre lacrimi:

— Ah, fata mea cea bună şi cuminte! Iar eu!… Eu te consideram tot mică, fără minte, fără judecată…

— Înseamnă că-i adevărat, tătucă? exclamă, biruitoare şi cu ochii scăpărând, Polia.

Gorbiakov se întoarse în fotoliu.

— Sper că nu ţi-ai împărtăşit observaţiile cu alţii?

întrebă el.

— Eu? De ce era s-o fac? înţeleg ce ţi se poate întâmpla, Pilia.

Totul fremăta în sufletul lui Gorbiakov. „Pilia” – aşa îi spunea fiica sa în fragedă copilărie, în zilele acelea când încă trăia Frosia, când fiecare zi din viaţa lui era plină de un farmec încântător şi în acelaşi timp nesecat.

— Ei, dacă e aşa, Poliuska, să ştii că nu numai că sunt legat de mulţi surghiuniţi în ceea ce priveşte concepţia asupra societăţii, asupra sorţii poporului. Eu stau aici la Narâm de mulţi ani pentru lupta noastră comună, i-am ajutat şi-i ajut pe aceşti oameni cum pot, şi uneori, mai mult decât atât, peste posibilităţile mele. Fac acest lucru în mare secret şi am să continui să-l fac până în ceasul când se va prăbuşi această lume a proprietăţii, a cruzimii şi a nedreptăţii. Cândva, cu altă ocazie, am să-ţi povestesc cum vor ajunge oamenii să-şi găsească fericirea, dar acum e neapărat nevoie să purcedem la treabă, treabă ce nu poate fi amânată. Da, n-ai greşit: tânărul acela, pe care l-ai salvat în toamnă, e în grija mea. Acum e neapărat nevoie să-l mai salvăm o dată. Nu mai iârziu de mâine dimineaţă trebuie să pleci în taiga şi să-l scoţi pe acest om până la Cigara, unde sâmbătă seara o să-l aştepte surugiul. Hanul lui Nil Lukov. Pe surugiu îl ştii r cumătrul meu din Togur, Efim Vlasov.

Gorbiakov vorbea cu încordare şi convingere, privind-o pe fiică-sa în ochi.

— Asta e pe puterile mele, zise fără să şovăie Polia. Hai numai să inventăm cum să mă scap de călătoria la scapeţi. Nikifor iar se pregăteşte să plece la oraş.

Gorbiakov îşi sprijini capul cărunt în pumn.

— La dracu’, ce să inventăm?

— Poate ceva în legătură cu bunicul, încercă să sufle Polia.

— În legătură cu bunicul? E o idee! Dar ce anume? se gândea cu voce tare Gorbiakov. Nu, fetiţo, în legătură cu bunicul n-o să meargă. Fără să vrem o să arătăm singuri locul care ne interesează: taigaua îndepărtată… Stai! Să

fiu eu cauza rămânerii tale. În această clipă mă declar bolnav. Mă bag în pat. Vii chiar azi să ai grijă de mine şi mâine dispari pentru patru zile. Pe urmă apari de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic…

— Şi dacă se iveşte deodată cineva şi întreabă de mine? Ce zici?

— Păi, e pe aici. Numai ce s-a dus la Bolşaia Nesterova să facă rost de răchiţele. Am nevoie de suc. Acru. Cine să vină?

— Dar dacă apare deodată chiar Anfisa Trofimovna? auzind că te-ai îmbolnăvit vrea să vină să te vadă…

— S-ar putea. Şi ce, o să-i spun acelaşi lucru. S-a dus un pic. Acuşica se întoarce. Nu vă îngrijoraţi. Doar n-o să stea toată ziua?

— Şi dacă o să vină Filatov însuşi? nu se lăsă Polia.

— Asta, fără îndoială, o să vină neîntârziat când o să audă că felcerul s-a îmbolnăvit. În aceeaşi clipă o să şi apară. Ei şi? Perfect? Lui o să-i spun: am trimis-o după găinuşe-de-alun proaspete. Am avut chef de vânat proaspăt. Desigur, o să-şi facă probleme: „Cum poţi trimite o fiinţă de sex feminin la vânătoare? Să-mi fi spus mie. Aş fi trimis orice bărbat!” Imitându-l pe poliţai, Gorbiakov îşi îngroşă vocea, tuşi solemn, cu importanţă, aşa cum făcea păzitorul ordinii din Parabel, conştient de propria-i demnitate. Polia începu să râdă vesel.

— Parcă ai fi Filatov! Ei, tătucă!

— Deci, Poliuşka, să fie într-un ceas bun! Eu mă culc, iar tu, fuguţa! Pe seară, am să-ţi pregătesc puşca şi schiurile.

— Ei, fii sănătos! Şi, atenţie, să nu te-mbolnăveşti de-adevăratelea!

— Nicio grijă! Acum nu am voie să fiu bolnav.

Polia se îmbrăcă repede, îi făcu un semn cu mâna tatălui său din uşă şi alergă la trap pe uliţă către Goleşcihina.

4

În drum spre casă, Polia mai cugetă o dată la cuvintele pe care i le va spune Anfisei Trofimovna. Cel mai

important era să spună totul cu siguranţă, fără umbră de îndoială, pentru ca ea să nu creadă că i se cere voie să stea cu tatăl său bolnav.

Dar abia intră Polia în casă, că soacra o uimi cu hotărârea ei neaşteptată:

— Tu, Palagheia, o să rămâi cu mine. La bărbatu-meu va merge Nikişa. O să mai amânăm cu convoiul la Tomsk. Nu e o treabă de muiere să pleci la drum cu bani. Orice hoţ te poate opri, îţi dă cu ce-i vine la mână în căpăţână şi s-au dus bănişorii noştri. E uşor să-i cheltuieşti dar, vai, ce greu e să-i strângi.

Poliei mai că-i venea să sară în sus de bucurie, auzind asemenea veste, dar, stăpânindu-se, spuse cu un aer respectuos:

— Eu, mămucă, am un necaz cu tata. S-a îmbolnăvit. Zace singur şi arde ca focul. Am venit în fugă să vă spun că mă duc să-l ajut. Trebuie să-l hrănesc, să-i dau medicamentele. Bunicul e încă în taiga, iar pe bucătăreasă nu mă bizui. E surdă.

Cu mare greutate Anfisa se reţinu să nu urle din răsputeri: „Ei, du-te şi piei din ochii mei, nesuferito! Oricum, folos în casă de la tine, cât lapte de la ţap”. Dar se muşcă la timp de limbă. Prea îi era obligată pentru multe lui Fedot Fedotovici, pe care nu-l putea suferi. Ba chiar şi cuscrul Feodor Terentievici nu puţin se zbătuse ca Nikifor, unicul moştenitor al Krivorukovilor şi speranţa casei, să crească sănătos şi deştept.

— Dacă trebuie, trebuie. Du-te. Numai să nu zaci pe acolo degeaba. Acum casa ta e aici.

Polia ieşi din curte. Nikifor înhăma la căruţă pe cel mai iute cal, Pegar.

— Ei, Nikişa, iar ne despărţim? spuse cu durere Polia, privind cum Nikifor, cu căciula împinsă şmechereşte pe ceafă, cu cojocul descheiat, în pâslari înfloraţi, trage pe cal hamurile împodobite cu plăcuţe de aramă lustruite.

— O să mă duc, Polka! Nu te-ntrista! N-am ce face. Credeam c-o să mă duc zilele astea la oraş cu convoiul, dar mama mă trimite în altă parte. Îi e teamă, căţeaua bătrână,

să-ţi încredinţeze ţie banii. Dar n-o să cad prostul lor. Să nu creadă ea şi tata că o să-mi îndoi spinarea pentru moştenire! Arkaşka m-a învăţat cum trebuie să trăiesc. Daţi-ne un procent, procent! Nu-l daţi, o să punem singuri mâna pe el…

Nikifor părea tare supărat pe cel puţin jumătate din lume şi Polia nu riscă nici măcar să-i spună de boala tatălui său. Se uita la el printre pleoape, îi asculta cuvintele tăioase şi fără să vrea, îşi zicea: „Nu, nu poate fi smuls de aici. S-a înfierbântat. Oare după călătoria la Tomsk s-a trezit în el gustul banului şi al negustoriei? A devenit altul, de nesuportat, un om cu totul străin”.

Dincolo de poartă, Nikifor se apropie de Polia, se lipi de obrazul ei cu buzele reci, sări în căruţă şi strigă: – Ei, hai, Pegar, dă-i drumul!

5

Nikifor se ducea la tatăl său, la gospodăria scapeţilor şi nu bănuia că merge în întâmpinarea propriei sale morţi.

Deocamdată mai trăia încă sub vraja amintirilor de la Tomsk. Bine au mai petrecut timpul cu Arkaşka Serikov! Au fost la restaurant, s-au plimbat prin oraş, s-au distrat cu domnişoarele de la oraş. La început lui Nikifor îi era cam ruşine şi nu se simţea în largul său cu domnişoarele, dar Arkaşka, dibaciul aducător de lumină, şi aici l-a scos din încurcătură. Observând că prietenul său se fâstâceşte, i-a turnat aproape cu de-a sila pe gâtlej o jumătate de pahar de votcă. Ei şi. atunci Nikifor şi-a dat drumul. Şi când îşi dă el drumul, e nenorocire ce face. Iar domnişoara care se agăţase de el, blonduţă, toată numai buclişoare micuţe, pudrată şi dată cu roşu, nu arăta nici ea prea rău, făptura diavolului. Atât a avut grijă de noaptea lui Nikifor, micul sălbatic din Narâm, cum îl numea ea în toiul alintărilor, încât în zori acesta abia s-a târât până la han. Şi era sprintenă ca o veveriţă! Când o fi apucat să-i cureţe buzunarele lui Nikifor, naiba s-o ştie. Bine că i-a trecut prin cap ca banii cei mulţi să-i învelească în batistă şi să-i bage în cizmă, sub branţ. Altfel, totul ar fi zburat. Şi banii aceştia s-ar fi prins de mâinile domnişoarei cu bucle.

Cheltuieşti, dar măcar ai de ce să-ţi aduci aminte! Data viitoare o să fie mai deştept. O să ia cu el numai atâţia bani cât costă o trataţie şi bineînţeles banii de plată pentru noaptea dulce… Că doar şi ea trebuie să bea, să mănânce… Ba chiar trebuie să se şi îmbrace… Şi trupul trebuie să şi-l îngrijească, să şi-l desfete… Dacă ar fi toată numai oase, ce nevoie ar mai fi de ea pe lume?!…

Dar Polia? S-a cam plictisit s-o tot audă cântând acelaşi refren: „Să plecăm, să plecăm!” Unde să plecăm? Şi de ce? Nu trebuie să plece nicăieri, ci să-şi îndepărteze mama şi tatăl de la afaceri, să înhaţe puterea şi să-i facă pe cei bătrâni să priceapă că vremea lor s-a terminat, e timpul să se urce după sobă…

Gândindu-se cum să trăiască mai departe, Nikifor hotărî să nu lase să-i scape nici această călătorie, să culeagă rod şi pentru sine, cel puţin vreun coş-două, dacă nu de nisetru, măcar de cegă. Desigur, tatăl o să vrea să ia totul pentru el îngânând: doar e pentru amândoi, Nikişa, în comun, că doar când o să mor, totul o să fie al tău… O să mor! O să aştept mult şi bine până o să mori. Tu nu vezi, eşti încă ţanţoş, te dai la muieri tinere… Un lucru e clar: ce-i al tău ia în mâinile tale…

Toate gândurile lui Nikifor, toate socotelile lui cu această lume s-au sfârşit într-o secundă, într-o zecime de secundă…

…Ghinionul cu „groapa” i-a îndârjit pe scapeţi până la întunecirea minţii. Două zile s-au tot foit în gospodăria lor, neştiind cum, prin ce mijloace, să-şi verse ura lor năprasnică. S-a dus pe apa sâmbetei cel mai frumos câştig! I-au dus de nas oamenii din Nikolskoe ca pe nişte nătărăi de prima mână! Lui Epifan ce-i pasă? N-a pus mâna pe bani aici, în locul ăsta, o să pună mâna în altă parte. O să plângă o vreme pierderea banilor, o să se giugiulească un pic cu Marfa şi n-o să-l mai vadă! O să plece în grabă mare să caute un câştig într-un alt capăt al Narâmului! Dar cu ei ce-o să fie? împletirea frânghiilor e un lucru bănos, nimic de zis! Dar nu se compară cu „groapa”, cu grămada de peşte!

Fraţii-scapeţi s-au hotărât să nu doarmă noaptea, dar să afle cu orice preţ cine a vândut „groapa” starostelui, cine a deschis spre ea drumul oamenilor din Nikolskoe.

Fraţii avuseseră întotdeauna în sat „urechile” lor. „Urechile” susţineau:

— Ermolai nu ştie cine a trădat. Se perpeleşte înnebunit, îi. e teamă să nu-l dea afară din sat. Unde o să se care atunci cu liota lui?

Nu, nimeni altul nu i-a vândut decât numai nora lui Epifan. Altcineva nu avea cine. Putea, bineînţeles, să se scape chiar negustorul, dar mai curând nora lui e vinovată. A fost cineva pe la ei? A fost. Zăvorul! Zăvorul era clintit de la locul lui. N-are decât să spună ea, nora lui Epifan, şi de-o sută de ori că n-a fost nimeni, dar Agap simte: a fost cineva! Şi dacă nu spune cine, înseamnă că acela nu a plecat cu mâinile goale de aici, a plecat cu vestea despre „groapă”.

Când, amărât de insuccesul lui, Epifan Korneici a plecat în sat la ibovnică, fraţii-scapeţi s-au adunat să ţină sfat. După vârstă, cel mai mare era Agap, şi el a început discuţia: cum să facem, ca să zic aşa, fraţilor, să le iertăm Krivorukovilor o asemenea greşeală? O asemenea hoţie? Trebuie să-i pedepsim aşa cum scrie în sfânta scriptură: ochi pentru ochi, dinte pentru ţinte!

— Pentru asemenea fapte, lui Epifan ar trebui să-i băgăm capul sub aripă ca unui cocoş, piui mezinul, Aghei.

— De el o să mai avem nevoie! Dar pe noră-sa o s-o întâmpinăm cum se cuvine şi o să-i luăm şi bănişorii pe care-i aduce: dacă o să socotim drept, banii sunt ai noştri. Iar pe ea, împreună cu calul, în copcă… O să-i caute până la sfântul aşteaptă! spuse mijlociul, Agafon.

— Parcă te-ai uitat la mine în creier. Toată noaptea numai la asta m-am gândit, fu de acord Agap. După o clipă de tăcere, îl întreba pe mezin: Ai înţeles, Agheiuşka, despre ce vorbesc fraţii tăi mai mari?

— Dar ce-i aici de neînţeles? ziceţi numai şi pot să-i crăp capul. De nerăbdare Aghei se sculă, se întinse de-i pârâiră oasele, scoţându-şi în relief, ca la expoziţie, pieptul

său vânjos. Un ticălos mai puţin. Un neam de duşmani!

— Să ne rugăm, fraţilor. Ca Dumnezeu să ne dea ajutorul lui în judecata noastră dreaptă.

Fraţii s-au aşezat în faţa icoanelor şi au început să spună pe nas, fornăit, rugăciuni.

Pentru a ieşi în întâmpinarea Poliei, scapeţii au ales locul în care drumul făcea o cotitură bruscă către casa lor. Acest loc era împrejmuit din toate părţile de păduri şi ferit de ochi străini. În privinţa ochilor străini, nu ştiu dacă merita să se preocupe: pe aici umblau numai ei, scapeţii, şi de vreo două trei ori pe iarnă – şeful poliţ: ei rurale din Narâm şi, uite, mai venea câteodată Epifan Krivorukov.

Ideal pentru asasini, poate chiar hotărâtor, era şi faptul că la douăzeci de stânjeni de drum, lângă malul abrupt, în râu se vărsa un pârâiaş. Ţâşnea din străfundul pământului, fierbând ca în samovar şi împrăştiind vălătuci de aburi, apoi se azvârlea cu gâlgâituri mari în bulboanele râului repede, cu apele îngălbenite de mii. În acest ochi de apă se putea ascunde nu numai un om îmbrăcat şi un cal cu harnaşament, ci şi un sat întreg, cu vite şi cu tot calabalâcul.

Nikifor mergea făcând popasuri rare şi scurte. Chiar şi noaptea la hanuri, se oprea numai cât să-şi tragă sufletul. Spre sfârşitul drumului, Pegar începu să simtă oboseala şi trecea la trap numai sub loviturile de bici. Nikifor însuşi obosise, îl toropea mereu somnul pe care nu-l putea birui. Închidea ochii şi în aceeaşi clipă îi deschidea. Se apropia cotitura spre gospodăria scapeţilor şi aceasta îl obliga să privească în depărtare.

Nikifor stătea în fundul saniei, acoperit până peste cap cu o pătură veche şi uzată. Bătea un vânt aspru care spulbera zăpada. Amurgul se preschimba în noapte şi luna se cufunda în nori.

Deodată calul se opri, se smuci, hulubele pârâiră sub greutatea corpului său. Izbind icnit cu cuţitul de vânătoare, Agap tăie beregata calului. În aceeaşi clipă şuieră în mâinile lui Aghei lama toporului greu şi dosul tăişului îi despică ţeasta lui Nikifor…

Partea a doua AKïMOV

CAPITOLUL ÎNTÂI i

Polia ajunse uşor la bordeiul lui Fedot Fedotovici. iMai avea timp destul, vreo două ceasuri, poate chiar mai mult şi se gândea ca, după ce şi-o trage puţin sufletul, să plece mai departe. Dar, în ultima clipă, luă altă hotărâre. Până la tabăra bunicului nu putea ajunge în două ore şi nu era deloc simplu să meargă noaptea de una singură.

Aprinse focul în sobiţa din bordei, îşi făcu un ceai şi, de cum se întunecă, se culcă. Prima jumătate de oră se foi neliniştită. Nu se simţea în largul ei. Avea impresia tot mereu că cineva se furişează spre bordei. Acuşacuş se va deschide uşa şi or să dea buzna nişte oameni străini. Polia sălta capul şi asculta cu atenţie. Pricepu că zgomotele veneau din fânul care trosnea sub trupul ei. Şi-apoi, Polia ştia bine că taigaua e pustie pe timp de iarnă şi că n-o paşte nicio primejdie. Toată neliniştea îi venea de la tulburarea şi îngrijorarea din ultimele zile şi nu avea niciun rost să-şi umple capul cu tot felul de fleacuri. Adormi adânc şi dormi toată noaptea netulburată de vise.

Cum se iviră zorii, Polia îşi puse schiurile şi porni mai departe. Merse, ca şi cu o zi înainte, uşor, fără să tragă din greu, dar şi fără să zăbovească mai mult decât trebuia la popasuri. Se aşeza puţin pe resturi de copaci căzuţi, ronţăia, câţiva pesmeţi şi iar o pornea la drum.

Taigaua se întindea acoperită de zăpadă, tăcută, gânditoare. Ziua se dovedea mai luminoasă ca cea din ajun. De câteva ori apăru soarele, şi atunci vârfurile copacilor, cu căciulile lor albe, pufoase, deveneau aurii şi împrăştiau lumină ca nişte luminări aprinse. Se vedeau mai bine şi semnele de pe trunchiuri, pe care Polia le urmărea cu atenţie pentru a nu se abate de la drumul cel bun, ce ducea spre tabăra bunicului.

După toate prin câte trecuse în cotlonul scapeţilor, după discuţiile nefireşti cu Nikifor şi, în sfârşit, după dialogul sincer cu tatăl său îi era plăcut să se afle în deplină singurătate şi să chibzuiască la soarta ei. Polia simţea că între viaţa pe care o dusese cu o lună sau chiar

cu zece zile în urmă şi viaţa care-o începuse ieri, se aşternuse un hotar adânc. De fapt, nu avuseseră loc niciun fel de schimbări exterioare. Toţi, oamenii care o înconjurau, toate lucrurile şi obiectele rămăseseră la locurile lor de dinainte, nimeni şi nimic nu se modificase, dar în sufletul ei totul se schimbase, căpătase alte culori.

În minte se gândea la o latură a vieţii, la alta, la încă una şi ajungea la concluzii care-i dictau o conduită cu totul nouă.

„Nu poţi trăi într-o casă pe care o dispreţuieşti, în prezenţa unor oameni pe care îi consideri străini… şi dacă-i aşa, de ce să tot tragi de timp, să amâni, să te înjoseşti, să fii altul decât eşti în realitate… Să plec, să plec neîntârziat…! Dar dacă Nikifor o să mă oprească, dacă o să mă silească să trăim sub acoperişul părinţilor năi, atunci ce-o să fie? Nu, o să plec oricum. Fără el? Da, chiar şi fără el… Dacă într-adevăr mă iubeşte o să vină cu mine, iar dacă nu, să rămână întru pieirea lui… Atunci va fi clar că toate cuvintele câte au fost rostite între noi despre viaţa noastră independentă au fost o înşelătorie, stratul aurit al unei copeici, zorzoane inutile”.

Îi părea rău de Nikifor. Credea mult în el. Îl iubea şi nu putea să se închipuie fără Nikifor. O podidiră lacrimile. Plângea în voie, pentru că aici, în taiga, nimeni nu-i vedea lacrimile, nimeni nu putea să-i facă reproşuri sau să-i răstălmăcească sentimentele.

Se gândea în acelaşi timp şi la tatăl său, la cauza căreia el îşi închinase viaţa. Această călătorie a ei în taigaua îndepărtată era tot în slujba cauzei. Cum va fi însă mai departe? Oare tânărul acesta către care se grăbeşte să-i dea ajutor va fi ultimul pe care trebuie să-l ajute? Oare nu vor mai fi anul ăsta sau în anul viitor şi alte situaţii când tatăl său, ca şi ieri, îi va spune: „Du-ter Poliuşka, n-are cine să meargă în afară de tine, iar de ajutat trebuie să ajutăm chiar dacă este peste puterile noastre…” Şi ea se va duce, se va duce fără s-o oblige cineva. Sufletul ei s-a deschis în întâmpinarea tatălui, şi ea ştie în mod hotărât: tatăl ei, niciodată şi în nicio privinţă, nu va acţiona astfel ca faptele

şi gândurile sale să-i jignească, să-i atingă în vreun fel conştiinţa.

Ah, cât de complicate şi încurcate sunt cărările vieţii! Aproape ca aici în taiga. Mergi şi tot timpul trebuie să bagi de seamă pe unde mergi: să te gândeşti şi la drumul parcurs şi la cel pe care-l ai în faţă, să-ţi pui de acord mişcările cu scurgerea timpului, ca să nu te trezeşti noaptea într-un loc pustiu, să-ţi măsori bine forţele ca să nu te istoveşti şi să ai întotdeauna ca rezervă o porţie bună de voinţă şi putere.

— Stop! Urme de schiuri! exclamă Polia, văzând în faţa ei două dâre şerpuitoare, care treceau peste adânciturile domoale ale râpei.

Polia se apropie de urma de schiuri şi se opri. „Cine umblă pe aici? Bunicul cu tânărul acela? Sau altcineva străin? Cred că bunicul şi fugarul. Atunci, în curând trebuie să apară tabăra”. După ce examină cu atenţie urmele schiurilor, Polia se afundă într-un brădet tânăr. Peste o verstă iar descoperi urme de schiuri. Urmele înaintau numai de-a lungul trunchiurilor însemnate şi Polia se ţinu în matca lor. Din loc în loc, promoroaca ce căzuse de pe crengi le acoperise puţin, dar Polia vedea bine că sunt proaspete.

După o jumătate de ceas, Polia simţi în nări miros de fum şi în curând văzu, printre copaci, pereţii din bârne ai izbei lui Fedot Fedotovici. „Ei, în sfârşit, am ajuns! răsuflă, uşurată, Polia şi, de bucurie începu să lunece mai repede. Bunicul o să se bucure, că doar nu ne-am văzut de atâta amar de zile. O să mă zăpăcească cu întrebările şi-o să mă dea gata, la masă, cu bucate care se servesc numai în taiga. Că doar se pricepe ca nimeni altul să te uimească, atunci când vrea”.

Polia vru să se apropie de izbă încetişor, cu atenţie, de parcă ar fi venit nu pe schiuri, ci ar fi coborât de pe o crenguţă, ca o păsărică din cer.

— Bună ziua! Ce mai faceţi, cum o mai duceţi? rosti Polia veselă, deschizând uşa, dar fără să desluşească vreo făptură în interiorul izbei).

— Intraţi! auzi ea glasul neliniştit al lui Akimov.

El stătea lângă masă, aplecat peste o scândură lată, împestriţată cu nişte cerculeţe, cruciuliţe şi linii. În mână avea o sulă de cizmărie încălzită până la roşu. În izbă mirosea a lemn ars şi a smoală topită. În haine de casă, Akimov i se păru mai timid, dar şi mai în vârstă. Probabil că îl îmbătrânea barba; crescută rotund şi închisă la culoare îi acoperea şi obrajii, şi bărbia, şi gâtul.

— Mi se pare că noi doi ne-am mai întâlnit, zise destul de tulburat Akimov, cercetând-o pe Polia.

— La Goleşcihina, astă-toamnă, când se organizase hăituirea dumneavoastră, preciză Polia. Fedot Fedotovici e la vânătoare?

— A plecat azi de dimineaţă la Parabel. După alimente.

— Înseamnă că urma lui am întâlnit-o. Păcat! Ei, aşa a fost să fie, oricum…

Akimov împinse mai încolo scândură, întrerupându-se din treabă, în aşteptarea unor comunicări importante pentru el.

— Tovarăşe Granit aveţi un mesaj de la tovarăşul Gluhar[7]. Dacă găsiţi vreun punct mai greu de înţeles, am porunci să vi-l desluşesc prin viu grai, rosti cu oarecare greutate Polia.

Aceste cuvinte erau neobişnuite pentru ea, dar tatăl său îi poruncise să le transmită exact în ordinea în care i le încredinţase. Polia îşi stăpâni râsul care da să-i izbucnească din piept, fiindcă tovarăşul Gluhar nu era altul decât tatăl său. Aflase că tovarăşii de partid numai aşa îi spuneau lui Feodor Terentievici. „Cine o fi inventat numele ăsta, că l-a nimerit foarte bine. Tătuca seamănă întrucâtva cu un cocoş de munte: osos, greoi, încet”, îşi zicea Polia în timp ce tovarăşul Granit îşi plimba ochii însetaţi pe foaia de hârtie.

— Ei, Polia, mi-ai adus o veste bună. Îţi mulţumesc. Mă scoţi din încurcătură pentru a doua oară. Akimov împături foaia de hârtie, dar în clipa următoare o desfăcu

7 Cocoş de munte (n. t.).

din nou şi se apucă să o citească a doua oară.

„Se vede că tare s-a mai plictisit în taiga. Tânjeşte după libertate. Dă din picioare ca un cal care a stat prea mult pe loc. Doar să atingi puţin hamul şi o s-o pornească cu toate forţele”, îşi zise Polia.

— Dar stai jos, Polia. Încălzesc. Îndată castronul cu mâncare şi pun ceainicul la fiert. Într-atât m-a uimit vestea pe care mi-ai adus-o, încât, uite, m-am pierdut. Stai jos, te rog. O să pun astea pe pat…

— Akimov prinse să se agite prin izbă. Scăpă scândura pe picior, sula de cizmărie îi alunecă sub masă, apoi ceva căzu cu zgomot de pe sobă şi, Polia, fără să vrea, remarcă în sinea ei: „Sau e neîndemânatec, sau de bucurie nu se mai poate descurca”.

— Nu vă deranjaţi. Pot să pregătesc totul şi singură. Că nu-s cucoană mare, zise Polia, râzând.

— Ei, asta nu! Cum se poate? Ai făcut atâta drum. Trebuie să te odihneşti. Stai jos, te rog eu. Azi la prânz avem găinuşe-de-alun, ca gustare peşte sărat, la ceai răchiţele îngheţate. Vezi, ce trai îndestulat avem! Toate de la Fedot Fedotovici! Akimov îşi învinse emoţia şi acum se mişca ca argintul viu.

„Nu, e îndemânatec”, gândi Polia.

— Da’ de unde aţi adunat răchiţele? Sunt toate sub zăpadă, îngheţate… Polia era mistuită de sete şi ar fi băut cu plăcere, înainte de masă, o cană de ceai cu câteva răchiţele.

— Fedot Fedotovici a făcut rost! Şi ştii cum? Ne-am dus în părţile mlaştinilor, sub ochii mei a curăţat zăpada de deasupra a doua moviliţe de muşchi, a smuls acoperământul de muşchi şi l-a adus în izbă. Aici, muşchiul s-a dezgheţat şi am adunat din el un castron întreg de poame mari. Începuse să-l chinuie tuşea peste noapte. În răchiţele şi-a găsit medicamentul. Şi mie mi-a spus să beau tot leagă cu răchiţele. Se pare că leacul ăsta n-are pereche pe lume. Akimov începu să râdă cu bunătate, sonor, şi Polia se gândi că bătrânul şi Akimov se potriveau ca fire.

— Oare pot să beau mai înainte o cană de ceai cu

răchiţele? Polia vru să-i spună lui Akimov tovarăşe Granit, dar se abţinu. Toate astea erau cam neobişnuite pentru ea.

Akimov ghici.

— Polia, spune-mi aşa cum îmi spune Fedot Fedotovici, Gavriuha. Iar ceai o să-ţi torn numaidecât.

Akimov îndopase soba cu lemne uscate şi focul duduia zgomotos. Peste câteva minute ceainicul dădu în clocot. Akimov aduse de afară castronul cu răchiţele îngheţate.

— Bea, Polia. După ce o să-ţi potoleşti setea o să ne-aşezăm să mâncăm.

Akimov nu-i dădu voie Poliei nici măcar să se atingă de ceaun. Pregăti el singur totul: încălzi şi turnă supa în castron, tot aici puse găinuşa-de-alun fiartă, apoi aşeză pe masă bucăţele de peşte sărat.

— Mănâncă, te rog. Eu şi Fedot Fedotovici stăm mai prost cu pesmeţii. Dar dumitale o să-ţi împrumut din rezerva noastră intangibilă. Akimov se sculă pentru a lua din coşul de pe raft pesmeţi, dar Polia îl opri:

— O să vă tratez cu pâine proaspătă. Am un colac întreg.

Polia scoase din sacul ei un colac rotund şi-l tăie pe jumătate.

— Asta e pentru dumneavoastră, pe drum. Iar asta se poate mânca acum.

Akimov nu mai mâncase de multă vreme pâine proaspătă. Rupse o bucată şi o mirosi îndelung, dar nu se hotăra să muşte din ea. În sfârşit o azvârli în gură şi o mestecă mult timp, cu poftă.

— Multe lucruri uimitoare au inventat oamenii, dar pâinea este cea mai fantastică descoperire a lumii. Akimov plescăi din limbă, fără să-şi ascundă plăcerea. Privindu-l, Polia se înveseli.

— Pâine de secară obişnuită. Şi pe deasupra mai e şi din făină măcinată mare.

— Ei, prin asta e şi mai preţioasă! Şi cum miroase! A umplut de miresme toată izba! Akimov dădu gata o bucată mare, şi-ar fi înfipt cu plăcere colţii şi în a doua felie, dar

se stăpâni. Destul, trebuie să lăsăm şi pentru mâine.

Vărsând esenţa tare de leagă în căni, Akimov hotărî că poate vorbi acum şi despre treburi.

— Spune-mi, Polia, ce instrucţiuni orale mi-a transmis tovarăşul Gluhar?

— Deci aşa. Polia tăcu o clipă, scormonind în minte ca să nu uite nimic din spusele tatălui, apoi se uită în ochii, plini de aşteptare ai lui Akimov şi urmă: Plecăm mâine, în zori. Ajungem până la bordeiul bunicului. Acolo înnoptăm. De la bordei drumul o să fie ceva mai lung, vreo zece verste. Ocolim Parabelul şi spre seară ajungem ia Cigara. De acolo, noaptea, surugiul Efim Vlasov vă va duce mai departe. Unde vă va duce, nu mi s-a spus. Gluhar… Polia se fâstâci, tăcu o clipă şi continuă grăbită: Gluhar a spus că celelalte lucruri le ştie cel care-l va duce mai departe.

De bună seamă, comunicarea Poliei nu conţinea nimic nou pentru Akimov; despre toate acestea era scris în biletul pe care îl citise de câteva ori, totuşi Akimov o ascultă pe Polia cu atenţie până la capăt. După o scurtă pauză, o întrebă:

— Deci la Cigara nu o să rămân peste noapte?

— Nu. Noaptea o să fiţi dus mai departe, confirmă Polia şi, după o tăcere, îşi dădu cu presupusul: Cred că o să vă conducă noaptea, pentru a trece cu bine de locurile prin care sunteţi căutat.

— Ei, să ne bizuim pe soartă şi mai ales pe tovarăşi, glumi Akimov.

În izbă se întunecase. Străluceau doar câteva dungi luminoase, scăpate din sobă. Akimov deschise uşiţa sobei, aprinse o surcică, apoi lampa.

— Pe la ce oră o să plecăm, Polia? întrebă el.

— Când începe să se lumineze, ne punem schiurile şi…

— Bine, acum o să-mi strâng lucrurile, ca să n-o fac mâine în pripă. Culcă-te şi să nu te scoli devreme, dormi, eu o să fierb ceaiul, o să fierb şi nişte găinuşe-de-alun şi o să am grijă să te trezesc când trebuie.

— M-am obişnuit să mă scol pe la patru-cinci

dimineaţa. Mă scol devreme ca să mulg vacile.

Putea, folosindu-se de această aluzie, să înceapă a-i pune întrebări despre viaţa ei, dar Akimov consideră că nu are dreptul să facă acest lucru. Tovarăşul Gluhar îi scrisese scurt; „S-a întocmit itinerariul fugii dumneavoastră, puţin neobişnuit, puţin cam lung ca distanţă, dar în schimb cel mai lipsit de pericole. Până în satul Cigara vă va conduce Polia”. Cine e Polia? Ce legătură are cu Gluhar? Cu ce se ocupă? Niciun cuvânt despre asta.

Akimov era convins de un singur lucru, că Polia şi Fedot Fedotovici sunt rude. Polia îi spunea bătrânului pe nume, dar de vreo două ori îi scăpase şi cuvântul „bunicul”. Îşi mai aduce aminte Akimov şi de altceva: odată, la început, când venise, nu ştiu cum, vorba despre fata care îl salvase, bătrânul exclamase cu mândrie nestăpânită: „Nepoţica mea! Nu mai găsiţi alta ca ea pe lume”.

Akimov oftă, regretând că în situaţia în care se găsea, nu putea să-şi potolească curiozitatea şi o sfătui pe Polia să se culce pe laviţă.

— Da, o să mă culc. În două zile mi-am cam frânt picioarele, răspunse Polia, apropiindu-se de laviţă şi ghemuindu-se pe un colţ al ei.

Akimov credea că fata va adormi buştean chiar în clipa următoare, dar Polia rămase multă vreme cu ochii deschişi. Privind-o din când în când, el observă că Polia îl urmăreşte fără încetare.

— Dacă tot nu dormi, Polia, aş vrea să te întreb: ce să fac cu scândura asta? Akimov ridică în mâini o scândură aproape cât o masă de lată.

— Dar ce, în alte locuri din Rusia n-o să găsiţi scânduri? râse Polia.

— Nu despre asta e vorba, Polia. Nu e o simplă scândură, ci harta taigalei îndepărtate, pe care sunt însemnate locurile de unde ţâşnesc gaze şi izvoare de apă fierbinte, locuri unde se aud sunete neobişnuite, porţiunile unde acele busolei deviază. Aici sunt înscrise şi observaţiile… Ale mele şi mai ales ale lui Fedot Fedotovici.

Dracu’ ştie, dar poate cândva ştiinţa o să aibă nevoie de ea. Am folosit scândura asta, pentru că n-am avut nici hârtie, nici creion.

Polia era uluită de toate acestea. Se ridică într-un cot şi privi la Akimov cu uimire. Despre ţinutul ei natal, al Narâmului, cel mai frumos tărâm din câte există pe lume, cum credea ea, de cele mai multe ori nu auzise decât aceleaşi cuvinte: „Locuri fără speranţă. Regiune lipsită de speranţe…” întotdeauna când auzea aceste cuvinte crude şi aspre, numai se strângea de durere. Acest pământ al Narimului, fără speranţe?! Pământul pe care a crescut şi şi-a trăit toată viaţa mama ei? Pământul pe care l-a iubit o dată pentru totdeauna tatăl ei, venit aici fără voia lui?! Pământul despre care bunicul Fedot Fedotovici vorbeşte ca despre un pământ al minunilor?! Ei, dac-o fi aşa… Dar unde mai există asemenea întinderi ca aici în Narâm? Şi unde, în ce loc, mai sunt atât de multe râuri năvalnice ca aici? Dar păduri ca aici mai există undeva? Şi ce lunci întinse, nemărginite sunt aici când, după inundaţiile de primăvară, se acoperă de flori şi seamănă cu nişte covoare adevărate! Eh, Narâmul…

Pol ia, bineînţeles, nu rostise niciodată aceste cuvinte, dar toate erau vii în inima ei, gata să se reverse ca un potop de foc peste cei ce rosteau despre Narâm: „Locuri fără speranţă, regiune lipsită de speranţe…”

Şi poftim! Un fugar… O pasăre care a venit în zbor pentru puţin timp… Şi despre ce vorbeşte? Harta taigalei îndepărtate! „Poate cândva ştiinţa o să aibă nevoie de ea…” Nu te miri ce acolo, ci chiar ştiinţa! Cine este acest tânăr cu barbă? Poate este un nou Lomonosov? Că doar şi acela a venit la Moscova pe jos, din nişte locuri îndepărtate şi neumblate, cu un sac de pesmeţi drept hrană.

Polia nu mai putu să stea mai departe culcată pe laviţă. Se sculă, se apropie de masă, aruncă o privire pe scândura desenată cu sula de cizmărie înroşită în foc.

— Şi toate astea sunt taigaua îndepărtată? întrebă ea, aplecându-se deasupra scândurii.

— Da, taigaua îndepărtată, Polia. Pământ

necercetat… Akimov nu duse vorba până la capăt, se înecă şi dădu a lehamite din mâinile sale lungi.

— Iar pe la noi, oriunde te-nvârţi, toţi spun: „Locuri fără speranţă”. Şi poftim!

— Locuri lipsite de speranţă nu există pe lume, Polia. Există condiţii fără de speranţă în existenţa oamenilor. Şi astea nu depind de pământ, ci de om…

— Dar dumneavoastră vă pricepeţi la pământ? Care pământ e valoros şi care nu? întrebă Polia, simţind că figura acestui tânăr capătă trăsături noi pentru ea. „Eu gândeam că el nu este decât un revoltat împotriva ţarului şi atât, iar el, iată, apără şi ajută ştiinţa”.

— Mă pricep întrucâtva, Polia. Bu sunt călător şi cercetător, spuse Akimov, cu un surâs uşor ironic.

— Da’ când aţi avut timp?! exclamă, parcă fără voia ei Polia. Ea credea că toţi oamenii care se pricep la ştiinţă sunt foarte bătrâni, cu păr lung, cărunt, au chipuri de nepătruns şi aspre, ca Lomonosov sau Mencleleev…

— Nu, Polia, greşeşti, până acum n-am găsit încă timp să fac aproape nimic.

— Şi trebuie să luaţi asta cu dumneavoastră? Polia arătă harta care acoperise aproape în întregime masa.

— Aş vrea, de bună seamă, suspină Akimov, chibzuind că unchiul său Venedict Petrovici, ar fi fost fericit să pună mâna pe ea. Ce l-ar mai lăuda Venedict Petrovici: „Bravo, Vanka, nu ţi-ai pierdut vremea, ai gândit bine, n-ai lăsat totul în seama viitorului luminos, cum fac leneşii”.

— E foarte greu să cari o asemenea scândură. La fiecare pas se va agăţa de crengi. O să vă pară rău c-aţi luat-o, zise Polia, comparând dimensiunile scândurii cu spatele lui Akimov. Dar puteţi face altceva, puteţi să tăiaţi scândură, să strângeţi bucată peste bucată şi după aceea s-o lipiţi cu clei de tâmplărie. Şi va trebui s-o căraţi într-un sac de-a lungul spatelui, nu de-a latul.

Akimov îşi clădea seama şi singur că este imposibil să ia cu el scândură. Ei, hai să zicem c-o va căra după el prin taiga, dar mai departe cum o să fie? Chiar şi tăiată,

scândură tot o să-l încurce. Cel mult va izbuti să atragă asupra lui atenţia celor din jur şi mai ales a autorităţilor. Iar el, din contră, ar trebui acum să devină mai curând invizibil, să se transforme într-o umbră, să se strecoare prin Rusia ca un fluture cu aripi cât mai uşoare şi fără să lase vreo urmă.

— Mulţumesc pentru sfat, Polia, dar n-o să iau scândură. Am s-o las. Am s-o pun aici în colţ. Sub laviţă. Să zacă aici. Singurul lucru ce te rog, Polia: să-i transmiţi lui Fedot Fedotovici să nu se grăbească s-o scoată la lumină… Gândindu-se la ceva, adăugă cu un surâs trist: Poate-o să am nevoie de ea vreodată…

— Sigur, o s-o păstrăm, nicio problemă! Am să-i spun bunicului. Dar el ştie şi singur ce are de făcut. Să nu credeţi că, dacă e analfabet, e sălbatic şi neluminat. Bunicul ştie multe, a auzit atâtea… în vocea Poliei răsunau note pline de căldură.

— Cum aşa sălbatic şi neluminat? Fedot Fedotâci este un om cu un orizont de viaţă foarte larg. Iar cât priveşte viaţa din taiga, aici, el este de-a dreptul un profesor!

Polia izbucni în râs. Ce amuzant mai e şi tânărul ăsta bărbos şi atât de pornit împotriva ţarului. Pentru alţii, pământul din Narâm este „o regiune lipsită de speranţă”, iar el îi proroceşte un viitor măreţ. Bunicul Fedot Fedotovici Bezmaternân, trece în ochii mărimilor din Parabel drept un locuitor năpăstuit de soartă, un argat, o mutră nespălată, iar pentru Akimov e profesor!… De când trăia Polia pe lumea asta şi oricât de mulţi oameni întâlnise, era pentru prima dată că vedea un om care întorcea pe dos noţiuni de toţi acceptate, astfel încât ele te uimeau prin nişte particularităţi ascunse, deocamdată accesibile numai lui şi nimănui altcuiva…

— În timpul cât am stat aici, Polia, m-am obişnuit cu Fedot Fedotâci.

— Iubeşte oamenii, observă Polia.

— Asta e adevărat… dacă totul o să iasă bine, „*gut*”, cum spun nemţii, atunci or să fie atâtea de făcut, atâta trudă frumoasă, că nici n-o să-ţi mai vină să pui capul jos.

Eh! şi Akimov îşi frecă palmele. Polia observă că ochii lui în aceste clipe erau parcă nepământeşti şi semănau, în lumina palidă a opaiţului cu stelele îndepărtate de pe cer, care lucesc, în revărsat de zori, tainic, duios şi liniştit. „O fi însurat? Sau poate n-a apucat să se însoare! De-aia se plictiseşte”, îşi zise Polia, dar nu se hotărî să pună întrebări în acest sens.

Akimov strânse câteva lucruşoare în sacul din foaie de cort pe care Polia îl văzuse odinioară în barcă şi spuse vesel:

— Ei, eu sunt gata… ăsta-i tot calabalâcul meu.

— Acum să dormim.

— Polia se culcă pe locul dinainte.

Akimov se mai foi puţin prin izbă, aduse de afară un braţ de lemne, umplu soba cu ele şi stinse opaiţul. Îşi puse hainele cu atenţie pe butuc şi când catarama grea a curelei care-i strângea pantalonii se lovi cu zgomot de scândură se certă în şoaptă:

— Urs neîndemânatec.

Laviţele din izbă erau separate de masă. Polia se culcă în culcuşul lui Fedot Fedotovici, iar Akimov în ungherul din faţă al laviţei.

2

Polia se trezi cea dintâi. Când Akimov sări ca ars de pe laviţă, ea fiersese demult ceaiul şi încălzise găinuşele-de-alun.

— Ei, ce mai cavaler, ce mai lăudăros! Cum naiba am dormit atâta, bombăni Akimov. Am dormit mult, Polia, pentru că mi-ai adus o veste bună. M-am bucurat, m-am liniştit, n-am mai fost alarmat. Nu, aşa n-o să meargă, nu se mai poate aşa…

— Degeaba vă tot certaţi! râse Polia. Nu dumneavoastră aţi dormit prea mult, ci eu m-am sculat prea devreme. Mai puteaţi dormi o oră, căci mai e mult până să se arate zorile.

Acum vorbele Poliei nu mai aveau niciun sens, Akimov aprinse lampa şi începu să se foiască în jurul sobei. Dar şi aici Polia i-o luase înainte. Ea aţâţase focul,

adăugase lemne şi acum focul ardea cu o flacără vie.

— Aşezaţi-vă, Gavriuha, *şi* mâncaţi bine. N-o să avem masă de prânz, iar cina o să fie cam de mântuială, tocmai în bordeiul bunicului, îl avertiză Polia.

— Am să rabd.

— Începeţi! Găinuşele sunt gata.

— O clipă! Să mă frec cu zăpadă.

Akimov îşi scoase îmbrăcămintea, rămânând numai în cămaşa de corp, şi ieşi afară. Se întoarse repede, cu mâinile ude, cu faţa roşie, cotcoclăcind şi oftând.

— Tot cerul e acoperit de stele. E un geruleţ, mamă mamă!

— E mai uşor de mers pe ger, decât atunci când ninge şi e vânt.

Mâncară găinuşele-de-alun şi băură ceaiul. Schimbară câteva vorbe despre tot felul de fleacuri. Polia simţea, cu fiecare clipă ce trecea, că Akimov o stânjeneşte din ce în ce mai puţin. Ieri, în primele ore ale cunoştinţei lor, simţise mult timp faţă de el şi sfială, şi încordare. Dar părerile lui Akimov despre pământurile Narâmului şi mai ales despre Fedot Fedotovici risipiseră, pe neobservate şi firesc, fără niciun fel de cuvinte, această înstrăinare. Se vede că Akimov, deşi un luptător împotriva ţarismului, deşi venise din locuri îndepărtate şi străine, rămâne un om bun, vesel, înţelege viaţa celorlalţi oameni şi-i apreciază nu după bogăţie şi titlu, ci după cu totul alte semne omeneşti.

După ce mâncară, Polia făcu ceea ce în locul ei ar fi făcut orice om din taiga: spălă vasele, le rândui pe raft, verifică dacă e sare în castron, dacă chibriturile-s la locul lor şi, pe urmă, îndepărtă de sobă nu numai lemnele, ci şi aşchiile şi surcelele. În sobă vor arde lemnele aruncate ele cu vreme şi focul se va stinge de la sine. Dacă vreun drumeţ străin, împins de nevoie sau în căutare de vânat bogat, dă din întâmplare peste această aşezare, el va găsi aici de toate: chibrituri, sare, căldăruşe, pesmeţi, lemne uscate şi surcele pentru aţâţarea focului. Dacă însă aşa ceva nu se va întâmpla, totul n-are decât să rămână neatins până la următoarea venire a stăpânilor!

Îşi puseră schiurile. Era o dimineaţă liniştită, nu se mişca nicio creangă, nu se ridica niciun firicel de zăpadă. În schimb, taigaua răsuna ca o casă pustie. Ciocănitoarea bătea încercând să găsească sub coajă un viermişor şi sunetul răsuna prin taiga: cioc-cioc-cioc, cioccioc-cioc… întunericul coborî în vâlcea, bolta se lumină, prinseră să strălucească deasupra vârfurilor copacilor raze roşietice, lungi şi ascuţite ca nişte suliţe.

— Ei, n-am uitat nimic? N-o să trebuiască să ne întoarcem? întrebă Polia, cercetându-l pe Akimov. Promoroaca îi acoperise căciula, barba, genele, îi lăsase nişte pete argintii pe cojoc şi pe pâslari.

— Putem să pornim, răspunse Akimov.

— Luaţi-o înainte. Drept pe urma schiurilor mele, comandă Polia. Zăpada trosni sub schiurile lui Akimov. Polia îl lăsă să treacă pe lângă ea, aşteptă o clipă şi porni să alunece în urma lui. Akimov luneca lin şi, din când în când se uita înapoi. „Ce naiba, m-a pierdut, ce-i cu el?” se întrebă Polia, dar în aceeaşi clipă îşi dădu seama că el se uită în urmă din alt motiv. Trăise multe zile în izba bunicului şi voia s-o păstreze întipărită în minte pentru toată viaţa.

Mergeau nici prea repede, nici prea încet. Într-un loc, Akimov se opri şi întrebă:

— Merg bine, Polia? Poate vrei s-o iei dumneata înainte?

— Nu-i nevoie să ne grăbim. Mâine avem cale lungă. Trebuie să ne păstrăm puterile.

Şi din nou începu să scârţâie zăpada sub schiurile lui Akimov şi din nou el se zări printre copaci, legănându-şi umerii.

Polia îl privea din spate şi se gândea: „Vezi, Doamne, e tânăr, clar la rele se pricepe. Îl hăituiesc ţariştii din toamnă. Şi ce naiba o fi făcut? Ar trebui să-l întreb! Dar oare o să-mi povestească? Nici măcar numele nu şi-l spune: Gavriuha. Nu, nu Gavriuha îl cheamă… şi doar trebuie să aibă omul şi tată şi mamă. Trăiesc pe undeva, îşi chinuie sufletul. Poate l-au şi plâns, dacă a stat atâtea

săptămâni în taiga… Iar oamenii, uită-te, au avut grijă de fiul lor… Dacă fuga o să se termine cu bine, o să trăiască el şi. pentru sine… într-un oraş mare o să se piardă, o să-şi ia alt nume, la faţă s-a schimbat şi aşa destul de mult, încât nici cei apropiaţi n-or să-l mai recunoască… Ar fi interesant să-l întreb: Cum ar trebui să fie viaţa după părerea ta? Ce trebuie să facem ca să fim oameni? Dar nu e timpul pentru o asemenea discuţie. Acum sufletul îi e alarmat. Dacă iese din taiga, treaba nu e decât pe jumătate făcută, dar acolo, la drumul mare… Acolo pot foarte bine, să-l înhaţe pe suspect”.

Polia nu se înşela. Akimov, într-adevăr, simţea o nelinişte dureroasă în suflet. Mâine, spre seară, va fi la drumul mare, în locuri umblate de oameni. Tovarăşii s-or fi gândit la toate? Oare nu va nimeri în gura lupului? S-or fi pregătit să-l primească la Tomsk? Dar la Petrograd? Or fi pregătit, pentru el, paşaportul? Au reuşit să facă rost de bani de drum şi pentru de-ale gurii, măcar cât de puţin, cât să trăiască în primele zile la Stockholm? De altfel, acolo e unchiul. N-o să-l refuze, o să-l împrumute. Nu se poate ca un mare profesor rus să trăiască într-o ţară înfloritoare, îmbogăţită de pe urma nenorocirii lumii, ca un student sărac, fără o copeică în plus.

Akimov era neliniştit şi această nelinişte o putea înţelege oricine: încă nu ştie nici itinerariul pe care-l va avea de parcurs şi. nici condiţiile în care va decurge fuga lui. Acum depindea în întregime de alţi oameni, de bunătatea lor, de compasiunea lor faţă; de soarta lui, de înţelegerea lor faţă de sensul acestei lupte pe care bolşevicii o numiseră lupta fără compromisuri a claselor în arena politică a Rusiei contemporane.

— Gavriuha, n-ar fi bine să mâncăm nişte pâine? întrebă Polia, după ce parcurseră, într-o tăcere deplină, mai mult de jumătate din drumul până la bordeiul lui Fedot Fedotâci. Akimov era atât de cufundat în gânduri încât nici nu răspunse. „Ei bine, o să răbdăm. Mai bine să ajungem mai devreme la bordei şi să ne facem câte ceva de mâncare diseară”, hotărî Polia. Nu mai scoase niciun

cuvânt. Akimov tăcea şi el şi nici nu se mai uita înapoi.

Începea să se întunece. Cerul se făcuse mai palid, gerul se înăsprise, când Polia zise vesel:

— Încetineşte puţin, Gavriuha, în curând ajungem la locul de popas.

— Chiar aşa? se miră Akimov.

— Păi mergem de aproape o zi întreagă! exclamă Polia.

Pătrunseră în locul de popas şi Polia încălzi repede soba, pregătindu-se să facă şi o ciorbă. Încă din ziua când pătrunseră în taiga, Polia lăsase aici o cegă îngheţată, vreo cinci cartofi, două cepe şi piper.

Akimov îi sări în ajutor: sparse lemne, tăie cega în bucăţi, aduse apă dintr-o copcă neîngheţată a râului.

Polia era mare meşteră la gătit ciorbă. Curând, bordeiul se umplu de mirosul fierturii proaspete.

— Aoleu, ce frumos miroase! îmi lasă gura apă, Polia, strigă Akimov şi puse pe sobă ceainicul cu apă de izvor.

— Da' unde aţi învăţat viaţa de taiga? întrebă Polia.

— Am fost în taiga şi mai înainte. Dar de când cu Fedot Fedotâci sunt stăpânul ei. Dumneata, Polia, unde ai învăţat să găteşti?

— Păi, pesemne, acolo unde aţi învăţat şi dumneavoastră! răspunse Polia râzând.

Ziua şi-o petrecuseră în tăcere şi acum vorbeau fără încetare. Desigur, din pălăvrăgeala asta voiau să afle câte ceva unul despre celălalt, dar îşi dădură seama că nu e momentul să se ocupe în mod serios de adevărate interogatorii. El nu se îndoia că atâta vreme cât Polia va şti mai puţine despre el, cu atât îi va fi mai uşor şi mai simplu. Amândoi gândeau la fel. Nu ştiu nimic despre acest tânăr, nu l-am văzut niciodată, nu ştiu de unde e şi cine e. Şi el era învăţat să spună la fel: nu am habar de unde e fata, a cui e, dacă e măritată sau nu. Ne-am întâlnit pe aici, pe aproape, am aflat că mergem în acelaşi sat şi atunci am pornit împreună. Oare poţi să interzici cuiva aşa ceva?

Au luat cina pe lumină. Ceaiul l-au băut pe întuneric. Doar soba lumina puţin.

Când a venit vremea de culcare, s-a ivit o complicaţie: laviţa din bordei era atât de îngustă, încât doi oameni, dacă voiau să se odihnească, trebuiau să se culce aproape lipiţi unul de celălalt.

— Culcă-te, Polia, ca lumea. Eu o să mă aşez la masă şi o să încerc să dorm stând jos, propuse Akimov.

— Nu, dumneavoastră trebuie să dormiţi ca lumea în noaptea asta. Mâine avem drum lung şi nu se ştie dacă în noaptea următoare veţi putea să vă mai culcaţi undeva, zise Polia.

— Bine. Facem aşa: la început mă aşez eu la masă şi dormi dumneata pe laviţă. La miezul nopţii, o să mă culc eu şi treci dumneata la masă.

Polia consimţi şi se culcă pe laviţă, iar Akimov se aşează la masă. Poliei îi era bine, dar nu putea să doarmă: o deranja Akimov. Bordeiul era atât de strâmt, încât el nici măcar nu putea să-şi întindă picioarele. Dacă şi le întindea sub laviţă, atingea lemnele pe care se sprijinea ea şi o trezea pe Polia.

După ce se chinui vreo oră, Akimov se sculă, îşi puse cojocul şi ieşi. Rămase afară cam o jumătate de oră, dar Poliei, care apucase să aţipească, i se păru că tânărul zăbovise în frig o veşnicie.

— Încercaţi să vă culcaţi alături, Gavriuha. Altfel n-o să rezistaţi mâine, murmură Polia, prin somn, când Akimov se întoarse. Ea se ghemui lângă peretele de pământ.

Akimov obosise peste puteri. Nu numai că-i era somn, dar simţea că va cădea din picioare de oboseală. Se culcă alături de Polia, dar cu spatele la ea: „Ce fericire!”, apucă el să spună şi adormi buştean până a doua zi dimineaţă.

3

Până la Cigara era, cum se spune, drum lung, cale bătută. Au mers o zi întreagă, aproape fără oprire. Pe deasupra, pe seară, se porni să ningă, să viscolească şi, în locurile deschise, vântul frâna mersul rapid al schiurilor.

La Cigara ajunseră când se întunecase. În toate casele se şi aprinseseră luminile şi, după însufleţirea dinaintea amurgului, satul zăcea cufundat în tăcere.

Akimov se dezobişnuise de viaţa în sat şi acum, prin întuneric, privind luminiţele, se străduia să înţeleagă dacă satul este mare, cum sunt aşezate uliţele, pe unde trece drumul de sănii.

Ascunseră schiurile în tufişuri, la vreo sută de stânjeni de drum. Le acoperiră cu zăpadă şi înfipseră un băţ în nămete ca să nu uite locul. Tot aici, printre crengi, Polia piti şi puşca.

Intrară în sat pe drumul dinspre Kolpaşevo, alăturându-se unui convoi întârziat, care venea de la Tomsk. mergând spre Kargasok.

Din fericire convoiul coti spre hanul lui Nil Lukov. Tocmai aici trebuia să aibă loc întâlnirea cu Efim Vlasov. „Seara devreme, când se întunecă”, spusese Gorbiakov.

În spatele unei case mari în formă de cruce, cu o aripă anexată, se întindea o curte largă. Era plină de sănii. Polia şi Akimov pricepură că în han era o mulţime de lume. În timp ce luau seama la lume, în curte mai pătrunse un convoi, alcătuit din vreo cincisprezece sănii.

Profitând de forfota din curte, Polia se strecură în casă. Iar acolo, ce-i văzură ochii? Un adevărat eveniment, s-ar putea spune. Bărbaţi şi femei, atât drumeţi cât şi de-ai casei, se adunaseră lângă o masă lungă, neîncirăznind să facă un pas mai departe. Într-un colţ, doi jandarmi păzeau trei flăcăi. Flăcăii purtau îmbrăcăminte numai cu numele. Erau înfofoliţi în zdrenţe. Unuia i se vedea pielea. Părul le crescuse hălăciugă, barba le atârna în şuviţe murdare, aveau obrajii şi nasurile degerate. La picioare lanţuri. Îndată ce vreunul îşi mişca picioarele, lanţurile scoteau un zgomot înfricoşător ce răsuna în întreaga casă. Tustrei se uitau la oameni ca nişte fiare hăituite, vorbeau numai între ei, mestecau pâine neagră, sorbind din când în când câte-o gură de apă fiartă, necolorată cu leagă.

— Cine sunt ăştia? întrebă Polia pe un om care stătea mai aproape de uşă.

— Dezertori… Cică i-au prins la staroveri, în taigaua de lângă Parabel.

— Sunt staroveri?

— Nu, nu. Sunt oameni ca lumea. Din Tomsk. I-au luat la armată, iar ei, vezi, în loc să se prezinte la regiment, au fugit în taiga. Au stat ascunşi mai mult de un an.

— Şi ce-i aşteaptă acum, nene?

— Îi aşteaptă oleacă de moarte.

Polia se apropie cât putu de masă şi-i examină pe dezertori pe îndelete. Erau nişte băieţi puternici, sănătoşi, foarte tineri.

— Oare n-o să se milostivească ţarul? întrebă Polia, văzându-l alături de ea pe acelaşi bărbat. În urma ei se apropiase şi el de masă.

— De ce să se milostivească? O să mai nască muierile!

— Ei, oameni buni, nu vă înghesuiţi, împrăştiaţi-vă. Ia te uită la ei, ce aveţi de văzut? zise liniştit jandarmul.

— Păi ce, domnule şef, dă-ne voie să dăm tinerilor, în numele lui Dumnezeu, nişte peşte sărat. Bând numai apă fiartă nu poţi să-ţi mişti picioarele. Un bătrân bărbos ieşi din mulţime. Dezertorii aşteptau cu speranţă lacomă. Dar jandarmul ţipă dintr-odată:

— Înapoi! Ce, eşti cu ei?! Ăştia-s nişte pui de căţea pe care nici cu paie nu merită să-i hrăneşti. Criminali care vor să-i ia viaţa ţarului! şi bombăni tot felul de cuvinte necuviincioase. Bătrânul se grăbi să se îndepărteze şi. se adăposti în spatele oamenilor.

Polia se întoarse tăcută la treburile ei. Examina tinda, privindu-i în faţă pe toţi bărbaţii şi trecu în camera de alături. Acolo, de-a lungul pereţilor, pe laviţe de lemn, unii călători dormeau în linişte, culcaţi pe cojoace şi blănuri. Înăuntru nu ardea lampă, ci un opaiţ, şi era atât de întuneric, încât Polia fu nevoită să se aplece asupra fiecărui bărbat care dormea: e sau nu e Efim Vlasov? Nu. Efim nu se afla nici în tindă, nici aici. Oare unde-o fi? Şi ce să facă acum cu Gavriuha? El a rămas în curte şi o aşteaptă, îngheţând de frig.

Polia ieşi în uşă şi-l strigă pe Akimov în casă, să se dezgheţe şi-i povesti în şoaptă că în han se află nişte

dezertori păziţi de jandarmi şi că surugiul n-a venit încă. Akimov şovăi: să intre sau să rămână mai departe în curte. Era destul de frig. dar putea să îndure. Totuşi, curiozitatea învinse. Ţinea să se uite de aproape la tinerii care întorseseră spatele regimului militar şi aleseseră viaţa de fugar în taiga. Se strecură în casă, gata în orice clipă să se năpustească din nou în curte.

Jandarmii, care dăduseră de mâncare dezertorilor, se răsteau la oameni să se împrăştie.

Oamenii se îndepărtau anevoie, lăsând liberă trecerea, dar nu aveau intenţia să plece.

Când jandarmii porniră cu dezertorii să-i închidă sub lacăt într-o mică izbă separată, bărbaţii şi muierile se porniră să-i căineze pe bieţii flăcăi.

— Cum naiba de s-au lăsat prinşi? Că doar trei zdrahoni ca ei ar fi putut să-i răpună pe cei doi jandarmi.

— Au pus mâna pe ei prin înşelăciune. Pe scurt, un starover cu frica lui Dumnezeu i-a pândit şi i-a adus pe jandarmi…

— Că doar nu-i mâncau lui piinea. Criminalul! Sau te pomeneşti că i-o fi fost milă de taiga?

— Lasă c-o să-l atingă mânia lui Dumnezeu pe pungaş. O să plătească!

— Poate că mânia lui Dumnezeu nu, dar oamenii n-or să-l ierte. Rău o să-i fie traiul. Câine afurisit, trădător nemernic…

Încet-încet începură să se împrăştie: unii către laviţe, să se culce, alţii în curte, să dea de mâncare la cai.

Polia şi Akimov zăboviră lângă uşă: nu avea rost să meargă spre laviţe, nici să iasă afară, în frig, nu le venea. Surugiul putea să apară în orice clipă. Căci nu degeaba li se spusese; „Seara, devreme, pe întuneric”. Polia îi făcu semn lui Akimov, arătându-i în colţ o grămadă de lemne de foc. Akimov se aşeză pe ele şi-şi trase căciula pe ochi. Aici, după sobă, lumina aproape că nu pătrundea, iar din cotlonul lui, el îi vedea pe toţi cei care intrau în casă. Aici putea chiar să aţipească puţin. Oricum, nu era afară. Polia dibui şi ea un locşor, în faţa lui A.kimov, pe o laviţă lată

plină de harnaşamente.

Rămaseră acolo două-trei minute, nu mai mult. Deodată, afară începu mare vânzoleală: strigăte, scârţâit de sănii, clinchet de clopoţei, zgomot de porţi trântite. Ce-o fi acolo? Au fugit dezertorii? Sau a venit un nou convoi? Dar unde o să-şi mai găsească loc pe aici? Ce naiba, hanul ăsta e oare uns cu miere, de tot vin şi vin aici…

Akimov se ridică de pe lemne şi ciuli urechile. Polia, şi ea, se uită întrebătoare spre uşă. Era mai bine s-o şteargă de aici, să aştepte afară. În întunericul gros, singurul felinar atârnat de stâlp nu putea lumina mare lucru. Akimov se ridică, dar nu apucă să facă niciun pas. Uşa se deschise larg şi înăuntru se năpustiră, unul după celălalt, o sumedenie de poliţişti.

Akimov se înghesui într-un colţ şi nu-i venea să-şi creadă ochilor: la început intrară patru uriadnici, apoi năvăli chiar şeful poliţiei din Narâm.

Akimov gândi: ei, cu ăsta s-a terminat năvălirea poliţiştilor. Dar lucrurile stăteau altfel, pentru că uşa se căscă din nou şi mai intrară doi ofiţeri de jandarmi. Toţi vorbeau cu voce tare, râdeau. În faţa şefului poliţiei se ploconea şi ţopăia mărunt stăpânul hanului, un om bogat din Cigara.

— Uite ce, Oliferici, toţi ăştia de prin han – afară. Să meargă cu Dumnezeu mai departe, noaptea-i luminoasă. Iar pentru noi fă o cină şi pregăteşte-ne paturile. Ştii prea bine şi singur ce ai de făcut.

— Se face, se face, luminăţia voastră, murmură stăpânul.

Începu să se foiască, chemându-şi în ajutor nevasta şi fiul. Ţăranii şi toată mulţimea de oameni care se aranjase pentru noapte sau nu apucase să facă acest lucru se puseră cu toţii în mişcare. Unii se repezeau spre hamuri, alţii spre sacii cu provizii sau la îmbrăcămintea aruncată grămadă la intrare. Nimeni nu voia să se pună rău cu poliţiştii, e periculos să te legi de ei. Cu cât eşti mai departe de bălegar, cu atât îţi pute mai puţin.

Akimov prinse un moment în vânzoleala asta şi sări

din colţişorul său spre uşă. Polia, dimpotrivă, nu se grăbea. Ea voia să asculte şi să afle cauza năvălirii poliţiştilor, dar în învălmăşeala de glasuri era greu să înţelegi ce anume se petrece. În cele din urmă ieşi afară, pentru că în socotelile ei nu intra să fie remarcată de poliţişti.

— I-a adus necuratul! Blestemaţi să fie!

— Hai s-o luăm la picior cât încă nu e târziu! Că acuşi o să înceapă să-şi arate nemernicii ăia vitejia.

În timp ce-şi înhămau în grabă caii, oamenii îi copleşeau pe poliţişti cu înjurături de mamă. Răsunau hamurile, atelajele, zornăiau dârlogii.

Polia ieşi dincolo de poartă. Unde o fi, naiba să-l ia, surugiul ăsta din Togur, Efim Vlasov? Ar fi fost timpul să vină. Seara trecuse şi noaptea devenea tot mai adâncă, luna se ridica pe cer tot mai sus şi mai sus şi, iat-o, luminează atât de limpede, încât poţi căuta acul în carul cu fân.

Trebuie totuşi, să-l întâlnească aici. Altfel surugiul o să intre în casă, iar acolo numai bine n-o să fie când o să înceapă să-l întrebe de una şi de alta.

— Va să zică, aici eşti, fetiţo! Iar eu te caut prin casă, auzi Polia un glas în spatele ei. Se întoarse scurt, în faţa ei stătea chiar Efim Vlasov. Nu era prea înalt, dar bine făcut, zdravăn. Avea cojocul legat cu un brâu (şi la brâu ţinea înfipt un bici), căciula, dată pe ceafă. Gâtul îi era înfăşurat într-un fular. În picioare nu avea pâslari, ci nişte încălţări specifice cu nişte ciorapi groşi, răsfrânţi sub genunchi. La drum, trebuie neapărat să-ţi usuci pâslarii pentru că te prăpădeşti umblând în pâslari uzi, dar sunt unele hanuri în care n-ai cum să ajungi până la sobă, d-apăi să te mai ocupi cu uscatul încălţămintei. E mult mai comod la drum lung în asemenea încălţări!

— Bună ziua, nene Efim! Aşteptam tremurând: oare o să vii? Iar aici, ai văzut câţi au năvălit, şopti Polia.

În întuneric străluciră puternic şi curajos ochii lui Efim:

— Dar ce-i cu tine, fată! Doar i-am promis hotărât cumătrului. Iar eu, vezi, m-am pus în coada poliţiştilor. M-

am temut să-i depăşesc: putea să mă ia la ochi. Şeful îi duce la Narâm. O să-i înveţe cum să vâneze mai bine fiarele cu două picioare. Păi n-are decât să-i înveţe, noi tot o să trăim! râse zglobiu Efim, dar numaidecât deveni serios şi întrebă hotărât: Unde-i pasagerul? E timpul să ne urnim.

— Acuşi îl aduc în ulicioară.

— O să se culce în sanie, o să se învelească în blană, o să-l acopăr cu nişte fân şi la drum!

Căruţele începură să iasă una câte una din curte. Caii obosiţi călcau leneş. În razele lunii se vedeau ţăranii nedormiţi ca nişte pete negre mohorâte.

Polia căută dintr-un colţ al curţii în altul, dar Gavriuha parcă se evaporase. Îl găsi lângă hambar. Se lipise de perete şi tremura de i se-auzeau oasele sunând.

— Să mergem, repede, îl chemă Polia nerăbdătoare.

— A venit? exclamă Akimov şi, sărind peste sănii, ocolind coşurile, grăbi pe urma Poliei.

Efim îi aştepta cu caii pregătiţi. Sania lui era încăpătoare, cu tălpile late, ca în Narâm. Pe asemenea tălpi sania lunecă uşor la curbe şi, chiar dacă ninsoarea acoperă tot drumul, poţi zbura pe ele până unde vrei. Săniile din Narâm sunt bune în toate împrejurările. Ţin bine încărcătura, ca o sanie polară, nu se cufundă adânc în nămeţi.

Efim înhămase caii după sistemul „gâscă”. Cel în dârlogi, cu picioarele lungi, cu gâtul subţire, vânjos, se vedea dintr-odată că e trăpaş. În faţă, în şleaul de la hamuri, un cal de culoare mai deschisă şi mai scund, mai apropiat de pământ, dar judecând după picioarele osoase, agil şi bun de goană.

Când ajunseră lângă sanie, Efim despături o blană de câine şi i-o aruncă lui Akimov pe umeri.

— Culcă-te. tinere, îngroapă-te în fân, o să-ţi fie mai cald.

Akimov se înfăşură în blană, se aruncă în sanie şi, mişcându-şi cu greu buzele îngheţate, spuse:

— Adio, Polia! îţi mulţumesc şi pentru toamnă şi

pentru iarnă.

— Drum bun şi noroc până la capăt, zise Polia, regretând că nu poate să-i strângă mâna lui Gavriuha.

Fluierând, Efim ridică biciul, caii se urniră din loc şi peste o clipă dispărură în spatele nămeţilor şi tufişurilor, dincolo de sat.

CAPITOLUL AL DOILEA i

— Omule, unde mă duci?

— Unde trebuie, acolo te duc, flăcăule.

— Dar nu cumva ne îndepărtăm de drumul mare? îmi cam miroase a drum neumblat.

— Pe drumul mare, flăcule, că să spun drept, nici n-am prea mers. Numai puţin, până la cotitură, pornind din Cigara.

— La dracii ăia care au rămas în han n-o să mă duci?

— Dar ce-i cu tine, flăcule, glumeşti? Cu fiecare verstă ne îndepărtăm tot mai mult de ei. Lasă-i pe ei acolo, iar noi o să ne descurcăm. Vlasov începu să râdă şi Akimov simţi că era un râs ce dovedea superioritate în dibăcie şi şmecherie:, „Lasă-i pe ei acolo!”

— Nu spune hop până n-ai sărit groapa, zise Akimov. Avea impresia că veselia surugiului era prea timpurie.

— N-o să fim proşti, o să fim cu băgare de seamă, spuse foarte serios Efim şi, după ce tăcu o clipă, adăugă: Şi totuşi, flăcău, eşti norocos, se vede că te-ai născut cu căiţă, uită-te ce noapte avem! E linişte, şi uită-te cum joacă luna. Acuşica o să ajungem într-un sătuc. O să trecem prin el, băiete, fără să ne oprim. Aici locuiesc nişte oameni pe care nu poţi să te bazezi, cu suflete de slugă…

— Vezi, iar tu spui: „O să ne descurcăm!” zise neliniştit Akirnov şi continuă îngrijorat în sinea lui: „Asta ar mai lipsi: să pună mâna pe mine aici, după ce am început atât de bine”.

Satul număra vreo şapte gospodării. Izbele erau împrăştiate într-o poiană largă şi înconjurate de o pădure de mesteceni înalţi, care semănau, în noaptea asta cu lună, cu nişte sfeşnice de argint, strălucitoare. Drumul trecea prin faţa izbelor, dar nu chiar pe sub ferestrele lor, ci

lăturalnic, la o distanţă de mai mult de o sută de stânjeni. Toţi dormeau tun, nu se zărea nicio luminiţă nicăieri. Nici măcar câinii nu dădeau vreun semn de viaţă.

Când să iasă din sat, văzură că bordeiul din capăt era ars pe jumătate; bârnele carbonizate, sclipeau negre, în jur zăpada era călcată în picioare şi de grinzi atârnau sloiuri de gheaţă. Nenorocirea, pesemne, se întâmplase cu o zi-două în urmă. Zăpada încă nu se aşternuse peste urmele incendiului. Totul era încă foarte proaspăt, de parcă oamenii abia plecaseră de aici învinşi de foc.

— A cui o fi urma asta? întrebă Akimov şi de mirare se ridică puţin în sanie. De la bordeiul incendiat, prin poiana înzăpezită, se îndrepta spre pădure o urmă stranie: urmele erau rotunde, înfipte adânc şi aşezate la distanţă mare unele de altele. Niciun cal, nicio vacă nu putea lăsa asemenea urme. Aveai impresia că unul din oameni plecase de aici pe picioroange, din cele pe care le fac uneori copilandrii din sat ca să se distreze.

Efim Vlasov, privind atent, pricepu numaidecât că este o urmă de elan. El venea probabil aici să mai ciugulească din fânul ce continua să zacă nu departe, strâns într-un stog şi care, printr-o minune, scăpase de incendiu. Surugiul hotărî dintr-odată să-şi distreze pasagerul. Simţea el că fugarul s-a plictisit în taiga şi chiar şi acum stă şi se perpeleşte: nu se vor arunca oare asupra lui din spatele fiecărui mesteacăn jandarmii fără astâmpăr din Narâm?

— Ştii, flăcău, a cui este urma asta? întrebă plin de înţeles Efim. E urma domovoiului[8].

— A domovoiului? întrebă, mirat, Akimov.

— Negreşit, a lui. Vezi, casa a ars şi el s-a dus să caute un nou stăpân. Mult o să pribegească săracul, fără să-şi afle locul, până să-şi găsească o izbă nouă care să i se potrivească.

— Dar tu, omule, crezi în spirite? întrebă, ironic, Akimov, gândind în sinea sa: „Am trecut de satul în care trăiesc oamenii cu suflet de slugă. O să mă duică şi mai

8 Spiritul casei (în mitologia slavă) (n. t.).

departe?”

— Păi şi la mine în izbă trăieşte un domovoi. Îi zic Romka. Bun băiat. Vin câteodată de la drum, mă culc, şi el se bucură că m-am întors, mă mângâie pe păr.

— În somn?

— Cum în somn! Abia aţipesc, că mă şi ia în primire.

— Prostii! exclamă Akimov mirat de cele auzite.

— Vara când plecam în luncă cu toată familia i-am spus muierii mele: „Uite ce, nevastă: să-i laşi lui Romka nişte provizii”, continua să povestească cu însufleţire Efim, fără să acorde niciun fel de atenţie neîncrederii lui Akimov. Ne-am întors, parcă nu lipsea nimic, numai că toate erau aşezate în alt chip. Ei, ascultă, flăcăule, domovoii sunt altfel decât oamenii: ei se hrănesc respirând. Domovoiul este o fiinţă aeriană. Lui nu i se potriveşte trupul. Dar se întâmplă să-şi arate chipul ca un om. Rar, dar se întâmplă. Odată mi-a fost dat şi mie să-l văd. Mă întorsesem de la drum. Tot cumătrul Feodor Terentievici mă trimisese. N-ai avut ocazia să-l cunoşti! Păi dacă nu, nu. Deci, am venit, mi-a încălzit muierea baia, am făcut baie de aburi, am mâncat şi m-am culcat să mă odihnesc. Am aţipit uşor. Muierea îmi spune din bucătărie”. N-ar trebui să dormi acum, Efim. Soarele se îndreaptă spre apus. O să-ţi fie capul greu”. Am întredeschis ochii. Într-adevăr, se înseră. În cameră era o lumină albastră, albastră şi puţin cu nuanţe trandafirii. Mi-am aruncat privirea în colţul camerei, văd că acolo stă domo voiul. La mutră seamănă cu mine: bărbuţă, nas ca al meu, cu nările îndoite. Părul la fel. Dar auzi, ochii nu erau ai mei. Cruzi şi atât de vicleni, încât n-o să-i uit până la moarte. Ei, şi mâinile, picioarele toate ca la om, numai că acoperite cu o blană roşcată. La degete are unghii lungi şi îndoite, dar le ţine în curăţenie. Am mijit ochii, mă uit şi mă gândesc. Ce-o să facă mai departe? A luat de pe raft o carte, a deschis-o, şi-a pironit privirea într-o pagină şi parcă citea. Pe atunci, tocmai erau în gazdă la mine nişte surghiuniţi: doi oameni cumsecade de la oraş, cu carte. Ia te uită, îmi trece prin minte, ce pui de căţea, cât am făcut eu pe surugiul prin Narâm ăsta a

învăţat carte. M-am uitat mult timp la el. Gândeşte-te, vedeam şi eu, în sfârşit domovoiul cu ochii mei. Şi totuşi, se vede că şi-a dat seama cumva că nu am ochii închişi de tot. Se uită în carte şi pe urmă se uită la mine. Nu ştiu cum s-ar fi terminat, pentru că a intrat în cameră muierea mea. Şi din nou cu ale ei: „Nu dormi, Efim, la apusul soarelui. Ce-o să mai faci la noapte?” El, adică domovoiul, cum i-a auzit paşii, parcă s-a topit. A fost şi nu mai e. I-am povestit muierii. Ea izbucneşte în lacrimi: „O să fie sfârşitul lumii! Mi-e frică! Pentru nimic în lume nu mai rămân singură în casă”. Abia am convins-o… „Proasto, îi spun, domovoiul e o fiinţă folositoare. Nu se atinge de om în viaţa lui”. Şi ascultă, flăcăule, un incendiu este pentru domovoi ca un coş, răsuflă adânc Efim. Focul îi alungă în aerul nesfârşit, dar uită-te ce ger e. Unde să se ducă nenorocitul. Ar intra într-o altă izbă, dar acolo trăieşte domovoiul ei. Şi la ei nu e obiceiul să trăieşti la un loc cu alt domovoi… Le place viaţa în singurătate…

— Dar cum se înmulţesc? întrebă Akimov, cu aceeaşi seriozitate cu care povestea Efim, ascunzându-şi faţa în gulerul blănii şi reţinându-şi râsul.

Întrebarea lui Akimov nu-l luase pe surugiu pe nepregătite. Dând bice calului, el continuă la fel de însufleţit:

— A fost la noi, în Togur, un bătrân, Evstignei Zaharuşkin. A trăit până la adânci bătrâneţi. Nu era altul mai bătrân ca el prin împrejurimi. Avea vreo sută douăzeci de ani când şi-a dat duhul. Era un bătrân plin de înţelepciune. Văzuse atâtea în viaţa lui, ştia atâtea, încât noi, tot satul, ne miram! „Multe o să aflaţi, copilaşilor, când o să ajungeţi la vârsta mea”. Şi noi, desigur, se întâmpla să ne strângem roată în jurul lui şi să începem să-l chinuim cu întrebările: „Moşule, clar pe Dumnezeu l-ai văzut?” „Văzut, spunea, de mai multe ori”. „Dar îngerii, pe îngeri i-ai văzut?” „D-ăştia câţi vreţi”. „Dar draci ai văzut?” îl mai întrebam noi. „Şi draci, răspundea, am văzut”. Şi cum se fac ei?” îl tot chinuiam noi. „Păi foarte simplu, spunea el, de la răsuflarea Domnului. Suflă o dată Dumnezeu şi gata:

fie un înger, fie un drac”. Îl întrebam: „Dar de ce face şi draci? Mai bine ar face numai îngeri”. „Păi aşa e orânduit la el, la Dumnezeu, dintotdeauna. Dacă este mulţumit şi vesel apar îngerii, iar dacă deodată s-a supărat pe ceva, se înmulţesc dracii…”

— Totuşi, de unde apar domovoii? întrebă, înecându-se de râs, Akimov, simţind că acest surugiu nu e obişnuit să se găsească într-o situaţie dificilă.

— Domovoii, flăcău, se nasc din căldura sobei. Oamenii fac o sobă, încep s-o usuce şi aici, din aburi, se naşte el. Domovoiul este o fiinţă a sobei şi întotdeauna trăieşte în spatele sobei…

Akimov se înveseli şi Efim mormăi satisfăcut.

Noaptea era pe sfârşite când prin pădurea din ce în ce mai rară, în faţă, se conturară casele dintr-un cătun singuratic…

— Ei, flăcău, acum o să bem nişte ceai la Filaret, o să dormim un ceas-două şi o să pornim mai departe, zise Efim.

— Cine e Filaret? întrebă Akimov, eliberându-se puţin de blana în care îi fusese bine şi cald tot drumul.

— Ca lumea, flăcău, nimeni nu ştie. Trăieşte în cotlonul ăsta şi gata. Vânează, pescuieşte. Are o muiere, un fecior surdo-mut. Sunt cam de multişor prieten cu Filaret. Nu am observat nimic rău la el. De unde o fi apărut prin părţile noastre, numai Dumnezeu ştie. Poate e unul de pe aici care s-a rupt de satul lui, poate e unul venit de aiurea care s-a aşezat aici, poate e un fugar. Trăieşte şi gata. Te primeşte cu plăcere să te încălzeşti.

Să te mulţumeşti şi cu atât. În părţile noastre, flăcău, oamenii sunt interesanţi şi plini de tot felul de ciudăţenii şi de asta nu le plac întrebările de prisos. Să te mulţumeşti cu ce-ţi povesteşte singur. Aşa e legea pe-aici.

— Bun obicei pentru de-alde voi, zise Akimov, surâzând.

— Aşa e, zise Efim, înţelegător.

Filaret şi muierea lui îi întâmpinară cu respect pe noii sosiţi. Cu toate că era încă devreme, cuptorul era

încins şi la gura lui rotundă erau îngrămădite câteva ceaune. Într-unul se găseau cartofi fierţi. Femeia luă nişte cartofi, îi curăţă de coajă, îi tăie în jumătăţi şi în sferturi, îi puse grămadă într-o tigaie mare şi, turnând peste ei smântână, îi băgă din nou în cuptor.

De când se ştia, Akimov nu mâncase nişte cartofi atât de buni. Smântână fiersese şi se rumenise, acoperind cartofii cu o coajă crocantă, de culoare cafenie închisă. Pe drum i se făcuse foame, mânca cu plăcere şi bea din cană leagă. Filaret nu-i întrebă nimic pe oaspeţi: unde se duc, de ce se duc? Şi aşa era totul destul de clar; fug de slugile ţariste, se străduiesc să evite o întâlnire cu ele… Nici bătrâna nu-i descusu.

Ce-i drept, Akimov observă că din prima clipă Efim pusese stăpânire pe discuţie. Fără să facă nicio pauză, el îi tot întreba pe Filaret şi pe bătrână, ba despre mierea pe care o strânseseră, ba despre recolta de alune de cedru, ba despre pescuitul de iarnă pe lacuri.

— Am cam obosit, Filaret Evseici, pe drum. Îngăduiene, mie şi flăcăului, să dormim vreun ceas, spuse Efim, când Akimov îndepărtă cana de leagă.

— Poftiţi aici, în odaie, acuşi o să pun nişte cojoace pe jos şi vă dau nişte perne. Filaret adună din cuier un braţ de cojoace de oaie şi le duse în cealaltă jumătate a casei. Apoi, luă din pat câteva perne şi le duse şi pe acelea în odaie.

Akimov îşi scoase pâslarii, hainele, şi se întinse cât era de lung, punându-şi mâinile sub cap în culcuşul încăpător din cojoace şi blănuri. Efim ieşi pentru o clipă în curte ca să deshame caii şi să le dea de mâncare. Cât de repede s-a întors şi când s-a culcat lângă el, Akimov n-a mai ştiut. A dormit neîntors trei ore, l-a trezit Efim, zgâlţâindu-l de umăr.

— Gavriuha, scoală, flăcăule, afară s-a făcut ziuă. E timpul să pornim mai departe. Către seară, trebuie să ajungem până la sălaşul lui Lukaşka. Aici nu mai putem întârzia: nu avem drum gata făcut. Ar fi bine ca tunguşii să fi făcut pârtie cu săniile lor polare, clar dacă e drum

nebătut nu poţi să mergi prea repede.

Filaret, auzind cuvintele lui Efim, le-a redat speranţa; e bun drumul, de curând tunguşii veniseră la el, după făină. Au venit cu patru sănii. Elanii au trecut drumul liberi, nici măcar nu s-au înfundat în zăpadă şi nici zăpada nu e, deocamdată, prea mare. Toamna căzuse zăpadă până la genunchi şi aşa a rămas. Dar acuş-acuş o să ningă din nou. Spre mijlocul iernii o să sufle virilul aşa de tare încât nămeţii de pe peticul ăsta de pământ s-or ridica mai sus de hornuri.

Înainte de-a porni la drum, gazdele îi ospătară iar pe musafiri. Bătrâna scoase din cuptor şi puse pe masă o tigaie cu caras prăjit. Era un caras uriaş. Marginile lui grase, galbene, ieşeau din tigaie, iar tigaia ocupa un sfert de masă.

— Ei, ăsta da peşte! Zău dac-am mai văzut aşa ceva vreodată! exclamă Efim, aşezându-se alături de Akimov. Unde l-ai dibuit, Filaret Evseici! Căci unul ca ăsta, dacă-l domesticeşti, nu glumesc, îţi poate trage ca nimica barca după el.

Se miră de mărimea carasului şi Akimov.

— O balenă de râu! Uită-te la el cât e de gras! Cu *ce* naiba s-o fi hrănit?

Lui Filaret îi făcea plăcere uimirea oaspeţilor. El îşi mângâia liniştit barba încărunţită, lungă până aproape de brâu şi surâdea cu gura lui fără dinţi.

— E de lac. Iar hrană, pe aici, prin lacuri e cită vrei. Am azvârlit plasa cu fiul meu. Şi uite, s-a prins ăsta. Şi atât de tare s-a încurcat încât n-a putut să roadă sfoara. Când l-am scos pe gheaţă nu ne-a venit să ne credem ochilor.

Cât despre cum fusese prăjit carasul şi cât era de gustos, nici Efim, nici Akimov nu mai găseau cuvinte de laudă! Mâncau şi plescăiau din limbă.

Încă din perioada călătoriilor sale cu Lihaciov, Akimov observase că aici, în Siberia, şi prin sate, şi pe întinderile de apă, şi la vânători, mâncarea avea un gust deosebit, ieşit din comun. Avusese ocazia să se ducă la Petrograd în cele mai bune restaurante, participase şi la

mesele sărbătoreşti ale unchiului său, la care se strângea floarea ştiinţei ruseşti, şi acolo ce nu se servea! Unele feluri de mâncare aveau nume tare complicate, care emanau un aer rafinat de străinătate, dar cu greu puteai mânca această mâncare savantă. Acest caras însă, prăjit simplu, îţi făcea mult mai multă plăcere decât o masă sărbătorească. Akimov îşi aducea aminte că odată, pe Ket, îi comunicase observaţiile sale unchiului. Lihaciov râsese ironic şi spusese:

— Aici totul este mai aproape de natură, Vania, iar natura e plină şi de taine, şi de minuni. Uite, un lucru simplu, colţunaşii cu carne. Ai mâncat de nenumărate ori. Dar ştii tu, oare, că adevăraţii colţunaşi siberieni se pregătesc din patru feluri de carne: de vacă, de porc, de oaie şi de vânat (cerb, elan, ren). Şi nu e vorba numai de carne şi cocă, în care trebuie să se pună, neapărat, câteva linguri de infuzie tare de ceai. Pentru a da colţunaşilor un gust într-adevăr nemaipomenit ei sunt îngheţaţi bocnă şi după aceea sunt strânşi înti-un sac dintr-o ţesătură aspră de cânepă şi sunt ţinuţi în sac afară la ger. Oare e o şmecherie sacul de cânepă? Ei, luaţi-o aşa cum e! Probabil însă are nişte proprietăţi care transformă colţunaşii într-o minune.

Şi în acest caras era ceva ce putea fi numit minune, vrăjitorie.

— Cum aţi reuşit, gazdă dragă, să prăjiţi atât de gustos carasul? întrebă Akimov pe bătrâna fâstâcită, pentru care chiar întrebarea aceasta era stranie.

— Ca de obicei. L-am spintecat, l-am curăţat, l-am sărat, l-am aşezat în tigaie, l-am pus în cuptor, înşiră bătrâna, măgulită de atenţia oaspetelui faţă de bucatele pregătite de ea.

— A, nu, Fiokla, despre un lucru ai uitat să spui, o întrerupse Filaret.

— Ce-ai moşule?! Am spus totul.

— Nu, n-ai spus totul. Ai uitat de lapte, îi aminti Filaret.

— Adevărat, despre asta am uitat, îşi dădu seama

bătrâna. Înainte de a pune carasul în tigaie, l-am ţinut puţin în lapte.

— Da’ de ce? continuă să fie curios Akimov.

— Ca să iasă din el mirosul de mâl şi carnea să devină mai fragedă, explică bătrâna.

— A, iată despre ce era vorba. Poate în asta stă tot secretul, conchise Akimov şi schimbă o privire cu Efim care părea atât de prins de această discuţie încât uitase de cai. Trebuia să-i adape înainte de a-i înhăma la sanie.

În poartă, luându-şi rămas bun de la Filaret, Akimov încercă să-i plătească pentru adăpost şi hrană, dar bătrânul nici nu vru să audă.

— Ce-i cu tine, flăcău, cum de ţi-a trecut aşa ceva prin cap? Ce, noi suntem neguţători? Nu, nu se face aşa între oameni! Nu, nu, flăcău, nu ne face de ruşine.

Adevărul e că Akimov n-ar fi trebuit să se amestece în nimic – toate lucrurile, şi bune şi rele, pe drum cădeau în sarcina lui Efim – dar prea îi plăcuseră şi mâncarea gustoasă, şi simplitatea bătrânilor în acest colţ de taiga.

Când s-au îndepărtat însă de casă, cam la o jumate de verstă, Efim i-a ţinut o lecţie lui Akimov.

— Tinere, pe viitor, fereşte-te să-ncerci să plăteşti pentru adăpost. Aşa ceva nu se face prin locurile noastre şi-i poţi jigni îngrozitor pe oameni. La noi se consideră un lucru lăsat de la Dumnezeu să încălzeşti un om şi să-l hrăneşti. Eşti localnic sau eşti un fugar, n-o să te lase nimeni să mori de foame şi nici să îngheţi. Doar staroverii şi scapeţii fac asemenea lucru şi din cauza asta oamenii de pe aici, oamenii noştri, nu-i consideră de-ai lor… Şi mai sunt şi ucigaşii de felul celor care s-au adunat la hanul din Cigara. Dar ce să-i mai punem pe ăia la socoteală?! Nişte ulii!

— Mi-au plăcut bătrânii… Am greşit, nene Efim. Dar unde e băiatul lor?

— Pescuieşte pe lacuri. Vezi tu, carasul s-a ridicat de la fund spre suprafaţă.

— E mut şi surd de tot?

— Ca bradul cel de colo.

— Ce tânăr nenorocit!

— Dar ce, să auzi mereu vorbe urâte este oare o fericire?

2

Efim nu aruncase o vorbă în vânt când afirmase că Akimov s-a născut cu căiţă. Deocamdată aveau noroc cu carul. Drumul, ele la gospodăria lui Filaret până la sălaşul lui Lukaşka, cea mai grea porţiune a itinerariului, s-a dovedit a fi întru totul uşor de străbătut. Elanii tunguşilor bătătoriseră bine zăpada, iar săniile polare o neteziseră. Zăpadă proaspătă căzuse foarte puţină şi încă nu apucase să se aşeze. Caii mergeau lin, liberi şi, din loc în loc, Efim îi gonea la trap. Obstacole nu prea mari erau pâraiele pe care trebuiau să le traverseze. Apa de sub gheţuri năvălise la suprafaţă şi vechiul drum era barat. Erau nevoiţi să caute noi locuri de trecere.

Efim luă din sanie un târnăcop, scormoni cu el prin zăpadă, găurind în câteva locuri gheaţa ce prinsese pârâul şi, dibuind un loc potrivit, traversară albia pe acolo.

— Ei, acum, tinere, o să mergem fără oprire, spuse satisfăcut Efim şi-i explică neliniştea sa: Aceste pâraie, naiba să le ia, sunt grozav de capricioase pe timp de iarnă. S-a întâmplat să se umfle, sloiurile să se aşeze de-a iatul iar ţie nu-ţi rămânea decât să te aşezi şi să plângi. Acum, ce-i drept, nu au apucat să-şi umfle pântecele. Şi de unde oare, înghiţi-Ie-ar focul iadului, au atâta putere? Sparg gheaţa ca o coajă de ou. Şi gheaţa are aproape un stânjen grosime. Poate bătrânii au dreptate când spun că ţin de puterea necuratului…

Akimov ar fi putut, desigur, să-i spună lui Efim părerea lui despre toate acestea: că e vorba, chipurile, de pământul viu din Narâm, că în el se petrec procese puternice, că aici nu e niciun fel de putere a necuratului, dar nu voia să-şi distragă atenţia de la observaţiile sale.

Şesul ce se întindea între pădurea de brazi şi pădurea de brazi albi de la un capăt al orizontului la celălalt era tăiat de dealuri şi văi care apăreau brusc. Akimov ştia că se găsesc, cu sania, undeva nu departe de

întinderile de apă ale râului Ket, pe care unchiul său Venedikt Petrovici Lihaciov îşi efectuase cercetările. Aici, împreună cu profesorul, petrecuse Akimov o vară întreagă. Îşi amintea acum de acele zile, surâzând uşor. Multe mai vorbise atunci cu Lihaciov. Şi discutaseră destul de mult în contradictoriu, referindu-se nu numai la viaţa socială a Rusiei, la problemele învăţământului şi educaţiei, dar şi la problemele speciale ale cultivării pământului. Atunci, Akimov îşi dezvăluise teoria cu privire la particularităţile structurii geologice ale pământului dintre Ket şi Ciulim: pământul ăsta este legat nemijlocit de podiş, de straturile paleozoice. Unchiul nu era împotriva lui Akimov, dar îl incita, îi trezea idei noi.

— Bravo Vanka! Nu porţi degeaba pe umeri obiectul care se numeşte cap! glumea Lihaciov şi-l bătea prieteneşte pe spatele lui puternic.

Privind acum aceste locuri, Akimov se întorcea cu gândul la părerile expuse faţă de profesorul Lihaciov. „Ai apreciat bine, Ivan, ai emis o ipoteză interesantă, îşi zicea Akimov. Dac-ar mai exista posibilitatea să-l mai chem o dată aici pe unchiu', să străbatem aceste locuri până la malurile fluviului Enisei, să privim cu propriii noştri ochi totul! Nu, nu sunt întâmplătoare cutele astea de aici".

Akimov se gândea şi la canalul Obi-Enisei. De fapt el şi-a cam pierdut importanţa practică. Calea ferată ce traversează toată Siberia de la Urali până la Oceanul Pacific a rechemat la viaţă noi drumuri ce leagă regiunile populate cu cele periferice. Dar ideea canalului-Obi-Enisei i se părea lui Akimov şi acum foarte raţională... „Nu că e cea mai scurtă legătură dintre două fluvii mari „dar cel mai important este faptul că e cel mai scurt drumde ieşire a Siberiei îndepărtate la ocean, o ieşire la lumea cea mare. Mai devreme sau mai târziu, Rusia, dacă nu aici, pe undeva pe aproape, va căuta mereu drumul către Oceanul îngheţat de Nord. Ea nu poate da uitării interesele sale legate de zona arctică. Un popor atât de mare ca poporul rus va insufla viaţă şi acestor spaţii imense".

Gândurile lui Akimov zburau departe, în viitor.

Uneori, tânărul uita unde se află şi ce se petrece cu el.

Efim nu-l mai bătea la cap cu basme despre domovoi şi draci, nici nu cânta cântece lălăite şi plicticoase pe care, se vede treaba, le iubea din toată inima, pentru că în orice clipă liberă, murmură cu jumătate de gură nişte cuvinte de neînţeles. Azi, Efim tăcea, simţea că pasagerul lui este cufundat în gânduri, nu are timp de el.

— Iată, flăcău, şi sălaşul lui Lukaşka. Vezi fumul de deasupra pădurii?

În albăstreala înserării ce se apropia, Akimov nu văzu dintr-odată pe fondul cerului îngheţat rotocoalele de fum neguros.

Spre seară, pădurea deveni mai mohorâtă şi dintre coline începu să sufle un vânt rece, aspru, care te pătrundea până la oase.

— Mâine, flăcău, după ce te las la locul sorocit, o să mă grăbesc să fac cale întoarsă. A început să sufle un aer rece, poate să vină un ger aspru, zise Efim şi, după o clipă de tăcere, adăugă, pesemne, ca să-l îmbărbăteze pe Akimov: Tu, pe schiuri, n-ai a te teme de ger, oricum asuzi pe drum, dar, uite, să mergi cu caii e foarte rău. Gerul te pătrunde dintr-o parte în alta şi prin cojoc, şi prin blană.

Akimov presupunea şi înainte că sălaşul lui Lukaşka nu este un sat, nici măcar un sătuc. Dar ceea ce văzu depăşea chiar şi cele mai rele aşteptări.

Într-o poieniţă, înconjurată, ca de un gard, de o pădurice nu prea înaltă, afundându-se în zăpadă, se vedeau trei iurte rotunde. Prin crăpături, chiar lângă vârf, se zărea ieşind fumul şi, uneori, împreună cu fumul, săreau şi câteva scântei curajoase. Se ridicau jucăuş spre cer, sclipeau cu trupuşorul lor arzând şi se stingeau într-un fel neaşteptat, rămânând tragic în urma rotocoalelor de fum.

Pe lângă iurte umblau nişte elani mici de statură, cu picioarele strâmbe, acoperiţi de o blană lungă şi cu bărbi stufoase, încâlcite de promoroacă. Tot aici se hârjoneau în zăpadă nişte ciini roşcaţi, acoperiţi ca şi elanii de o blană bogată.

Nici elanii, nici câinii nu-şi întoarseră măcar capetele

înspre noii veniţi.

— Ei, Egorşa, unde eşti? strigă Efim.

Mult timp, nimeni nu răspunse şi nu ieşi. din iurtă.

— Ce naiba, s-au dus să se aşeze în altă parte? Stai să mă uit, zise neliniştit Efim şi se îndreptă spre una din iurte.

Dar nu avu timp să intre. Îi ieşi înainte, după ce dădu în lături pologul de blană, un tungus de statură mică, cu faţa roşiatică, cu nişte mustăţi subţiri, îmbrăcat într-un cojoc scurt de elan, cu cizme înalte, îmblănite, cu o căciulă cenuşie de veveriţă.

— O, Efim! Ziua bună! Iar ai venit, iar trebuie să-ţi dea Egorşa o călăuză, începu să vorbească tungusul, arătându-şi, de sub buzele roşii arse de vânt, dinţii albi şi puternici. Tungusul vorbea ruseşte curat şi sigur şi numai sunetul „d” îl pronunţa ca pe un „t” moale.

— Ziua bună, Egorşa! Iar am venit cu pisălogeala mea: călăuzeşte-l pe omul ăsta. E un om bun.

Lui Akimov i se păru că în vocea lui Efim fusese prea mult subliniată nota rugătoare şi din cauza asta nu se simţi în largul său. „Depind în întregime de capriciile tungusului. Am impresia că tovarăşii mei nu s-au socotit bine aici. Şi clacă refuză?” îi trecu ca o străfulgerare prin minte.

— Efim, avem intenţia să mergem pe Vasiugan. Animalele au plecat într-acolo. A fost Oreh de curând acolo. Mulţi şi-au mutat deja tabăra.

— Că doar nu te-ai hotărât să pleci mâine? îl conduci şi pleci.

— O să-l conducă Nikolka, zise după o tăcere lungă Egorşa şi, privindu-l pentru prima dată pe Akimov, îşi pofti oaspeţii în iurtă. Să mergem. Muierea a fiert carne. Zilele astea am doborât pe-aici un elan.

— Bine. Să ne încălzim puţin, s-o găsi şi la mine câte ceva, îi făcu cu ochiul Efim lui Egorşa. Akimov observă că tungusul rânjeşte vesel şi chiar închise puţin ochii, gândindu-se la plăcerea ce-l aştepta.

— Dar, Efime, ai adus schiuri? N-am rămas cu nimic.

Toate le-am strâns în saci, în sănii.

— Schiuri avem! Uită-te. Efim scoase din sanie, de sub fân, schiurile pe care le căpătase Akimov, încă de la prima ninsoare, de la Fedot Fedotovici şi pe care Polia le ascunsese lângă Cigara într-un tufiş.

Egorşa luă schiurile, le cântări în mâini, le înfipse în zăpadă şi spuse:

— Schiuri de-ale noastre, de urmări. Într-o singură zi poţi ajunge departe cu ele.

— Poţi ajunge tu, clar omul e de la oraş. O să meargă fără să se grăbească, zise Efim, ştiind că tunguşii merg foarte bine pe schiuri şi că puţini vânători ruşi pot să se măsoare cu ei. Doamne fereşte, o să-l istovească pe fugar. Iar flăcăul e cam nărăvaş, poate să-şi iasă din fire.

— Nikolka n-o să alerge repede, o să meargă cu atenţie, spuse Egorka, întorcându-se spre Akimov şi dorind parcă să-l liniştească.

Akimov tăcea, îl privea pe Egorşa şi îl căuta din ochi printre iurte pe Nikolka cu care trebuia să meargă la coama lui Stepaha, unde urma să-l ia în primire o nouă călăuză. Dar acum, în poiană, nu era nici Nikolka, nu mai erau nici elani, nici câini. Probabil se ascunseră în pădurice, în spatele iurtelor.

Soţia lui Egorşa, o tungusă tânără, cu faţa rotundă, cu sprâncene subţiri, ele parcă ar fi fost desenate cu un cărbune de mesteacăn, şi bătrâna lui mamă, cu o albeaţă mare pe ochi, asemănătoare cu o monedă de argint topită pe pupilă, începură să se foiască lângă foc. În iurtă era cald. Mirosea a smoală şi a carne fiartă. Pe aşternutul făcut din blănuri ele cerbi se zăreau ici şi colo împrăştiate oase de elan.

— Se vede că vă e traiul îndestulat, Egorşa! spuse Efim, făcând semn spre oasele roase.

— Nenorocire, ce elan mare s-a nimerit! Două zile l-a hăituit Nikolka de la mlaştinile de muşchi, şi aici, lângă râu, l-am prins eu. Am mâncat până ne-am săturat. Că, nenicule, ni se cam golise burdihanul de tot, povesti Egorşa.

„Din nou Nikolka… Pesemne că e un vânător experimentat, a văzut multe. E plăcut să ai un asemenea om drept călăuză”, se gândi Akimov.

Femeile puseră ceaunul cu carne pe pirostrii. Carnea nu apucase să se răcească încă şi peste câteva minute fiertura din ceaun începu să clocotească.

Când fu gata, soţia lui Egorşa luă ceaunul de pe pirostrii, şi apropie fiertura de Efim, care se aşezase pe vine lângă foc. Akimov aştepta pe cojocul lui, ceva mai departe de Efim. În iurtă nu erau nici scaune, nici masă. Pe unicul buştean de-acolo erau aşezate cuţitele cu picături de grăsime sleită pe ele şi cu bucăţele de carne.

— Hai, flăcău, dă-te mai aproape, se adresă Egorşa lui Akimov şi-i întinse un cuţit de vânătoare lting şi o lipie netedă, acoperită din belşug cu făină.

Carnea se dovedi a fi tare, şi mai ales nesărată. Akimov îşi aduse aminte fără să vrea de carasul prăjit de la Filaret. Efim scoase din sân o sticlă de votcă ascunsă cu grijă şi i-o întinse lui Egorşa.

— Hai, fârtate, să ne încălzim.

Lui Egorşa începură să-i tremure mâinile. Luă sticla cu mare atenţie, trase mai aproape trei căni şi împărţi votca, ţinând ceva mai mult sticla deasupra căniii care era mai aproape de el.

— O să-i dau şi muierii să guste, zise Egorşa, explicând de ce a turnat mai mult în cana lui decât în a doua şi în a treia.

— Cum să nu, trebuie! Ce, ea nu e tot om? fu de acord Efim, şi ridicând cana lui, le ură noroc lui Egorşa şi Akimov. Ei, bărbaţi, în sănătatea voastră! Tu, Egorşa să prinzi cât mai multe fiare, iar tu Gavriuha să ajungi unde trebuie.

Akimov înălţă cana, o apropie de buze, dar nu bău. Bătrâna îl privea cu nişte, ochi plin de invidie; o ardea la măruntaie de poftă. În întuneric albeaţa ochiului ei strălucea ca o flacără albă, care-l ardea pe Akimov până în fundul inimii. Şi cu toate că venea din ger, şi voia să bea, nu putu să reziste acestei implorări plină de patimă mută a

bătrânei.

— Ia, maică, bea şi să-ţi fie de bine, zise Akimov şi-i întinse cana cu votcă mamei lui Egorşa. Auzind aceste cuvinte, Egorşa tresări; se vedea bine că vrea să apuce el cana lui Akimov şi să verse din ea o gură două într-a lui, dar bătrâna îşi turnă atât de repede votca în gura larg deschisă, încât fiul ei nici nu apucă să clipească.

— Ia te uită la ea, ciuma, cum i se făcuse dor de votculiţă fierbinte, zise Egorşa, jumătate în laudă, jumătate ca reproş, şi-şi dădu capul pe spate ca să-şi bea porţia lui.

Bătrâna se îmbătă pe loc şi peste două trei minute, strânsă colac, se îngropa încet în acoperământul de blană şi adormi. Se îmbătă şi Egorşa. Prinse să îngâne tot felul de aiureli.

— Efimuşka, tu eşti prietenul meu! Prieten! striga Egorşa. Nu mă crezi?! Vrei să-ţi trimit muierea în noaptea asta? Vrei?

— N-am cuvinte, Egorşa, să spun ce prieten mi-eşti tu! Orice te-am rugat, întotdeauna ai făcut din toată inima. Dar muierea păstreaz-o, nu vezi ce tinerică şi frumoasă e, spunea şmechereşte Efim. Ştia el că lucrul cel mai periculos era să-i facă voia tungusului. O să vină apoi la tine acasă şi, în semn de reciprocitate, o să-ţi ceară pentru o noapte, fie nevasta, fie fata.

Deodată, în spatele iurtei se auzi scârţâitul zăpezii şi o voce slabă ele bărbat, care alinta câinele.

— A venit Nikolka! A fost să se uite la capcane şi-a adus prada, începu să vorbească, tulburat, Egorşa şi chiar se sculă. Parcă-i luase cineva cu mâna ameţeala. Se întoarse către Efim şi, lovindu-se cu degetele pe gât, zise, aproape în şoaptă: în privinţa asta, Efim, taci. O să se supere băiatul că nu i-am lăsat şi lui. Şi el, ciuma, ca şi bătrâna, se dă în vânt după votculiţă.

Dar Efim, în relaţiile cu tunguşii şi osteaeii din Narâmt era vaccinat. Dacă Nikolka îl va duce pe fugar mai departe, trebuie neapărat să-i arate şi lui atenţie. Pentru asemenea ocazii, Efim avea întotdeauna la el câte ceva.

Nikolka dădu buzna în iurtă, răsuflând cu greu şi

lăsându-se când pe o parte, când pe cealaltă. Atârnau pe el veveriţe, nurci siberiene şi hermine, care străluceau ca nişte fâşii albe de nea în întunericul iurtei, luminată de flacără.

Dintr-o cauză uşor de înţeles, Akimov aştepta cu interes crescut apariţia lui Nikolka. Doar mâine îşi va încredinţa soarta acestui om. În marea nesfârşită a taigalei el este, fără călăuză, un biet orfan, condamnat la o moarte sigură.

Când Nikolka scoase de la brâu trupurile fiarelor şi aruncă de pe el şi cojocul scurt, care nu-i ajungea nici până la genunchi, Akimov văzu în faţa lui un băietan micuţ de stat, slăbănog, căruia nu-i dădeai decât vreo cincisprezece ani, la prima vedere, fără să iei seama la pipa ce o ţinea strâns în dinţii lui tineri şi puternici şi care scotea un fum înţepător.

„Aoleu, o să mă ducă la dracu-n praznic în loc de coama lui Stepaha”, îşi zise alarmat Akimov şi se apucă să-l examineze şi mai atent pe Nikolka.

Nevasta lui Egorşa, care şi ea, la început, se ameţise şi acum se trezise, îi întinse grăbită lui Nikolka ceaunul cu carne şi un cuţit lung de vânătoare. Egorşa luă cuţitul, pipăi în ceaun cea mai mare bucată de carne şi, agăţând-o cu vârful cuţitului, cu oarecare respect, o întinse băietanului.

— Cum a fost prada, Nikolka? Vine, vine fiara la capcană? întrebă Efim, întorcându-şi capul spre Nikolka şi pregătindu-se să-l asculte în modul cel mai serios.

— Rău, dădu din mână Nikolka, înfigându-şi. dinţii în bucata de carne de elan.

— Şi totuşi, uite, ai adus ceva, deci nu e chiar aşa rău, zise Efim, alegând trupurile îngheţate de nurci siberiene şi hermine.

— Câte ceva cade. Am scos puţin.

Nikolka, se vedea clar, subestima rezultatele vânătorii sale. Dar Efim ştia această trăsătură a tuturor oamenilor de alt neam din Narâm, să nu se laude, să spună „rău”, când are toate motivele să spună „bine”. Acest lucru

li se trage din credinţa naivă, care se transmite din generaţie în generaţie: dacă, cică, o să te lauzi prea mult, ţarul taigalei împădurite, care, ca un spirit atotstăpânitor, se află peste tot, nevăzut, îţi va auzi lauda şi nu va mai trimite fiare şi păsări în capcanele tale.

— Am mai dat de urmele unui elan, Egorşa! Paşte prin mlaştinile cu răchiţele. Trebuie să dăm fuga, spuse Nikolka, mestecând carnea cu zgomot.

Această veste a lui Nikolka trezi bucuria familiei. Nevasta lui Egorşa bătu din palme, bucuroasă, iar bătrâna ridică de jos capul şi zise o frază tungusă, probabil ceva în felul: „Slavă ţie, Doamne, adu-ne, Doamne, noroc”. Şi lui Egorşa i se lumină chipul.

— O să-l terminăm de mâncat pe ăsta, apoi o să-l omorâm pe ălălalt, zise vesel Egorşa.

— O să plece! Mâine trebuie să-l hăituim, îşi exprimă nerăbdarea Nikolka.

— Mâine avem o treabă. Efim ne roagă să-l conducem pe tânăr până la coama lui Stepaha. Du-te, frăţioare!

Nikolka îl privi pe Efim, după aceea îşi mută privirea asupra lui Akimov şi-şi miji ochii ştrengăreşte.

— Ţac-pac, cap de-mpărat, zise Nikolka şi începu să râdă în hohote răsunătoare ca un băieţandru.

„Probabil că nu însoţeşte pentru prima dată fugari”, remarcă în sinea lui Akimov şi, aruncându-i o privire lui Efim, se hotărî să nu susţină o discuţie pe această temă.

— Hai, du-l, Nikolka. Flăcăul e om bun, zise Efim, temându-se în taină că băiatul o să refuze.

Nikolka însă nu se gândea să refuze.

— O să-l duc! La întoarcere o să mă uit la capcane, spuse el împăciuitor, râgâi cu zgomot şi se lăsă într-un cot, simţind o vie satisfacţie de la mâncarea săţioasă.

— Te-ai săturat? Foarte bine, atunci. Iată, ia şi fumează acum nişte tutun adevărat, din pachet. Efim scoase din sân un pachet de tutun. În ceea ce priveşte „tutunul adevărat de pachet” Efim, desigur, umflase mult lucrurile. Era un pachet de mahorcă obişnuită, produsă de fabricile de tutun pentru aprovizionarea soldaţilor de pe

front.

Nikolka însă fu fericit să primească un asemenea cadou. Luă pachetul de mahorcă, îl apropie de nas şi-l mirosi zgomotos.

— Hm-hmm! Grozav de bun! exclamă el.

Din colţul iurtei, cu albeaţa strălucindu-i pe ochi, se târî către el bătrâna. Se opri, se sculă în genunchi şi întinse către fiul cel mic o palmă gălbejită, făcută căuş.

— Îţi dau, acuşica, îţi dau. Nikolka deschise pachetul, luă între degete nişte mahorcă şi o vărsă în palma bătrânei. Cu aceeaşi grabă cu care băuse votca bătrâna îşi vărsă tutunul în gură şi începu să-l mestece sârguincios, murmurând în surdină nişte cuvinte care redau plăcerea ei deosebită.

Fără să dea drumul pachetului de mahorcă, Nikolka vărsă câte puţin în palma lui Egorşa şi a soţiei sale. Egorşa îşi puse tutunul sub buză, iar femeia lui îl ascunse într-un colţ al basmalei cu care-şi legase capul rotund, cu păr negru ca smoala.

După ce-şi ferici rudele, Nikolka îşi curăţă pipa de cenuşa de mălin, o umplu cu mahorcă şi începu să fumeze, plescăind din buzele groase, strâns lipite pe ciubucul pipei.

— I-i-i, grozav de bun! repeta el, privind plin de recunoştinţă spre Efim.

…Au dormit chiar pe locurile din jurul focului, unde i-a prins noaptea. Akimov a dormit prost. În iurtă nu erau nici perne şi nici ceva făcut din paie sau fin care să semene cu ele. Şi-a potrivit sub qap un butuc, dar gâtul i-a amorţit repede şi în fiecare clipă se întorcea de pe o parte pe alta. Când deschidea ochii, în pâlpâirile focului, îl vedea pe Nikolka culcat pe spate. Ptipa îi atârna din gură. Dinţii îi erau încleştaţi. Pe obraji îi apăruseră nişte umflături, faţa i se zbârcise de-o încordare de-a dreptul neomenească.

3

Dar pe drum Nikolka se dovedi a fi nu numai un flăcău zburdalnic, ci chiar un spiriduş de taiga, inepuizabil. Akimov ba îl certa, ba era entuziasmat de el.

Când au plecat era încă noapte. Întunericul părea un

zid neclintit. Conturul copacilor se ghicea după garnitura argintie brodată de ger şi zăpada care căzuse cu o seară în urmă. Întunecate şi fără fund, ca vârtejurile de apă, păreau râpele dinspre care se simţea umezeala pâraielor neînghеţate şi se auzea sunetul lin al apei ce trecea peste buştenii împotmoliţi.

Au mers drept şi fără grabă doar până în zori. Îndată ce negura s-a împrăştiat şi pe cer s-au stins stelele palide, Nikolka se opri.

— Ei, Gavriuha, ce facem, băiete, alergăm oleacă? întrebă Nikolka examinându-l din cap până-n picioare cu ochii săi înguşti şi vicleni.

— Dar tu, Nikolka, cum crezi? răspunse Akimov, fără să-l bănuiască de nimic rău.

— Trebuie să alergăm, tinere. Vreau să înnoptez acasă.

— Cum naiba o să reuşeşti? Egorşa a spus că până la coama luă Stepaha să tot fie vreo treizeci de verste. Dus-întors ies la adunare şaizeci. Nu, n-ai cum să le faci…

— Trebuie să le fac. Mâine o să hăituim elanul, o să facem rost de carne.

— Dacă-i pe-aşa, hai să încercăm să alergăm. O să mă ţin pe urma ta, fu de acord, în sfârşit, Akimov.

Nikolka îşi ascunse pipa în buzunar, îşi vârî poalele cojocului pe după brâu şi, trăgându-şi căciula pufoasă de câine pe sprâncene şi strigând „Ha-a-a!”, alunecă pe zăpadă cu uşurinţa unei păsări în zbor.

Akimov înţelese că nu trebuie să mai zăbovească nicio clipă. Strânse puţin legăturile de sfoară ale schiurilor şi se avântă în urma lui Nikolka. Spinarea băieţandrului, cu sacul de cânepă la brâu şi puşca pe umăr, se întrezărea printre copaci, apărând şi dispărând cu o asemenea viteză, încât Akimov abia apuca să fixeze direcţia fugii sale.

Cât timp au alergat prin pădure, Akimov mai reuşea cât de cât să se ţină după Nikolka. Dar iată că în faţa lor se arătă o vale lunguiaţă asemănătoare unei mâneci. Probabil, era un lac din taiga prins de gheţuri şi acoperit de zăpadă. Aici, Nikolka îşi dădu drumul cu o asemenea

viteză, încât în spatele lui se ridică un nor de zăpadă răscolită, acoperindu-l cu totul.

— Ah, drăcuşorul, ce-mi face! exclamă cu entuziasm Akimov, fiindcă şi lui îi plăceau grozav alergările pe schiuri. Cuprins de înflăcărare, porni plin de avânt să-l ajungă din urmă pe Nikolka, hotărând că, orice s-ar întâmpla, să-l prindă din urmă. Dar în clipa când se apropia de el, Nikolka chiuia, luându-şi avânt şi peste câteva minute i se răcea până şi urma. Lacul înzăpezit se termină şi din nou pătrunseră în pădurea de esenţe amestecate. Nikolka se pierdu în desiş şi acum Akimov era foarte atent să-i ţină urma, temându-se să nu devieze de la drum.

Akimov nu reuşi să-l ajungă pe Nikolka. Îl prinse nu mai la popas. Băieţandrul şedea pe un mesteacăn îndoit şi mesteca o turtiţă. Îşi scosese căciula şi capul lui ciufulit şi ud era înconjurat de abur.

— Ei, frate, dar ce alergător mai eşti! Şi cum de-ţi ajung picioarele pentru viteza asta? Dar căciula, puneţi-o, o să răceşti! zise Akimov, aşezându-se pe mesteacăn, alături de Nikolka.

— Ce vorbeşti, flăcău? De ce să răcesc? Când o s-o luăm iar din loc, sudoarea o să mă împiedice să văd drumul. Nikolka, isprăvind de mâncat îşi scoase pipa, o umplu bine cu tutunul lui Efim şi începu să pufăie, scoţând rotocoale de fum. Akimov îl privea pieziş şi era bucuros de bucuria în care se scălda sufletul tânărului din taiga De jur-împrejur pădure liniştită, cu podoabe de zăpadă albă, strălucitoare pe crengi, soarele luminează vesel, cerul sclipeşte cu reflexe aurii, de jur-împrejur – taiga, întindere, pustietate, toate înţelese şi supuse lui, lui Nikolka, lui singur, puternic şi dârz, cel ca o cascadă în prag de cădere şi iute ca un fulger. În dinţi îşi ţine pipa şi tutunul adevărat, nu contrafăcut, îl înţeapă în nări iar alături de el stă un flăcău rus care îl laudă pentru viteza picioarelor sale. Flăcăul fuge, ce om ciudat, din aceste locuri, cele mai dorite din lume, cum altele nu mai sunt… Fuge, pentru ca undeva, acolo, nu se ştie unde, să-i facă ţac-pac

împăratului… cu al cărui nume a fost botezat el, un băiat tungus, de către părintele venit din Parabel şi pe care taică-său l-a plătit cu o legătură de piei de veveriţă şi nurci siberiene.

— Ei, flăcău, mai tragem o fugă? întrebă Nikolka, ascunzând din nou pipa în buzunarul pantalonilor vătuiţi şi îndesându-şi căciula până peste sprâncene.

Akimov se odihnise bine, i se uscaseră fruntea şi obrajii, iar din barba asudată îi atârnau acum sloiuri mici de gheaţă.

— Tragem, Nikolka! zise Akimov, grăbindu-se să-şi pună schiurile.

— Ha-haa! strigă Nikolka, şi de sub schiuri se ridicară vârtejuri compacte de zăpadă, răsucite ca nişte spirale.

„Ah, cât e de sprinten, diavolul! Ah, cum mai mergei Aoleu, ce mai trage în pantă” murmura pe sub nas Akimov, străduindu-se să nu rămână în urmă.

Dar la un moment dat se întâmplă un lucru pentru care, spre a-l înţelege, Akimov frână cu putere.

Nikolka gonea în faţa lui Akimov, la o distanţă de aproximativ o sută de stânjeni. Prin pulberea de zăpadă ridicată de schiurile tungusului, Akimov vedea spatele flăcăului, sacul şi patul puştii care sclipeau ca un catarg. Deodată, Nikolka ieşi pe un loc curat, copacii parcă se traseră în lături în faţa lui, şi Akimov văzu un lucru de neînchipuit, văzu limpede cum Nikolka dispare în văzduh, se aruncă, piere fără urmă.

Apropiindu-se de locul în care dispăruse băieţandrul, Akimov nu-şi crezu ochilor. La trei paşi de el, malul râpei se rupea brusc, iar dincolo de ruptură se întindea o poiană, asemănătoare cu lacul lunguleţ pe lângă care trecuseră la începutul drumului. Ruptura era acoperită de mici mesteceni, care, sub acţiunea vânturilor, se aplecaseră atât de mult, încât, dacă n-ar fi fost aici un gol, ei ar fi stat culcaţi direct pe pământ. Fiind acoperiţi de zăpadă, mestecenii păreau întru totul pământ tare, obişnuit. Poate că Nikolka chiar şi crezuse că umblă pe pământ tare.

Încălzit de fuga aprinsă el putuse să nu vadă prăpastia. Sau o văzuse şi riscase saltul, nemaipierzând vremea cu căutarea unei pante domoale de coborâre.

Văzându-l pe Akimov oprit la marginea prăpastiei, complet dezorientat, Nikolka începu să râdă, şi-l îndemnă să încerce şi el săritura.

— Sări, Gavriuha! Aici e moale!

Dar, apreciind înălţimea prăpastiei, Akimov se întoarse într-o parte şi coborî, lăsând în urma sa o urm-3 şerpuitoare.

— Dacă ţi se rupea schiul? Dacă te-ai fi lovit?! Se poate să faci aşa ceva?! glăsui Akimov, privindu-l supărat pe băieţandru.

— Ce-i cu tine, flăcău? De ce să se rupă? Nikolka izbucni în hohote răsunătoare.

Akimov surâse căznit şi, aruncând o privire la mestecenii peste care sărise Nikolka, se gândi: „Uite ce cap necugetat! Nici tu teamă, nici tu atenţie… Şi totuşi e băiat de ispravă”.

Se opriră să fumeze. Akimov îi propuse lui Nikolka să-şi umple pipa din tutunul lui. Nu cu mult înainte de fuga sa din Narâm, Akimov primise un pachet de la prietenii din Petrograd. Se străduiseră şi făcuseră rost de undeva de tutun de calitate superioară: parfumat, uşor, care doar te ameţea puţin. Dar lui Nikolka nu-i plăcu tutunul lui Akimov. După ce trase câteva fumuri, renunţă şi îşi umplu pipa cu, mahorcă, pe care o savura cu o plăcere pe care nu o ascundea.

— Nikolka, dar nu ne-am abătut noi oare de la drum? întrebă Akimov, care se convinsese că, deşi băieţandrul e şi curajos şi ager, este şi nechibzuit, ca toţi băieţii de pe pământ şi nu strică să-l controleze.

De ce să ne abatem? Mergem, flăcău, înainte, tot înainte, drept înainte. Aici poţi să mă legi la ochi şi tot am să-ţi găsesc coama lui Stepaha. O să mai alergăm puţin, iar pe urmă o să pregătim prânzul, explică el.

Au alergat timp de aproximativ o oră şi jumătate. Nikolka era neobosit şi aproape nicăieri nu micşora viteza.

— E-he-he! striga el, umplând taigaua cu chiuitul lui prelung. Vocea i se rostogolea cutezătoare la nesfârşit, umplând taigaua de sunete, şi lui Akimov îi venea să zică: nu, acest pământ nu este atât de lipsit de oameni şi părăsit. Uită-te cum bubuie!

Într-un loc, Nikolka se opri, ridică mâinile şi începu să mişte din ele, dându-i de ştire lui Akimov că trebuie să se oprească. Apoi Nikolka îşi scoase puşca de pe umăr, se aşează oleacă şi alunecă cu atenţie în desişul de brazi tineri. „Probabil s-a hotărât să pregătească masa”, se gândi Akimov, amintindu-şi de cuvintele lui Nikolka. Examinând cu privirea copacii, Akimov văzu dincolo de vârful uscat al pinului o pată neagră. „Un cocoş de munte! După el s-a dus Nikolka”, îşi dădu seama

Akimov şi aşteptă împuşcătura. Nikolka trase în aceeaşi clipă. Cocoşul de munte îşi întinse aripile, încercând cu ajutorul lor să-şi oprească căderea, dar nu izbuti altceva decât să se răsucească şi să cadă ca un bolovan în zăpadă, rupând cu greutatea sa crengile uscate şi trăgându-le după el în cădere.

Akimov se apropie de brădet în momentul în care Nikolka, purtând cocoşul de munte în mână, se întorcea la locul de popas.

— Avem ce mânca la prânz. O să ne oprim, Gavriuha, îi spuse Nikolka.

— Mai avem mult până la coama lui Stepaha? întrebă Akimov, simţind că picioarele încep să-l doară puţin.

— Iat-o! Vezi în faţă o pădure de cedri?

— Asta? Aproape că am ajuns, Nikolka. Am ajuns repede.

— Aha! Dar fără tine, Gavriuha, eu fug şi mai repede.

În curând, Nikolka şi Akimov se urcară pe ridicătura acoperită de cedri mari şi stufoşi şi, după încă o verstă se treziră pe malul râului. Aici, sub un acoperiş de crăci, se înălţă o izbă din buşteni de brad.

— Ei, stăpânul! strigă Nikolka, dar nimeni nu-i răspunse. Zăpada aşternută în jurul izbei nu fusese călcată în picioare, şi xă kimov înţelese că noua lui călăuză încă nu

sosise.

După ce-şi scoaseră schiurile, Nikolka şi Akimov se apucară să pregătească masa. Akimov făcu focul în sobă, aduse apă în căldăruşe şi în ceainic, dintr-o copcă, iar Nikolka curăţă de fulgi şi taie în bucăţi cocoşul de munte. Izba semăna cu izba lui Fedot Fedotovici din taigaua îndepărtată. Laviţele erau aşezate la fel, la fel era aşezat un butuc lângă masă, la fel, în stânga uşii, atârna o policioară. Acolo, într-un vas mic, Akimov găsi sare, o cutie de chibrituri şi două bucăţi de leagă neagră uscată. Totul era cum se cuvenea, toate la locul lor, ca în orice izbă, cât de mică…

După masă, Nikolka se grăbi s-o pornească înapoi. Şi Akimov rămase singur în izbă.

CAPITOLUL AL TREILEA

1

Noua călăuză nu apăru în ziua aceea. Nu veni nici peste noapte. Akimov, neliniştit şi neputând să adoarmă, ieşea des pe malul râului, se aşeza pe marginea râpei să asculte încordat. Noaptea curgea înainte. Stelele pe ceru! luminat sclipea una alteia, trosneau din vreme în vreme copacii uşor legănaţi de vânt, de undeva de departe se auzeau pocniturile gheţii care crăpa. Aveai impresia că cineva lasă să-i cadă din mină geamuri. La început o lovitură surdă, iar apoi un prelung ding-dang-ding… Poate, călăuza a zăbovit pe undeva, dar cât o să mai întârzie?” se întreba Akimov, examinând tufişurile de pe mal; i se părea, pentru a nu ştiu câta oară, că începeau să prindă chip de om.

De-abia noaptea târziu Akimov se hotărât să facă fo’ cui. „Putea călăuza să se şi rătăcească, să treacă pe undeva pe-alături. Focul şi vara se vede de departe, d-apăi iarna, cu atât mai mult: pădurea e golaşă, se veda bine”, chibzuia Akimov.

Aţâţă focul. Prăvăli peste foc o buturugă groasă. Una ca asta ajungea cu vârf şi îndesat până dimineaţa. Iar el se culcă pe laviţă. A dormit adânc, deşi multă vreme nu a putut să-şi pună într-o poziţie comodă picioarele trudite.

Se sculă cu un sentiment de alarmă. Nimeni nu venise. Prin ferestruica mică a izbei se revărsa lumina zilei. Soba se încălzise, apoi se stinsese. În izbă se făcuse răcoare. Deschise uşa să privească şi focul din faţa izbei. Buturuga arsese de-a latul. Ambele capete abia de mai fumegau. Împrejur, zăpada se topise puţin şi în două-trei locuri se vedea merişor verde-închis, ca vara, iar pe ici pe colo erau şi câteva bobiţe roşietice. Akimov se simţi tentat să guste. Rupse boabele, le puse pe limbă. Reci şi acrişoare, îi împrospătară gura. După goana de ieri cu Nikolka, tot mai simţea că-i e sete, simţea că-l arde pe dinăuntru.

Akimov potrivi iar focul de afară, făcu foc şi în sobă, încălzi cocoşul de munte în ceaun şi ceainicul cu leagă şi se aşeză să mănânce. Mânca posomrât fără să se grăbească.

Treburile nu mergeau prea bine. Călăuza nu sosea, iar de-ale gurii n-avea decât un sfert de pâine şi resturile cocoşului de munte. Ce e drept, pe policioară fuseseră lăsaţi nişte pesmeţi. Erau foarte mucegăiţi, dar nu-i nimic, şi ăştia se pot mânca.

Neştiind cum o să meargă lucrurile mai departe, Akimov se gândi să facă economie la mâncare. Puse de o parte pâinea. Resturile de cocoş le împărţi în două: o parte pentru dimineaţă, cealaltă pentru seară.

Oare ce se întâmplase? De ce nu venise călăuza la locul stabilit? Dacă a trebuit să se oprească undeva pe drum încă nu ar fi nicio nenorocire. Dar dacă, deodată, pe această verigă a itinerariului, ceea ce a fost gândit bine s-a prăbuşit pe neaşteptate? Cum să acţioneze în acest caz? Să se întoarcă pe la sălaşul lui Lukaşka la Filaret şi să-l anunţe cumva de eşec pe Efim? Deocamdată nu e prea târziu să facă acest lucru. Urma nu a fost încă observată. Sau să rişte şi să încerce să iasă la drumul principal Zaciulâmski? De aici, până în satul cel mai apropiat, nu sunt mai mult de douăzeci-treizeci de verste. Iar acolo să acţioneze în funcţie de situaţie.

După masa de dimineaţă Akimov ieşi afară, căznindu-

se să înţeleagă ce soartă îl aşteaptă. Nerăbdarea îi punea stăpânire pe suflet, îl împingea spre acţiuni neîntârziate, dar în acelaşi timp glasul raţiunii îl oprea: „Nu te înfierbânta, cine ştie din ce motiv a apărut o întârziere. E greu de imaginat să aştepţi, să aştepţi… Mai ales că nu e chiar aşa de uşor să ajungi la drumul principal. Taiga nesfârşită, râuri, înfundături în pădure. Fără busolă te poţi îndepărta uşor de la calea cea bună. Şi atunci ce-o să fie? Mori de foame şi de frig”.

Akimov se gândi să dea o raită prin jurul izbei ca să vadă dacă nu există vreo capcană. Cu rezervele sale de hrană mai putea să o ducă o zi, cel mult două, dar ce-o să facă mai departe? Nu are niciun fel de armă, în afară de cuţitul pescăresc ce-i atârna la brâu, în teacă.

Sub streaşină aplecată şi pe jumătate lipsită de draniţă, Akimov găsi în zăpadă două capcane împletite din nuiele de răchită. Una din ele era în stare destul de bună, cea de a doua necesita o reparaţie, fiindcă în unele locuri nuielele se rupseseră şi apăruseră găuri.

Săpând un troian nu prea mare, Akimov dădu peste o ladă îngustă, făcută din bârne solide şi groase. Curăţind lada de zăpadă, Akimov pricepu numaidecât că a dat peste o ladă de căutător de aur, din acelea ce se folosesc la spălarea rocilor aurifere. Acest lucru îi stârni atât de mult interesul încât uită un timp de preocupările sale. „Curios! Judecând după jgheab, cineva strânge pe aici aur. Ce să-i faci, întru totul posibil…” Acest fapt nu l-ar fi mirat pe Akimov, dacă ar fi găsit jgheabul undeva în Ural sau în Taigaua Minusinskaia. Dar aici, între râurile Ket şi Ciulim… Acest lucru îi spunea multe. Şi înainte de toate îi confirma părerile despre structura geologică a zonei dintre râuri, se aşeza o piatră importantă la fundaţia teoriilor sale geologice. Dacă se scotea aici aur sau nu – acest lucru îi era necunoscut. Dar el era căutat, oamenii se străduiau să-l găsească, şi, deci, ei aveau temeiuri pentru asta.

Akimov mai descoperi sub zăpadă o grămăjoară. Dar nu erau decât coji de la alune de cedru. Probabil şi streaşină fusese făcută în acelaşi scop: să apere alunele de

ploaie. Aici, ele erau frecate cu tocătoare şi tăvăluge speciale de un strung special, asemănător unui banc, iar apoi, folosindu-se vântul dinspre râu, alunele erau vânturate.

Akimov nu se apucă să scormonească şi în ceilalţi nămeţi. Fără să piardă timpul, luă una din capcanele de răchită, rupse o creangă uscată cu care să împungă gheaţa şi coborî spre râu. Va zăbovi prin locurile astea sau va pleca în curând, deocamdată nu era clar; un lucru trebuia însă făcut neapărat: să arunce capcana în râu, măcar, iată, în ochiul ăla de apă. Poate că o să pice ceva. Mai bine să aibă mâncare de rezervă, decât să nu aibă deloc. Akimov cufundă capcana în ochiul de apă, o legă de băţ, iar băţul îl înfipse într-o troian şi urcă malul.

Acum trebuia să se lămurească cu precizie pe unde se afla, ca poziţie. Mergând încolo şi-ncoace pe zăpada din jurul micii izbe, examina trunchiurile copacilor, înclinarea crengilor uscate, privi soarele care doar lumina şi nu încălzea, dar care îi era acum atât de necesar. „De mers, trebiuie să merg drept spre sud, numai spre sud”, hotărî el, ca o concluzie la cercetările sale.

Se îndreptă spre izbă, apoi: se întoarse spre râu să vadă cum stă acolo capcana, dacă a pus-o bine, căci o înghesuise cu greu în ochiul de apă, sub gheaţă. Ceva îl neliniştea. Nu avusese ocazia să prindă peşte cu capcane. Pusese capcana, bazându-se numai pe bun simţ şi pe instinct. Trăgând-o spre el, simţi că devenise mai greu de urnit. Oare nu cumva avusese noroc? Sfoara cu care era legată capcana de băţul înfipt în nămete i se păru lui Akimov lipsită de rezistenţă. Mucegăise zdravăn şi, putea să se rupă. Într-un asemenea caz, capcana ar fi târâtă de curent sub gheaţă şi atunci toate s-au dus naibii. Akimov îşi scoase mănuşile şi, frigându-se cu apa rece, începu să tragă sfoara încet-încet, ridicând cu atenţie spre ei capcana.

Capcana se apropie de marginea ochiului de apă şi el văzu că era plină vârf cu peşte. Apucând de inelele de la mijloc, făcute din ramurile cele mai rezistente, Akimov o

scoase de sub gheaţă. Scutură peştele în gura copcii. Prinsese răspări, bibani, un soi de văduvioare şi ştiuci. Chiar dacă nu va mai prinde niciun peşte, ăştia i-ar ajunge pentru cel puţin o săptămână.

Uite aşa e viaţa, naiba s-o ia! Chiar şi în situaţiile dificile şi fără ieşire se întâmplă să-ţi surâdă norocul. Oare se gândise el cu vreo trei ore mai înainte, stând la masă şi, limitându-şi sever porţia de mâncare, că atât de neaşteptat îi va surâde soarta?

Akimov examină capcana şi o strecură din nou în copcă, sub gheaţă.

Ziua se apropia de amiază. Trebuia să se gândească la masa de prânz. Alese din peştii răspândiţi pe gheaţă cei mai mari bibani şi hotărî să-i fiarbă. Din bibani putea să iasă o ciorbă minunată, dar nu avea pentru o ciorbă pescărească decât sare. Şi ce fel de ciorbă e aia fără ceapă, piper, cartofi? „Ce fiinţă cusurgie e şi omul, râse ironic Akimov. De dimineaţă nu ştiam cum să mă hrănesc, iar acum m-am îmbogăţit şi fac pe domnul: serveşte o ciorbă, serveşte mirodenii. Şi de fapt, mulţumesc şi pentru asta, mulţumesc naturii siberiene pentru dărnicia ei”.

Akimov pregătea prânzul fără să se grăbească. Era mai bine să facă ceva, decât să-şi petreacă vremea într-o plictisitoare lipsă de activitate.

Dar urâtul îl ajungea din urmă, pentru că, soootindu-şi şansele, lucid, o dată şi încă o dată, găsi că trebuia să stea aici o zi, două chiar trei sau câte o să fie nevoie. Lanţul legăturilor de partid nu poate să nu funcţioneze, chiar dacă la una din verigi s-a întâmplat, dintr-un motiv oarecare, o întrerupere. Treburile acestea sunt acum bine puse la punct. Bolşevicii au învăţat multe în ultimii ani, au fost introduse elemente noi în formele şi metodele muncii conspirative. La Tomsk se ştie că a plecat din taigaua îndepărtată. Prin urmare vor da alarma, dacă la termenul stabilit nu va apărea la punctul de întâlnire.

Pe când, dacă se va năpusti nebuneşte înainte, nu se ştie ce i se putea întâmpla. Poate că acolo, în libertate, apăruse o situaţie nouă. Căci de aici, din taiga, el nu vede

nimic. Răbdare, răbdare. Şi încă o dată răbdare.

Între timp, bibanii fierseseră. Ciupind cu cuţitul o bucată de peşte, Akimov gustă şi rămase mulţumit. Bineînţeles, nu se asemăna cu carasul lui Filaret, rumenit în mirosul atotcuprinzător al sobei ruseşti, dar mâncarea era destul de bună, să dea Dumnezeu fiecărui fugar să aibă un asemenea fel de mâncare la drum!

Akimov puse ceaunul cu bibani pe masă, tăie o bucăţicăde pâine şi începu să mănânce cu poftă. Nu era un mâncăcios, dar organismul lui tânăr, plin de viaţă, avea nevoie de sprijin, şi de aceea, despre vorba înţeleaptă a orientalilor: „micul dejun mănâncă-l singur, prânzul împarte-l cu prietenul, iar cina dă-o duşmanului”, Akimov avea propria lui părere: e bine atunci când şi prima, şi a doua, şi a treia masă le poţi mânca tu. În acest caz, prietenul nu o să aibă de suferit, iar la duşman, Akimov nu voia să se gândească.

2

Terminase prânzul când i se păru că dincolo de peretele izbei cineva tuşise. Împinse mai încolo ceaunul, înălţă capul şi îngheţă în aşteptare. Dacă va mai auzi un zgomot străin, se va năpusti imediat şi va deschide uşa. Dar uşa se deschise fără ca el să facă vreun efort. Scârţâi din balamalele ruginite, lumina zilei pătrunse în izbă şi Akimov văzu un bărbat înalt, mult aplecat în cadrul uşii deschise. Avea în picioare pâslari negri cu tureatca îndoită, pantaloni călduroşi, cu petice rotunde din piele cusute la genunchi, un cojoc scurt, foarte purtat şi care-şi pierduse culoarea cărămizie de la început, şi o papahă miţoasă de oaie.

Bărbatul nu scosese încă niciun cuvânt, şi lui Akimov i se păru că-l mai văzuse undeva. Şi noul venit, probabil, îl recunoscu pe Akimov, căci păşind peste prag, încremeni, negrăbindu-se să închidă uşa.

— Dacă nu mă înşel, sunteţi Ivan Ivanîci?

Lui Akimov vocea i se păru foarte cunoscută şi-l privi fix pe cel ce intrase. Acesta, la rândul lui, îl scrută pe Akimov cu multă încordare: un ochi îi strălucea cenuşiu,

celălalt avea reflexe cafenii. Oare poate fi confundat acest om cu altcineva?

— Nu cumva eşti Stepan Dimitrici?

— Eu sunt, Ivan Ivanîci, eu sunt.

— Nu-mi vine să-mi cred ochilor.

— Nu crezi, dar totuşi eu sunt, râse Lukianov. Ce, m-am schimbat atât de mult? Dar dumneavoastră? Ca vârstă, sunteţi acelaşi, clar chipul nu-i al dumneavoastră. Barba! Ca la un starover. Şi parcă v-aţi mai lăţit în umeri.

— Intră, Stepan Dimitrici, dezbracă-te. Uite şi prânzul, e aici pe sobă.

— Ei, o să intru… Aici la dumneavoastră e cald.

Lukianov închise uşa şi începu să-şi scoată hainele de pe el. Akimov îi urmărea atent mişcările şi era din ce în ce mai tulburat. Să se bucure sau să se întristeze de întâlnirea asta? îl cunoştea bine pe Lukianov, ba îl şi respecta, aşa cum poate fi respectat un om serios, capabil să-şi facă treaba sârguincios şi cinstit. Îl respecta pe Lukianov şi îl aprecia şi unchiul său, Venedikt Petrovici, căruia îi fusese şi şef de artei şi călăuză.

Dar pe atunci, Akimov se afla într-o anumită situaţie, iar acum în cu totul alta. Întâlnirea cu un om cunoscut, atunci când te afli în ilegalitate este şi de nedorit şi plină de primejdii. Sute de întrebări îi răsăriră deodată în minte lui Akimov: cum să se poarte cu Lukianov? Ce să-i spună? Ce probleme să-i împărtăşească? Ce versiune să aleagă pentru, ca, pe de o parte să păstreze taina, iar pe de alta să nu-şi creeze, prin neîncrederea sa, o capcană pentru mai târziu.

— Nu vă aşteptaţi, Ivan Ivanîci, să mă vedeţi aici? întrebă Lukianov, privindu-l cruciş pe Akimov cu ochii lui de diferite culori şi aranjându-şi hainele în colţul izbei.

— Nu mă aşteptam deloc. Dar dumneata ştiai oare dinainte că eu sunt aici? întrebă la rândul său Akimov.

— Da’ de unde! Mi s-a spus: du-te la izba ta din taiga şi condu-l pe omul de-acolo unde trebuie. Asta-i tot. Dar cine e omul respectiv, despre asta nu mi s-a suflat niciun cuvânt. Nu credeam deloc să vă întâlnesc tocmai pe

dumneavoastră. De multe ori mi-am amintit de dumneavoastră. Mi-am amintit, desigur, şi de Venedikt Petrovici, să-i dea Dumnezeu sănătate. Pe dumneavoastră, cine v-a condus: Egorşa însuşi sau Nikolka?

— Nikolka.

— Neastâmpărat băietan! Şi un vânător, să vă spun drept, grozav!

— Merge aşa de bine pe schiuri, că nici călare nu-l poţi întrece! Dar aşază-te uite, aici, Stepan Dimitrici. Am fiert nişte bibani. Bine că am găsit o capcană la dumneata sub streaşină.

— Nu a putrezit? E veche-veche de tot. Am împletit-o tare demult.

— Una a putrezit, dar a doua e întreagă. Am băgat-o în copcă şi n-au trecut, probabil, nici două ceasuri, că s-a umplut cu vârf de peşte.

— Aici, iarna, e cel mai simplu lucru să prinzi peşte. Aţi devenit un om al taigalei, Ivan Ivanîci. Aţi învăţat meşteşugul pescuitului, spuse Lukianov, aşezându-se la masă în faţa lui Akimov şi privindu-l în continuare cu multă atenţie.

— Cum se zice, Stepan Dimitrici? Nevoia te învaţă, nevoia te chinuie, nevoia îţi înveseleşte sufletul. Akimov începu să râdă.

Lukianov îl susţinu cu un râs molcom, nu prea zgomotos.

— Iar eu credeam că sunteţi la Piter. Probabil, credeam, aţi înaintat mult în ale ştiinţelor, aţi mai luat minte de la uncheş, aţi mai adunat şi dumneavoastră minte. Şi uite cum e viaţa... Se întâmplă şi nu se potriveşte.

— Se întâmplă, Stepan Dimitrici! confirmă Akimov, cântărind în sinea lui cum să poarte discuţia mai departe: ce să spună? ce să nu spună? Lui Akimov îi fusese mai uşor cu Efim, Egorşa, Nikolka, chiar şi cu Polia. Ei ştiau despre el doar un singur lucru: omul fuge din surghiun. Nu era nici primul, nici ultimul. Dar aici, trebuia să-ţi baţi capul, apăruse un cunoscut. El ştie despre tine multe lucruri şi tu

despre el la fel. Nu întâmplător îşi spun unul altuia pe nume.

— Pesemne, Ivan Ivanîci, vi s-a urât aşteptând. Trebuia să vin de ieri aici. Dar n-am reuşit. A mai picat o treabă de făcut. De-a dreptul de neamânat. Şi nu avea cine să mă înlocuiască, spuse Lukianov, apucându-se să mănânce şi gândinau-se stăruitor la ale sale. Căci şi el avea un motiv să se gândească la câte ceva: hârtiile lui Lihaciov, ce să facă cu ele? Să vorbească despre ele cu Akimov sau să tacă! Desigur, Ivan Ivanîci este o rudă a profesorului. Ăla nu voia să facă un pas fără el. Dar asta se întâmplă atunci, era o altă situaţie. Dar cum or sta lucrurile acum? Sunt prieteni ca mai înainte? Oare nu i-a despărţit viaţa? În vremurile de-acum acest lucru nu e o raritate. Uite, Katia Xenofontova. Părinţii îi sunt şi destul de bogaţi, şi oameni de seamă în felul lor, iar ea nici nu vrea să-şi amintească de ei. Nu, nu trebuie să se grăbească cu hârtiile astea, mai întâi trebuie să adulmece câte ceva. Că altfel poate da de vreo belea…

— Bineînţeles, Stepan Dimitrici, nu prea m-am bucurat ieri. Nikolka a mâncat şi şi-a luat tălpăşiţa. Am rămas singur în necunoscut. Ba ziceam că o să vină cineva după mine, ba ziceam că n-o să vină. Şi pe deasupra nu stăteam prea bine nici cu mâncarea. Ei, când am pus azi mâna pe o captură de peşte, m-am simţit mai vesel. Şi, totuşi, aşteptam. M-am gândit şi la situaţia opusă: dacă o fi nevoie să plec singur? Aş fi mers direct spre sud, povesti Akimov.

— Păi ce, aţi fi ieşit de-aici?! Foarte bine gândit numai spre sud. De aici până-n sat sunt vreo treizeci de verste, cel mult patruzeci. Dar nu despre asta e vorba. Sunt o mulţime de „cozi de topor” acum prin sate. „Cozi de topor”… Lukianov voia să-i clarifice ce-i ascuns în spatele acestor cuvinte, dar Akimov dădu din cap.

— Înţeleg, Stepan Dimitrici.

— Sunt cam mulţi acum. Aproape în fiecare sat, ba uriadnicul, ba poliţistul sătesc. Există, bineînţeles, şi unii ascunşi, cumpăraţi, dintre fraţii noştri, ţăranii.

— Există şi d-ăştia?

— Nu există pădure fără uscături.

— Şi de ce e aşa? Care-i cauza?

— Nu mai e viaţa de pe vremuri. E de neîndurat. Neliniştea i-a cuprins pe toţi. Am ajuns la capăt. Încă un an de război şi Rusia se va duce pe apa sâmbetei.

— Sau poate dimpotrivă. Se va ridica Rusia şi va păşi pe un drum drept.

— Oare ne vor ajunge forţele?

— Forţele or să ne-jungă, Stepan Dimitrici. Revoluţia va pune în mişcare toate forţele.

— Ei, ei, Lukianov respiră neîncrezător.

— Ce, nu-ţi vine să crezi?

Lukianov nu încercă să-şi ascundă gândurile şi, alegându-şi cuvintele, spuse:

— Uite cum stă treaba, Ivan Ivanovici. Când mergi cu oamenii în taiga să strângi alune de cedru, sau la vânătoare, fără să ai un şef, mai bine să nu te duci. N-o să fie ordine şi n-o să faci nicio treabă. La fiecare lucru e nevoie de o mână. Aşa şi aici. De unde o să luăm mâna? Cei ce-ar fi putut să o facă sunt de mult în surghiun sau fugari, ca dumneavoastră, alţii pe front şi mulţi nici nu mai trăiesc. Şi să faci tărăboi, scandal, într-o asemenea chestie nu se poate. Se lasă cu sânge. Amintiţi-vă cum a fost în nouă sute cinci! Şi ce a fost după aceea?

Akimov lăsă capul în jos. Mai evită discuţiile politice dacă poţi! Viaţa însăşi te ia de grumaz şi te bagă cu nasul în cele mai spinoase probleme ale realităţii. Ei, ce să facă, să se muşte de limbă? Te muşti, nu te muşti, dar tot îţi vine să spui ce gândeşti. Şi ce o să creadă despre tine, un bolşevic, un luptător pentru o nouă orânduire, acest ţăran, dacă tu, la întrebările care fierb, şi se simte că-i macină sufletul, o să bolboroseşti cuvinte lipsite de sens? Şi acesta nu e un simplu ţăran, ci un ţăran care gândeşte, care caută adevărul, nemaivorbind de faptul că e călăuza ta, că şi-a luat asupra lui un mare risc şi practic a pornit deja pe drumul de ajutorare activă a revoluţiei.

Akimov tuşi, ducându-şi pumnul la gură, ascunzând

pauza ce se prelungea, şi spuse:

— Unica scăpare a Rusiei, Stepan Dimitrici, este revoluţia. Nu există o altă cale. Iar revoluţia se coace nu cu fiecare zi ce trece, ci cu fiecare ceas. Când ea va cuprinde poporul, şi frontul, şi spatele lui, sunt convins că se vor găsi şi forţe, iar cei mai buni pentru a fi în frunte vor ieşi în faţă. Şi spuneai bine: e nevoie de o mână. Nu se poate să nu cunoşti ţinta, trebuie să ştii încotro să conduci oamenii, în numele cărui lucru să începi lupta cu lumea veche.

Lukianov îl ascultă pe Akimov până la capăt, dădu din cap şi, neriscând să poarte o discuţie pe această temă dificilă cu un om învăţat, răspunse visător:

— De-ar veni mai repede, Ivan Ivanîci! A obosit poporul. E istovit. Pe fiul meu cel mare parcă l-a înghiţit pământul. De doi ani e pe front, şi nicio veste! Şi deodată începu să plângă cu sighiţuri şi, ruşinat de slăbiciunea sa, şezu mult timp cu capul plecat.

Tăcea şi Akimov. „Pesemne că în istoria Rusiei nu au existat asemenea vremuri, când durerea oamenilor, suferinţele lor să se reverse într-un asemenea şuvoi ca acum”, se gândea el, privindu-l din când în când pieziş pe Lukianov, care tot mai stătea tăcut, strângându-şi umerii laţi ca un vultur rănit ce-şi strânge aripile.

— Am găsit, Stepan Dimitrici, pe-aici pe la dumneata, prin zăpadă, un jgheab. Probabil că ai încercat să speli aur. Ei, cum a fost? Merge treaba sau nu merită? întrebă Akimov, schimbând cu totul mersul discuţiei.

Lukianov împinse mai încolo ceaunul cu peşte, şi mângâindu-şi bărbuţa, se schimbă cu totul: îşi îndreptă umerii, se dezdoi, iar ochii lui diferit coloraţi prinseră să strălucească mai vioi ca nişte scântei. Akimov înţelese că, începând noua discuţie, nimerise în miezul unei pasiuni. Lui Lukianov îi mergea la inimă discuţia pe tema asta.

— Am tot umblat pe aici, pe nisipuri, Ivan Ivanîci, o toamnă întreagă. Şi eu şi cei oare sunt în tovărăşie cu mine. Să spun că n-am găsit nimic n-ar fi adevărat. Numai că munca asta e prea scumpă. N-am găsit mult aur.

Împreună cu artelul am spălat două mici grămăjoare şi ne-am lăsat păgubaşi.

— Dar de unde până unde aţi bănuit că este aur pe aici? întrebă Akimov, aprinzându-se de propria-i curiozitate şi gândindu-se la zona dintre râuri.

— Că aici este aur, oamenii o ştiu de mult. În primul rând o ştiu de la păsări. Au găsit urme de aur şi în cocoşii de munte şi în raţe, dar în privinţa asta, eu, din tinereţe încă, sunt neîncrezător. De mult tovarăşii mă îndemnau să mergem să ne căutăm norocul. Şi eu o ţineam una şi bună: nu şi nu. Mai bine o nurcă siberiană în capcană, decât o zibelină zburdând prin taiga. Şi, totuşi, în cele din urmă m-au convins: Am făcut jgheabul din amintiri…

— Dar ce, ai mai fost la căutat aur? întrebă Akimov.

— Am fost. Am fost, ce e drept, din întâmplare. Când eram tânăr mergeam cu artelul vânătorilor din Tomsk pe lacul Teletk. Ne lua la muncă negustorul Grebenşcikov. Şi, acolo, pe lacul Teletk, am avut ocazia să ajung la căutătorii de aur. M-am uitat la toate lucrurile iscusite pe care le foloseau săpătorii şi am ţinut minte câte ceva. Dar cum credeţi, e bine făcut jgheabul? se nelinişti dintr-odată Lukianov.

— Bine. Dar de unde ai luat grund?

— Chiar de aici, de pe mal.

— N-aţi săpat puţuri în adâncul taigalei?

— Am săpat, Ivan Ivanîci, de-a lungul râurilor.

— Ei, şi ce-a ieşit?

— De aur bun n-am dat.

— Nu aţi întâlnit roci stâncoase?

— Roci stâncoase? mai întrebă o dată Lukianov şi tăcu, căzând pe gânduri şi parcă frământându-se în sinea lui.

— Cred că nu aţi întâlnit, Stepan Dimitrici. Trebuie s-o luaţi mai spre nord-est cu vreo trei-patru sute de verste, atunci s-ar putea… răspunse chiar Akimov în locul lui Lukianov.

— Roci stâncoase nu am întâlnit, dar urme de praf de aur în piatră ne-au căzut sub ochi, zise Lukianov.

— Nu se poate! exclamă Akimov, gândind în sinea lui: „Ar fi o rezolvare mult prea rapidă a ipotezei tale „dacă acesta ar exista cu adevărat în realitate”.

— Am întâlnit, Ivan Ivanîci. Neîncrederea vădită a lui Akimov nu-l tulburase deloc pe Lukianov.

— Povesteşte-mi, Stepan Dimitrici. E foarte important pentru mine.

Akimov îl privea cu nerăbdare pe Lukianov drept în faţă, aşteptând ce-o să spună. Iar acesta, fără să se grăbească, începu să cotrobăie prin buzunare şi, în sfârşit scoase o pungă mică şi scoase din ea o pietricică plată.

— Iată, Ivan Ivanîci. Lukianov puse pietricica în palma sa lată şi o apropie de faţa lui Akimov.

— Îngăduie-mi să o iau şi s-o privesc pe pipăite, râse Akimov de neobişnuita combinaţie de cuvinte: „Să privesc pe pipăite”.

— Luaţi-o vă rog.

Akimov luă pietricica, netedă, dar şi destul de grea „şi o răsuci mult timp între degete, ba apropiind-o de ochi, ba îndepărtând-o.

— Vedeţi, Ivan Ivanîci, firicele de aur? Vedeţi cum strălucesc? Parcă ar fi nişte steluţe pe cerul întunecat. Lukianov nu putea să nu observe cu ce atenţie, cu câtă: migală priveşte Akimov această pietricică neobişnuită cu mici scântei aurii în interior.

— Poţi să-ţi aminteşti, Stepan Dimitrici, unde şi. cum ai găsit piatra? întrebă Akimov, scuturând pietricica în palma închisă.

— Sigur că pot. Îmi aduc aminte cu de-amănuntul.

— Foarte bine. Povesteşte-mi, te rog.

— Povestea e scurtă, Ivan Ivanîci. Deci aşa: eram la pescuit. Ei, îmi aduc aminte că avusesem noroc. Nu aveam însă timp să curăţ peştele. Tocmai se copseseră conurile. Trebuia să culeg alunele. M-am gândit, hai deocamdată să trec peştele din barcă în juvelnic. Am ieşit pe mal am început să caut un loc unde să-mi înfig ţăruşul ca să leg de el juvelnicul în care să pun peştii. Îmi aduc aminte ca acum: apa era mică, malurile erau joase şi uscate. Ei şi,

într-un loc văd o fâşie de pământ. Uite, mă gândesc, aici o să înfig ţăruşul, fiindcă chiar dincolo de ea se adânceşte apa şi peştele din juvelnic o să poată respira. Am ascuţit ţăruşul, l-am înfipt în pământ şi hai să-l bat cu muchia toporului. Bat, bat, iar ţăruşul nimic. L-am pus eu puţin înclinat, dau din nou, dar el nimic – şi gata. M-am hotărât atunci să străpung stratul dur de pământ cu tăişul toporului. Toc-toc cu buza toporului. Văd că toporul nu e ca băţul, străpunge pământul. Am lovit mai tare. Deodată aud cum toporul hârşâie, de parcă ar fi dat peste o bucată de fier. Am lovit din nou. A scrâşnit atât de tare de-am crezut că-mi saltă umărul din loc. M-am aplecat, am apăsat cu tăişul toporului, l-am răsucit. Văd că am dezgropat o piatră. Lungă aproape cât degetul meu arătător, ceva mai puţin groasă ca palma mea şi seamănă cu un picior de copilaş, ceva de necrezut. Am încercat să o sparg, dar asta e. Nu se lăsa. Am aşezat-o atunci pe o scândură ca să o pot sparge. Am lovit cu latul toporului. S-a spart în două. M-am uitat atunci la locul în care s-a spart, iar acolo se reflecta aurul scânteietor. Ei, m-am gândit, a dat norocul peste mine, Stepan. Am adus o lopată, am cărat jgheabul. Sap şi spăl. Spăl şi sap. Am întors o mulţime de pământ, cât nu poţi să cari pe zece cai. Dar măcar un firişor de aur să mai fi găsit. Nimic! Mă gândesc. bine că nu m-am dus la oameni să mă laud cu norocul meu. Aş fi pus lumea pe jăratec degeaba. Nici aici n-ar fi găsit nimic şi ar fi pierdut şi vremea bună pentru pădurile de cedri. Da, aşa, Ivan Ivanîci, de atunci port taina în mine. O bucăţică de piatră o ţin acasă. Aia e ceva mai mare ca asta. Iar asta, după cum vedeţi, o port totdeauna cu mine, în pungă. Să vă spun drept, nu o dată am suspinat după Venedikt Petrovici. Uite, mă gândesc, cu cine ar trebui să mă sfătuiesc. Poate mi-ar indica unde pot căuta cu siguranţă aur.

Akimov îl asculta pe Lukianov cu un aer serios, dar pe la sfârşitul povestirii un surâs îi flutură pe buze.

— O să te dezamăgesc, Stepan Dimitrici. Aceste străluciri nu sunt de la aur. Bine aţi făcut că nu aţi dat fu-a să chemaţi lumea să se apuce de scoaterea metalului

preţios. Această piatră se numeşte în ştiinţă pirită. Cu alte cuvinte este fier sulfurat, combinaţie dintre sulf şi fier. Ca metal nobil nu face doi bani. Dar descoperirea aceasta nu e lipsită de interes. De exemplu, unchiul meu, Venedikt Petrovici (Akimov nu voia să se amintească pe sine însuşi, cu toate că acest lucru îl interesa înainte de toate pe el) piatra asta i-ar fi spus multe…

— Vedeţi, cum se întorc toate! Şi de vină e lipsa noastră de carte! Of, of… într-adevăr, îmi venise o idee. Şi aşa mă îndemnau toate să-i chem pe oameni. Dacă, mă gândeam, am dat de pietre în care – pătruns aurul poate că o să dăm şi de aur nativ. Dar, Ivan Ivanîci, ce are aşa de deosebit piatra asta în ea?

— E importantă, Stepan Dimitrici, piatra asta, ca o mărturie a particularităţilor structurii acestor locuri. Probabil pe undeva, pe aproape, sunt roci vechi autohtone. Oamenii de ştiinţă le spun paleozoice. Iar pentru înţelegerea imaginii generale acest lucru este deosebit de important. Akimov nu găsea la îndemână cuvintele care să-i transmită, măcar elementar şi în linij mari, omului din taiga o imagine simplă despre miezul problemei.

Lukianov îşi mângâie bărbuţa, îşi miji ochii, simţind că nu i-a pus lui Akimov o problemă uşoară.

— Bine, bine, Ivan Ivanîci, nu vă mai chinuiţi. Oricum, ştiinţa asta nu e pentru mine. Dar eu, oricum, vă mulţumesc.

3

Lukianov se simţi tulburat. Se sculă. Se apropie de sobă, deschizând uşiţa îşi aprinse ţigara de la o surcică, iar când se întoarse, spuse:

— Am mai găsit ceva, Ivan Ivanîci. Ce-o să ziceţi despre asta?

— Ia arată-mi, te rog, arată-mi. Akimov se simţi cuprins de starea care-l cuprindea de obicei în asemenea situaţii. Ochii, urechile, inima, toate păreau că devin atente, se pun în gardă, iar curiozitatea ce-l tulbura făcea ca pulsul lui să-şi accelereze bătăile Akimov se ridică şi se grăbi şi el spre sobă, ca să-şi aprindă ţigara, după metoda

lui Lukianov, de la o surcică.

Lukianov se lăsă în genunchi, se băgă sub laviţă şi scoase de acolo o oală de fier cu un mâner lung de lemn şi nişte cleşti ruginiţi cu o scobitură în mijloc.

— Uite, Ivan Ivanîci, cu ajutorul acestei oale şi a acestor cleşti am turnat eu gloanţe. Lukianov învârtea în faţa lui Akimov oala şi cleştii.

— Şi de unde ai luat metalul? L-ai adus de la oraş? întrebă Akimov, luând oala şi cleştii.

— L-am găsit aici, Ivan Ivanîci.

— Chiar aşa?

— Aici.

— Dar un glonte nu-mi arătaţi?

— De ce nu? Vă arăt îndată. Lukianov scoase clin cartuşieră un glonte rotund şi i-l întinse lui Akimov.

— Puşca mea cu două ţevi e de calibrul doisprezece. Pentru ea am turnat gloanţele.

Akimov puse pe laviţă oala şi cleştii, luă glontele în palma întinsă şi îl scutură mult timp de parcă l-ar fi cântărit. Apoi privi glontele în lumină şi, în sfârşit, nu se ştie de ce, îl apropie de nări şi îl mirosi încântat, un minut, dacă nu mai mult chiar.

— Curios. Foarte curios, repetă Akimov, privindu-l din când în când pe Lukianov, care nu-l scăpa din ochi şi se mira de impresia ce i-o produsese lui Akimov glontele lui artizanal. Terminând examinarea amănunţită a glontelui – greutatea, culoarea, miros – Akimov se aşează la masă şi-l pofti şi pe Lukianov să ia loc.

— Am să te rog, Stepan Dimitrici, să-mi povesteşti unde ai găsit minereul din care ai reuşit să torni glontele, când l-ai găsit? Şi, în general, tot-tot în această privinţă.

— În timpul acela, Ivan Ivanîci, mergeam la vânătoare de păsări, pe Bolşaia Iuksa. Era chiar la începutul războiului. Îl petrecusem pe băiatul cel mare şi mă simţeam tare trist. Atât de trist că de jale îţi vine să-ţi pui capul în ştreang. Iar de mâhnit nu am voie să mă mâhnesc: nevastă, copii, adică nevoia care din toate părţile deschide gura. M-am apucat de vânătoare. Ei, toate astea

sunt introducerea la poveste, povestea de-acum începe, râse Lukianov. Pusesem ochii într-un loc pe un mal abrupt. Deasupra – o pădure deasă de pini, trunchi lângă trunchi.

Iar mai jos de marginea abruptă – cu vreo doi-trei stânjeni – s-au format parcă antebraţele lui. Şi e un loc aşa de drept, de neted, de parcă cineva l-ar fi nivelat cu lopata. Am băgat eu de seamă mai de mult că aici le place cocoşilor de munte să-şi petreacă timpul. Lucru e de înţeles: locul e acoperit de un nisip mare, tot aici e pietriş mărunt, iar ceva mai într-o parte, la baza terasei, un strat de prundiş. Cocoşul ciufuleşte cetină şi fructe şi repede aici după pietricele. Uneori când tai un cocoş de munte găseşti la el în guşă o grămadă de nisip şi de pietricele. Şit iată, m-am decis să pun un laţ în locul acesta. De gloanţe de puşcă a fost întotdeauna greu să faci rost în locurile noastre. Şi pe urmă, în chip de capcană, laţul e cel mai simplu. Nu necesită prea multă muncă. Am tăiat ţăruşi, i-am ascuţit, am început să construiesc capcana. Nu prea ştiu cum s-a întâmplat, dar când a fost nevoie să hat un ţăruş în pământ, n-am găsit toporul la îndemână. Mă apuc să pipăi pietricelele cu mina, să aleg, cântărind cu mâna care e mai mare, ca să lovesc mai tare, iar eu mă uit parcă undeva într-o parte. Apuc o piatră – e mică, uşoară, o arunc. Hai, alta. Nici asta nu se potriveşte. O dau de-o parte. Deodată, pun mâna pe o piatră şi simt că e grea, atât de grea că dau drumul ţăruşului. Mă uit la piatră şi nu văd nimic deosebit, e de culoare cenuşiu închis, dar mâna e trasă spre pământ. Piatra e mare cât o palmă şi, deşi nu e prea plată, aminteşte de o placă. Marginile sunt rotunjite, nu are colţuri ascuţite. Văd că e o piatră rară – nu mai văzusem alta ca ea înainte. Ei, am lăsat de o parte ţăruşul, am luat toporul şi – pac cu tăişul în piatră. Mă uit şi văd că străluceşte. Strălucirea este înceţoşată, albicioasă. Am luat încă o dată piatra în mână, am cântărit-o! Oho-ho! mai grea decât o ghiulea. Uite, mă gândesc, tunguşii de pe Ciulim nu mi-au povestit baliverne, cum că pe vremuri ei topeau singuri plumbul şi pe urmă făceau din el alice, gloanţe, tăiau alice de lup. Să spun drept, multă

vreme n-am crezut toate astea. Credeam că tunguşii cam mint! Fratele nostru, vânătorul, e meşter în a inventa tot felul de minuni…

— Şi ce-ai făcut mai departe? îl grăbi Akimov pe povestitor.

— Am luat piatra şi am adus-o aici în izbă. Am ascuns-o. În acel an nu aveam cu mine niciun instrument. Şi pe deasupra nici nu eram singur, eram cu artelul. Îmi ziceam: o să mă ocup de piatră şi o să mă ia toţi în râs. „Io-te-te la Stepaha Lukianov ăsta, ce i-a trecut prin ţeastă? Vrea să facă alice din piatră! Uită-te, nu cumva să se apuce să facă gloanţe din rahat!” Ei şi s-ar fi dus vorba! Pe la noi, Ivan Ivanîci, oamenii au limba ascuţită, nu te cruţă dacă eşti mai ciudat… Eu, dacă aş fi: singur, aş suporta orice poreclă, dar am copii. Oare lor le-ar face plăcere dacă i s-ar da părintelui vreo poreclă batjocoritoare – şi asta nu pentru că ar fi fluierat în biserică? într-un cuvânt, în anul acela nu m-am atins de piatră. Şi nici în sat nu am adus-o. Mergeam pe drumul de iarnă, iar bagaj se adunase şi aşa cu vârf şi îndesat. Mergi, iar sacul din spate te tot poartă ba într-o parte, ba într-alta. Anul următor m-am nimerit în sălaş singur. Artelul urca cu barca pe râu, iar eu veneam pe uscat. Cât erau ei pe drum, m-am decis să mă ocup de piatră. Aveam cu mine oala şi cleştii ăştia. Întâi şi-ntâi am pregătit lemnele. Din toţi copacii, cel mai bine ard zada şi mesteacănul. Ei, mesteceni sunt pe aici, câţi vrei. dar zadă n-aş spune. Şi totuşi am găsit şi zadă. Uscată, tare, acoperită de răşină. Şi, ce e mai important, în apropierea izbei. La început am ars cărbuni. Apoi am căptuşit vatra cu cărămizi din lut. E lut pe-aici, pe mal, cât vezi cu ochii. Ei, am înteţit focul aşa de tare că nu puteai sta pe aproape, am pus piatra asta în oală şi oala pe foc, chiar pe cărbuni. Mă uit, s-a înroşit oala, toartele fumegă, iar pietricica mea zace de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic. Atunci am tras cărbunii mai aproape de oală. Iar oala nu s-a mai făcut roşie, nici sinilie, ci de un albastru-deschis de tot, şi pe margini transparentă, ca o sticlă. M-am uitat eu la pietricică şi văd că parcă a început să se schimbe. Mi s-a

părut că se simţea şi o Ieacă de miros cu totul deosebit, nu de taiga. Stau şi aştept, nu mişc din loc oala, cu cleştii trag forma pentru gloanţe mai aproape. Văd că piatra parcă a făcut băşici, s-a spart şi a lăsat să curgă din ea picături albicioase. Atunci am înclinat oala şi mai mult într-o parte. *A* început să curgă un şuvoi alb. Când s-a strâns mai mult, lichid ca ăsta, am luat oala şi am vărsat-o în cleşti. Am făcut un glonte, pe urmă m-am apucat de altul, de al treilea. Iar piatra, deşi s-a strâns, totuşi nu se desface. Nu, mă gândesc eu, mai adaug puţin jar, te fac eu să te desfaci în părţi mici. Mult timp m-am străduit, numai că nu am reuşit să fac nimic. Piatra era întreagă, dar metalul nu mai curgea din ea. Am luat oala de pe foc. Să se răcească, îmi zic eu. Când piatra s-a răcit, am învârtit-o între degete, am privit-o şi am înţeles: cuptorul meu are prea puţină putere.

— Arată-mi, Stepan Dimitrici, pietricica asta, îl rugă Akimov, fără să lase încă din mână glonţul lui Lukianov.

— N-am păstrat-o Ivan Ivanîci, zise jenat, Lukianov

— Ah. ce păcat! Da’ de ce?

— Aşa s-a întâmplat. Puneam plasa cu cârlige pe râu iar apa e adâncă. Trebuie, îmi zic, să mai adaug greutăţi, altfel apa o să ia plasa, o s-o încurce. M-am apucat să caut, dar prin apropiere nu era niciun fel de greutate. Să plângi, nu alta. Atunci m-am hotărât să pun piatra asta. M-am gândit că numai pentru un timp şi pe urmă o s-o înlocuiesc. Dar nu se spune degeaba că omul rus e tare în mintea a de pe urmă. Am încurcat bine piatra în sfori, am încurcat-o bine, să nu iasă de la locul ei. Şi nu ar fi fost nimic rău, dar de înlocuit nu am înlocuit-o. Iar sfoara, naiba s-o ia, a putrezit. Şi, ca să pună capac la toate, un buştean s-a împotmolit peste cârlige Ei, am început eu să descurc, trag năvodul, descurc cârligeie, şi pe deasupra mai e şi buşteanul ăsta. S-a agăţat şi nu se mişcă din loc. Am tras mai tare. Am rupt un cârlig. „Ducă-se naibii, mi-am zis, măcar să nu rup frânghia care leagă piatra”. Abia am spus asta în gând şi gata! Asta a fost. Buşteanul a început să plutească, iar greutatea s-a rupt şi s-a dus la fund. M-am certat singur pentru greşeala săvârşită, dar de dat înapoi

n-am vrut să dau. M-am dus la izbă şi am adus o „pisică” – o mică ancoră cu nişte cuie îndoite. Am legat-o de o frânghie şi am aruncat-o în locul acela din care scosesem năvodul. Am aruncat de vreo sută de ori, dacă nu mai mult. Am încercat şi de-a lungul apei. Şi tot degeaba Am pierdut orice speranţă. Nu, ceea ce a căzut din năvod, s-a dus. Aşa s-au întâmplat lucrurile, Ivan Ivanîci.

— Păcat, Stepan Dimitrici! Dar glonţul ăsta mititel nu mi-l dăruieşti mie? Ţi-l cer din motive exclusiv ştiinţifice. Venedikt Petrovici îţi va fi foarte îndatorat. Toate câte mi le-ai povestit sunt lucruri extraordinare.

— Luaţi-l, Ivan Ivanîci. Poftim. N-o să-mi pară rău.

— Mulţumesc. Dacă o să ajung cu bine la capăt, atunci o să mă întâlnesc negreşit cu unchiul. O să-mi ia un adevărat interogatoriu. Atunci o să scot pe masă descoperirea dumitale, Stepan Dimitrici.

— Ah, ce om! Gândiţi-vă doar: de origine nobilă, învăţat, şi cât de frumos se purta cu noi, oameni simpli? Când mă gândesc la viaţa mea, Ivan Ivanîci, la câte am trăit, nu-mi aduc aminte de timpuri mai bune ca acelea pe care le-am petrecut alături de Venedikt Petrovici, umblând pe râuri. Da, acelea au fost vremuri! Transmiteţi-i plecăciuni, de la noi toţi, oamenii de pe aici. Poate că nu ne-a uitat încă. Şi, între altele, spuneţi-i că pe mulţi i-a luat războiul, fie el de trei ori blestemat…

Glasul lui Lukianov tremură. Tăcu şi lăsă capul în jos.

— Am să îndeplinesc toate sarcinile, Stepan Dimitrici. Nu fi îngrijorat. Dacă, bineînţeles, mi-este sortit să ajung la ţintă.

— Dumnezeu este bun şi milostiv, Ivan Ivanîci. O să ajungeţi.

— Dumnezeu e el milostiv, Stepan Dimitrici, numai că tare au mai devenit vigilenţi jandarmii.

— Iar eu când v-am văzut pe dumneavoastră, în primele clipe, m-am pierdut. Mă tot gândeam, dumneavoastră sunteţi? Oare nu mi s-a părut? Şi iată, mi-am zis în sinea mea, am vorbit cu dumneavoastră şi am să vă spun cinstit, din inimă. Ivan Ivanîci, nu mă mir că

dumneavoastră sunteţi… Lukianov se chinuia să găsească cuvintele potrivite, dar acestea nu-i veneau cu niciun chip.

— Că eu fug din surghiun, că eu sunt împotriva războiului şi a puterii absolute a ţarului… îi suflă Akimov.

— Aşa-aşa, confirmă Lukianov.

— Păi, ca să spun cinstit, Stepan Dimitrici, şi eu am avut acelaşi sentiment. Te-am văzut şi am fost uimit, [acă-te, ce întâlnire neaşteptată! Şi uite, am stat de vorbă cu dumneata, m-am gândit şi parcă reiese că în toate acestea nu e nimic ieşit din comun. Ne-a adunat viaţa la un loc, aşa cum ne mai adusese alături atunci pe Obi şi pe Ket…

— Ah, Ivan Ivanîci, suspină Lukianov, ridicându-şi capul. Viaţa… E vicleană viaţa asta… Mă munceşte dorul de un alt fel de viaţă. Întrebaţi-mă: de care alta? N-am să vă pot spune… Dar oare numai pe mine mă chinuieşte? Pe fiecare… aproape pe fiecare… Vara, în vreme de arşiţă, sunt zile în care simţi deodată că nu mai poţi respira, că inima ţi se strânge şi stă să iasă afară din piept. Şi te uiţi la cer: oare nu apare vreun norişor, oare nu se apropie furtuna?… Uite aşa trăiesc acum oamenii. Istoviţi. În aşteptare. Ei, Ivan Ivanîci, cum e, sunteţi gata? E timpul să ne urnim din loc. Până la locul de înnoptat e departe.

— Să mergem, Stepan Dimitrici. Glontele dumitale am să-l bag în punga de tutun. Dar ce facem cu peştele, îl luăm cu noi?

— Îl luăm, Ajungem la locul de înnoptat cu mâncarea noastră.

— Dar Stepan Dimitrici, n-a Ţi obosit? Că eu m-am odihnit şi ieri o jumătate de zi şi toată noaptea am dormit.

— Oi răbda. De mers, trebuie totuşi să mergem! După orarul ce mi s-a dat, poimâine trebuie să vă aduc până la casa lui Okenti Svobodnîi[9].

— Okenti şi. pe deasupra şi Svobodnîi. Sună şi enigmatic şi ademenitor, râse Akimov.

— Chiar aşa, Ivan Ivanîci.

4

Akimov îl privea din spate pe Lukianov şi, fără să

9 Svobodnîi — liber (rus.).

vrea, se gândea: „Pe drept cuvânt se spune că fiecare om are mersul lui specific, cum îşi are scrisul, cum îi sunt liniile din palmă”. Prin felul său. de a merge, Lukianov nu-i amintea nici de Fedot Fedotovici, nici de Polia, şi cu atât mai puţin de tungusul Nikolka. Cu niciunul dintre ei nu mersese atât de uşor Akimov aşa cum mergea cu Stepan Lukianov. Şi toate acestea pentru că niciunul din cei ce-l călăuziseră până atunci nu ştia atât de bine să st; folosească de locuri şi să găsească în ele avantaje „aşa cum o făcea Lukianov.

Prăpăstii, dealuri, pante abrupte, Lukianov pe toate căuta să le ocolească. Într-o zi de mers nu au urcat măcar vreodată o pantă. Dimpotrivă, Akimov avea impresia că se rostogoleşte mereu în jos. I-a şi spus asta lui Lukianov.

— Nu, Ivan Ivanîci, ştiţi şi singur, după hărţi, că urcăm. Cu cât suntem mai aproape de Tomsk, cu atât locurile sunt mai înalte. Dar de părut vi se pare că mergem la vale pentru că eu mă feresc de urcuşurile directe. E mai bine să mergi zece – douăzeci de verste în pantă lină, decât să urci trei-patru verste. Urcuşurile îl istovesc pe drumeţ. Începe să sufle greu, să-i tremure picioarele…

— Am mers atâta şi nu am obosit deloc. Tot alunecăm şi iar alunecăm ca de la sine.

— În curând o să avem şi un urcuş. Nu este avantajos să-l ocolim. E o buclă mare. Iar pe aici nimerim exact la izbă. Ne-a rămas de mers mai puţin de o oră. O să încropim o cină din peştele dumneavoastră încă pe lumină.

— Tot o tabără de-a dumneavoastră?

— A unui cunoscut de-al meu. Din Staraia Kuskova. Îl cheamă Zaiţev. Aici, pe maluri, sunt pământurile oamenilor din Kuskova. Alături de Staraia Kuskova e un sat mare, Novo-Kuskovo.

— În faţă e Ciulâmul? întrebă Akimov, văzând nu departe o linie şerpuitare, mărginită de crânguri de plopi şi răchite, acoperite uşor de zăpadă.

— Ciulâmul. Un râu cu ape bogate, cu mult peşte. Şi navigabil pe o distanţă de mai bine de o mie de verste. Prin apă mare, vasele pot ajunge până aproape de Acinsk.

— Ai pescuit pe aici?

— Cum să nu, am pescuit. Dar ştiu râul nu numai de la pescuit. Am mers pe el de la vărsare până aproape de izvoare cu o expediţie a mijloacelor de comunicaţie. Conducea artelul un tehnician, Şişkov Viaceslav Iakovlevici. Un om bun, nu-l poţi uita. Îmi pare că şi el e din aceleaşi locuri ca şi dumneavoastră.

— N-am avut prilejul să-l întâlnesc.

— Lumea-i mare.

Lukianov mai reduse din viteză şi Akimov înţelese că acuşi-acuşi o să se oprească pentru a înnopta. Spre seară gerul se înăsprise, cerul devenise cenuşiu, de nepătruns, se luminase la orizont, zăpada scârţâia şi fâşâia sub schiuri mai tare ca ziua.

Traversară Ciulâmul prins de gheaţă şi pătrunseră în pădurea de pe mal. Deodată, de undeva, se auzi zgomot de voci omeneşti. După împletirea glasurilor, după ecoul care prindea cu exactitate toate sunetele şi le împrăştia prin pădure, răsunând puternic, era clar că nu vorbesc doi-trei oameni, ci o mulţime.

— Ce fel de tărăboi o mai fi şi ăsta? zise Lukianov, privind cu atenţie. Şi, uitaţi-vă, au făcut focul, pesemne nu au de gând să plece.

Akimov observase că din coşul izbei ies, ca dintr-o fântână arteziană, vălătuci de fum albastru-cenuşiu străpunşi de şiruri neîntrerupte de scântei.

— Ce-o să facem mai departe, Stepan Dimitrici? întrebă Akimov.

— Dumneavoastră rămâneţi aici, iar eu o să mă duc să aflu ce adunare mai e şi asta. Atunci o să vedem ce-o să facem.

— Oare nu e mai bine, Stepan Dimitrici, să ocolim adunarea asta?

— Un alt loc de înnoptat nu mai găsim prin apropiere, Ivan Ivanîci. La Kuskova – fie la Novaia, fie la Star aia – până la miezul nopţii putem ajunge, dar, ca să spun drept, nu prea aş vrea. Acolo e uriadnic. A fost numit încă în toamna lui 1914, ca şi, la noi în Lukianovka. Iar

până la Okenti n-o să ne ţină puterile să ai ungem fără să ne odihnim.

— Du-te. Eu aştept aici.

— Mă duc. Dacă ei n-or să plece din izbă la noapte, în sat, am să vă prezint drept legătura mea de la oraş. Vezi Doamne, a rămas puţin în urmă. Acuşi o să pice.

— Ce să-i faci: fie şi-aşa. În cazul ăsta să-mi spui Gavrâla.

— Gavril Gavrilâci. Tehnician în domeniul căilor de comunicaţie. Ca să zic aşa, la vară o să pornească o expediţie. S-a uitat ce şi cum. Toţi pe aici, pe Ciulim, ştiu că am umblat cu Şişkov.

— Merge, Stepan Dimitrici. Du-te.

Lukianov plecă. Akimov se dădu uşor într-o parte de la urma lăsată de schiurile lui Lukianov, se aşeză în spatele unui plop gros, de-l puteau cuprinde eu greu doi oameni, îşi încorda auzul. Glasurile se liniştiseră, ecoul se potolise şi Akimov înţelese că Lukianov se apropiase de izbă şi dădea seara bună oamenilor.

Trecuse aproape peste o jumătate de oră, când Akimov auzi scârţâitul zăpezii şi printre trunchiurile de plopi uscaţi, apăru silueta lui Lukianov.

— Ce lucru hazliu, Ivan Ivanîci, începu să vorbească vesel Lukianov. Şi de râs, şi de plâns! Oamenii sunt din Kuskova. De trei zile se ascund aici de poliţie. Şi e aici chiar Ivan Egorovici Zaiţev. Pescar vestit pe Ciulâm şi proprietarul acestei izbe.

— Şi sunt mulţi oameni?

— Şaptesprezece în cap! începu să râdă Lukianov. Nu încap toţi în izbă, dorm pe rând. Merg la vânătoare, pescuiesc.

— Dar care-i treaba? Ce s-a întâmplat acolo?

— De întâmplat, iată ce s-a întâmplat. La Dorohova, soţiile de soldaţi au deschis cu de la sine putere un hambar de grâu al statului şi l-au împărţit. Ei, şi-au chemat soldaţii din Tomsk pentru a se răfui. Numai că cu cine să te răfuieşti? Până au venit soldaţii, muierile au ascuns aşa de bine griul, că oricât l-au căutat n-au găsit un grăunte. Şi ce

e mai important, nici n-ai pe cine să întrebi. Au arestat starostele şi l-au luat la oraş. O să-l judece după legile din timp de război. Probabil că o să-l trimită pe om în surghiun. Dar exemplul este contagios. Se pare că zilele astea au încercat să pună mina pe un hambar cu grâu şi la Voronina Paşnia. Aici s-a speriat şi conducerea, şi nu degeaba. A venit un ordin: să se facă detaşamente din bărbaţi neluaţi în armată şi din soldaţii trimişi la vatră ca răniţi şi să-i trimită prin sate ea să păzească hambarele de grâu. Şi sunt multe pe-aici: la Pîşkina Troiţa, la Kazanka, la Mitrofanovka, la Malaia Jirova... Toate hambarele aparţin armatei. Bărbaţii s-au neliniştit. Şi au rupt-o la fugă. Vor să stea pe aici până trece alarma. O să vă spun un lucru: s-au alarmat pe bună dreptate. Să meargă într-un sat străin pentru o asemenea slujbă ar fi de acord numai cel din urmă ticălos. Nu e o trebuşoară de pizmuit! Şi nici nu e lipsită de pericole. Căci unei asemenea paze i se poate suci şi gâtul. Vedeţi ce istorie hazlie s-a întâmplat?

Era clar că lui Lukianov îi mergea drept la inimă purtarea bărbaţilor din Kuskova, care se hotărâseră să se opună puterii poliţieneşti. El povestea despre toate cu glas vesel, râzând mulţumit.

Akimov îl asculta pe Lukianov şi se gândea în sinea lui: „Toate acestea sunt o dovadă a creşterii sentimentelor antirăzboinice! Şi unde? în adâncul Siberiei, în fundul taigalei. E posibil ca aici oamenii să nu fi auzit niciun cuvânt rostit de un bolşevic, dar acţionează în chip bolşevic. Are dreptate Lenin, de o mie de ori are dreptate, când afirmă că ideilor noastre însăşi realitatea le va netezi drumul”.

Buna dispoziţie a lui Lukianov i se transmise şi lui Akimov.

— Ei, ce zic oamenii, ne primesc să rămânem peste noapte?

— Păi cum altfel! Au spus că se mai înghesuie ei, dar o să găsească un loc pentru oaspete. Cum se poate altfel?

— Dacă-i aşa, să ne ducem, Stepan Dimitrici, spuse Akimov, fără să-i fie teamă că aici s-ar putea ivi vreo

complicaţie oarecare.

Bărbaţii se înghesuiau pe lângă izbă. Chiar şi acei care se aflau în izbă, la odihnă, se ridicară pentru a-l vedea pe Lukianov cu omul lui de legătură. Unii îl cunoşteau pe Lukianov ca pescar şi vânător, alţii drept călăuză a expediţiilor lui Lihaciov şi a grupului de la direcţia căilor de comunicaţie.

În apropiere de pridvor ardea focul. Mulţi bărbaţi stăteau pe buturugi şi buşteni, fumau lângă foc sau, aşezaţi pe vine, vorbeau între ei. Acum nu atât de tare ca până la venirea lui Lukianov.

Akimov îi cuprinse cu privirea pe bărbaţi. Înserarea se coborâse, dar nu era atât de deasă încât să nu distingi feţele oamenilor, îmbrăcămintea, încălţămintea, vârsta lor.

De la prima aruncătură de ochi, Akimov observă că oamenii care se adunaseră aicinu mai erau tineri. Spre el priveau nişte feţe zbârcite, bărboase, purtând amprenta vieţii grele pe care o trăiseră. Apărură şi vreo trei, feţe ceva mai tinere. Aceştia erau foştii soldaţi. Unul dintre ei n-avea mină, al doilea avea un picior de lemn, iar celui de al treilea un obuz îi smulsese bărbia şi pe obraji avea nişte cicatrice roşietice care încă nu apucaseră să se vindece ca lumea. Îmbrăcămintea bărbaţilor era pestriţă, în pofida gerurilor, unii nu erau îmbrăcaţi în cojoace, ci în zăbune, iar doi dintre foştii soldaţi în mantale scurtate.

— Intră cu oaspetele tău în izbă, Stepaha. Acolo, totuşi, te poţi încălzi mai repede, spuse cu glas răguşit un bărbat în zăbun, care se separase întrucâtva de ceilalţi.

— Nu te deranja, Ivan Egorîci. Că doar n-am îngheţat. Doar ştii cum te încălzeşti la drum, răspunse la invitaţia stăpânului izbei Lukianov.

— Şi totuşi… Intră, omule, simte-te la noi ca acasă, i se adresă Ivan Egorîci lui Akimov şi acesta observă că bărbatul îl examinează cu privirea din creştet până-n tălpi.

— Nu vă deranjaţi, mulţumesc, spuse Akimov şi-şi dezlegă legăturile de la schiuri: şterse cu mănuşa garnitura de blană, apoi înfipse schiurile într-un nămete.

— O să încălzesc acuşi ceaiul, şi mai avem şi nişte

ciorbă de peşte. Intraţi. Răguşitul Ivan Egorîci deschise larg uşa izbei, lăsând oaspeţii să treacă înainte.

În izbă aerul era înăbuşitor. Mirosea greu a tutun prost. Dar pereţii nu apucaseră încă să se usuce de răşină şi aroma ei plină de prospeţime omora toate celelalte mirosuri. Într-un borcănaş cu fitil rotund de bumbac trosnea opaiţul.

— Oameni buni, pâine n-avem, dar pesmeţi, poftiţi, spuse Ivan Egorîci, punând pe masă un ceaun de-o vadră cu resturi de ciorbă de peşte şi un ceainic burtos de bronz.

— Cum merge pescuitul, Ivan Egorîci? Se prinde, nu-i aşa? începu să pună întrebări Lukianov, străduindu-se dinainte să abată interesul gazdei de la persoana lui Akimov.

Cu glas răguşit, tuşind cu efort, Ivan Egorîci începu să depene din amănuntele meşteşugului lui. Pescuitul merge prost, dar asta nu pentru că s-ar fi împuţinat peştele. Dimpotrivă, peştele e mai mult, numai că în anii aceştia s-au cam uzat uneltele de pescuit. Trebuie să înnoiască şi năvoadele şi plasele de pescuit cu cârlige. Treaba pare să fie clară, dar de făcut nu-i aşa de uşor. Nu găseşti la oraş, oricât ai vrea să plăteşti, cârlige de oţel adevărat. Nu se mai face funie groasă de fabrică, a dispărut şi sfoara din aţă înălbită de in şi cânepă. Şi vânătorilor le-a venit sfârşitul. Praf de puşcă, alice de vânătoare, pistoane se pot găsi numai pe sub mână şi la un preţ atât de ridicat, încât fiecare foc tras capătă valoare în aur.

Akimov îl asculta tăcut pe Ivan Egorovici, dând impresia că este preocupat de mâncare. Lukianov dădea din cap înţelegător, dat fiind că nenorocirile despre care povestea bătrânul pescar de pe Ciulim îi erau foarte bine cunoscute din proprie experienţă.

În timp ce Ivan Egorîci povestea, în izbă începură să intre, unul câte unul, oamenii. În curând umplură încăperea de la masă până în prag. Ascultau discuţia la care, la drept vorbind, participau doi inşi – Ivan Egorîci şi Lukianov. Luaseră locuri la nimereală, unii înghesuiţi pe

bănci şi laviţe, alţii în picioare, alţii sprijinindu-se pe tocul uşii, fiecare cum apucase.

Când vocea răguşită a lui Ivan Egorîci nu se mai auzi, se ridică glasul necunoscut al soldatului ciung.

— Se vede, nene Stepane, că legătura ta e om de la oraş, spuse el şi-şi pironi privirea asupra lui Akimov. Poate că ştie cum mai e cu războiul. Oare o să se-ncheie pacea curând?

Lukianov îl privi dezorientat pe Akimov.

— Ei, Gavril Gavrilâcii, poate ne spui câte ceva? Fiecare vorbeşte despre ce-l doare, îl îndemnă el pe Akimov, surâzând cu îngăduinţă pentru curiozitatea oamenilor.

„Nu, omule, degeaba te prefaci vrăbiuţă, vulturul oricum se recunoaşte după zbor”, se gândi în sinea lui Akimov, fără răutate.

— N-am mai citit de multă vreme comunicate de pe front. De cât timp oare, Stepan Dimitrici, tot hoinărim aici împreună pe râuri? Dar problema nu e despre comunicate. Războiul n-are altă ieşire, decât să se înece în sângele poporului. Iar Rusia nu are decât o ieşire, să înlăture ţarismul…

Akimov îi privi pe oamenii din faţa lui şi înţelese: acum nu există nimic pe lume care să intereseze atât de mult ţărănimea ca războiul, situaţia Rusiei, viitorul ei apropiat. Aveai impresia că oamenii nu mai respirau. Ţigările şi pipele se stinseseră. În asemenea clipe nimeni nu risca nici măcar să fumeze. Cu trasul fumului, cu strânsul pipei între buze puteai pierde câteva cuvinte importante rostite de acest om de la direcţia căilor de comunicaţie, cum fusese prezentat de Lukianov. Dar, de altfel, puţini credeau în basmul cu căile de comunicaţii. Vedeau ei bine cu cine au de-a face. Greu poţi convinge un tehnician de căi de comunicaţii să străbată pe jos întinderile necuprinse ale taigalei. Şi de ce; are nevoie un tehnician al căilor de comunicaţie de râuri în timp de iarnă când ele sunt acoperite de gheaţă şi zăpadă? Ce să vadă el aici, iarna, ce să priceapă? O fi el ager, Stepaha Lukianov,

vestit pentru treburile sale vânătoreşti, dar povestea de azi nu prea ţine, să spunem drept, e cusută cu aţă albă, ca pentru proşti. Iar oamenii din Kuskova n-au fost niciodată proşti, e peste putinţă să-i tragi pe sfoară. Ei înşişi ştiu câte ceva despre afacerile tainice ale luptătorilor împotriva ţarismului. În Staraia şi Novaia Kuskova se găsesc vreo cincisprezece case în care locuiesc familii cu numele de Groński, Kubitki, Iabłoński, Bronevski. Sunt copiii răsculaţilor polonezi de la 1863 oare-au găsit adăpost la băştinaşii din Siberia. Mai sunt încă vii amintirile despre timpul când mii de polonezi au fost aruncaţi din voia nemiloasă a ţarului în aspra Siberie. Dacă atunci locuitorii Siberiei nu le-ar fi dat ajutor, nu le-ar fi întins o mână plină de compasiune, ar fi dispărut de pe faţa pământului nu numai răsculaţii polonezi, dar şi copiii şi nepoţii lor.

Făcuseră cunoştinţă oamenii din Kuskova cu milostivirea ţarului şi în ultimii ani. În 1907, 1910, 1912 veniseră în Staraia Kuskova şi Novaia Kuskova puhoaie de surghiuniţi. Erau muncitori şi studenţi din Moscova, Petrograd, Rostov-pe-Don, Harkov. Înfometaţi şi îngheţaţi. Niciunul n-a pierit pe aici. Ţăranii din Kuskova i-au adăpostit şi le-au dat de mâncare, i-au învăţat să facă rost de hrană din râuri şi din taiga cu cele mai simple capcane.

Şi câtor fugfari nu le-au întins oamenii din Kuskova o fărâmă de pâine, un ulcior cu apă! Şi pe câţi nu i-au învăţat pe unde s-o apuce pentru a se feri de pericolele de pe drum? E-he, numai Ivan Egorîci Zaiţev ştie câţi studenţi însetaţi de cunoştinţe şi viitori naturalişti a condus el prin locurile inaccesibile din taiga, pe râuri şi lacuri.

Cu cât vorbea mai mult Akimov, cu atât oamenilor le era mai clar că cea dintâi preocupare a acestui tehnician nu sunt căile de comunicaţie pe râurile Siberiei, ci ţarul cu toţi ucigaşii lui: miniştri, senatori, generali, jandarmi.

Ţăranii din taiga nu mai auziseră niciodată cuvinte ca acelea cu care le descria viaţa poporului acest tânăr răzvrătit. Aveai impresia că din gura lui zboară nu cuvinte, ci bombe. Se cutremură pământul, se prăbuşesc temeliile putrezite ale imperiului ţarist. Şi deasupra acestui morman

de cenuşă rău mirositoare se înalţă zorii zilei noi a Rusiei…

Când Akimov tăcu, să-şi mai tragă sufletul, din toate colţurile începu să plouă cu întrebări. „Îl dăm, noi jos pe ţarul ăsta, dar n-o să se caţere altul în locul lui?”; „Dacă n-o să fie ţar, cine o să fie deasupra poporului?”; „Neamţul, că n-o fi prost, nu s-o arunca pe pământurile noastre, dacă suntem fără ţar?”; „Cum o să-l oprim?”; „Noua putere o să dea pământ şi muierilor sau ele o să muncească tot aşa de florile mărului?”; „Unde să-l băgăm pe ţar cu slugile lui?”; „Ce se aude cu ajutoarele pentru invalizi, nevestele de soldaţi şi orfani?”; „S-a spus: muncitorii şi ţăranii trebuie să meargă mână în mână. Oare nu-i vor trage pe sfoară oamenii de la oraş? Cine nu a arat pământul nu ştie ce sunt alea necazuri. Oare o să se înţeleagă ce-i trebuie ţăranului?”; „Cine e mai tare – Dumnezeu sau ţarul? Oare de ce nu-l judecă Dumnezeu pe ţar în felul său?”…

Akimov răspundea la toate întrebările amănunţit, fără să se grăbească. Dezvoltându-le, mai punea şi el întrebări suplimentare. La sfârşitul discuţiei, ţăranii au aflat multe despre tactica partidului bolşevic, despre sarcinile lui strategice în cadrul noii revoluţii ruseşti care se pregăteşte.

Lui Akimov îi era greu să vorbească. În izbă respirai anevoie din pricina aerului puţin şi a duhorii. Opaiţul nu mai ardea, ci abia-abia pâlpâia. Vocea lui Akimov, la început puternică şi clară, răguşit, iar pe frunte şi pe obraji îi curgeau picături de sudoare.

— Ei, oameni buni, nu e timpul să-i dăm pace musafirului nostru? zise Ivan Egorîci, văzând că altfel nu poate opri puhoiul de întrebări.

Oamenii tăcură şi se strecurară afară din izbă tăcuţi, fără chef, cufundaţi în gândurile lor. În urma lor ieşi la aer şi Akimov. Şi aici îl asaltară din nou cu întrebări despre front, despre viaţa ţăranilor de pe alte meleaguri ale Rusiei. În sfârşit, după ce izba se aerisi, Ivan Egorîci îi chemă înapoi, pe Akimov şi Lukianov şi-i culcă pe laviţe, cedând în primul rând locul său.

Peste vreo trei ore, tot el îi trezi, le dădu să bea ceai

în întunericul abia tulburat de soba deschisă şi le arătă cum să iasă, furişându-se, la drumul de vară. Pădurea era cufundată în întuneric. Pe cer niciun semn că se apropia dimineaţa, dar ea se apropia. Pe sus vâjâia un pui de vânt. Vârfurile copacilor începură să se legene, chiciura să se scuture, atingând cu cristalele ei ascuţite obrajii şi genele oamenilor. Întinsa taiga a Ciulâmului se umplea de zgomote.

Când Akimov se îndepărtă de izbă la vreo sută de stânjeni se uită înapoi. Printre copacii golaşi văzu focul care ardea, siluetele încovrigate ale ţăranilor, care se încălzeau, aşteptându-şi rândul la somn în izbă, şi îşi zise «„Oamenii aceştia merită o soartă mai bună. Şi ei o vor smulge ţarismului şi capitalismului rus. Va veni vremea, va veni!”

Îşi aminti de discuţia pe care o purtase noaptea cu oamenii din Kuskova, întrebările lor, asemănătoare întrucâtva cu înghiţiturile lacome ale călătorului însetat de arşiţă şi nu-i păru rău că fusese cu ei sincer şi deschis, aşa cum trebuie să fii cu nişte tovarăşi de luptă.

Următorul popas fu rânduit de Lukianov la conacul mănăstirii starovere de maici Iuksiński. Poiana în care odinioară se înălţa mănăstirea era năpădită de vegetaţie şi acoperită, datorită construcţiilor care se părăgineau, de moviliţe şi gropi. Se păstrase foarte puţin din mănăstire. numai chilia egumenei, aşezată pe malul râului, pe o ridicătură, înconjurată de cedri şi pini. Fără îndoială şi această construcţie mizeră, înfiptă în pământ, s-ar fi dărâmat şi ar fi putrezit ca şi celelalte, dacă vânătorii care treceau pe aici din când în când nu ar fi făcut focul în izbă, ca să se adăpostească, iarna şi toamna, de gerurile mari, de vijeliile de zăpadă şi de ploile torenţiale.

Intrând în izbă, Akimov cercetă pereţii ciopliţi în lemn, care se acoperiseră de ciuperci negre, mucegai şi făină de carii, şi, întorcându-se spre Lukianov, îl întrebă:

— Stepan Dimitrici, o fi trăit cu adevărat aici maica egumenă?

— Fără îndoială. Se numea Evfalia. Se spune că era o

bătrână arătoasă şi autoritară. Ţinea toată mănăstirea în mână. Pe aici, prin pădurile Iuksiński, mai sunt câteva mănăstiri. Au trăit mult timp pe aici călugări şi maici, dar când i s-au tăiat rădăcinile credinţei de rit vechi, au prins să dispară cu toţii.

— Dar de ce rit sunt?

— Despre ceea ce nu ştiu bine n-am să mă apuc să mint. Unii îşi ziceau beguni[10], dar ce înseamnă toate astea nu pot să vă explic. Părintele meu mi-a spus că se respectau nişte legi deosebit de stricte în această mănăstire de femei. Dar asta e de la sine înţeles. Se aduceau aici fete din toate locurile şi chiar de prin alte ţări. Despre maica egumenă se zvonea că şi ea venise tocmai de la Viena, că ştia să vorbească franţuzeşte şi nemţeşte.

— Deci multe au văzut şi au auzit pereţii ăştia, zise gânditor Akimov, privind din nou izba de jur-împrejur.

— Să nu mai vorbim! Câte lacrimi s-au vărsat pe aici nu le scoţi nici cu găleţile. Alături este un lac, nu prea mare, dar adânc. Nici într-o zi însorită nu i se vede fundul. Vânătorii au numit acest lac „Lacrimile fetelor”. Pesemne, nu degeaba i-au zis aşa. Tinerele călugăriţe se aruncau în el cu o greutate atârnată de gât. Mult timp nu s-a prins peşte în lacul ăsta: fiindcă prea se hrăniseră ciortanii cu carne de om.

Akimov încercă să-şi închipuie viaţa tinerelor fete în mănăstire, tot ce se putea întâmpla sub acest acoperiş… Surghiunul, celula secretă a Schlisselbergului, iadul… îi veni să se scoale şi să plece de aici neîntârziat. Lukianov, parcă simţindu-i starea sufletească spuse:

— Iar acum, această chilie, Ivan Ivanîci, tare ne prinde nouă bine. Aici, la noi, s-a întâmplat următoarea poveste: la Lukianovka, la începutul războiului, dintr-un convoi de arestaţi, au fugit şapte oameni. Toţi deodată! S-au ascuns la o bătrână în beciul din grădină, iar ea a venit la mine: „Stepan, trebuie salvaţi oamenii! Că doar n-o să-i dăm poliţiştilor să se răfuiască cu ei”. I-au adus încoace şi

10 Begun — fugar (n.t.).

au trăit aici până toamna, până când le-au făcut la oraş acte noi. Mi-a transmis după aceea un om din Aleksandrovka cum că se hrăneau cu peşte din lac şi că glumeau între ei. „Dacă n-ar fi fost «Lacrimile fetelor», ar fi fost jalea bărbaţilor”. Lukianov începu să râdă şi râsul lui, râsul unui om sănătos şi puternic, îl scoase pe Akimov din starea de îndârjire tăcută.

Revoluţia va mătura toate aceste colţişoare întunecoase ale Imperiului rus, zise încet Akimov, cu o ură stăpânită, mijindu-şi ochii şi rămânând concentrat asupra unui gând al său.

Lukianov nu răspunse în niciun fel, înţelese că Akimov spusese toate acestea numai pentru el însuşi.

S-au odihnit în chilia maicii egumene vreo jumătate de oră şi s-au apucat să pregătească prânzul. Lukianov curăţa peştele, Akimov făcea focul în sobă, căra din pădure uscături.

Aflând că aici vor rămâne şi peste noapte, Akimov păru mirat: mai aveau o jumătate de zi bună înaintea lor, de ce nu porneau mai departe?

— Până deseară putem ajunge şi până la Okenti, dar nu ni s-a spus, Ivan Ivanîci. Acum trebuie să fim cu ochii în patru. Cum-necum de aici e o aruncătură de băţ până la aşezările omneşti, zise Lukianov.

Akimov nu mai avu nicio împotrivire. Cel mai raţional lucru, în situaţia lui, era să se lase în seama tovarăşilor.

Când chilia egumenei se încălzi, ea i se păru lui Akimov mai plăcută şi nu chiar atât de sumbră ca la început. Se putea rămâne foarte bine în ea peste noapte, iar, dacă ar fi fost neapărat nevoie, ar fi putut trăi acolo un timp mai îndelungat, asemeni oamenilor fugiţi din convoi. Gândindu-se la fugari, Akimov simţi deodată o mare curiozitate.

— Dar încotro era mânat convoiul acela din care au fugit şapte oameni, Stepan Dimitrici? întrebă el.

— Nu pot să vă spun exact. Una din două: fie la minele lui Mihelson din Anjerka, fie la minele de aur din Martaiga. Sau poate spre Enisei, mai aproape de locurile

de surghiun.

— De fapt, la muncă silnică. Dar de ce-i mânau pe jos? Că doar calea ferată e alături.

— Ei, asta e de înţeles de ce: ba nu sunt vagoane pe calea ferată, că doar e timp de război, ba nu sunt produse îndeajuns pentru convoi. Şi pe urmă, aşa mărşăluiesc arestaţii, mărşăluiesc şi tot mărşăluiesc, poporul îi vede mai puţin şi sunt şi, mai uşor de hrănit. Ba cumpără, ba fură, ba iau pe gratis.

— În funcţie de împrejurări, râse ironic Akimov.

— Chiar aşa. În privinţa dărilor şi birurilor stă scris cum trebuie numai în pravilele despre comune şi sate, dar în realitate cine oare nu ia de la ţăran!

— Popa, uriadnicul, starostele, sergentul de plasă, enumeră Akimov.

— Ei, ăştia parcă sunt de-ai lor, trăiesc alături, începu să râdă Lukianov, mijindu-şi ochii diferit coloraţi. Dar ceva mai departe – comisarul de poliţie judeţean, ispravnicul, judecătorul de pace… Eh, dar nici nu-i poţi înşira pe toţi!

Şi în clipele acestei discuţii şi ceva mai târziu, când s-au aşezat la masă, Lukianov s-a abţinut de-a vorbi despre hârtiile lui Lihaciov. Mereu voia să-şi dea drumul la gură şi mereu se îndoia: „Trebuie neapărat să-i spun despre hârtii? Oare n-o să-i fac un rău lui Lihaciov?” Dar nici să nu-i spună parcă iar nu e bine. Dacă s-or întâlni, or să înceapă să vorbească despre el, despre Lukianov, şi profesorul o să întrebe: „Ei, dar în privinţa hârtiilor mele ce-a spus. I-am poruncit să se ducă pe Ket, să aducă de acolo hârtiile mele, să le păstreze la el până o fi cazul… Nu m-am zgârcit la bani, i-am trimis dinainte, ca să fie interesat. Nu l-am rugat să facă nimic pe gratis…”

Gândurile astea l-au chinuit şi înainte şi în timpul mesei. Dar a tăcut. Şi, cu atât mai neaşteptată i s-a părut întrebarea lui Akimov:

— Ei, Stepan Dimitrici, ai avut ocazia să te duci pe Ket după călătoria ou unchiul meu?

Punând întrebarea se gândea la dealurile burtoase, ca nişte luntre pe apă, şi la pădurile împrăştiate în jurul

taberei lui Lukaşka.

„Ei, iată şi ocazia”, se bucură Lukianov.

— Am fost Ivan Ivanîci! Tocmai mă pregăteam să vă povestesc, iar dumneavoastră v-aţi interesat singur, din curiozitate, începu el să vorbească înviorat. Toate s-au întâmplat aşa. Pe neaşteptate, în primăvara lui nouă sute paisprezece, a venit la mine un curier de la Venedikt Petrovici, adică de la unchiul dumneavoastră. Avea la el o scrisoare într-un pachet mare, cu înveliş negru. Era scrisă mare, citeţ, ca să se poată înţelege fiecare cuvânt. Un om învăţat îmi scrie mie cu politeţe, cu respect: „Dragul meu Stepan Dimitrici, fii atât de amabil şi ajută-mă în necazul meu. După cum ştiţi am pierdut un sac cu nişte hârtii. Tocmai hârţoagele din călătoria de pe Ket: hărţi, fotografii, schiţe şi, ceea ce e mai important, însemnările mele. Cred că le-am uitat în tabăra ele bază. Vă aduceţi aminte, ceva mai sus de Belîi iar. Dar s-ar putea să le fi pierdut undeva în alt loc. Căutaţi-le. Ştiu că vă rog să-mi faceţi un mare serviciu, vă iau de la muncă, şi totuşi o altă ieşire nu văd. Spre a vă acoperi măcar o parte din cheltuielile ce le necesită o asemenea plecare de acasă vă trimit cu curierul o sută de ruble. Vă rog să mă iertaţi că nu e prea mare capitalul. Am cam rămas fără bani. Cu expediţiile mi-am scuturat punga de tot. Dar pe viitor nu o să vă rămân dator. Grăbiţi-vă, dragă Stepan Dimitrici, faceţi-mi o bucurie. Şi aşa mi se strânge inima de presimţiri: dacă rozătoarele din pădure mi-au ros hârtiile? Ce e de făcut atunci? Dacă hârtiile s-or găsi nevătămate, veniţi cu ele în goana mare la mine. Să mi se uşureze sufletul. Iar dacă a dat Domnul să fie altfel, fie ce-o fi”.

Lukianov îi recită scrisoarea lui Lihaciov fără să se încurce; probabil, o citise de zeci de ori şi i se întipărise în minte pentru toată viaţa.

Akimov fu cuprins de nerăbdare.

— Şi ce s-a întâmplat mai departe, Stepan Dimitrici? îl grăbi el pe Lukianov, căruia, parcă înadins, i se stinsese ţigara şi se căznea şi nu izbutea s-o aprindă cu niciun chip. Simţindu-l pe Akimov absorbit de povestire, Lukianov

deschise uşiţa de la sobă şi, scuipă ţigara înăuntru.

— Ei, naiba s-o ia! sudui el şi se aşează pe locul dinainte. Ce s-a mai întâmplat? S-a întâmplat că am început să mă pregătesc de drum, continuă el. Puteam eu oare să nu-i dau o mână de ajutor lui Venedikt Petrovici, să nu răspund la chemarea lui! Numai că drumul era lung. Iarna, ştii una, te urci pe schiuri şi mergi drept unde vrei, dar primăvara fiecare pârâiaş vrea cu orice preţ să devină un râu mare. A trebuit să aştept să mai scadă apele. A trecut o lună, dacă nu şi mai mult. Am mers cu barca pe Ciulim până la Lăsaia Gora, de acolo am început să mă îndrept către Ket pe cărări. Merg şi mă gândesc în sinea mea: „Bine ar fi dacă aş găsi hârţoagele, dar dacă drumul meu este ca o împuşcătură în gol, ca atunci când tragi şi iese un pic de fum, dar prada rămâne neatinsă, să zburde mai departe în libertate?” Ei, am ajuns la Ket, am legat pluta, am trecut pe malul celălalt. Iată şi tabăra noastră. Mă apropii de colibe şi inima începu să-mi bată aprig. Nuielele de pe colibe începuseră să putrezească, frunzele putreziseră de tot, dar scheletul de lemn e în picioare, de parcă ieri ar fi fost înfipt în pământ. „Unde oare, stau şi mă gândesc, să caut sacul cu hârtiile lui Venedikt Petrovici? De unde să încep?” Mai întâi am examinat coliba în care aţi locuit dumneavoastră, Ivan Ivanîci, cu unchiul dumneavoastră. N-am găsit nimic. Apoi m-am uitat prin cele două colibe ale noastre. Şi aici pustiu. M-am întristat. Nu mai aveam unde să mă uit. Mă hotărâsem de pe acum să plutesc mai departe, în jos, la cel de-al doilea popas) al nostru, când mi-am amintit că chiar pe malul apei, în pădurice, mai avusesem noi o colibă, în care păstram proviziile. O mai ştiţi, Ivan Ivanîci, era aşezată pe panta unei râpi nu prea înalte?

— Cum să nu mi-o amintesc? îmi aduc aminte de toate colibele. Numai că atunci când eram eu acoln nu era nicio colibă în pădurice: proviziile se păstrau în săpătura din mal.

— Drept e, n-aveţi cum s-o ştiţi. Pentru că a fost construită în ultima călătorie, fără dumneavoastră.

Săpătura din mal s-a surpat, a fost spălată de ape… Ei bine, am examinat şi coliba aceasta. Dar nici în ea n-am găsit nimic. Ies afară, stau şi mă gândesc: „Ce să faci mai departe? înnoptez aici? Se apropie seara”. Ridicai atunci capul ăsta ca să mă uit la soare, cât de jos s-a lăsat peste pădure şi văd deodată că în faţă în pe o cracă, sub desişul de pini, atârnă un sac din prelată. De fericire aproape că am strigat „ura”. L-am găsit! Păi, puteam să trec prin sită tot pământul de pe-aici şi să nu găsesc sacul. M-a făcut Domnul să-mi iau ochii în clipa aceea de la pământ şi să mă uit ceva mai sus. Dacă nu s-ar fi întâmplat aşa m-aş fi întors cu mâna goală. Am înţeles atunci şi cum fusese pierdut. Probabil, când încărcăm bărcile, cineva a luat sacul şi l-a atârnat de cracă. Iar după ce s-au încărcat toate, eu, ca fiind cel mai mare în grad, am examinat colibele, n-am găsit nimic, şi atunci au plesnit oamenii apa cu vâslele. Venedikt Petrovici şi-a amintit de hârtiile sale abia în a cincea zi de drum. S-a perpelit, ce s-a perpelit şi s-a potolit. „Păi, o să le găsesc la anu’. N-o să dispară”. Dar în anul următor n-a fost să fie. Toate s-au dat peste cap. Ei, am luat sacul de pe cracă şi m-am uitat în el. Toate erau bine păstrate, nu se stricase nimic. Foaia de cort se înnegrise puţin, dar nu se stricase pe nicăieri. Încă cinci ani să fi stat atârnat şi n-ar fi păţit nimic. Am înnoptat la colibe şi în zori am făcut cale întoarsă. Sacul era destul de greu, dar nu să-ţi cocoşeze spinarea. Cu asemenea greutate se poate merge. M-am dus pe jos până la Lăsaia Gora, iar mai departe am plutit pe Ciulim. La

Lukianovka am stat o zi şi m-am grăbit spre oraş. Uite, mă gândeam, ce-o să se bucure Venedikt Petrovici! Nu degeaba a scris că sufletul îi e neliniştit. Mai avusesem ocazia şi înainte să mă aflu în casa lui de la Tomsk. M-am suit în pridvor, trag de sârmă, tropăi într-adins mai tare. Niciun fel de mişcare. Deodată iese din casa vecină o cucoană cu umbrelă. Ziua era călduroasă, soarele ardea atât de tare, că te sufocai. „Dumneavoastră, bunule domn – mi se adresează mie – pe cine căutaţi, pe profesorul Lihaciov?” „Da, îi răspund, am o problemă urgentă cu

Venedikt Petrovici?” „Dar dumneavoastră îi sunteţi rudă sau ce?” întrebă ea şi se uită chiorâş la sacul din foie de cort. „Aproape rudă, îi spun. Câţiva ani am călătorit împreună cu Venedikt Petrovici”. „Ciudat, spune ea. Dacă îi sunteţi rudă, ar fi trebuit să ştiţi că profesorul a plecat acum o săptămână, pentru totdeauna, la Sankt-Petersburg”. „Cum adică, o întreb, de tot? Asta nu se poate. Mă aştepta şi nu putea să plece”. „Se pare, deci, că nu vă prea aştepta. A plecat. Pentru totdeauna. O să provoace acum răzmeriţă prin alte locuri”. Şi cu aceste cuvinte, cucoana a plecat lovind cu tocurile în scândurile trotuarului. Credeam şi nu credeam ce-mi spusese. Iar m-am apucat să trag de sârmă, pe urmă am bătut în geam. Şi în acest moment, din aceeaşi casă învecinată, a ieşit un bărbat impozant, cu baston în mână. „Degeaba vă străduiţi, îmi spune. Profesorul Lihaciov a plecat la Petersburg. În casa asta nu e nimeni”. În această clipă, Ivan Ivanîci, am simţit cum îmi dau lacrimile. „Cu ce-am greşit, oare, mă gândesc, ca să fiu astfel pedepsit?” Cât am stat acolo în pridvor, nu mai ţin minte, apoi mi-am pus sacul în spinare şi m-am îndreptat» pre han.

— Şi unde e acum sacul ăsta? întrebă grăbit Akimov şi Lukianov observă că în ochi îi apăruseră nişte luminiţe care străluceau febril.

— Îl păstrez. Îl ţin acasă, într-o lădiţă, sub lacăt. Poate, vreodată, mi l-o cere Venedikt Petrovici.

— Ei, ce întâmplare! exclamă înveselit Akimov. Şi nu mi-a şoptit nicio vorbă despre asta. Unchiului nu-i place să povestească altora despre greşelile lui.

— El şi atunci, pe drum, nu prea a dat totul pe faţă. S-a perpelit puţin şi gata. „Clopoţelul, Stepan Dimitrici”, îmi spune. Eu n-am înţeles şi-l întreb: „Ce clopoţel, Venedikt Petrovici?” „Nu din cele plăcute. Îmi aduce aminte de apropierea bătrâneţii. Concentrarea se duce, memoria slăbeşte”.

— S-a prefăcut unchiul! Are atâta putere de concentrare, încât orice tânăr îl poate pizmui.

— „O întunecare, îi spun, îl poate pândi pe oricine,

Venedikt Petrovici”. „Nu mă linişti, îmi zice. Înainte, Stepan Dimitrici, nu mi se putea întâmpla una ca asta”. Atunci nici mie nu mi-a picat bine pierderea. Într-un fel mă simţeam şi eu vinovat că nu luasem seama la toate lucrurile. Lukianov tăcu, respiră adânc, apoi continuă pe un ton conspirativ: într-un cuvânt, Ivan Ivanîci, dacă o să-l întâlniţi pe profesor, transmiteţi-i c-o să-i păstrez sacul cât trebuie, iar dacă mi-o sosi ceasul morţii, am să-l las cu limbă de moarte şi soţiei, şi fiului, şi fetelor… Sau poate aveţi altă părere? Vreţi poate să luaţi sacul cu dumneavoastră… Numai că nu ştiu cum să facem?

Asta e: cum să facem? auzind de hârtiile savantului, care ajunseseră într-un chip atât de ciudat la Lukianov, Akimov îşi spuse întâi: „Le iau cu mine. Vreau să-i fac unchiului o bucurie mare. El mă aşteaptă numai pe mine şi eu, hop, apar şi cu hârtiile din călătoriile pe Ket… Desigur are mare nevoie de ele acum”.

După părerea dumneavoastră, Stepan Dimitrici, cam cât cântăreşte sacul ăsta? întrebă Akimov mijindu-şi ochii.

— Nu am încercat să-l cântăresc, Ivan Ivanîci.

— Dar, aşa, aproximativ?

— Aproximativ… Lukianov căzu pe gânduri. Ei, în niciun caz mai puţin de un pud. Sau poate ceva mai mult… Tot mă gândesc cu ce să-l asemui şi nu pot găsi nimic potrivit. Poate cât un sac cu alune de cedru? Nu, mai greu. Sigur, cu mult mai greu. O taşcă de atârnat pe umăr, plină cu muniţii pentru puşcă şi provizii? Nu, cred că ceva mai uşor. Un pud, da, da, un pud. Da, aşa e: sacul are un pud şi, ceva… un pud şi zece funturi.

— Dar, Stepan Dimitrici, se poate vedea sacul ăsta?

— Îl am la mine în Lukianovka, iar pe acolo nu avem voie să trecem sub niciun motiv.

— Dar să fie adus undeva la un popas următor, se poate?

— Se poate aduce la Okenti Svobodnîi, deşi avem timpul foarte drămuit. Dar am să mă străduiesc.

— Străduieşte-te, Stepan Dimitrici.

De culcat s-au culcat devreme, abia dacă se

întunecase. Lukianov socotea: dacă e să care mâine sacul de la Lukianovka la Okenti, asta înseamnă că drumul lui de a doua zi creşte cu vreo cincisprezece – douăzeci de verste. Cu cât vor ajunge mai devreme la coliba lui Okenti, cu atât îi va fi mai uşor drumul la Lukianovka după hârtiile lui Lihaciov.

Dar au dormit prost. Lukianov se tot gândea la hârtii. Nu cumva s-a grăbit el cu mărturisirea? Totuşi, Akimov ăsta e numai nepotul profesorului, nu e chiar profesorul. Iar hârtiile aparţin profesorului şi nimănui altcuiva. Dacă savantul o să se supere că i-a înmânat hârtiile lui Akimov? Mai mult decât atât, el poate să le ceară în orice moment şi, în acest caz, ce-i va spune lui Lihaciov? I-am dat hârtiile lui Ivan Ivanîci. Bine, Stepan Dimitrici, dar cine v-a poruncit să faceţi aşa? Oare v-a rugat cineva să faceţi asta?

Lukianov se tot zbuciuma în mintea sa, păstrându-şi dreptul de a-i spune lui Akimov în clipa hotărâtoare: „Dar, Ivan Ivanîci, hârtiile nu pot să vi le dau. Iertaţi-mă pentru grabă, pentru că nu m-am gândit prea bine. Le voi înmâna numai profesorului”.

Trezindu-se şi foindu-se pe laviţa tare, examina situaţia ivită şi Akimov. „Să nu iau hârtiile unchiului e şi o prostie şi o nebunie. Nu se va mai ivi niciodată o altă ocazie. Dacă Venedikt Petrovici s-a apucat să-şi scrie lucrarea despre Siberia, e uşor de imaginat cât de necesare îi sunt materialele din călătoriile de pe Ket. Fără îndoială, o să trag multe ponoase pe drum cu acest sac al unchiului, dar ce să fac? Sunt tovarăşi ce cară şi cărţi şi arme, riscă, desigur le e frică, şi totuşi îşi duc treaba până la capăt. Cu ce sunt eu mai breaz ca ei? în tot partidul nostru, cred, nu o să găseşti niciun tovarăş care, rezolvând o sarcină, să lase să-i scape ocazia de a mai face şi ceva pe deasupra?” Iar acum se întâmplă să se potrivească lucrurile. Nu mă duc cu mâna goală la savant, ci îi aduc în ajutor propriile lui materiale.

Nu, spre deosebire de Lukianov, Akimov nu se zbătu la nesfârşit în îndoieli şi poate şi din cauza asta, deşi

dormise cu pauze, somnul i-a fost adânc, sănătos, un somn ce-ţi redă puterile şi-ţi menţine vigoarea.

6

Când printre copacii golaşi ai pădurii se arătă izba lui Okenti Svobodnîi, făcută din bârne, cu acoperişul lăsat pe o parte, din pricina nămeţilor, şi când se făcu simţit mirosul fumului care se împrăştia prin taigaua tăcută, Lukianv se opri.

— Ivan Ivanîci, o să trebuiască să aşteptaţi puţin aici. Intru singur în izbă, ca s-o cercetez şi să vorbesc cu bătrânul, zise el.

— Dar cu el nu s-a luat legătura înainte? întrebă Akimov.

— S-a discutat, desigur. Totuşi, în izbă am să intru singur. Nu strică să fii prevăzător.

— Bine, fu de acord Akimov.

Lukianov coborî în râpă, apoi urcă panta opusă, îşi scoase schiurile, le înfipse în zăpadă şi dispăru în izbă. Akimov îşi aprinse o ţigară şi, lăsându-şi căciula pe ceafă, ascultă pădurea înveşmântată de iarnă. Aerul geros îi răcorea plăcut capul transpirat. Îi era bine şi la picioare, care i se odihneau în voie. Astăzi, Lukianov se grăbise, de câteva ori se pornise pe o fugă smintită, încât Akimov rămânea în urmă cam cu o jumătate de verstă, amintindu-şi fără să vrea de Nikolka, ştrengarul tungus. În faptul că Lukianov se grăbea nu era nimic deosebit şi nimic de neînţeles: în decursul serii şi al nopţii el trebuia să ajungă în sat şi să se întoarcă la colibă. Drumul de la lacul „Lacrimile fetelor” până la izba lui Okenti l-a încălzit pe Akimov, însă l-a şi, obosit. Probabil că vânătorii au măsura lor pentru fiece lucru. Nu s-au confirmat deloc cuvintele lui Lukianov: „De aici până la Okenti e o aruncătură de băţ”. Ei merseseră şi repede şi mult timp. Ce e drept merseseră pe şes, de-a dreptul, nu se căţăraseră, ca ieri, pe povârnişuri împădurite. Altă dată să facă bine şi să fie mai atent când interpretează cuvintele oamenilor din taiga. Dacă şi-ar fi făcut de la început socoteala că drumul va fi greu, i-ar fi fost mai uşor.

Akimov lăsa să-i zboare domol rotocoale de fum, privea vârfurile copacilor, cu crengile încărcate de zăpadă, cerul albicios, cu pete plumburii, şi se gândea la ziua de mâine. Anume mâine, sau poimâine, se va întâmpla evenimentul cel mai plin de semnificaţii din viaţa lui de fugar pe care o trăia de atâtea luni. Mâine sau poimâine, tovarăşii o să-l aducă la Tomsk, şi acolo o să-l urce în tren, iar trenul va pleca spre apus, tot mai departe şi mai departe de Siberia.

Oare se vor desfăşura toate aşa cum au fost plănuite? Oare totul a fost prevăzut?

Şi în clipa aceasta, ca şi-n ultimele luni, Akimov simţea cum undeva înăuntrul său, în coşul pieptului, din cauza acestor gânduri se întinde coarda neliniştii şi inima începe să-i bată rar şi cu putere. Nerăbdare… în sufletul lui, nerăbdarea năvălea amestecată cu setea de acţiune, cu pasiunea pentru luptă… Se stăpânea cu greu să nu încerce lucruri primejdioase şi cel mai bine se stăpânea punând răul înainte… Răul însemna închisoarea, zidurile, îndepărtarea de natură, unde întotdeauna va găsi ceva de făcut, cum, de altfel, a găsit şi în taigaua îndepărtată… Numai să nu-l despartă de pământ, să nu-l încătuşeze în tăcerea de piatră… Iar de trăit, cum trăise în lunile din urmă, se poate totuşi trăi… Să observe şi să gândească de dragul viitorului… De dragul viitorului, care nu se poate să nu vină…

— Ivan Ivanîci! auzi el deodată glasul lui Lukianov şi aruncă chiştocul care-i ardea degetele.

— Hei! răspunse Akimov şi se grăbi spre locul din care fusese strigat.

Cu puţin înainte de a ajunge la izbă, se opri şi, îndepărtând din dreptul feţei o creangă de brad alb, privi mirat un tablou pe care nu se aştepta să-l vadă niciodată. Alături de Lukianov se afla… Katia-Ekaterina Xenofontova, sora prietenului şi mentorului său în treburile de partid, Aleksandr Xenofontov, „logodnica” lui, care-i transmitea pe vremuri, când se afla în detenţie preventivă, alimente şi instrucţiuni importante de la tovarăşi, precum şi – asta era

cel mai important lucru pentru el, pe care de mult şi-l mărturisise – taina inimii lui, dragostea lui ascunsă…

Katia purta un cojoc ţărănesc, pâslari şi capul îi era ascuns într-un şal, dar ochii lui ageri nu se puteau înşela: faţa ei, cu sprâncenele bine desenate, cu bărbia rotundă, cu năsucul drept şi cu liniile curgând frumos spre colţurile buzelor roşii, respira numai bucurie. Lui Akimov i se păru chiar că pe obrajii ei se prelingeau lacrimi şi că se grăbea să le şteargă cu mănuşa neagră.

Lukianov, ţinându-se uşor cu mâinile de şolduri, îşi proptise un picior în faţă şi, cu bărbia avântată, râdea vesel. Aflase pesemne unele veşti de la Katia cu câteva clipe mai înainte şi era mulţumit că cei doi s-au întâlnit, mai ales că s-au întâlnit prin grija lui.

Akimov se apropia încet, încetinind pasul cu fiecare clipă; era tăcut şi sever.

— Vania! Bună ziua, Vania! strigă Katia, nerezistând ispitei ele a-i pronunţa numele cu dragoste. Apoi, roşindu-se toată, lăsă capul în jos. Dar în aceeaşi clipă se scutură şi fugi în întâmpinarea lui Akimov.

— De unde aţi scos-o, Stepan Dimitrici? Bună ziua, Katia! Ei, la asta nu mă aşteptam! Nu mă aşteptam! Nu mă aşteptam de fel! repeta el aceleaşi cuvinte, îndreptându-se spre ea. Akimov desfăcu braţele şi Katia se năpusti spre el, fericită.

Au stat îmbrăţişaţi câteva clipe lungi, apoi s-au depărtat ca să se privească uimiţi.

— Doamne, cum l-a năpădit barba! Numai după ochi, Vania, numai după ochi te poate recunoaşte cineva. Vania, Vania, cum ai ajuns! Nu mai semeni deloc cu Vania din Petersburg! Probabil îi făcea mare plăcere să-i rostească numele şi nu mai acorda atenţie formulării frazei, ea, care, întotdeauna, urmărea curgerea vorbelor cu o scrupulozitate pedagogică.

— Vania am fost demult, acum sunt călugărul Ioan din taiga, râse ironic Akimov şi se apucă să desfacă legăturile schiurilor.

Katia se repezi spre el să-l ajute, dar Akimov o opri.

— Ei, nu, lasă, ne-am învăţat şi singuri cu astea, râse el, privind-o cum surâde şi nevăzându-i decât ochii care ardeau de lumina nereţinută a dragostei.

Înainte de a intra în izbă, în urma lui Lukianov şi a Katiei, Akimov îşi scuturǎ zăpada de pe căciulă, descoperindu-şi capul năpădit de păr des, încă ud de transpiraţie, cu mănuşa îşi scuturǎ cojocul şi, lovind cu viiturile pâslarilor o buturugă de brad aflată chiar lângă prag, îşi curăţă încălţămintea de zăpadă. Katia se întoarse în dreptul uşii deschise şi-i atrase atenţia:

Ţine seama, Vania, asta nu e o locuinţă oarecare. Aici locuieşte filosoful Okenti Svobodnîi, un om care a îndepărtat teama din faţa lumii. Un rus foarte original! Glasul sonor al Katiei tremura de emoţie.

— Care a învins teama? Am să iau lecţii de la el. Căci tot timpul tremur de teama de a fi prins. Zău aşa! Akimov ridică din umeri şi îşi desfăcu mâinile: vezi Doamne, ce să-i faci, n-ai cum să te ascunzi de adevăr.

Katia începu să râdă sonor şi Akimov înţelese că în aceste clipe ea nu crede în frica lui. Dar el vorbea serios, indiferent că ea luase cuvintele lui ca o glumă.

CAPITOLUL AL PATRULEA 1

După prânz Akimov şi Katia au rămas singuri în izbă. Lukianov plecase după sacul cu hârtii, iar Okenti în satul nou cu intenţia să schimbe nişte peşte pe făină. Deocamdată, Okenti nu făcuse asupra lui Akimov, aşa cum se aşteptase Katia, o impresie nemaipomenită. Poate şi din pricină că la prânz nu avuseseră prilejul să discute probleme filosofice. Învârtiseră vorba în jurul unor lucruri mai pământeşti: la ce oră şi în ce loc e mai bine, mai neprimejdios să iasă la drumul mare? Unde, în ce porţiune a drumului mare, poţi fi sigur că n-ai să întâlneşti vreo „coadă de topor”? Pe unde poţi intra mai în siguranţă în oraş? apoi Katia fu nevoită să-i povestească lui Akimov, o oră întreagă, despre tot ce se întâmplase în

Rusia în vremea când el fusese rupt de lume. Akimov voia veşti despre război, despre viaţa ţării, despre evenimentele din străinătate. La urmă îi povesti şi despre

drumul ei până la izba lui Okenti.

Rămaşi singuri, şezură mult timp dezorientaţi, privindu-se în tăcere unul pe celălalt, cu un fel de uimire ascunsă în ochi.

— Iată unde ne-a fost dat să ne întâlnim, Vania! Ce neeoişnuit şi ciudat! Ce înseamnă asta? Cum să le înţelegem pe toate? Ce se întâmplă? Parcă mi s-a întunecat mintea. Îmi închipui cu; greu că noi doi suntem la un loc şi tocmai în Siberia. De-ai şti cum am alergat spre tine! Dacă vrei să ştii, dorul de tine mă împingea încoace; mi-e ruşine, dar paşaportul şi banii de care ai nevoie treceau pe planul doi… Katia îşi duse mâinile la tâmple şi tăcu brusc, aplecându-şi capul asupra mesei, pe care se mai aflau, nestrânse, vasele cu oase de peşte.

— Ce înseamnă asta? Ce înseamnă asta? repetă Akimov cuvintele Katiei şi, privind-o în ochi peste masa care-i despărţea, dintr-odată se poticni, temându-se de cuvintele ce voia să le rostească şi care nu erau; deloc simplu de spus. Ai primit bileţelul pe care ţi l-am trimis din închisoare? L-am ascuns în căptuşeala ruptă a genţii. Putea foarte bine să nu ajungă, continuă Akimov, învingând un fel de oprelişte interioară.

— Bineînţeles, Vania, că l-am primit! Şi clacă e să vorbesc deschis, nu m-am mirat de ce mi-ai scris pentru că zi de zi l-am aşteptat. Poate mă crezi o închipuită, dar puteam să jur pe întreg cerul şi pământul că tu nu poţi să-mi scrii decât cuvintele la care visam. Port biletul cu mine mereu. Uite, şi acum îl am aici, lângă inimă, în buzunărelul meu secret. Ah, Vania, dacă ai şti cât de scumpe mi-au fost vorbele tale! Mi-au încălzit sufletul şi, asemenea unei flăcărui vrăjite, luminau întotdeauna, şi în nopţile întunecate şi în zilele senine… Iartă-mă, dacă nu-ţi face prea mare plăcere să auzi toate astea, sau dacă ţi se par deplasate declaraţiile mele sentimentale în izba asta atât de neobişnuită, uimitor de neobişnuită, în care ne-am trezit…

De emoţie, Katia se roşi toată şi i se umeziră ochii.

La început, Akimov o ascultă în tăcere, parcă

încremenise şi doar răsucea uşor o şuviţă din barba sa aspră, roşcată. Dar în clipa când Katia isprăvi, sări de pe scaun, se apropie de ea, îi prinse capul în palme şi o sărută puternic şi prelung. Apoi se aşeză alături de ea, pe un taburet nevopsit şi o îmbrăţişă cu gingăşie. Fu năpădit de mirosurile ameţitoare ale trupului tânăr de fată, care înflorea pentru el sub bluza ţărănească uzată. Katia i se ghemui pe genunchi, îl mângâie pe gâtul năpădit de păr lung şi, ascunzându-şi capul la pieptul lui, suspină fericită şi tăcu.

Akimov parcă nici nu mai respira, concentrat asupra bucuriei ce-l copleşea. E aproape de mirare că inima putea să-i mai suporte bătăile puternice şi clare care-i răsunau ca un clopot de alarmă în urechi. Se simţea cuprins de o bucurie la care el abia îndrăznea să viseze ca la ceva îndepărtat şi prea mult dorit. Katia era cu el, îl iubea şi el o iubea. Şi totul era limpede între ei, parcă stabilit de când e lumea lume şi nu ispira niciun fel de îndoieli.

— Katia… draga mea… pentru totdeauna… pentru vecie… El avea impresia că pronunţă aceste cuvinte cu voce tare, clar, dar le rostea cu inima şi Katia le înţelegea ca şi cum el le rostea cu buzele deasupra urechii ei. Bucuria pe care le-o oferise, în această zi de iarnă, taigaua siberiana nu se poate compara cu nimic, viaţa o dăruieşte oamenilor o singură dată. Vor fi şi alte bucurii, de-a lungul anilor, poate, dar aceasta nu se va mai repeta în veci.

Akimov o luă pe Katia în braţe, cu intenţia s-o mute în colţul izbei, unde se afla patul de scânduri al bătrânului filosof, dar în aceeaşi clipă se opri. În urechi îi răsună glasul aspru şi pătrunzător al fratelui Katiei, bunul lui prieten Saşa Xenofontov: „Ce-i cu tine, Vanka, ţi-ai pierdut minţile? Poţi să te porţi ca un nelegiuit? Prea puţină vreme aţi petrecut împreună, pentru a vă prăvăli atât de nereţinut către acel sfârşit care se numeşte începutul vieţii pentru doi oameni?… Şi ai şi găsit, ce să spun, loc pentru dragoste! Căci, cum se vor ivi zorile, datoria în faţa revoluţiei vă va trimite în cele mai diferite colţuri ale planetei. Şi nimeni nu vă poate spune dacă veţi mai fi

vreodată împreună. Prea avem în faţă multe greutăţi şi încercări... Te-ai gândit la toate astea? Sau pasiunea ta neînfrânată te-a lăsat fără judecată, şi atunci, ca un sălbatic, nu simţi decât chemarea naturii?... Mai e încă timp să te stăpâneşti. Stăpâneşte-te!”

Mâinile lui Akimov slăbiră, gata s-o scape din braţe pe Katia. Ea, parcă ghicindu-i gândurile, îşi încolăci cu mai multă putere braţele pe după gâtul lui, se strânse mai tare de el.

— Vania... dragul meu... de ce să nu lăsăm să ne cuprindă fericirea?! Aminteşte-ţi ce zi e azi – ajunul anului nou o mie nouă sute şaptesprezece... Poate el va aduce libertatea... Vania... întotdeauna am ştiut că tu-mi eşti sortii... Ţăranca Mamika m-a învăţat... Katia vorbea, sărutându-l ba pe buze, ba pe frunte, ba pe ochi.

În aceeaşi clipă Akimov îi răspundea prietenului său, percepând glasul Katiei doar cu un colţişor al conştiinţei sale ca pe răsunetul unui ecou simultan.

„Nu-mi face reproşuri, Saşa, îşi spunea Akimov în gând. N-am să mă ating de cinstea ei, n-am s-o înjosesc, înţelege, o iubesc. Am trăit numai cu gândul la ea. Nu e vina mea că am stat atât de puţin timp cu ea. Dacă nu ar fi fost închisorile şi surghiunurile, dacă aş fi trăit în condiţii demne de un om, aşa cum înţelegem noi destinul omului pe pământ, de mult aş fi fost cu ea împreună şi pentru totdeauna. Astăzi, tocmai astăzi, se hotărăşte dacă viitorul ne va fi comun sau pot s-o pierd...”

— S-o pierd?! strigă Akimov dintr-odată, cu un glas care parcă nu era al lui.

— Ce-i cu tine, Vania? Ce să pierzi? întrebă Katia, speriată de exclamaţia lui şi, îndepărtându-se puţin de el, căută să-l privească în ochi. În ei sălăşluia groaza scântei răscolitoare explodau în pupile.

— Pe tine, Katia, pe tine nu vreau să te pierd, spuse el cu glasul coborât.

— De ce să mă pierzi? Sunt a ta, Vania. Ţine minte, a ta pentru totdeauna, rosti cu tărie Katia.

Akimov, parcă împins de cineva, o ridică în braţele

sale puternice, se învârti cu ea prin mijlocul izbei şi, încet, cu atenţie, sprijinindu-i spatele pe palmele lui largi, o aşează pe patul de scânduri.

Prin fereastra îngheţată, pătrundea blând lumina cerului de iarnă, azuriul gingaş ce stăpânea pădurile tăcute şi prin care, de undeva, din fundul taigalei, se revărsau puhoaie de culoarea trandafirului şi a purpurei, vestind că noaptea avea să coboare un ger aspru.

2

Ceara din borcan arsese toată şi Katia aprinse un alt borcan, plin cu untură de peşte. Opaiţul trosnea uşor, împrăştiind un miros amar.

Încordându-şi privirea, Akimov citea cu voce tare:

— „Zbirii ţarului – aceşti cerberi nemernici ai puterii absolute – încalcă drepturile elementare ale omului. Arbitrarul, violenţa, dările, mita – toate au devenit nişte fenomene zilnice. Absolutismul putrezeşte de viu, otrăvind ozonul vieţii noastre obşteşti cu o duhoare veninoasă…”

Katia, aşezată în faţa lui Akimov, îl asculta cu atenţie, privindu-l tot timpul cu încordare. Akimov citi până la capăt foiţa, o puse deoparte şi spuse încet:

— Totul este adevărat, Katia, dar foaia asta volantă nu e coaptă încă. În primul rând, trebuie eliminate cuvinte ca: „cerber”, „ozon” şi altele, pe care le ştiu numai oamenii cu carte, şi nici aceştia toţi. În al doilea rând, după părerea mea, este necesar să transformăm structura foii. Consideraţiile generale trebuie mutate la sfârşit. De început se începe cu ce-i mai important…

— O clipă, să mă înarmez. Katia scoase din buzunarul interior al pufoaicei matlasate un creion şi hârtie şi, netezind foaia cu palma, se apucă repere-repede de scris.

— Eu aş fi început aşa, Katia. Akimov se sculă, sprijinindu-se cu palma de marginea mesei. „Zbirii ţarului se pregătesc să se răfuiască crunt cu o ţărancă, Zinaida Novoselova, soţia unui soldat care a dispărut fără veste pe front. Sfâşiată de nevoi, călcată în picioare de lipsa de dreptate, ajunsă la ultima limită a disperării, Zinaida Novoselova, o femeie de douăzeci şi nouă de ani, l-a ucis

pe poliţistul Karpuhin. Este oare vinovată Zinaida Novoselova? Nu, nu este vinovată. Sătulă de insistenţele – mârşave ale neruşinatului şi desfrânatului poliţai, cu focul de armă pe care a fost nevoită să-l tragă, Zinaida îşi apăra demnitatea de femeie, credinţa faţă de soţ, demnitatea copilului său. Nu Zinaida Novoselova se va afla pe banca acuzaţilor, ci zbirii ţarului, absolutismul, justiţia sa în întregime putrezită, justiţie care susţine arbitrarul, delapidările, corupţia, luarea de mită şi alte vicii îngrozitoare. Nu ţăranca îngrozită de sărăcie, care a riscat să ridice mâna împotriva puterii celor bogaţi, ci Nikolai al doilea, ţarul-vampir, guvernul ţarist, toată clasa conducătoare a Rusiei va fi condamnată de către complexul de judecată…” Şi aici, Katia, se face trecerea la partea în care vorbeşti despre război, despre suferinţele poporului, despre revoluţie…

— Da, da, Vania. Uite ce bine se leagă toate aici.

— Katia luă foaia care era în faţa lui Akimov şi, găsind locul potrivit, începu să citească: „Oare soarta amară a ţărăncii Zinaida Novoselova din Siberia reprezintă un caz singular? Nu. Geme toată glia rusească. Mai mult de douăsprezece milioane de muncitori şi ţărani îşi varsă de trei ani sângele într-un război distrugător lipsit de sens. Războiul nu a adus şi nu va aduce izbăvirea poporului. Tot mai tare şi mai puternic se aude pe tot pământul rusesc apelul partidului bolşevicilor social-democraţi: „Jos războiul! Jos absolutismul! Trăiască revoluţia!”

Cuvintele din încheiere ale foii volante, Katia le citise puţin cântat, cu patos, însoţindu-le cu mişcarea mâinilor. Ochii ei negri se aprinseră. Îşi înălţă capul, supunându-se tonului de protest şi avânt, pe care încercau să-l imprime foii. Akimov o privea admirativ. Se apropie de ea şi-i acoperi faţa încinsă cu sărutări.

— Tribunul meu drag! Bravo ţie! Ah, cât de mult te iubesc! spuse el cu un surâs duios, ţuguindu-şi puţin, sub mustăţi, buzele înroşite de sărutări. Katia îşi adună cu amândouă mâinile părul în dezordine şi râse uşor, ca pentru sine, nefiind în stare să-şi ascundă bucuria, produsă

de cuvintele lui de laudă, pline de gingăşie.

— Asta nu e încă tot, tovarăşe Granit! Nu e tot! Vreau să vorbesc cu tine despre femeile-martore. Ce mă sfătuieşti, Vania? Katia îl privea fix, încercând să fie serioasă şi severă. Dar nu, acest lucru nu-i reuşea. Buzele-i tremurau, din ochi i se revărsa o lumină deosebită – lumina dragostei ce-i încălzea inima; un surâs reţinut îi lumina faţa deosebit de frumoasă şi inspirată în acele clipe.

— Ei, ce să te sfătuiesc?

— Akimov se străduia şi el să fie foarte serios, dar nici, lui nu-i prea reuşea acest lucru.

— Tot ce mi-ai povestit nu e o glumă. Ai făcut multe şi până acum. Faptul că la judecată vor vorbi şapte martore-ţărănci e bine. Străduieşte-te să le pregăteşti pentru orice întrebări încâlcite ale juraţilor şi procurorului. E clar că şi completul de judecată şi acuzarea le va întrerupe mereu, le va încurca şi, în cele din urmă, le va înfricoşa.

— Mi-am dat seama de toate astea, Vania! Muierile mele fac pe vitezele, promit să nu se înfricoşeze, să-şi apere punctul de vedere. Toate o iubesc pe Zina, soarta ei le e apropiată, o înţeleg. Am petrecut multe ore discutând cu ele în mod sincer. Şi o să mă văd din nou cu ele. O să te conduc pe tine (Katia suspină adânc cu tristeţe) şi o să mă întorc din nou la ele, în satul cel nou…

— Dar Zina, ea cum se prezintă? îşi închipuie că dreptul ţarist o va înfiera cu cele mai îngrozitoare cuvinte?

— Pentru ea nu mi-e teamă, Vania. Printr-un avocat din Tomsk am reuşit să-i transmitem câteva îndrumări. Sunt convinsă că Zina se va purta cu mult curaj şi siguranţă. Ah, Vania, dacă ai şti ce soartă amară i-a fost dată acestei femei minunate! Stai, am uitat să-ţi spun că Zina Novoselova e soră bună cu Stepan Dimitrici Lukianov.

— Ce spui?! Păi dacă şi ea are inteligenţa şi îndrăzneala fratelui ei, procesul, într-adevăr, se va transforma într-o demonstraţie politică. Dar ce fac muncitorii şi studenţii din Tomsk? Tac, nu se mişcă?

— Bineînţeles că n-o să tacă!

— Important este ca autorităţile să nu vă miroasă acţiunile înainte de vreme.

— Se pare că totul a fost prevăzut. Şi, totuşi, trebuie să fim pregătiţi pentru orice.

— Întocmai. Fuga mea este un bun exemplu în acest sens.

— După părerea ta, Vania, unde putea să se scurgă ceva?

— M-am gândit la asta ceasuri întregi, Katia. Una din două: fie că jandarmeria m-a luat de la început, încă din timpul arestului preventiv, sub controlul său şi m-a urmărit fără încetare, fie c-a răbufnit ceva într-un fel oarecare prin unchiul Venedikt Petrovici. Hotărârea cu privire la fuga mea la Stockholm trebuia să-i fie transmisă lui de către tovarăşi. Şi cine îl înconjoară pe acolo, asta nu se ştie prea bine. Sunt convins că nu puteau să-l lase să plece peste graniţă fără să fie urmărit de autorităţile ruseşti…

— Ei, Vania, ai să ajungi în Suedia şi acolo, cu siguranţă, ai să afli câte ceva. Katia îl învălui pe Akimov într-o privire lungă de rămas bun.

— O să mă străduiesc, Katia. O să mă străduiesc din toate puterile.

Tăcură. Apoi, pe neaşteptate, Katia sări în sus, se năpusti spre el şi-i strânse capul ciufulit la piept.

— Vania, ce fericire că ne-am întâlnit! Ce fericire! Mi-e atât de bine… Nu găsesc cuvinte să-ţi spun… Ce-mi pregăteşte viaţa, nu ştiu… Dar nu mă tem de nimic. Presimt… în curând, în curând vom fi împreună… Vania, hai afară, să vedem cum se scurge prima noapte a noului an o mie nouă sute şaptesprezece.

Îşi îmbrăcară şubele, îşi ridicară gulerele, se înfăşurară cu fularele şi ieşiră afară. Urcând prin zăpadă pe o moviliţă curăţată de lăstăriş, stătură alături, strângându-se unul în celălalt şi înălţară capetele spre cer. Cerul era curat, fără niciun nor, plin de reflexe ca nişte drumuri argintii, care se duceau undeva în depărtarea nevăzută, dincolo de orizontul întunecat, în desişul pădurii argintii, luminate de lună. Nu sufla niciun pic de vânt.

Copacii, acoperiţi de zăpadă şi chiciură, stăteau într-o tăcere deplină, fără să-şi mişte nici măcar vârful crengilor. De atâta linişte îţi ţiuiau urechile.

— Doamne, nici nu-ţi vine să crezi că sub oblăduirea acestei linişti, pe pământ răsună bubuiturile vijelioase ale războiului, zise Katia în şoaptă.

Akimov, trăgând adânc aer în piept, strigă:

— Hei, tu, An Nou, să trăieşti! Bine ai venit, să înfloreşti pentru bucuria oamenilor!

Ecoul glasului sonor tulbură liniştea, răsună deasupra pădurii şi dispăru fără să lase urmă.

— Să mergem în izbă, Katia, e frig… O să-ţi povestesc cum am dus-o cu bătrânul Fedot Fedotâci în taigaua îndepărtată. Ce e drept, el nu e filosof ca Okenti Svobodnîi al tău, dar e şi el un om, cu totul deosebit.

— Mult încercata noastră patrie e foarte bogată în bărbaţi şi femei viteze, Vania.

— Bogată şi generoasă. Să mergem, Katia. Am îngheţat.

3

Toată noaptea au stat de vorbă, discutând multe probleme. Spre dimineaţă s-au culcat pe patul de scânduri şi s-au încălzit. Dar abia aţipiseră, când la uşă se auzi o lovitură uşoară. Akimov sări în picioare, ciuli urechile. Uşa se întredeschise şi în aceeaşi clipă răsună vocea lui Lukianov:

— Eu sunt, Ivan Ivanîci. Se apropie zorile şi mă grăbesc să plec. Vă rog să mă iertaţi că nu v-am lăsat să vă trăiţi visele până la capăt.

— Ce să-i faci?! O să le trăim altă dată, râse Akimov.

În izbă era întuneric şi răcoare. Akimov aprinse opaiţul şi aruncă în sobă lemne rotunde de mesteacăn. O clipă şi va începe să duduie soba, va arde cu vâlvătăi.

— Dar stăpânul nu s-a întors încă? întrebă Lukianov rotindu-şi privirea prin izbă.

— Nu s-a întors. L-am aşteptat aseară, zise Katia, sculându-se din pat. Bună dimineaţa, Stepan Dimitrici. La mulţi ani!

— Bună dimineaţa, Katia! Să fii sănătoasă! Să vezi că Okenti a schimbat peştele pe făină şi a convins vreo muiere miloasă să-i coacă nişte pâine.

— Se prea poate. Chiar asta era şi intenţia lui, confirmă Katia, întinzându-se şi căscând uşor.

— N-are decât. Pâine ¡am adus eu. Iar pentru tine, Katia, în mod special tuşa Tania a făcut nişte clătite cu brânză de vaci.

— Oh, ce bine m-a nimerit! Katia se apropie de masă şi începu să-l ajute pe Lukianov la scosul merindelor din desagă. Akimov se năpusti spre sacul din prelată. Apucându-l de sfoara cu care era legat îl scutură, cântărindu-l, şi se gândi: „Fleacuri, e uşor! «După câteva clipe, simţind că sfoara-i taie mina, îl lăsă jos, zicând: „Nu e prea uşor. Nu prea poţi să fugi repede cu asemenea greutate”.

Lukianov îl observa pe Akimov de la masă.

— Ei, cum e, Ivan Ivanîci?

— Destul de greu.

— În asta constă şi dificultatea.

— Va trebui, măcar în fugă, să mă uit înăuntru. Să scot hârtiile de care nu este deloc nevoie.

— Haideţi încoace, la lumină. Lukianov apropie taburetul de Akimov şi se întinse după opaiţ.

Akimov rostogoli sacul spre el şi se apucă să desfacă nodurile de sfoară udă. Nodurile se lipiseră de tot, nu se lăsau desfăcute nici cu degetele, nici, cu dinţii. Lukianov tăie clu cuţitul unul din noduri şi sfoara alunecă cu uşurinţă de pe sac.

Akimov trase de şiretul de mătase, cu care era strâns sacul clin prelată, şi apărură pachete de hârtii. „Lucrările unchiului! Observaţiile unui savant... Cuvântul ştiinţei”, îi trecu prin minte şi simţi cum îi tremură mâinile. „Ei, ei, mai calm. E posibil ca aici să nu fie decât fapte... Iar faptele nu înseamnă încă ştiinţă... Ele sunt cărămizile ştiinţei... Aşa îi plăcea lui Venedikt Petrovici să spună... Pentru a construi o clădire din cărămizi creierul trebuie să muncească mult... Gândirea adună faptele într-un tot

unitar, ea transformă într-un ansamblu fenomene dispersate, are capacitatea de a vedea timpul apropiat şi cel foarte îndepărtat. În aceasta constă principala ei putere”. Akimov avea impresia că aude glasul lui Lihaciov, întotdeauna puţin aspru şi sincer certăreţ...

Dădu la iveală o legătură de caiete cu coperţi de muşama. Erau jurnalele de campanie ale lui Lihaciov. Profesorul organizase patru expediţii pe pământurile din jurul Ketului. Probabil că aici e notat tot ce a văzut, a aflat şi a gândit savantul în acele călătorii. Notat zi de zi. Fără nicio scăpare... Ei, dacă ar putea răsfoi aceste jurnale fără grabă, pagină de pagină, să examineze schiţele râpelor şi nisipurilor, ale şesurilor şi dealurilor, ale întinderilor de apă, râurile şi lacurile! Cât îi sunt de necesare aceste materiale!... Oare se poate scrie o operă capitală, de concluzii, fără să ai la îndemână aceste documente?! Cât o să-i fie de recunoscător unchiul zurbagiului de Vanka, dacă toate acestea se vor afla dintr-odată pe masa lui de lucru. Şi unde? La Stockholm, în străinătate, în exil.

Akimov introduse la loc primul vraf de caiete, la fel cum fusese legat, îl vârî în sac şi scoase altul. Bucăţi solide de carton fereau legătura de stricăciune. Akimov desfăcu sfoara rezistentă din fire de cânepă. Hărţi! Un vraf întreg de hărţi...

Ferindu-se să stingă opaiţul, Akimov luă o hartă şi o desfăcu cu grijă pe masă. Pe marginea, de sus citi o notiţă făcută cu scrisul răsucit caracteristic al unchiului: „Încercări de prospecţiune a polimetalelor din Siberia”. Harta era împestriţată de parafe, în unele locuri haşurată cu creionul negru sau cu creioane colorate, pe margini tot felul de însemnări şi o mulţime de semne: cruciuliţe, cerculeţe, pătrăţele.

Strângând harta după vechile urme de îndoitură, Akimov desfăcu alta. Când văzu însemnarea, înlemni de uimire: „Gorganele Siberiei”. Citind însemnările făcute de Lihaciov, cu mâna lui, Akimov înţelese că aceasta este o hartă deosebită a gorganelor. Pe ea erau notate nu numai cele mult cunoscute şi care fuseseră deja jefuite, ci şi

gorganele necunoscute, deocamdată ascunse privirii oamenilor. Judecând după însemnările savantului, erau multe… Anii. treceau, dar pasiunea de a da peste un gorgan încă neprădat, de a pune stăpânire pe bogăţiile lui nemăsurate, nu-i părăsea pe oameni. În diferite timpuri, arteluri de săpători se năpusteau pe întinderile Siberiei, când într-o parte, când în alta, dar, ba dădeau peste locuri de mult golite de bogăţii, ba săpau în dealuri obişnuite, care numai ca aspect exterior semănau cu nişte gorgane, dar de fapt nu fuseseră niciodată aşa ceva.

Akimov îşi încorda privirea, ochii îi alunecau pe hartă. Uitase că lângă el se aflau Lukianov şi Katia, care îl priveau nerăbdători, aşteptând câteva cuvinte din partea lui.

— Ei, Vania, e ceva interesant? întrebă Katia, apucându-l de cot.

— Foarte interesant, Katia! Aceste hărţi sunt opera vieţii unchiului meu. Ele vor spune multe lucruri generaţiilor viitoare.

Akimov strânse harta „Gorganele Siberiei” atent, cu multă grijă, ca pe o bijuterie nepreţuită. În aceste clipe nu-şi putea închipui că un ticălos, un oarecare Osipovski, care se afla la Stockholm în preajma lui Lihaciov, se gândea în taină tocmai la această hartă. Scopurile lui nu se limitau la ajutorul dat domnului Maupassant ca să cumpere arhiva lui Lihaciov pentru englezi. Nu se limitau nici la funcţia de agent al guvernului ţarist. În taină, arheologul Osipovski se gândea la altceva: mai de multişor, cu vreo cinci ani în urmă, unul din prietenii lui, care lucra la direcţia căilor de comunicaţie ale Imperiului rus aflase că în Altai şi în depresiunea Minusinskaia există gorgane încă necercetate. Ei, ce-ar fi să descopere el un asemenea gorgan! Bineînţeles, nu pentru interesele ştiinţei – ştiinţa va trăi şi fără asta – să descopere aşa ceva pentru bunăstarea lui proprie… Exact sau inexact, dar se ştie totuşi că din gorgane s-au scos bogăţii enorme: lingouri de aur, obiecte din metale preţioase, pietre rare… Toate acestea le poate înhăţa cel ce descoperă un gorgan, iar dacă se bagă şi

ştiinţa în treaba aceasta, îşi ia şi ea câte ceva: diferite unelte, obiecte vechi de uz casnic…

Acest gând pusese stăpânire pe Osipovski. A început să facă cercetări în ascuns ca să afle cine cunoaşte în Rusia situaţia gorganelor din Siberia. De la toţi cărora li se adresase primise unul şi acelaşi răspuns: „Există un asemenea om: Lihaciov Venedikt Petrovici. Dar să ştiţi: stă aşezat pe cuierele cu descoperirile sale ca un vrăjitor. Nu lasă să se apropie nimeni de el”.

Şi atunci Osipovski a hotărât: „O să-i cunosc taina „o să-i vin eu de hac într-un chip sau altul”.

…Akimov privi în treacăt şi celelalte hărţi: „Încercări de prospecţiune a cărbunilor”, „Distribuţia celor mai valoroase esenţe de pădure”, „Problema influenţei pădurilor asupra temperaturii bazinului aerian Obi-Enisei”, „Iuganskaia Obi” (cu notarea locurilor cu ulei), „Izvoare minerale” (totalizarea datelor), „Proiectul deversării apelor din nord spre sud”.

Strângând hărţile în coperţile lor de carton, Akimov citi pe una din ele o însemnare cu creionul aproape ştearsă: „Dosarul burţii mele”. Însemnarea era făcută de mâna lui Lihaciov şi, după toate probabilităţile, era o denumire convenţională pentru importanţa acestor materiale.

Akimov aşează legătura de hărţi în sac şi pipăi încă o legătură pregătindu-se s-o scoată afară, dar în această clipă se amestecă Lukianov:

— Ivan Ivanîci e timpul să bem ceaiul. Altfel surugiul o să înceapă să fie nervos.

— E timpul, ce e drept, Stepan Dimitrici. M-am cam cufundat în toate astea. Akimov aşează legăturile în sac cât mai bine şi trase de şnurul de mătase.

— Eh, Vania, ce faci, iei sacul? Cum te-ai hotărât? Nu ţi-ai schimbat intenţia? întrebă Katia, observând că dintr-odată Akimov se transformase, devenise distrat, gânditor, cu privirea aţintită undeva departe.

— O să risc, Katia, El tăcu un timp apod începu să râdă fără veselie. Nu există două morţi şi pe umeri ai,

oricum, un singur cap. Făcând câţiva paşi prin izbă, se opri lângă sac, privindu-l oarecum pieziş şi exclamă visător: Numai să-l duc până acolo! Să-l duo până acolo!

— O să-l duci, Vania.

— Totul este gândit, Ivan Ivanîci, cum nu se poate mai bine. Pân' la oraş vă va purta în goană cunoştinţa Katiei, Petka Skobelkin. E un băiat grozav şi un vizitiu iscusit. Iar acolo, fireşte, nu veţi da peste nişte nătărăi, zise Lukianov pe un ton plin de judecată, liniştindu-l pe Akimov.

Se luminase de ziuă. În fereastra izbei lui1 Okenti se prelinse lumina gingaşă, purpurie, a dimineţii proaspete de iarnă. Katia aranjă pe masă micul dejun: peşte proaspăt, ciuperci murate, merişoare îngheţate într-un fel de coş. Mâncară în tăcere, grăbindu-se.

Lukianov ieşi afară, înţelegând că în ultimele clipe trebuie să-i lase singuri pe Ivan şi pe Katia.

Cam peste zece minute se întoarse:

— A venit surugiul, Ivan Ivanîci. Caii stau la stoguri.

— Vin, Stepan Dimitrici.

Akimov şi Katia se îmbrăcară repede şi ieşiră în urma lui Lukianov. Prin zăpada neatinsă, Lukianov îl duse pe Akimov lângă stoguri, unde, arzând de dorinţa de-a îndeplini ceea ce-i fusese încredinţat, aştepta, tropăind pe loc, Petka Skobelkin, legătura credincioasă a lui Lukianov, îmbrăcat în cojoc, cu pâslari înalţi şi căciulă pufoasă din blană de câine.

Katia rămase în urmă, lângă izbă. Akimov, ducând pe umăr sacul cu hârtiile lui Lihaciov, înainta şi tot întorcea capul. Katia îi făcea cu mâna în semne de rămas bun. Când Akimov dispăru dincolo de copaci, suspinând, Katia se îndreptă încet spre izba lui Okenti.

4

Era seara târziu când ajunseră la marginea oraşului Akimov strânse în tăcere mâna lui Petka Skobelkin şi porni pe jos pe o ulicioară îngustă şi întunecată. Lângă o casă de lemn, cu obloanele închise, Akimov se opri. Câteva clipe privi adânc în întunericul amestecat cu zăpadă – ningea cu

fulgi mari – şi, convins că nu e nimeni prin apropiere, intră în curtea alungită, înconjurată de un gard înalt din uluci subţiri.

La bătaia lui în uşă căpătă un răspuns rapid:

— Cine e? Ce vreţi? Glasul era al unei femei.

— Am venit de la prisacă, am adus miere, zise Akimov.

— O clipă, o să vină Bronislav. Se trânti o uşă, iar peste un minut, în faţa lui Akimov, stătea un bărbat înalt, cu mustăţile atârnând, tuns scurt, ca un arici, cu paltonul aruncat pe umeri.

— Am venit de la prisacă, uncheşule Bronislav. M-a trimis stăpânul.

— Cam demult v-aştept. Sunt sănătoşi cu toţii acolo?

Bărbatul cel înalt îl lăsă pe Akimov să treacă pe lângă el, trase zăvorul şi, mişcându-se cu siguranţă prin tinda întunecoasă, deschise uşa spre casă. Aici bărbatul cel înalt îl îmbrăţişă pe Akimov.

— Noroc, tovarăşe Granit! Ei, în sfârşit, ne-am întâlnit!

— Noroc, tovarăşe Bronislav! Nu te-am văzut de mult!

— Dacă nu mă înşală memoria, din iulie 1914, tovarăşe Granit. Vă mai amintiţi de întâlnirea noastră cu Lenin la Poronin?

— Cum să nu-mi amintesc! Asemenea întâlniri nu se uită.

— Dar ce greutate căraţi? Am crezut că veniţi fără poveri, spuse Nasimovici, neliniştit, indicând cu piciorul sacul cu hârtiile lui Lihaciov.

Akimov îi explică originea acestei greutăţi, care, orice s-ar întâmpla, trebuie dusă până la Stoekholm. Nasimovici căzu pe gânduri şi desfăcându-şi braţele lungi, zise:

— Acest lucru neaşteptat face să operăm o corectură importantă în planul nostru.

— De ce?

— Pentru securitate am hotărât să te urcăm în tren în

staţia Predtecenskaia, cam la şapte verste de oraş. Doar n-o să cari sacul în spinare.

— O să-l car.

— Atragi atenţia.

— Cum să facem atunci?

— O să fim nevoiţi să refacem varianta. Mai există o posibilitate. O s-o pregătim în timpul nopţii. Dezbracă-te, tovarăşe Granit, bea nişte ceai. Maşa, te rog serveşte-l pe musafirul nostru. Pesemne, e înfometat de pe drum.

Din cealaltă cameră ieşi o fetişcană blondă, cu ochi rotunzi. Măsurându-l pe Akimov din cap până-n picioare, îl salută dând din cap şi se apucă să aşeze masa. Fata ba se ducea dincolo de paravan, unde, probabil, se afla bucătăria, ba se întorcea de acolo cu ceşti şi farfurii în mână. De fiecare dată, privind-o, Akimov avea impresia că-i aminteşte de cineva şi nu atât prin aspectul exterior, ci prin felul de a merge, de a vorbi şi de a surâde.

Când Nasimovici şi Akimov se aşezară la masă pentru a bea ceai şi pentru a discuta, în oblonul de la geamul ce dădea în curte se auziră bătăi. Judecând după ritm – trei lovituri şi încă trei – venise cineva dintre ai casei.

— A venit Dusia! exclamă Maşa, aşezând pe masă samovarul fierbinte.

— O întâmpin eu, Maşa. Nasimovici îşi aruncă paltonul pe umeri şi ieşi.

— Eu v-am mai văzut. Pe o fotografie la tata. Ca o ştiucă, uite atât de mare. Acolo sunteţi fără barbă, tânăr de tot, zise Maşa şi, privind pe sub sprâncene la Akimov îi dărui un surâs curat şi blând.

— Pe fotografie, la tata la care tata? întrebă Akimov neînţelegând.

— La tatăl meu. Lukianov Stepan Dimitrici, surâse Maşa şi, mijindu-şi ochii, îl privi atentă pe Akimov.

— Aaa, deci iată de cine-mi aminteşti! se înveseli Akimov. Iar eu mă uit la dumneata şi nu pot să-mi aduc aminte deloc cu cine semănaţi… Ei, sunt încântat, deosebit de încântat să fac cunoştinţă cu dumneata. Stepan Dimitrici este un vechi prieten de-al meu…

Uşa se deschise şi Nasimovici introduse încă o fetişcană, susţinând-o de cot.

— Iar aceasta este Dusia, sora mea, zise Maşa şi, apropiindu-se în goană luă de la sora ei basmaua şi paltonul din stofă bleumarin, cu guler alb de iepure şi, le agăţă într-un colţ în cui.

Dusia semăna foarte bine cu Maşa. Aveau aceeaşi înălţime, aceeaşi faţă rotundă, aceiaşi ochi mari şi plini de atenţie. Chiar şi părul îi era împletit strâns într-o coadă groasă ca al surorii ei. Şi de îmbrăcat se îmbrăca exact ca şi Maşa: în picioare cizme negre, rochie din finet cu dungi galbene pe un fond cafeniu deschis, un guleraş galben din aţă vopsită.

— Ei, Dusenka, drăguţă, mulţumesc că ai venit degrabă. Împreună cu Maşa veţi reuşi să daţi de capăt la tot ce e de făcut, zise Nasimovici, fără să-şi ascundă mulţumirea.

Parcă speriată, Dusia îl privea pe Akimov pe furiş, în mod vădit ruşinându-se de el. Trecu în camera cealaltă, aproape lunecând. Akimov observă, zâmbind, că probabil numai şi numai prin această undă ele stinghereală a Dusiei se deosebeau între ele cele două surori.

— Culegătoarea noastră, zise în şoaptă Nasimovici, conducând-o pe Dusia cu o privire blândă. Fiindcă veni vorba, tovarăşa Zosia nu ne-a trimis textul foii volante.

— L-am adus. Iată-l. Akimov scoase din buzunar o foaie de hârtie şi i-o întinse lui Nasimovici.

— Ia să vedem, ia să vedem, zise Nasimovici, cu viu interes. Îşi puse repede ochelarii şi se apucă să citească. Bine făcut… bine spus… la obiect… rostea el din când în când, aprobând din capul lui mare şi tuns.

După ce sfârşi de citit foaia, trecu în cealaltă cameră, de unde se auzeaiu discutând în şoaptă cele două surori. Acolo totul se linişti numaidecât, iar peste o clipă se auziră nişte sunete surde şi grele care apar când se deschide chepengul de la intrarea într-un subsol.

„A, deci aici au tipografia”, îşi zise Akimov şi ciuli urechile pentru a prinde şi alte zgomote. Dar în casă se

făcuse dintr-odată atât de linişte încât îi ţiuiau urechile.

În curând, Nasimovici se întoarse. Scoase dintr-un loc tainic paşaportul lui Akimov şi un plic cu bani.

— Acestea sunt, tovarăşe Granit, legitimaţia şi capitalul dumneavoastră. Examinaţi totul în amănunţime.

Akimov deschise paşaportul. Trebuia să se obişnuiască de acum cu ideea că din acest moment el nu mai e Akimov Ivan Ivanovici şi cu atât mai puţin tovarăşul Granit, ci cetăţeanul Konstantin Konstantinovici Pobelski, care lucrează la Irkutsk, ca reprezentant al companiei de telefoane suedezo-daneze, societate având contracte pentru construcţia de puncte telegrafice şi centrale telefonice într-o serie de oraşe ale Rusiei.

Akimov îşi examina actele sale, fără să se grăbească, cu temei. Examină în mod deosebit ştampila vizei de ieşire. Oare nu va ieşi la suprafaţă falsul? Privi cu atenţie banii suedezi – nişte bilete de bancă destul de uzate, cu efigia unuia din regii Suediei, un bătrân sumbru şi ursuz care-i privea destul de ciudat pe sub sprâncenele stufoase pe oricine încerca să-l ia în mână.

— Dar îmbrăcămintea nu ţi-e prea potrivită pentru un asemenea drum, tovarăşe Granit, zise Nasimovici, când

Akimov termină de examinat actele. Şi ţine cont de faptul că şi aspectul tău exterior este şi el teribil de ponosit.

— Sunt om al taigalei: începu să râdă Akimov şi desfăcu mâinile în semn de neputinţă.

— Nu-i nimic, o să găsim o ieşire, zise Nasimovici, după o clipă de tăcere. O să-ţi pun puţin la punct părul. Şi nu-ţi face probleme, n-am să te tund mai prost decât un frizer. În tinereţe, ia Varşovia, am lucrat ca ucenic la un meşter vestit. M-am ocupat de acest lucru de multe ori în viaţă, adăugă Nasimovici, observând privirea neîncrezătoare a lui Akimov. În ceea ce priveşte costumul, paltonul… că doar n-o să te urci într-un vagon de dormit în cojoc, în pantaloni matlasaţi şi în pâslari rupţi… N-am avut grijă de asta, naiba s-o ia şi doar era clar că va fi nevoie de îmbrăcăminte… Şi uite, mi-a zburat din cap… Nasimovici

rămase puţin pe gânduri, cântărind ceva în minte, şi, deodată, căpătând siguranţă, pocni clin degete cu uşurare: Ia stai, tovarăşe Granit, ia pune pe tine haina asta a mea şi paltonul…

— Să-l dezbraci pe aproapele tău nu este o ocupaţie prea veselă! Akimov se sculă oarecum nehotărât, ridică stingherit din umeri, dar, într-adevăr, o altă ieşire nu exista.

Paltonul şi haina lui Nasimovici i se potriveau lui Akimov. Bineînţeles, nu-i cădeau turnate pe corp, Nasimovici fiind mai mare, mai lat în umeri, ba şi mai înalt, clar cui i-ar fi venit cheful să se uite cu atenţie la unele imperfecţiuni ale hainelor reprezentantului Companiei de telefoane suedezo-daneze?

— Cât timp o să te odihneşti, tovarăşe Granit, am să mă duc la mine acasă şi am să-ţi aduc un costum şi un palton… Vorbind drept, n-o să fie chiar un palton, ci un pardesiu. De altfel, e chiar mai bine, fiindcă acolo nu e totuşi Siberia, ci Europa…

— Şi mai am o rugăminte, tovarăşe Bronislav, luaţi cu dumneavoastră şi nişte ziare… Am rămas revoltător de in urmă cu toate şi tare aş vrea să mai aflu noutăţi şi ce griji îi mai preocupă pe oameni…

— Am s-aduc neapărat şi ziare, promise Nasimovici.

În acea zi, Stepaşka plecă de acasă fără să le mai aştepte nici pe Dusia, nici pe Maşa. Se mai întâmplase asta şi altă dată. Muncind adesea în schimbul de noapte, surorile erau reţinute uneori la lucru toată dimineaţa şi se întorceau abia pe la amiază, obosite moarte.

Stepaşka Lukianov lucra ca încărcător la depozitul de obiecte mici de fierărie al negustoresei Nekrasova. Dimineaţa, de cele m, ad multe ori, el lua din grajd calul liniştit, mare şi ou picioare groase, poreclit Malîş, îl înhăma la sania ţărănească în care încărca lăzi cu unelte, cuie, ivăre pentru uşi şi ferestre, zăvoare, balamale şi lacăte şi le ducea celor care le comandaseră.

Cei care comandau la Nekrasova locuiau în oraş, la margine sau chiar în zonele din jurul oraşului, în zonele cu

păduri de cedri, Protopopov şi Bogaşeva, unde negustorii şi profesorii înstăriţi ai Universităţii din Tom. sk îşi clădiseră vile la ţară, vile mari, făcute din bârne de esenţă bună, cu acoperişuri de tablă, cu ferestre largi italieneşti, cu verande spaţioase. Toamna, vilele de la ţară rămâneau de obicei pustii, iar iarna, mai spre primăvară, aici, în aceste zone, începeau să se audă ciocănituri, stăpânii trimiţând muncitori pentru a face reparaţii.

Sosind la depozit, Stepaşka se îndreptă spre biroul vânzătorului principal, Vikenti Zaharâci, spre a primi ele la el foile de comandă pentru distribuirea materialului. Biroul se afla în magazinul principal, care ocupa tot parterul unei clădiri mari de cărămidă ce dădea, cu pridvorul de gală şi cu ferestrele sale largi, spre una din cele mai pline de viaţă străzi. Pentru a ajunge de la depozit la birou trebuia să străbaţi toată curtea şi să pătrunzi în clădirea principală.

Fluierând fără grijă, Stepaşka se îndreptă spre Vikenti Zaharâci. Acuşi va înhăţa foile de comandă, împreună cu grăjdarul îl va înhăma pe Malîş, va încărca sania cu lăzi şi va porni la drum cu marfa la adresa indicată. Spre prânz se va întoarce şi poate va avea timp până la sfârşitul zilei, să mai facă un tur. Dacă nu, va rămâne să trebăluiască în depozit. Aici se găseşte întotdeauna ceva de făcut, numai să ştii să-ţi oferi spinarea. Încă de la începutul războiului, negustoreasa Nekrasova cumpărase un lot mare de obiecte mici de fierărie şi trăise în toţi aceşti ani fără griji. Erau ticsite cu lăzi nu numai etajele de sus ale depozitului, dar şi subsolul, care se întindea pe toată suprafaţa antrepozitelor. Compartimentele mai apropiate erau acum goale şi lăzile trebuiau cărate din subsol. Nu e o muncă uşoară. Cobori acolo o dată sau de două ori pe o scară metalică, îngustă, ca cele ce duc în cala unui vapor şi picioarele încep să-ţi tremure atât de tare, că nu-ţi mai arde de nimic. Nekrasova are foarte puţini încărcători. Negustoresei nu-i place să-şi cheltuie capitalul cu plata muncitorilor. La drept vorbind, la atâta trudă, aici ar fi puţini şi douăzeci de oameni, clar n-o să afli niciodată mai mult de şapte,

numărându-l, bineînţeles, şi pe Stepaşka.

Vikenti Zaharâci lucra la Nekrasova de mulţi ani, aprecia faptul că era binevoitoare cu el şi se străduia să-i facă pe plac stăpânei. Cam ţipa la muncitori, iar pe Stepaşka, de câteva ori, pentru nişte vini mărunte, îl trăsese de urechi şi ele păr.

Întinzându-i băietanului câteva foi, Vikenti Zaharâci lovi cu pumnul în masă:

— Să nu pierzi vremea degeaba! împărţi comenzile şi te întorci degrabă aici. E nevoie de toţi la subsol, la sortarea lăzilor!

— Se înţelege, Vikenti Zaharâci, zise ascultător Stepaşka şi, întorcându-se puţin într-o parte, scoase limba batjocoritor către slugoiul stăpânei.

Când ajunse în curte, Stepaşka aproape că o dărâmă pe soru-sa Dusia. Ea umblase pe aici câteva minute bune în căutarea lui.

— Unde naiba te-ai băgat? Avem o treabă. Croitorul ne roagă să ducem la Bogaşeva un tovarăş. Pe fugar l-a adus chiar tătuca din Narâm, zise Dusia, aplecându-se către urechea fratelui.

— La Bogaşeva!? Dar nu am nicio marfă de dus într-acolo azi…

— Ei şi ce dacă n-ai! Dacă ne-a rugat croitorul înseamnă că trebuie să mergi… La trecerea peste linii, la ora zece se va apropia de tine un bărbat tânăr cu barbă, în palton, cu guler de catifea. În mină va avea un sac de prelată. Îţi va spune: „Salutări, băiete, de la surorile tale”. Tu vei răspunde: „Ia loc, o să te duc”. O să-l duci până la Bogaşev a şi, fuga ’napoi… Ai înţeles, Stepaşka? îl întrebă severă Dusia, ascunzându-şi faţa în gulerul alb din pricina vântului aspru ce mătura curtea largă.

— Am înţeles, Dunia, fugi… Uite, încărcătorii au ieşit din antrepozit, se nelinişti Stepaşka. Dusia dispăru dincolo de poartă. În urma ei se auzi poarta trântită şi inelul cel mare de fier al zăvorului zăngănii strident.

Stepaşka porni către depozite, gândindu-se cum să facă, ce şiretlic să scornească pentru a îndeplini sarcina

croitorului.

Nu era pentru prima dată că Nasimovici recurgea la ajutorul lui Lukianov-fiul. Foarte de curând, puştiul, ziua în amiaza mare, sub ochii poliţiei, scosese din tipografia guberniei o ladă cu litere, câteva rame pentru şpalturi de diferite dimensiuni şi le cărase pe toate la locul indicat, în tipografia ilegală de la marginea oraşului.

Tot cu ajutorul lui fusese transportat un teanc de manifeste în orăşelul militar în care, zi şi noapte, erau pregătite batalioane de marş pentru front. Intendenţa garnizoanei cumpărase de la Nekrasova o sută de lăzi de cuie pentru construcţia noiler barăci. Contingentele chemate sub arme se măreau întruna. Fuseseră chemaţi sub arme chiar bărbaţi, de cincizeci de ani. Clădirile vechi nu mai erau destul de încăpătoare pentru toţi mobilizaţii şi se construiau în grabă mare noi cazărmi.

În orăşelul militar se stabilise temeinic o grupă de bolşevici. Dar era greu să se menţină legătura cu ea, pentru că fuseseră interzise ieşirile soldaţilor în oraş.

Tocmai în această perioadă, Stepaşka a început să meargă în orăşel de câte două ori pe zi. Nasimovici a aflat despre aceasta de la Dusia şi Masa. Era pur şi simplu o crimă să nu-l foloseşti pe băiat.

Fără nicio ezitare, Stepaşka se angajă să transporte manifestele ascunse într-o ladă veche de cuie. În timp ce se făcea descărcarea lăzilor, care cădea în sarcina soldaţilor din batalionul gospodăresc, Iada cu manifeste, însemnată cu o cruce neagră, trecea în mâinile sigure ale sublocotenentului numit în fruntea soldaţilor şi ales de ei conducător al organizaţiei bolşevice.

…G: ndindu-se la toate întâmplările zilei aceleia, Stepaşka se grăbi spre grajd. Să-l înhame cât mai repede pe Malîş, să încarce lăzile şi să plece, pentru ca Vikenti Zaharâci să nu găsească vreo altă treabă. Căci o dată s-a întâmplat aşa: Stepaşka încărcase sania să plece, dar vânzătorului principal i-a trecut prin cap nu se ştie ce bazaconie şi a urlat la el din poartă:

— Dă jos lăzile;! O să mergi la moara domnului

Fuksman, după făină.

Dacă se va întâmpla aşa şi acum, Stepaşka îi va lăsa în neagră amărăciune şi pe croitor şi pe fugarul din Narâm pa care-l adusese la oraş, prin taiga, chiar taică-său.

Stepaşka-l înhămă pe Malîş la sanie şi porni spre antrepozite, iar acolo, fără să aştepte să-i vină în ajutor încărcătorii, se apucă să care chiar el lăzile cu cuie. Foi de însoţire avea destule, şi ceea ce era mai important, cei care făcuseră comenzile se aflau în diferite colţuri ale oraşului. Casa arhiereului, de pildă, era pe strada Pocitamtskaia, iar locuinţa tehnicianului-supraveghetor al căilor navale în Zaozerie, dincolo de chei… Nu, aşa n-o să meargă… Stepaşka nu avea vreme să se plimbe prin tot oraşul… Lângă felinarul care pâlpâia slab la intrarea în antrepozit, el alese foile în care figurau adrese din zona Pocitamtskaia, Dvorianskaia, Bulvarnaia – drumul fugarului.

— Ei, Stepaha, să te ajutăm? Trei lucrători veneau spre el.

— Am încărcat totul, răspunse Stepaşka, ştergându-şi cu mâneca pufoaicei faţa udă de sudoare şi dându-şi pe ceafă căciula cu apărătoare pentru urechi şi ceafă din blană de iepure.

— Ce te sforţezi atâta, sucit-smintit ce eşti? S-au stăpâna noastră, Axinia Mihailovna, ţi-a promis vreun premiu? Uite-te, ies vălătuci de aburi din tine, îl compătimi unul.

— Se străduieşte! Poate că o să-l pună stăpâna în locul dulăului de Vikenti Zaharâci! zise tăios şi cu reproş al doilea încărcător.

Nici compătimirea şi nici reproşul nu ajungeau acum la inima lui Stepaşka. „Repede, să ies din curte cât mai repede”, se gândea el.

— Ei, Malîş, dii! Hai! Stepaşka trase de hăţuri. Sania încărcată scârţâi, copitele grele loviră pământul îngheţat.

— Nene Vasia, e marfă multă de dus. N-o să mă întorc prea repede! strigă Stepaşka din poartă.

— Du-te sănătos! O să ne descurcăm şi fără tine!

răspunse încărcătorul, observând cu mirare că băietanul este astăzi mai grăbit decât de obicei şi pe deasupra şi mai adâncit în el.

6

Stepaşka împărţi coi mare iuţeală marfa comandată de clienţi. În sanie nu mai rămăseseră decât două lăzi: una cu cuie, cealaltă cu unelte. Ele erau „ale nimănui”, adică fuseseră luate ca acoperire.

Se luminase de-a binelea, când Stepaşka, zorindu-l pe Malîş, se grăbi spre trecerea peste calea ferată. Nu avea ceas, dar pe-o stradă, struni dârlogii calului şi se adresă unei doamne grase, care plimba pe bulevard un câine mare şi pufos.

— Spuneţi-mi, vă rog, cât e ceasul?

— Zece fără un sfert, tinere, răspunse destul de binevoitoare doamna, iar câinele mârâi şi se zbătu, întinzând lesa ca o coardă.

Stepaşka îl zori pe Malîş.

— Dă-i drumul mai repejor, dă-i drumul!

Până la timpul stabilit nu mai rămânea decât un sfert de oră, dar, ce-i drept, şi până la pâloul de mesteceni, locul întâlnirii, nu mai era de mers decât o verstă şi jumătate. Însă nu degeaba se spune: socoteala de-acasă nu se potriveşte cu cea din târg.

Viind să ajungă la trecerea peste calea ferată pe un drum mai scurt, Stepaşka coti pe o ulicioară şi, după ce o străbătu, tocmai la ieşirea spre calea ferată, ajunse din urmă trei soldaţi care mergeau unul după celălalt, prin mijlocul drumului, cu puştile în spinare. „Trebuie să-i depăşesc, altfel chiar în pilcul ele mesteceni, mă vor prinde în compania fugarului”, şi-l grăbi din nou pe Malîş.

Mai avea vreo douăzeci de paşi până să-i ajungă pe cei trei. Deodată, soldatul din frunte se despărţi de ce\lalţi şi, aşezându-se pe partea carosabilă a drumului, ridică mâna, strigând:

— Opreşte! Opreşte îţi spun!

Stepaşka înţelese că dacă va încerca să treacă pe lângă soldaţi, oricum nu va ajunge prea departe: pe

trecerea de cale ferată pufăia o locomotivă cu o garnitură lungă de vagoane de marfă. Trăgând de hăţuri, Stepaşka, vrând-nevrând îl opri pe Malîş, fără să ştie ce întorsătură vor lua lucrurile.

— Unde te duci, tinere? întrebă soldatul, pe epoleţii căruia Stepaşka observă însemnele de plutonier major.

— Mă duc unde trebuie! Dar tu nu vezi ce scrie: „Casa de comerţ a negustoresei Nekrasova”? De emoţie lui Stepaşka îi tremura vocea.

— Păi e bine că sania e a negustoresei. N-o să sărăcească dacă o să-i ducă pe militari. Ei, băieţi, urcaţi, băietanul e de-al nostru! Plutonierul major, fără să aştepte acordul lui Stepaşka, sări în sanie şi se-aşează pe o ladă. Cât ai clipi se aflară alături de el şi ceilalţi doi.

Malîş simţind greutatea, încetini pasul. Stepaşka îi privi pe soldaţii care respirau greu, cu pauze, şi-şi dădu seama că nimic nu-i va face să părăsească sania.

— Încotro vă e drumul? întrebă Stepaşka, gândindu-se în sinea lui cum ar fi mai bine să iasă din această întâmplare neaşteptată.

— La Luceanovka, la fabrica de sticlă, zise plutonierul major.

— Ce-aţi mai uitat pe-acolo?

— Noi n-am uitat nimic, dar, vezi Doamne, pesemne comandanţii au uitat ceva. Soldatul, tinere, este un animal subordonat. Au poruncit – du-te! Plutonierul major schimbă priviri oarecum tainice cu tovarăşii lui.

— Ei, fraţilor, eu nu vă pot însoţi prea multă vreme. Eu trebuie să merg la Bogaşeva. Iar acum, dincolo de trecerea peste calea ferată o să se suie în sanie vânzătorul principal, Selifon Akimîci. Poate acum mă şi aşteaptă. Negustoreasa construieşte o casă de odihnă în pădurea de cedri şi, uite, noi pribegim din oraş într-acolo tot timpul, minţi Stepaşka.

— Oricât de puţin o să ne duci, mulţumim şi pentru atât. Dar oare vânzătorul nu ne va alunga? Ce crezi? se nelinişti plutonierul major.

— Cred că nu. În sanie e loc destul, zise împăciuitor

Stepaşka. I se păru dintr-odată că e chiar bine că duce nişte soldaţi. Cel puţin nicio scârbă de poliţist nu-l va opri, nu-l va întreba de ce şi unde se duce. Soldaţii cu puşti, judecând după toate, sunt înverşunaţi pe ceva şi cu ei n-ai cum să îndrugi verzi şi uscate… Dar cum să-l urce cu mai multă îndemânare pe omul cu palton şi guler de catifea?

Stepaşka îl zări de cum trecură peste calea ferată. La marginea mestecănişului se găsea un depozit de lemne înconjurat de un gard. Akimov stătea lângă gard, la colţul dinspre drum. Văzând sunia, el făcu trei paşi înainte, ca să atragă atenţia vizitiului. Şezu în mijlocul drumului cam o jumătate de minut. Pe soldaţi nu-i văzu de îndată. Capetele înalte ale saniei, căptuşite cu scânduri, îi acopereau la început de privirea lui. Dar când coborî de pe calea ferată, sania se arătă pe cle-a-ntregul şi Akimov îi văzu pe soldaţi în mărimea lor reală. Neaşteptându-se la acest lucru, el se grăbi să se dea înapoi în colţ. „Doamne, o şterge”, se gândi neliniştit Stepaşka şi hotărî să rişte. Oprind calul în faţa depozitului de lemne, Stepaşka roti mâinile şi zise:

— Urcaţi, Selifon Akimîci! Şi, pentru Dumnezeu, nu mă certaţi că i-am luat pe soldaţi. Mi-a fost milă de ostaşi, îi ducem până la răscrucea spre Luceanovka.

În prima clipă Akimov rămase cu gura căscată, dar Stepaşka îl privea direct şi expresiv, dându-i să înţeleagă că toate merg bine.

— Salutare, militarilor! zise Akimov, apropiindu-se şi aşezându-şi gospodăreşte sacul în sanie.

— Sănătate vă dorim, ’nălţimea voastră, răspunse soldaţii, cedând cel mai bun loc „vânzătorului principal”.

Au ieşit din crâng. Oraşul rămăsese în urmă acoperit de pădure. Aici, în câmpie, vântişorul te pătrunde până la os. Soldaţii se strânseră grămadă, îşi traseră căciulile până peste ochi, ridicară gulerele vechilor mantale. Vântul îl străpungea şi pe Akimov. Căutând o apărătoare

Akimov se ghemui lângă plutonierul major, încălzindu-şi spinarea de a lui.

— ’Nălţimea voastră, hainele vă sunt cam ca ale noastre, cu blană de peşte, râse plutonierul major.

— M-am înşelat! De dimineaţă am vrut să-mi pun blana, dar mi s-a părut că e caid. Iar acum, vedeţi, vântul a început să-şi facă de cap. Nu e c-a-n oraş! murmură Akimov, abia mişcându-şi buzele îngheţate.

Peste o jumătate de ceas, soldaţii săriră din sanie. Îndreptându-se spre cotul către Luceanovka, ei făcură semne prieteneşti cu mâna, luându-şi rămas bun şi mulţumindu-le lui Stepaşka şi lui Akimov că-i duseseră oleacă.

Câteva minute merseră în tăcere. Acum pe Akimov îl acoperea de vânt Stepaşka. Lui Stepaşka nu-i păsa de ger şi de vânt! în pufoaică, în pâslari, cu căciulă şi cu fular la gât, el se simţea ca acasă.

— Ei, ia adu-ţi aminte cum ai zis soldaţilur că mă cheamă? zise, în sfârşit, râzând, Akimov şi se ghemui şi mai strâns lângă şoldul lui Stepaşka.

— Selifon Akimîci. Aşa îl cheamă pe şeful casei de comerţ.

— Selifon Akimîci! Ei, frăţioare, dar bine m-ai mai botezat! N-am să uit în vecii vecilor.

— Păi ce era să fac?! S-au aşezat la mine în sanie şi nici măcar nu m-au întrebat. S-au suit şi gata! Şi când am văzut că aveţi intenţia să plecaţi, am început să strig, m-am gândit, fie ce-o fi.

— Şi bine-ai făcut… Dar tu ştii pe cine duci?

— Cât se poate, ştiu.

— Ei, îţi mulţumesc foarte mult că mă ajuţi. Poate, cândva, o să ne mai întâlnim.

— Orice se poate întâmpla.

Akimov îngheţase atât de tare, încât începu să dârdâie.

— Daţi-vă jos şi luaţi-o la fugă după mine. Trebuie să vă încălziţi.

Akimov sări din sanie, iar Stepaşka îl făcu pe Malîş să meargă într-un trap vioi. Alunecând ou galoşii prin hârtoape, Akimov porni în urma saniei. Alergă în pas avântat, poate o verstă, simţind că, în ciuda vuitului rece care îl lovea în faţă, căldura 1 se revarsă prin tot corpul.

— Aşteaptă-mă, prietene, m-am încălzit, se rugă Akimov, când, lăsând în urmă o râpă largă, se ridicară clin nou la şes.

Stepaşka îl opri pe Malîş şi aşteptă.

Tot drumul, de la pădurice până la Bogaşeva, le-a luat două ceasuri. Când se iviră casele solide, din bârne alese, ale ţăranilor din Bogaşeva, Akimov îl întrebă pe Stepaşka unde are de gând să-l dea jos.

— Pe aici, nu prea departe, înainte de-a ajunge în dreptul caselor. Iar la peron veţi ajunge direct pe terasament, zise Stepaşka şi-l privi pe Akimov cu compătimire. Dorind să-şi liniştească tovarăşul de drum, nevoit să se ascundă de ochii oamenilor, adăugă: Şi nu vă faceţi prea multe griji, că sunteţi nevoit să plecaţi în taină. În curând va veni revoluţia. Atunci o să vă plimbaţi liniştit pe strada principală, Pocitamtskaia…

Cuvintele lui Stepaşka îl mişcară pe Akimov până în fundul sufletului. Plin de elan îl strânse de umăr pe tânăr şi-l aduse spre el, zicându-i în gând: „Aşa o să fie, prietene! Aşa o să fie!”

Lângă o cărăruie săpată prin nămeţi, Stepaşka opri calul.

— Uite, pe-aici să urcaţi spre linie. Drum bun!

— Bine. Fericire şi noroc! Akimov apucă sacul, îl puse pe umăr şi se grăbi să urce panta abruptă spre linia ferată.

Din adâncimea mormanelor de zăpadă ridicate de vântul ce se înteţise, se auziră deodată ciocăniturile îndepărtate ale roţilor de tren. De la Tomsk spre Bogaşeva se apropia trenul.

CAPITOLUL AL CINCILEA 1

După gerurile năprasnice de Crăciun, pe pământurile Narâmului se abătură viforniţele. Ele erau însoţite de mari căderi de zăpadă şi de nişte vânturi atât de turbate, încât până şi Fedot Fedotovici, care văzuse de toate în timpul vieţii, stând într-o seară cu Gorbiakov la ceai, zise:

— Ascultă, Fedia, cum mai şuieră vântul ăsta! De când trăiesc aici, în Narâm, niciodată n-a fost o iarnă atât de viforoasă. Înainte, bătrânii aveau o vorbă a lor: dacă

vânturile cântă aşa pe o sută de voci, aşteaptă veşti, dar nu din cele obişnuite, ci din acelea de la care ţi se întunecă minţile.

— Fleacuri, *Vater*. Veştile sunt una, iar vântul e altceva. Oamenii scornesc basme, ba pentru liniştirea sufletului, ba, dimpotrivă, pentru tulburarea lui. Tată, în asemenea seri lungi, oamenii, neavând ce face, scornesc tot felul de poveşti…

— Ei, nu spune aşa, Fedia, se împotrivi bătrânul. Poporul e gata întotdeauna să scornească, aşa e, totuşi bătrânii trăiesc mult timp şi nu trăiesc degeaba. Observă, iau aminte şi abia pe urmă vorbesc. Nu scornesc ei totul dintr-odată.

— Asta e adevărat, *Vater*. Fără aceste observaţii de veacuri, tare le-ar mai fi greu pescarilor şi vânătorilor, ba chiar şi ţăranilor la câmp.

— Despre asta şi vorbesc, Fedia. Ei, nu, ascultă, ascultă cum mugeşte! Te strânge ca o gheară de inimă!

— Pesemne, *Vater*, bucătăreasa a uitat să închidă coşul, nu cedă Gorbiakov, aprinzându-se, fiindcă nu credea în niciun fel de semne.

— Eu însumi, Fedia, am grijă de coş. Dacă ar fi să mă bizui pe bucătăreasa ta, am dormi de mult somnul de veci sufocaţi de gazele din sobă.

Ei, şi au mai vorbit Fedot Fedotovici şi Gorbiakov, apoi au şi uitat de discuţia lor din seara cu şuieratul şi cântecul vântului. Au uitat-o, dar nu pentru mult timp.

Într-una din acele seri viforoase, în casă năvăli, plângând în hohote şi strigând, Polia:

— Tăticule, bunicule, ni s-a întâmplat o nenorocire! A dispărut Nikişa! Polia se sufoca de plâns.

— Ei, liniştеşte-te, povesteşte totul pe rând, zise Gorbiakov, îmbrăţişându-şi fiica şi aşezând-o pe scaun. Iar Fedot Fedotovici îşi făcu cruce şi murmură în barbă:

— Uite, şi să nu crezi în semne! Ce vânt a mai fost!

— Spre seară a sosit Epifan Korneici, începu să povestească, suspinând încă, Polia. Beat şi furios. Abia a intrat în casă şi s-a năpustit asupra mea cu pumnii. „De ce,

tu, aşa şi pe dincolo, nu te-ai întors? Sau chiar tu ai trădat «groapa» unor oameni străini? «Ei, m-a batjocorit în fel şi chip şi s-a luat după aia de Anfisa Trofimovna. Dar ea l-a pocnit de vreo două ori cu făcăleţul pe spinare, l-a aşezat pe taburet şi l-a întrebat: „Dar fiul unde ţi-e? Unde i-ai lăsat pe Nikişa?” Celălalt s-a trezit pe loc: „Nu l-am văzut”. „Cum aşa, nu l-ai văzut? El ţi-a dus bianii; a plecat în locul Poliei, a doua zi, îndată ce s-a întors cu convoiul din Tomsk! Unde naiba ţi-e fiul, smintitule, cap aiurit?” Iar celălalt tace, cască la noi ochii lui neruşinaţi… „Doar am trecut prin toate satele şi taberele. Nicăieri nu am întâlnit nici măcar urma lui Nikişa”. Faţa i se schimbă brusc, bântuit, pesemne, de nişte bănuieli şi cade ca secerat pe podea şi urlă de răsună toată casa: „L-au nenorocit, oameni fără Dumnezeu, mâncători de oameni! L-au nenorocit!”

— Ai venit călare sau pe jos? întrebă Gorbiakov, când Polia îşi termină povestirea.

— Sunt călare, taică. M-a trimis Anfisa Trofimovna. Te roagă să vii. Ea însăşi, s-a dus în goana mare pe celălalt cal după uriadnic.

— Păi ce să-i faci, Polia, să mergem.

— Dar ce, Fedia, eu n-am să-ţi fiu de folos în niciun fel? întrebă Fedot Fedotovici, cu dorinţa de a-i ajuta cumva pe oameni.

— Să mergem împreună, *Vater*, om vedea acolo.

Prin viforniţa care nu se potolea de două zile au ajuns cu greu la Goleşcihina. Casa mare cu etaj a Krivorukovilor se vedea în depărtare, înconjurată de zăpezi, amintind, datorită ferestrelor luminate, într-un fel, de un vapor care pluteşte pe râu, printr-o ceaţă de toamnă.

Uriadnicul Filatov, Epifan şi Anfisa stăteau la masă şi discutau preocupaţi. Se gândeau ba la una, ba la alta, ba la a treia, ba la a zecea. Câte nu presupuneau! Nikişka s-o fi îmbolnăvit pe neaşteptate, zace pe undeva prin vreo izbă străină, necunoscută, boleşte, aşteaptă să se facă iar sănătos. Sau poate s-a lăsat cu chef pe undeva? Are cu cine să semene! Tăticul şi acum mai dă exemplu de viaţă

fără griji, ba chiar dezmăţată. E foarte posibil să se fi oprit la vreun chef. Ce e drept, a trecut cam multă vreme pentru un chef. Au trecut două săptămâni de când a plecat de-acasă. Cât timp se poate chefui? S-au mai gândit la ceva: dacă nu cumva Nikişka a pus mâna pe vreo afacere. Dar ce fel de afacere şi cu cine? Toţi negustorii din Narâm îşi ţineau caii atât pentru aducerea, cât şi pentru ducerea diferitelor bunuri. Dar dacă a venit deodată un negustor de jos, din Surgut, Tobolsk sau Berezov? Se poate întâmpla aşa ceva? E foarte posibil, deşi apar unele îndoieli. Ce să ducă, de exemplu? Peşte? Nu prea se poate. E prea departe. După cum se ştie, dincolo de mare, o junculiţă se poate lua cu un sfert de copeică, dar pentru transport te jupoaie de o rublă. Dar blănurile? Asta e altceva. Blănurile poţi să le duci şi la o distanţă de două mii de verste, oricum e avantajos. Dar şi aceasta părea prea puţin verosimil, te făcea să fii sceptic.

Gorbiakov şi Fedot Fedotovici se aşezară la masă, intrară în discuţie, dar nu putură adăuga nimic nou.

— Dar ce, Epifaşka, se auzi deodată glasul Domnuşkăi, care, ghemuită lângă soba caldă, stătea tăcută, neobservată de nimeni, sumbră, cu nasul mare, într-o rochie neagră şi largă ce-i ajungea până la călcâie, oare nu puteau să-l aştepte pe Nikifor câinii lui Volokitin? Căci, se spune, nu o dată te-a ameninţat negustorul să-ţi iasă în cale.

Epifan fu gata să cadă de acord cu soră-sa cam prostuţă, dar uriadnicul Filatov dădu din mână:

— Asta nu, în niciun caz! Foma Lukici este un suflet creştinesc cu adevărat! Cu niciun preţ nu va ridica mâna asupra unui om! Şi, de înduioşare, lui Filatov i se umeziră ochii.

Toţi tăcură, amintindu-şi de ce se vorbea prin zonă: Foma Volokitin este legat de Varsonofi Kvintelianovici printr-o mare, deşi, bineînţeles, tainică prietenie. Uriadnicul serveşte doi ţari: unul, îndepărtat, cel ce se află în sfântul Piter, iar celălalt, local, din Narâm, Foma Volokitin.

— Sau poate, l-au nenorocit scapeţii pe Nikişka? Chiar tu, Epifaşka, spuneai că sunt lacomi, precum Kaşcei cel nemuritor de prin basme, vorbi din nou Domnuşka, nevrând să se potolească.

De data asta, dădu din mână spre ea, frate-său:

— Tu mai bine ai tăcea, proastă nenorocită! Ţi-ai şi găsit asasini! Că doar sunt nişte schilozi, nişte jumătăţi de oameni! Sunt blânzi ca nişte mieluşei. Nu-i aşa, Palagheia? Uite, să zică ea. Cât timp am stat în casa lor? Văzut-am oare să facă ei vreun rău? i se adresă Epifan noră-şi, întru ajutor.

— Nu-mi prea merg la inimă, tătucă, prietenii tăii zise Polia scurt şi cât se poate de clar.

Spre miezul nopţii au ajuns la ceea ce stabiliseră de la început: să mai aştepte o zi sau două, poate o să apară Nikifor singur, iar dacă nu se va întâmpla asta, să se ducă să facă cercetări încolo-încoace, să împrăştie cât mai mult printre oameni vestea despre sărmanul băiat. N-ai cum să ştii, aşa, deodată, poate se iveşte ceva.

Gorbiakov şi Fedot Fedotovici se sculară şi-şi luară rămas bun. N-a mai stat nici Filatov. Polia şi Epifan, care se trezise cu totul, s-au dus să-i conducă pe musafiri până la poartă. Un slujitor al Krivorukovilor aduse calul înhămat la căruţă: cum-necum e noapte, vifor, e greu de mers pe jos. Aşezându-se alături de uriadnic, după ce tăcuse toată seara, Fedot Fedotovici zise deodată, adresându-se lui Epifan:

— Dar ce, cumetre, nu putea Nikifor să cadă pradă fiarelor? în vremea de acum, atât s-au obrăznicit lupii, că, uite, în Bolşaia Nesterova au intrat în staul, au mâncat doi viţei şi s-au culcat chiar acolo.

— Orice se putea întâmpla, cumetre, rosti încet, pentru prima oară cu durere, Epifan.

Au trecut două-trei zile de la întoarcerea lui Epifan din călătoria lui cea lungă şi vestea despre dispariţia lui Nikifor se răspândi prin toată regiunea Narâmului.

Zburără o săptămână, a doua, a treia, şi nu se auzi nicio noutate de nicăieri. Şi atunci a înţeles Polia ceea ce

nu putea fi ocolit: că rămăsese singură în casa Krivorukovilor, singură, dacă nu ţinea seama de viitorul copil pe care-l concepuse în acel ultim şi nepotrivit ceas.

Cât timp l-au căutat pe Nikifor, Anfisa părea că se făcuse mai bună cu Polia, dar când a devenit clar că Nikifor a dispărut pentru totdeauna, a răsunat din nou în vocea ei răutatea, de parcă nora era vinovată de cele ce se întâmplaseră. Polia a tăcut o dată, de două, de trei ori. Dar răbdarea are o margine.

— Ştii ce, Anfisa Trofimova, taci din gură, zise tăios Polia, auzind noile reproşuri ale soacrei. Acum nu mai eşti nimic pentru mine. Fiu-fiu! fluieră uşor Polia şi dădu din mână. O umbră, o fantomă. Am să plec azi de la voi. Şi ţine minte, din bunurile voastre nu am luat nimic. Las şi basmaua ce mi-aţi dăruit-o, şi cerceii, şi mătasea pe care a adus-o Nikifor, ascunzând-o de tine. Uite, le-am întins pe toate pe pat… Şi, deşi este îngrozitor să rămâi fără bărbat, totuşi simt o bucurie… m-am smuls din temniţa voastră. Rămas bun! Ţie, Doamna Korneevna, îţi mulţumesc. Nu mi-ai făcut niciun rău… Polia intră în camera de sub scară şi luă legăturica pe care şi-o pregătise în timpul nopţii.

Oricât de crudă, de neclintită ar fi fost Anfisa Trofimovna, dar nu se aştepta să audă asemenea cuvinte, pătrunse de o ură năprasnică pentru modul de a trăi pe care îl instaurase în această casă, fără să precupeţească nimic. Poate pentru prima oară în decursul vieţii sale cu Epifan Krivorukov, pentru o clipă, toate strădaniile ei, toată lipsa ei de suflet s-au întors pe dos şi, simţind acest lucru, nu ţipă la Polia, ci doar începu să plângă.

— De ce vorbeşti aşa cu mine, Palagheia? Tu ai rămas fără soţ, eu fără fiu… Că doar pe el îl aveam.

Aruncându-i o privire şi văzând-o cum a îmbătrânit şi a devenit dintr-odată vrednică de milă, cu umerii lăsaţi şi cu ochii plini de suferinţă, Poliei îi păru rău de asprimea ei. „Totuşi, îi e mamă”, îşi zise ea.

— Ia te uită la ea, ce gingaşă e! Nu-ţi place când ţi se plăteşte cu aceeaşi monedă! Bravo, Polia! Şi-a dat drumul neruşinata! N-o mai poţi ţine în frâu! Căţea ce eşti! începu

să strige Domnuşka. Faţa ei osoasă, fără sânge se făcu albă de tot. Ochii i se rotunjiră, se acoperiră ca de o pâclă şi toată înfăţişarea ei emana nebunie.

— Nu trebuie, Doamna Korneevna, nu trebuie! Pe cel căzut niciun bărbat nu-l bate! îi e totuşi mamă… mamă… Oare ei îi e uşor? zise Polia, liniştită, cât putea să fie în starea ei de tulburare.

Şi aici se întâmplă un lucru neaşteptat, de care Polia îşi mai aduse aminte cu uimire mult timp după aceea.

— Nu te supăra pe mine, Poliuşka! Nu mă condamna, pentru Dumnezeu! Nu din răutate îţi făceam zile fripte, ci de teamă că ai să iei în mâna ta nu numai pe băiat, ci şi casa toată. Din prima clipă mi-am dat seama: nu am cum să-ţi stăpânesc caracterul, nu am oum să rezist în faţa ta… Deodată Anfisa se lăsă în genunchi, apucă mâna Poliei şi începu s-o sărute. Polia se dădu îndărăt, dar ceva se sfărâmase în sufletul ei şi poate că nu s-ar fi stăpânit s-o îmbrăţişeze pe Anfisa, dacă nu s-ar fi auzit din nou glasul Domnuşkăi.

— Ia te uită la ea, ce comedie joacă! Să n-o crezi, Polia, să n-o crezi!

În aceeaşi zi, Polia se mută la tatăl ei, se mută cu intenţia fermă de a nu mai părăsi casa niciodată, în niciun fel de condiţii.

2

Începutul iernii, Glafira Savelievna l-a trăit aşteptând în van înalţii oaspeţi: ispravnicul şi arhiereul. La onomastica lui Vonifati însă nu au venit, şi, de fapt, nici n-a fost onomastică. Au venit Gorbiakov, Filatov cu nevasta lui, furierul de plasă din Parabel, doi-trei bogătani de prin satele din împrejurimi. A fost o masă îmbelşugată, chiar prea îmbelşugată. Şi plicticoasă de moarte. Glafira Savelievna a scos puţine băuturi spirtoase. Le păstra pentru cazul în care ar veni totuşi, pe neaşteptate, ispravnicul şi arhiereul, deşi se auzise de pe acum că de la Kolpaşeva se întorseseră la Tomsk. Musafirii au mâncat până s-au îndestulat, au râgâit, au vorbit ba de una, ba de alta şi s-au dus pe la casele lor, simţind doar o singură

dorinţă – să se trântească pe perine şi să doarmă sub povara stomacului prea plin şi a plictiselii.

Gorbiakov a stat mai mult decât toţi ceilalţi. Vonifati însuşi dormea. Mai avusese putere să-i conducă pe musafirii mai îndepărtaţi, – felcerul ca mai apropiat, ca unul mai de-al lor, nu se va supăra că l-a lăsat singur.

Glafira Savelievna, cu obrajii arzând şi foşnindu-şi mătasea rochiei cu volane şi cute, se plimba prin odaia cea mare şi vorbea cu o voce sonoră, puţin tremurată.

— Nicio clipă nu m-am îndoit că nu vor veni! Şi, în acelaşi timp, mai era o speranţă… E totuşi interesant, Fedia, să întâlneşti oameni dintr-alt cerc, să le asculţi părereipoate, să iei de la ei ceva bun… Da’ de unde, crezi că se vor coborî ei vreodată până la nivelul unui popă de ţară, care li se pare o fiinţă neînsemnată şi de aceea demnă numai de dispreţ?…

— Nu înţeleg, Glaşa, de ce te preocupă atât de mult lucrul acesta? Lasă-i în pace, să trăiască cum le place, zise Gorbiakov pe un ton indiferent şi se gândi în sinea lui: „Iată, caracterul mic burghez, atât de criticat! Să te condamni, să te flagelezi, să te tăvăleşti în chinuri pline de cruzime pentru că un om dintr-un cerc mai înalt nu ţi-a acordat atenţie, nu te-a fericit, atingându-te cu degetul lui cel mic?!…”

— Dar asta nu te afectează şi pe tine? Spune drept, nu te afectează? Glafira Savelievna se aprinse şi mai tare. Glasul ei se înălţă până la tavan, se cutremură, se linişti şi răsună din nou subţire şi înalt: Eu sunt afectată! Eu tremur. Eu vreau dreptate şi egalitate.

— Am să-ţi spun drept, dacă tot te interesează ce simt eu: nu mă afectează niciun pic, nici atâtica. Şi Gorbiakov hârşâi cu degetul de la o mână pe unghia degetului arătător de la cealaltă mână. Nu mă atinge acest lucru. Tu spui: „Să iei de la ei ceva bun”. Dar fii serioasă, Glaşa, şi spune-mi, ce-ai fi putut lua bun de la ispravnic, de la un om a cărui menire este să ţină-n robie oameni, să omoare în ei tot ce e omenesc, săi; coboare până la nivelul de robi lipsiţi de grai?… De exemplu, ce lucru bun ai fi

putut lua de la el? Şi nu te-ai gândit că tu însăţi, cu inima ta, cu mila ta faţă de nenorocirile altora, eşti de o sută de ori, de o mie de ori mai bună decât acest nemernic?... Uite, gândeşte-te şi spune... Şi nu mai ţipa... O să-l trezeşti pe Vonifati Gavrilâci... Şi de ce să-l atragem în discuţiile noastre?

Glafira Savelievna se linişti, se aşeză lângă Gorbiakov şi şopti exaltată:

— S-ar putea să ai dreptate, Fedia. Parcă ştii ceva cu adevărat despre tine însuţi? Nu-ţi eşti propriul judecător. Judecătorii sunt ceilalţi. Şi de cele mai multe ori judecata celorlalţi este şi pripită şi părtinitoare. Îţi mulţumesc, Fedia, măcar tu simţi că am un suflet în mine... Şi ce suflet, Fedia! Uneori am impresia că aş putea să –, vârşi ceva important... Aş putea să mă jertfesc pentru omul iubit sau să mă dedic unei idei măreţe... Spune-mi, Fedia, spune-mi fără să-ţi calci pe conştiinţă: poate ai nevoie să omori: pe cineva? Mă jur, n-o să-mi tremure mâna, şi n-o să-mi pară rău de viaţa mea... Ştii, uneori aş vrea să dau foc la casa asta şi să ard şi eu odată cu ea... Ah, ce păcat că nu m-am născut la Petersburg!... Aş fi fost de folos studenţilor-terorişti... Aş arunca bombe fără să stau pe gânduri...

— În numele a ce, Glaşa? întrebă Gorbiakov.

— În numele faptului că trebuie să răsune pământul, că trebuie să nu mai moară oamenii din nepăsarea unuia faţă de celălalt...

— Ţi-e creierul înfierbântat, Glaşa. Vorbeşti fără să-ţi dai seama ce. Du-te şi te odihneşte. Iar eu o să mă duc spre casă. Şi Gorbiakov plecă.

Peste câteva zile Glafira Savelievna însăşi veni la el. Şi iar, privindu-l în ochi, îl pisă: nu are nevoie să ucidă ce cineva, cineva oare-i stă în cale, îl împiedică să trăiască şi să facă bine oamenilor?

Gorbiakov încercă să treacă toată discuţia pe glume, dar nu reuşi. Insistentă, Glafira Savelievna se întorcea mereu la aceeaşi temă.

— Glaşa, ai nevoie să schimb urgent aerul. Pe tine a început să te macine o idee fixă. Asta nu e lipsit de

pericole. Fă o călătorie la Tomsk sau la Novoniko 1 aevsk… Mai aeriseşte-te puţin.

Şi ea ascultă de sfatul lui Gorbiakov şi plecă împreună cu părintele Vonifati, nu la oraş, ci la iurtele osteacilor şi la sălaşurile tunguşilor, răspândite în jurul

Parabelului. Se adunaseră acolo o serie de treburi de neamânat pentru preot: trebuia să boteze copiii care se născuseră în ultimii doi ani, trebuia să cunune perechile de tineri care se căsătoriseră, să le chite veşnica pomenire celor morţi. Altfel spus, trebuia să amintească celorlalte neamuri religia ortodoxă, închinarea în faţa Domnului, a Sfintei Fecioare şi a tuturor sfinţilor.

Călătoria fusese calculată să dureze o lună. Pentru a ajunge în satele de sus din ţinutul Parabelului trebuiau parcurse cel puţin trei sute de verste. Vonifati însă voia din toate puterile să facă această călătorie, ştiind că nu se va întoarce cu mâinile goale; va primi şi blănuri, şi peşte, şi carne, şi alune de cedru.

Nu trecu însă nici jumătate clin termenul stabilit, când Vonifati apăru în casa lui Gorbiakov.

— Feodor Terentievici, salvaţi-o pe preoteasa Glafira Savelievna. S-a îmbolnăvit grav.

Gorbiakov se îndreptă grăbit spre casa preotului. După ce o examină şi o ascultă pe Glafira Savelievna, Gorbiakov ieşi în tindă, unde îl aştepta cu nerăbdare Vonifati.

— Vonifati Gavrilâci, are tifos exantematic. Aiurează. Mi se pare că se apropie criza. Important e să folosim aceste minute. E nevoie de cineva care să stea de veghe tot timpul.

Găsiia o femeie în casa vecină şi, când aceasta sosi, Gorbiakov îi porunci:

— Să-i daţi fără încetare apă cu linguriţa, dar fără încetare.

A doua zi, abia mijiseră zorile când Gorbiakov se duse să vadă bolnava. Glafira Savelievna zăcea întinsă. Când îşi reveni, pentru scurtă vreme, vru să vorbească cu Gorbiakov între patru ochi. Vonifati şi femeia care o

veghea ieşiră din dormitor, crezând că Glafira doreşte să comunice felcerului ceva foarte intim legat de boala ei.

— Mor, Fedia, rosti cu voce stinsă Glafira Savelievna, încercând să-l apuce pe Gorbiakov de mână. El îi înţelese dGrinţa şi-i prinse-n palmele lui palma fierbinte, fierbinte de parcă fusese ţinută deasupra focului.

— O să te faci bine, Glaşa! Sunt convins de asta, zise Gorbiakov, necrezând nici el ceea ce spunea.

— Nu, Fedia, n-am să mă fac, nu mă linişti… Eu nu vreau… nu vreau să trăiesc sub acelaşi acoperiş… cu el…

cu Vonifati… Doamne, ce minciună… ce perfidie… ce barbarie… Oricum, mi-aş fi pus mâinile pe piept… E necinstit… să trăieşti… Cu ce sunt vinovaţi… aceşti oameni necunoscători ai taigalei…

Glafira Savelievna tăcu, din ochii ei închişi apărură lacrimi mari şi se rostogoliră pe obraji. Gorbiakov îi dădu să bea şi, dând la o parte scaunul, se pregăti să plece.

— Nu pleca, Fedia, mai stai o clipă, ziise Glafira Savelievna, deschizând ochii injectaţi. Ascultă-mă pentru ultima dată…

— De ce vorbeşti aşa? Te ascult, Glaşa.

— Tu… tu… ai ştiut că te-am iubit de cum te-am văzut?

— Am ştiut, Glaşa.

— Iartă-mă.

— Pentru ce să te iert? Nu eşti cu nimic vinovată. Îţi mulţumesc.

— Să trăieşti mulţi ani fericiţi, şopti ea cu efort şi, strângându-şi buzele, tăcu. Dar, deodată, mâinile ei slăbite începură să se mişte pe plapumă, faţa ei aprinsă începu să se smucească nervos şi începu să vorbească tot mai tare şi mai tare despre studenţi, despre bombe, despre incendiu. Aiura.

Seara, strigătele ei zgomotoase se întrerupseră şi viaţa i se stinse odată cu amurgul, care izbucnise năvalnic deasupra pădurii de cedri din Parabel.

3

Orice s-ar fi putut spune pe seama uriadnicului

Filatov, dar că nu-l slujea sârguincios pe Gorbiakov asta nu! Poşta o ducea atât de bine, încât Gorbiakov nu o dată se gândise: „Dacă aş fi ţar l-aş recompensa pentru sârguinţa lui cu un ordin sau i-aş da un grad de ofiţer”.

La fel se întâmplă şi de data asta. Abia întors la Parabel, Filatov se îndreptă numaidecât spre casa lui Gorbiakov.

— Iar v-am adus cărţi, Feodor Terentievici, anunţă din prag, cu voce de bas, uriacinicul. Numai nu ştiu când aveţi timp să citiţi toată grămada asta de cărţi! Fiecare cu ale lui! Uite, eu nu pot. Iau o carte şi numaidecât mi se face atât de somn, încât nu am destulă pute Re să mai deschid ochii. Ah, ce om inteligent sunteţi, Feodor Terentici „foarte inteligent.

— N-am încotro, Varsonofi. Kvintelianâci! Organismul omenesc e o maşină prea complicată. Eşti nevoit să înveţi mereu, spunea Gorbiakov enigmatic.

— Maşină, ziceţi? Parcă toate sunt de la Dumnezeu, dar maşina… se miră uriadnicul, holbându-şi ochii nătâng.

— Şi maşina e de la Dumnezeu. Dacă a fost creată de om, înseamnă că a fost făurită din voia Domnului, răspunse Gorbiakov, vrând să dea şi mai multă importanţă consideraţiilor sale şi străduindu-se să pară foarte înţelept şi savant.

— Vă doresc din toată inima propro-prosperitate, Feodor Terentici. Filatov căuta să-i răspundă cu un cuvinţel de intelectual, de la oraş, pentru ca Gorbiakov să ştie că nici el nu e prost ca noaptea şi mai înţelege şi el câte ceva.

Îndată ce Fila tov se îndepărtă de poartă, Gorbiakov desfăcu legătura de cărţi şi luă din ea pe aceea a cărei copertă interioară era notat cifrul – patru cifre de şapte – şi-i spintecă învelitoarea.

Primele rânduri din scrisoarea comitetului îl umplură de bucurie: „Tovarăşul Granit a trecut cu bine prin Tomsk”. Iar mai departe i se comunica o nouă sarcină. „S-a hotărât ca din Narâm să mai fugă un tovarăş. Bineînţeles, apare o rugăminte pe care ţi-o adresăm dumitale: n-ai putea să-i

asiguri fuga pe un itinerar lipsit de primejdii, ţinând seama de experienţa cu trecerea tovarăşului Granit de la Narâm la Tomsk? Dacă pentru aceasta e nevoie de bani, suntem gata să facem ceva cheltuieli, inerente într-o asemenea afacere, deşi îţi dai seama şi singur cât de limitate sunt posibilităţile noastre în acest sens. Îţi vom fi recunoscători pentru răspuns şi pentru toate părerile dumitale în privinţa noii chestiuni".

Cufundat în citirea scrisorii, Gorbiakov nu observă când intră în birou Fedot Fedotovici. Bătrânul mutase lemnele în şopron şi dăduse peste un lemn rotund, scobit pe dinăuntru. El recunoscuse fără greutate lemnul, pentru că îl scobise cu o daltă semirotundă două seri la rând.

— Ce e, *Vaier*? întrebă Gorbiakov, ascunzând maşinal biletul în borcanul pe care scria cu roşu: „Atenţie! Otravă!"

— Lemnul acela, Fedia, l-am mutat chiar lângă perete, acum e în rândul al doilea, zise timid Fedot Fedotovici, neştiind cum va reacţiona Gorbiakov la toate astea.

— Ce lemn, *Vater*? întrebă grăbit Gorbiakov, uitând de noaptea aceea viforoasă, când pusese lemnul-ascunzătoare în şopron.

— Păi ăla... îţi aminteşti, m-ai rugat să-l scobesc... chipurile pentru păstrarea unor medicamente... Fedot Fedotovici, ascunzându-şi. zâmbetul în barbă, râse reţinut. Deşi nu era tare în buchiile cărţii, înţelegea foarte clar pe cine simpatizează Gorbiakov, şi ce poate ascunde în lemnul scobit.

— Dar tu, *Vater*, ce-ai căutat în şopronul cu lemne?

— Cum ce? Am tăiat nişte lemne, am început să le pun în ordine. Şi pentru a face ordine, pe cele mai vechi le-am scos...

— Lemnul ăsta, *Vater*, păzeşte-l ca pe ochii din cap. Şi, pe urmă, arată-mi unde l-ai mutat. Şi ia seama, nu cumva să-l ardă bucătăreasa... Am acolo documente importante. Şi, după ce tăcu o clipă, se decise să nu mai umble cu şiretlicuri cu bătrânul şi să-i mai spună unele lucruri. *Vater*, dacă s-o întâmpla să „oad în laţ" şi o să mă

ia ca pe un porumbel de aici, să păstrezi lemnul. Ai înţeles?

— Cum să nu, am înţeles. Am înţeles totul. Numai că nu se poate întâmpla ca tu să „pici în laţ”. Eşti uh om atent, Fedia.

— Se întâmplă şi cu cei atenţi, *Vater*.

— Nu te mai gândi la asta, că nu-ţi vei mai găsi liniştea.

— Păi nici nu mă gândesc. Ţi-am spus pentru orice eventualitate.

— Am înţeles totul, repetă bătrânul şi se grăbi să se întoarcă în tindă.

— Şezi, te rog, *Vater*, îl opri Gorbiakov pe Fedot Fedotovici.

Bătrânul se întoarse, se aşeză cu atenţie pe scaunul alb şi înalt şi-l privi, aşteptând, pe Gorbiakov.

— Ai putea, *Vater*, să-mi faci un serviciu? întrebă Gorbiakov, privindu-l pe Fedot Fedotovici drept în ochii lui blânzi, alintători.

— Spune, Fedia.

— Trebuie dus un om din Narâm tocmai la gospodăria lui Filaret. Ce zici, ai putea s-o faci? Drumul nu e uşor, şi nici nu e prea aproape.

— Am să izbutesc, Fedia. Când porunceşti să plec?

— Am să-ţi spun când o veni vremea.

— Bine şi aşa. Mie mi-e indiferent când.

CAPITOLUL AL ŞASELEA 1

Rusia… El se gândise la ea, se gândise, şi, iată, ea se aşterne în faţa ochilor lui.

În staţia Taiga, Akimov se mută în expresul transsiberian. Trenul, să spunem drept, nu era pentru buzunarul lui, dar gonea mai repede decât toate celelalte şi pentru acest lucru merita să nu se zgârcească. Va face economie la altceva. Fuga lui durase cam mult, un timp ce nu mai putea fi întors, şi acum, când era liber, nu mai putea pierde nici măcar o oră.

Fără întrerupere, din zori şi până se întuneca, Akimov se uita pe fereastră. Alergau satele, îngropate în nămeţi, cu acoperişurile vechi şi găurite, cu ferestrele

astupate cu fuioare, cârpe sau pur îşi simplu cu scânduri bătute în cuie. La căderea întunericului, în izbe se aprindea lumina palidă, tremurătoare, parcă bătută de vântr-a unei surcele sau pâlpâiau ca nişte mici pete opaiţele făcute din resturi de luminări arse.

O impresie tristă lăsau în sfârşit, curţile dărâmate. Izbele stăteau golaşe, fără garduri, oare fuseseră folosite ca lemne de foc, fără porţi, căzute de putrede ce erau, fără şoproane, sub care se refugiau, la adăpost de viforniţe şi vânturi, viţeii Totul, totul amintea războiul, care, ca un vârtej, nu numai că răpea vieţile omeneşti undeva, departe, pe front, dar pătrundea şi aici, lăsându-şi urmele crude peste tot.

În staţii, Akimov cobora din tren nu numai pentru a respira aer curat, ci şi pentru a vedea cum trăiesc oamenii. Şi aici era acelaşi tablou al delăsării: gările părăgiisite, construcţiile din staţii dărăpănate, vagoanele trenurilor locale cojite şi afumate.

Akimov îşi amintea cât de înfloritor era comerţul în gări înainte de război. Tarabele pieţelor de lângă staţii erau încărcate cu tot felul de bunătăţi. Acum era cu totul altfel. În afară de castraveţi acri, cartofi fierţi, ciuperci şi ceapă nu se putea cumpăra nimic.

Se schimbase şi aspectul exterior al mulţimii, care mişuna, se agita zgomotos pe peron. În principal, mulţimea era formată din femei şi copii. Dacă se întâlneau bărbaţi, aceştia erau invalizi în cârje, cu proteze de lemn, cu bastoane.

În tren năvăleau mereu schilozi, orbi, cu acordeoane, în mantale scurte, cu poalele tăiate, şi cu căciuli soldăţeşti murdare. Cu voci răguşite, grave, cântau cuplete pline de compătimire, compuse pe jumătate din cântece vechi, cunoscute, şi adaptate de poeţii amatori, în conformitate cu noile condiţii. Apoi, cântăreţii, ţinându-se de călăuzele lor, cu căciula în mână, făceau înconjurul ascultătorilor, rugându-i în numele Domnului, să le fie milă de ei şi să-i ajute.

Însoţitorii vagoanelor se străduiau să nu-i lase pe

invalizi să intre, dar aceştia apăreau în modul cel mai neaşteptat, îndată ce trenul se punea în mişcare. Cât timp trenul parcurgea distanţa de la o staţie la alta, ei aveau timp să-şi cânte cântecele o dată, de două, sau de trei ori.

Expresul transsiberian depăşea, în halte şi la nodurile de cale ferată, eşaloanele militare. Vagoanele de marfă erau ticsite cu bărbaţi în vârstă, care, pe drept cuvânt, sunt numiţi, de obicei, moşnegi. Bărbaţii priveau sumbru, sălbatic, şi feţele lor, încremenite în tristeţe, ascundeau revolta tainică împotriva sorţii, care se aşezase cu o povară grea pe umerii lor bătrâni şi istoviţi de muncă.

Examinându-i pe aceşti oamenii aspri, îmbrăcaţi în straie soldăţeşti vechi, mult purtate, Akimov îşi amintea fără să vrea şi de dezertorii din hanul de la Cigara şi de bărbaţii din Kuskova, care se ascunseseră în pădurea de pe Ciulim pentru a scăpa de serviciul în poliţie şi ajungea mereu la aceeaşi concluzie: „Se apropie sfârşitul acestei vieţi. Rusia trebuie să schimbe cursul istoriei sale. Nu are decât o singură posibilitate: revoluţia”.

Cum se făcea întuneric, Akimov scotea din sacul de prelată al unchiului revistele şi ziarele cu care îl aprovizionase Bronislav Nasimovici şi citea totul, nelăsând deoparte nici măcar notiţele de zece rânduri. Citea aproape toată noaptea.

Îşi formase o serie de impresii foarte contradictorii: armata suferea înfrângeri, de pe front veştile erau una mai amară decât cealaltă, scăpau comunicări despre oboseala soldaţilor ajunsă la limită, despre aprovizionarea precară cu armament, alimente şi îmbrăcăminte a diviziilor şi subunităţilor. Despre asta însă se vorbea oarecum în treacăt, superficial, de parcă nu ar fi avut nici un fel de importanţă. Adevărul despre situaţia reală de pe front era înecat în şuvoiul de cuvinte goale, de fraze fără sens, şi se simţea că cei ce scriau despre război erau preocupaţi de un singur lucru: să afirme, în pofida faptelor, că soldatul rus nu se gândeşte decât cum să străpungă cât mai repede cu baioneta pe duşman şi să se jertfească pe câmpul de bătaie pentru tătucul ţar.

În vagon călătoreau fel de fel de oameni: câţiva ofiţeri, care se întorceau pe front după ce se vindecaseră prin spitale, comercianţi din Vladivostok, doi preoţi, funcţionari ai direcţiei căilor ferate din Harbin, o frumoasă femeie de treizeci de ani, din Irkutsk, cu trei copii „care-şi pierduse cu un an în urmă soţul, comandant de regiment în armata activă, şi care se muta acum la părinţii ei în Samara, un avocat din Cita, împreună cu soţia sa durdulie, învelită în blănuri, şi încă vreo doi-trei pasageri, dintre care unul îi amintea lui Akimov de tatăl său, datorită galoanelor departamentului pădurilor de pe reverul tunicii.

În pofida duratei îndelungate a călătoriei în comun, nu se realizase o prea mare apropiere între pasageri. Ofiţerii nu făceau decât să bea în neştire şi să joace cărţi. Preoţii „neobosiţi, purtau discuţii cucernice. Comercianţii, îndată ce se trezeau, începeau să lovească zgomotos abacurile, grăbindu-se să termine nişte socoteli complicate, până la Petrograd. Copiii ofiţeresei văduve făceau nebunii, umplând vagonul de strigăte şi plânsete. Funcţionarii de la calea ferată erau uimitor de indiferenţi, dormeau şi noaptea, şi ziua, dormeau cu plăcere şi pasiune, trezindu-se numai pentru a mânca.

Lui Akimov îi mergea la inimă atmosfera din vagon. Nimeni nu-i punea întrebări, şi nici el nu se străduia să arate vreun interes deosebit pentru ceilalţi. Ce e drept, de vreo două ori, în vagon izbucniseră discuţii aprinse între ofiţeri şi preoţi. Tema era la ordinea zilei: unde se afla salvarea Rusiei – în credinţă sau în putere?

Ofiţerii, bineînţeles, considerau că numai puterea este sursa măreţiei patriei. Poţi să-ţi spargi fruntea făcând închinăciuni, dacă însă armatele n-au arme sau acestea sunt vechi, uzate, rămase în urmă din punct de vedere tehnic, niciun fel de credinţă nu va aduce salvarea şi duşmanul va ieşi învingător. Logica judecăţilor ofiţerilor era directă, clară şi fără compromis. Cu toate acestea, preoţii nu se dădeau bătuţi» Ei considerau că la baza puterii stă credinţa. Nicio armă nu este capabilă să învingă oamenii, dacă aceştia cred cu sfinţenie în Dumnezeu şi în

reprezentantul lui pe pământ. Era clar că preoţii îi depăşeau pe ofiţeri în arta de a purta o discuţie, dar totul s-a sfârşit anapoda. Unul din ofiţeri, scoţând de pe el, în focul discuţiei, tunica, i-a propus preotului mai tânăr s-o îmbrace, să plece la oaste şi să încerce să-şi demonstreze acolo adevărul. Preoţelul se fâstâcise, a făcut un gest cu mâinile, ascunse în mânecile largi ale sutanei, în direcţia ofiţerului şi a tăcut. Şi discuţia nu s-a mai reluat.

Confruntarea dintre ofiţeri şi preoţi îl distra pe Akimov. El asculta cearta lor cu un surâs ironic, introducând în discuţie, numai cu gândul însă, replicile sale: „Dar nu credinţa în Dumnezeu, prea sfinţi părinţi, este baza puterii, ci convingerea omului, concepţia lui despre viaţă”. „Ei, ei, domnilor ofiţerii, vorbiţi prostii, afirmând că doar puterea este calea spre salvarea patriei. Trebuie să ştii să te foloseşti de putere. Numai convingerea că lupta este dreaptă face din putere o armă ascuţită. Iată care este condiţia hotărâtoare a înfruntării”. De spus, însă, Akimov nu spunea nicio vorbă, cu toate că i se făcuse un dor nebun de o discuţie în public…

Şi ele orice ar fi fost preocupat Akimov în aceste zileşi. nopţi ale lungului drum din Siberia, peste tot şi în toate el o simţea nevăzută pe Katia. Nici timpul, nici noile întâmplări nu diminuaseră acel sentiment profund de fericire, care, ca un izvor din taiga, curgea din ascunzişurile conştiinţei lui. Lui Akimov i se întipărise în minte tot ce trăiseră împreună în ceasurile ¿repetabile pe care le petrecuseră în izba filosofului din taiga, Okenti Svobodnîi, totul până la cele mai mici amănunte. Şi acum lumina ochilor ei, sunetul vocii ei deosebite, căldura manilor şi a buzelor ei păreau că se aştern peste gândurilor simţămintele, acţiunile lui. După acele ceasuri de fericire inconştientă, simţea că nu mai trăieşte singur, ci împreună cu ea. Era un sentiment nou, care pusese stăpânire pe el cu o asemenea forţă, încât nu putea nici să-i uite, nici să-l potolească. În unele clipe, sentimentul ăst» începea să-l apese necruţător şi se abţinea cu greu de la dorinţa de a se apropia, uite, de acest funcţionar cu

însemnele departamentului pădurilor şi să-i spună cât este de fericit, nespus de fericit. Pesemne, pe faţa lui aluneca tot timpul un surâs prostesc şi el, într-adins se încrunta, îşi încleşta fălcile, îşi strângea buzele. Dar erau şi clipe când, deodată, fără nicio explicaţie, se simţea alarmat şi întristat. Şi începea să-şi facă reproşuri că vorbise cu ea prea obişnuit despre pericolele muncii ei, fără să-i atragă atenţia cu adevărat câte primejdii o pândesc, nu i-a dat toate sfaturile, atât de necesare fiecărui tânăr ilegalist.

„Ce păcat, că nu pot să-l văd măcar pentru o clipă pe Aleksandr!” se gândea el cu regret, imaginându-şi această întâlnire astfel:

— Salut, Saşa, prietene, salut ruda mea mult iubită?

— Salut, Vania, prietenul meu credincios, salut, tovarăşe Granit! Te felicit cu ocazia sfârşitului fericit al evadării tale care s-a lungit atât. Ce mai faci? Eşti bine» sănătos?

— Sănătos, perfect sănătos, draga mea rudă!

— Nu înţeleg, ce naiba se ascunde sub gluma asta a ta: «rudă dragă»?

— Saşa, asta nu e nicio glumă! E adevărul curat. De acum înainte eu, robul lui Dumnezeu şi furnica revoluţiei, Ivan Akimov, şi minunata ta soră, Ekaterina Xenofontovna, nu suntem numai tovarăşi de luptă, ci şi soţ şi soţie. Cum vrei, blesteamă-ne sau blagosloveşte-ne!

— Cine şi unde v-a cununat, fir-aţi ai naibii voi de copii!

— Ne-a cununat pădurea, iarna, în taigaua siberiană, şi cerul înstelat al nopţii ne-a prezis fericire veşnică.

— Vanka, te-ai prostit şi începi să îndrugi tot felul de cuvinte bombastice. Nu uita, mai ai de parcurs un drum lung şi periculos de acum încolo.

— Ce pericole! Când sunt fericit, nu mi-e teamă de nimic. Înţelege, Saşa, sunt fericit! Dar oare poţi tu înţelege, burlac bătrân, tăbăcit în singurătatea ta ca un castravete răscopt…”

Iar pericolele existau într-adevăr şi faptul că Aleksandr Xenofontovici le-a amintit însemna că atenţia

trebuie să-i fie trează.

În gara Bui, în vagon intrară doi bărbaţi. Unul era în uniformă de funcţionar al căilor ferate, iar cel de-al doilea în costum civil, obişnuit pentru un om de condiţie mijlocie. După cum se află din prima clipă, erau controlorii departamentului căilor ferate. Totuşi felul nu prea obişnuit de a se purta al controlorilor îi atraseră atenţia lui Akimov. Înainte văzuse destule controale de acest fel. Controlorii verificau dacă toţi călătorii aveau bilet cu numărul locului şi, dacă vagonul era în întregime ocupat, plecau. Acum lucrurile se desfăşurau cu totul altfel: în vagon nu erau locuri libere, ceea ce era confirmat de numărul de bilete, cu toate acestea controlorii împreună cu însoţitorul, care-i oprise pe pasageri să coboare în staţie, porniră prin vagon, convingându-se că fiecare bilet are un proprietar, care ocupă tocmai locul care este indicat în foaia de călătorie. Cu ce scop se făcea acest lucru? De ce era necesară o asemenea verificare?

Controlorii erau peste măsură de meticuloşi. Akimov observă cum îi sfredeleau cu privirea lor pătrunzătoare pe călători. Şi erau interesaţi numai de bărbaţi. Akimov nu putea să nu observe şi faptul că el trezise un interes crescut controlorilor. Îl examinau cu o deosebită atenţie, străduindu-se în acelaşi timp ca el, Akimov, să nu bage de seamă această atenţie a lor. „Jandarmi deghizaţi, caută pe cineva şi e foarte posibil să mă caute chiar pe mine”, îşi zise Akimov.

Isprăvind, controlorii plecară în vagonul vecin, dar acolo rămaseră literalmente trei minute. Akimov îi văzu ieşind din vagon şi îndreptându-se preocupaţi către clădirea gării. „S-au dus să raporteze şefului de jandarmi rezultatul verificării făcute în vagonul nostru”, se gândi Akimov, închipuindu-şi desfăşurarea ulterioară a lucrurilor: înainte de plecarea trenului, mai curând în gara următoare, el va fi reţinut pentru clarificarea identităţii.

Akimov, cum i se mai întâmplase şi altă dată în momentele de periicol, fu cuprins deodată de o linişte atât de mare, încât se putea gândi la toate cu sânge rece, cu

mult sânge rece. Poate nu avea dreptate în presupunerile sale, poate, şi mai curând aşa e, are dreptate… Ce să facă, să aştepte până când îl vor copleşi evenimentele? Nu. Duşmanii să nu se bizuie pe lipsa lui de grijă. El le-a intuit bine manevra.

În vagon se făcu pustiu. Călătorii se repeziră în gară, unii după apă fiartă, alţii la piaţă, în sfârşit, alţii ca să se plimbe pur şi simplu. Dispăruse undeva şi însoţitorul vagonului. Akimov luă de pe poliţa de bagaje sacul de prelată şi ieşi grăbit pe platforma vagonului. Aici observă că trenul de persoane care se afla pe linia vecină se pune în mişcare. „Iată, cu el trebuie să plec”, hotărî Akimov şi, deschizând uşa opusă celei ce dădea spre gară, sări pe acolo. Însoţitorul unuia din vagoanele trenului vecin luă de la Akimov sacul şi-l ajută şi pe el să se urce pe trepte.

— Trenul merge la Moscova, luminăţia voastră, spuse însoţitorul pentru orice eventualitate, fiindcă asta oricum nu mai avea importanţă; trenul lua viteză şi să sară înapoi era imposibil.

— Este bun pentru mine, domnule conductor, zise politicos Akimov, slugarnic chiar, pentru că nu avea bilet şi mai trebuia să ducă tratative şi în acest sens.

— În acest caz, intraţi, îl invită la fel de politicos conductorul.

Akimov nu se grăbea: era mai bine să se înţeleagă cu conductorul aici, fără mairtori. Se văzură pentru o clipă clădirile din gară şi la cotitură se deschise vederea spre peron. Akimov avu timp să observe cum pe ultima uşă a clădirii gării ieşeau trei oameni. Pe doi îi recunoscu de îndată, erau controlorii. Cel de-al treilea purta o uniformă albastră de ofiţer de jandarmi.

„Important e să faci totul la timp”, se gândi, neîndoindu-se o clipă că organele vigilente se îndreptau spre vagonul în care se aflase şi el.

2

La Moscova, Akimov a stat numai câteva ceasuri. Dacă ar fi avut mai mult timp s-ar fi folosit de adresele conspirative. Dar una din ele nu i se potrivea datorită

condiţiei: „Nu se poate veni înainte de opt seara”. Cea de-a doua era foarte departe, în suburbiile oraşului. Era riscant să facă un drum până acolo: putea să întârzie la tren. Şi-i părea rău, că nu poate să-şi vadă tovarăşii, să-i mai întrebe câte ceva despre viaţa partidului, să afle ultimele ştiri de pe front.

Lăsând sacul cu hârtiile lui Lihaciov (în care mai băgase şi ceva din lucruşoarele lui) la bagaje de mână, Akimov plecă să se plimbe pe străzile Moscovei.

Şi aici întâlnea pretutindeni urmele stării de război: măicuţa Moscova se spălăcise şi parcă mai îmbătrânise. Aurul bisericilor şi catedralelor ei dispăruse, dangătul clopotelor nu se mai aude. Norodul Moscovei se împestriţase mult: oriunde te uitai, ba invalizi, ba militari; era plin de oameni cu saci în spinare, de cerşetori, de tot felul de băietani pe jumătate în zdrenţe, iar în pieţele gărilor – ca la târg: se făcea negoţ. Soldaţi flutură maiouri spălăcite, pantaloni cârpiţi, ghete găurite, iar muieri în şaluri călduroase, în pardesie de catifea şi fuste largi oferă h-va de floarea soarelui, colăcei din făină neagră, pateuri din cartofi şi tărâţe.

Un poliţist gras, foarte înalt, mai ţipă uneori la mulţime, încearcă să-i alunge ba pe soldaţi, ba pe muieri, dar, în pofida înfăţişării ameninţătoare, nimeni nu-i dă atenţie.

Într-o parte a pieţei se observă o agitaţie deosebită a mulţimii… Poliţistul se îndreaptă într-acolo cu paşi grăbiţi, strigă la oameni. Dar soldaţii, preocupaţi de comerţ, îi rezistă cu îndârjire.

— Pleacă nene, îţi spun cu frumosul: cară-te! Că de nu, te aranjăm pentru totdeauna, şobolan îngrăşat în spatele frontului ce eşti! îi spune cu convingere un soldat şi obrazul îi tremură din pricina contuziei.

Poliţaiul încearcă să facă pe indignatul:

— Vă rog, fără jigniri! Că putem să vă tragem şi la răspundere!

Dar se aude un hohot de râs şi toţi văd că şobolanul din spatele frontului, în comparaţie cu soldaţii, e un

vierme, nimeni nu-l ia în serios.

— Se duce puterea voastră, cumetre! aruncă în urma poliţaiului un bătrânel vioi, şi poliţaiul se îndepărtează de mulţime, făcându-se că nu aude cuvintele provocatoare.

„Se schimbă obiceiurile, remarcă Akimov. Dacă soldatul va voi să întoarcă arma împotriva ţarismului, capitalului şi poliţiei, nimeni nu-l va opri. Şi această vreme se apropie. Se apropie, dar încă nu a venit. Trebuie să se ţină seama de acest lucru”.

Akimov umbla prin Moscova, dar privea cu ochi atenţi: nu cumva i s-a agăţat o „coadă”, oare nu e urmărit? Întâmplarea de ieri, din gara Bui, îl făcuse să se gândească din nou la vigilenţă.

Când se trase trenul care mergea spre Petrograd, Akimov se strădui să intre în puhoiul de oameni. Când se perindă în grabă mai multe figuri, în haine felurite, la înghesuială, e mai greu să fii remarcat şi să ţi se memoreze chipul. Se instală în vagonul comun, într-o mare îmbulzeală izbuti să se aşeze cu sacul lui pe patul cel mai de sus. Călători bine, deşi în vagon era un aer sufocant şi locul cam înghesuit.

Înainte de-a ajunge la Petrograd, cu vreo cincizeci de verste, coborî din tren. Aşa i se recomandase de la începutul fugii: să ocolească Petrogradul, să se ferească de gările principale, unde pânda nu încetează nici ziua şi nici noaptea, să nu urce în vagoanele de lux, să se piardă printre oameni.

Pe la amiază, Akimov, cu ajutorul trenurilor locale, ajunse de pe calea ferată Nikolaevskaia pe calea ferată care ducea spre Finlanda. Seara, se urcă în trenul care îl duse mai departe spre Helsingfors, mai aproape de Suedia. Şi toate mergeau bine şi nimic nu lăsa să se întrevadă vreo complicaţie…

3

Şi totuşi s-a ivit o complicaţie. Mai bine spus o primejdie care era să-l piardă. S-a întâmplat la Abo, în port, în ultimele minute pe care le mai avea de petrecut pe pământul Imperiului rus.

Prin Osipovski, care locuia permanent la Stockholm, în apropierea lui Lihaciov, siguranţa ştia foarte bine despre fuga lui Akimov, ştia şi scopurile acestei fugi. A aduce lângă Lihaciov un bolşevic, ba încă unul pe care Lihaciov îl iubeşte şi-l apreciază, însemna să-l îndepărteze difinitiv pe savant din serviciul guvernului ţarist şi, mai mult decât atât, având în vedere înclinaţiile sale democratice, cunoscute de mulţi ani, însemna să-l întoarcă împotriva absolutismului., să-l atragă în activitatea revoluţionară activă. Cazuri asemănătoare mai existaseră. E de-ajuns să amintim numele vestitului savant rus Ilia Mecinikov. Bolşevicii nu numai că pătrunseseră în casa lui, dar reuşiseră să-i insufle şi ideile lor distrugătoare. Dar profesorul Timiriazev de la Moscova? Nu ajungea că propovăduia concepţia materialistă asupra naturii, acum simpatiza cu revoluţia, contribuia la creşterea forţelor ei. Şi încearcă numai să te atingi de el! Tot pământul se va ridica, din toate colţurile pământului se vor prăvăli blesteme la adresa monarhului rus, stâlp al forţelor întunericului, ale diavolului. Iar tronul şi fără aşa ceva se clatină. Şi cum să-ţi închipui că Timiriazev e singurul? Bolşevicii, în frunte cu acest nobil din Simbirsk, Ulianov, deşi se numesc partid al clasei muncitoare, nu se declară deloc împotriva alianţei cu intelectualitatea. De câţi ani se aude peste întreaga Rusie glasul răsunător al acestui1… meşteşugar din Nijni-Novgorod, al scriitorului Aleksei Peşkov, care şi-a ales un pseudonim cu o aluzie evidentă… Maxim Gorki[11]?

Funcţionarii superiori ai siguranţei ţariste, urând feroce revoluţia, înţelegeau în acelaşi timp, fiind nevoiţi să citească operele lui Lenin şi ziarele partidului bolşevic, că acest partid se gândeşte în mod serios la viitor. Spre deosebire de clasele conducătoare, teoreticienii şi conducătorii lui schiţează o imagine clară a viitoarei orânduiri sociale şi de stat, în care-şi găseşte locul potrivit fiecare om. Nimic nu-i face mai receptivi pe oameni la suflul revoluţionar, nimic nu-i împinge mai tare la lupta

11 Gorki — amar (rus.).

împotriva ţarismului decât conştiinţa faptului că revoluţia va aduce înnoirea întregii vieţi, va înlătura şi asuprirea şi nedreptatea şi va da oamenilor o existenţă demnă…

Şi nu întâmplător, bolşevicii acordă atenţie unor minţi ca a lui Lihaciov. Fără ele nu poţi construi viitorul. Ei au cunoştinţele. Şi fără cunoştinţe, fără ştiinţă nu numai că nu se poate construi o ţară nouă, dar nici cu muchia toporului nu poţi să baţi un cui într-o scândură.

Funcţionarii superiori au hotărât: să nu se permită ca Lihaciov să se trezească în braţele bolşevicului Akimov; mai bine, tezaurul cercetărilor ştiinţifice să ajungă în străinătate, decât să pice în mâna partidului clasei muncitoare.

Direcţia jandarmeriei din Tomsk şi agentul Proşkin primiseră o mustrare severă pentru că l-au lăsat pe Akimov să scape din Siberia. Şi au redevenit vigilenţi. Proşkin se agita prin vagoanele trenurilor care veneau dinspre Siberia. Că doar Akimov n-o să parcurgă distanţa enormă dintre Tomsk şi Petrograd prin aer, ca păsările!

Şi iată întâlnirea de la Bui. Proşkin a fost prea încet şi Akimov i-a scăpat iar de sub nas. Au zburat telegrame alarmante spre Moscova şi Petrograd…

Akimov simţea că siguranţa şi-a pus forţele în mişcare. El îi privea atent pe toţi cei care se suiau în vagon în staţiile şi haltele de pe teritoriul Marelui Ducat Finlandez. Ţarul şi guvernul său. Se străduiseră odinioară din toate puterile să prezinte Finlanda ca independentă, liberă, dar Akimov, din amara experienţă a multor tovarăşi, ştia că siguranţa ţaristă are braţul lung şi de mult şi i-a întins până aici. Tocmai de aceea tovarăşii de partid luaseră hotărârea să fie trimis pe acest drum, şi nu pe calea ferată din jurul Golfului Botnic, ci prin portul Abo. Aici veneau de la Stockholm vase suedeze având pe drum o oprire în insulele Aland. Războiul micşorase mult circulaţia vaselor pe acest drum, dar n-o anulase complet.

La Abo, încă din gară, Akimov încercă să afle dacă nu există în port vreun vas, suedez. Vizitii, care cunosc de obicei viaţa micilor oraşe mai bine decât orice organ

administrativ îi comunicară o veste bună: în port e ancorat un vapor de pasageri şi de marfă suedez şi peste o oră, o oră şi jumătate, va pleca de la debarcader.

Akimov tocmi un vizitiu să-l ducă până la chei. Vizitiul puse sacul la locul de bagaje aflat sub banchetă, sări pe capră şi-şi îndemnă calul.

Aşezându-se în sanie, Akimov observă că, nu departe de el, încă un bărbat făcuse acelaşi lucru. Necunoscutul, se grăbea şi curând îl depăşi. Se mai întâmplă şi aşa: tot drumul Akimov fusese numai ochi şi urechi, fără încetare se uitase la toate din jurul său, cântărise minuţios totul în minte, fusese atent la ieşirea din vagon, şi, iată, acum nu-i acordase niciun fel de atenţie acestui bărbat grăbit, a cărui înfăţişare, când trecu parcă în zbor pe lângă el, nu i se întipări în memorie.

Akimov era stăpânit de un singur gând: să nu întârzie la vapor, să se îmbarce orice s-ar întâmpla.

— Grăbeşte-te, te rog. Mi-e teamă că n-am să ajung, îl rugă pe vizitiu, întinzându-şi gâtul şi vrând să vadă cât mai curând portul şi vaporul cu care trebuia să plece în Suedia.

— Nu, nu, nu vă faceţi griji. Ajungem la timp! zise într-o rusească stâlcită vizitiul finlandez şi-şi îndemnă din nou calul.

Îndată ce sania se opri, Akimov sări şi alergă spre casă să-şi cumpere bilet şi să îndeplinească toate formalităţile legate de trecerea frontierei. Pe vizitiu îl rugă să-i ducă sacul la scara vaporului şi să-l aştepte acolo. Judecând după faptul că pe puntea vaporului se plimbau oameni, iar la debarcader era linişte, Akimov înţelese că pasagerii se îmbarcaseră şi că trebuia să nu mai piardă nicio clipă.

Îndeplinirăformalităţilor nu-d luă mai mult de un sfert de cea «şi se făcură fără niciun fel de încurcături Akimov se grăbi spre scara vaporului, convins că-l va găsi aici pe vizitiu cu sacul. Dar vizitiul nu era acolo. Ce se întâmplase? De la locul în care oprise sania şi până la scară erau cel mult trei minute. Inima lui Akimov începu să

bată alarmată. Presimţiri amare îi cuprinseră sufletul. Cu paşi atenţi şi repezi în acelaşi timp, Akimov sări de pe debarcader şi în aceeaşi clipă se repezi înapoi.

Vizitiul cu sacul stătea lângă sanie, dar nu singur, ci înconjurat de trei poliţişti. Între finlandez şi. poliţişti se purta o discuţie aprinsă. Probabil, aceştia voiau să ia sacul, iar vizitiul nu-l dădea.

„Ce să fac? Cum să acţionez?" îşi zise Akimov, şi sudoarea îi apăru la tâmple. Hotărârea o luă într-o clipă: „Trebuie să mă urc neîntârziat pe vapor".

Uitându-se tot timpul înapoi, Akimov scoase biletul şi paşaportul şi-l arătă funcţionarilor suedezi. Peste un minut, stătea pe scara vaporului ornamentată cu aramă.

Acum, când se afla în siguranţă, sentimentul căinţei puse stăpânire pe el. Oare a procedat corect lăsând hârtiile unchiului în voia poliţiştilor? Poate, până nu e prea târziu, să fugă pe mal, şi, salvând sacul, să se predea de bunăvoie duşmanului? Să-l ducă la puşcărie, să-l judece din nou, în schimb va fi neatins materialul ou crecetăriie ştiinţifice ale savantului, obţinut după mulţi ani de muncă.

Clipe cumplite, clipe pline de venin, pe care Akâsmav le petrecu în mare zbucium.

Dar iată că se auzi un fluierat asurzitor, pereţii de scândură ai cabinelor se porniră să tremure şi se auzi şi scârţâitul puternic al gheţii sparte, care se lovea de bordurile de oţel ale vaporului.

— Rămas bun, Rusie! Pe curând!

CAPITOLUL AL ŞAPTELEA i

Stockholmul îl întâmpină pe Akimov cu dezgheţul. Deasupra oraşului strălucea soarele, băltoacele se reflectau primăvăratic, de pe acoperişurile caselor cenuşii ele piatră se scurgeau, luminând în toate culorile curcubeului, picături grele şi prelungi. Deasupra micului goli se auzeau sunete ascuţite şi zgomote. Nori clocotitori de pescăruşi umpleau tot cerul şi orizontul întunecat prevestea apropierea de noi cârduri.

„Aici e primăvară, iar acolo, Ia Katia, trosnesc gerurile şi bântuie viforniţele", se gândi Akimov, mijindu-şi

ochii din cauza soarelui şi porni, fără să se grăbească, spre birjari. El nu cunoştea Stockholmul, nu ştia nici adresa lui Lihaciov. În tot acest mare oraş exista doar un singur om care fusese încunoştinţat de evadarea lui şi oare-l aştepta, medicul pediatru Serghei Egorîci Prohorov. Adresa lui Prohorov o ţinea minte pe de rost, o repetase de sute de ori şi în gând şi ctu voce tare, acolo în taigaua îndepărtată, pentru ca nu cumva să-i zboare din minte.

După o jumătate de ceas de umblat pe străzile Stockholmului, oraş care amintea foarte bine prin construcţiile sale de unele colţuri ale Piterului, Akimov ajunse la casa în care locuia Prohorov. Avu noroc. Vizitiul îi luă numai jumătate din suma pe care o stabilise în sinea lui Akimov, căruia nu-i plăcea să cadă înainte la înţelegere în privinţa plăţii pentru asemenea servicii. Şi, ceea ce era cel mai important, în pofida orei înaintate. Prohorov era acasă.

— Ivan! În sfârşit! Ce s-a întâmplat pe la voi pe-acolo? Prohorov îl strângea pe Akimov în braţe, îl bătea cu palma lui lată şi puternică pe umeri.

— Salut, Serioja! Salut, dragă Serghei Egorici! Akimov îl cunoştea de mult pe Prohorov, de la întrunirile studenţeşti, fusese cu el de câteva ori la întrunirile de partid, îi ascultase cuvântările, scurte, dar întotdeauna pătrunse de focul fierbinte ale convingerilor. „Un tânăr ferm. Asta n-o să se dea nici cu eserii, nici cu menşevicii”, gândea Akimov pe vremea aceea. Şi nu greşise.

Akimov îşi scoase căciula, paltonul şi, când se aşează la masă în faţa lui Prohorov, după ochii lui albaştri, măriţi de lentilele ochelarilor în ramă de aur, înţelese că nu trebuie să se aştepte la veşti bune de la Prohorov. În ochi i se vedea tristeţea.

— Cum o duce Lihaciov, Serghei Egorîci? întrebă Akimov, temându-se de întrebarea lui.

— O istorie, o istorie întreagă, zise Prohorov, întorcându-şi privirea în altă parte.

— Spune-mi, te rog, îl rugă nerăbdător Akimov.

— S-a întâmplat numai cu două săptămâni în urmă. Am trecut pe la el şi din nou prima lui întrebare a fost

despre tine: „Unde e Vanka? Oare s-a prăpădit în pădurile Siberiei?” L-am liniştit, dar ca răspuns am auzit o rugăminte, care m-a umplut de uimire. „Domnule Prohorov, a spus Lihaciov, mi-au mai rămas de trăit zece zile. Nu m-aţi putea ajuta să plec cât mai repede în Rusia? Trebuie să mor pe pământul meu natal! Nu vreau ca oasele mele să zacă prin locuri străine”. Am încercat să-l calmez, să-l liniştesc. El însă m-a întrerupt: „Domnule Prohorov, dumneavoastră sunteţi medic, iar eu sunt naturalist. Ştim amândoi ce este viaţa şi ce este moartea. Vă implor nu-mi spuneţi cuvinte goale. Mai bine ajutaţi-mă. Sunt un om singur. Ce e drept, arheologul rus Osipovski, despre care m-aţi avertizat, nu-şi va slăbi atenţia. Am să vă spun cinstit că la început nu prea am dat crezare avertismentului dumneavoastră, dar acum m-am convins că aveţi dreptate. A făcut o aluzie directă la cumpărarea arhivei. Ochii lui Osipovski strălucesc când privesc hârtiile mele, nările îi tremură. A început să mă amuşine, oare nu cumva miros a putregai? Să nu lăsaţi jefuitorii să-mi fure hârtiile. Am să plec, iar camera cu hârtii o sigilez. E plătită pe un an înainte”. Şi închipuie-ţi, Ivan, am cedat rugăminţilor lui Lihaciov. În decurs de câteva zile i-am organizat plecarea, l-am condus la gară, l-am urcat în vagon, am sigilat camera cu hârtii…

— Ei, n-am ştiut, n-am ştiut că Venedikt Petrovici este la Piter. Orice s-ar fi întâmplat, dacă măcar pentru vreo oră-două aş fi trecut să-l văd, zise cu glasul coborât Akimov, întrerupându-l pe Prohorov.

— Nu, Ivan, nu l-ai fi văzut. A murit.

— Cum adică a murit? Akimov se sculă în picioare, într-atât îl uimise această veste.

— A murit. Aşa cum mor toţi oamenii de pe lumea asta.

— Când? De unde se ştie?

— Se ştie, Ivan, din cea mai sigură sursă. Chiar ieri, pe canale tainice, a sosit o scrisoare de la tovarăşii din Piter. Ei ne-au comunicat că după venirea de la Stockholm, Lihaciov a mai trăiit numai trei zile. Autorităţile au

încercat să treacă sub tăcere atât întoarcerea în patrie, cât şi moartea lui. Niciun ziar din Petrograd nu a publicat despre el nici un rând. L-au înmormântat în mare grabă, într-un cimitir îndepărtat, printre miciburghezi şi târgaveţi necunoscuţi.

— Ticăloşii! Mişeii! Canaliile! Akimov îşi strânse pumnii. Umbla de colo-colo prin cameră, simţind că de furie vede negru în faţa ochilor.

— Dar la ce te puteai aştepta, Ivan? în toate există o logică şi ea este prezentă şi aici, zise chibzuit Prohorov, lăsându-l pe Akimov să se liniştească puţin.

— Sigur, logică există, dar există, cel puţin trebuie să existe, şi o elementară onestitate. Cum se poate aşa ceva? Oare pe nimeni nu l-a mustrat conştiinţa?

— Conştiinţa, Ivan, nu este o noţiune abstractă. Conştiinţa înseamnă ceva pentru tine, iar pentru ei, pentru stâlpii ordinii ţariste, altceva, cu totul altceva.

— Da, da, ai dreptate, Serghei Egorîci. Când o să mergem să vedem biroul lui Lihaciov pe care l-ai sigilat?

— Păi, mâncăm de prânz şi mergem.

2

Era greu de crezut că Venedikt Petrovici nu se va mai întoarce niciodată în acest birou şi nici în altul. Aici totul, totul îi amintea lui Akimov de unchiul său, care ştia să creeze oriunde cel mai mare confort pentru lucru. În afară de masa de scris, foarte largă, cu piedestale şi o prelungire specială, pe care întindea numeroasele lui hărţi, în dreptul peretelui dintre cele două ferestre ce dădeau spre parc, stătea biroul la care Lihaciov lucra în picioare. Imediat după masă se înşiruiau dulapurile ticsite de cărţi şi vrafuri de dosare. În dreapta mesei, pe tot peretele, atârna ca un covor multicolor harta Imperiului rus. Şi în momentele sale de odihnă, Lihaciov se uita îndelung la ea, transpunându-se în gând ba într-un capăt al Rusiei, ba în altul.

La perete, vizavi de dulapuri, se afla un divan de piele, cu perne tot din piele, iar la capul lui, o masă joasă, lunguiaţă, acoperită de o mulţime de ziare suedeze, ruseşti, englezeşti, franţuzeşti. Lihaciov nu citea niciodată

ziarele în mod special. El le cerceta în fugă când întrerupea lucrul.

Această masă joasă, ou vrafuri de ziare răvăşite, îi amintea deosebit de pregnant lui Akimov caracterul practic şi activ al lui Lihaciov. Deşi ajunsese un savant renumit, Lihaciov, din punctul de vedere al receptării vieţii, prin atitudinea sa strict realistă faţă de viaţă, continua să rămână un simplu ţăran rus, care s-a deosebit întotdeauna prin isteţime, prin înţelegerea acută a esenţei lucrurilor, oricât de pompoase ar fi cuvintele în care sunt învelite.

„Nu degeaba a mototolit unchiul ziarele. L-au supărat, probabil, cu ceva, de pildă cu minciuna credinţei nemăsurate faţă de tron a soldaţilor ruşi”, îşi zise Akimov.

— Chiar nu mi-a lăsat niciun fel de instrucţiuni, Serghei Egorâca? întrebă Akimov, punând în sfârşit capăt tăcerii, care sublinia cât de mare îi era durerea care îl izbise atât de neaşteptat.

— Mie nu mi-a transmis nimic. E posibil să fi lăsat ceva în sertarul biroului, zise, aproape în şoaptă, Prohorov, fiind stăpântit, ca şi Akimov, în aceste clipe, de sentimente deosebit de complexe.

— Să vedem, zise Akimov şi descuie nehotărât, cu o cheie de aramă, sertarul central al mesei.

În sertar erau vreo douăzeci de creioane colorate, pe care Lihaciov le avea întotdeauna cu el, chiar şi în expediţii. Eie îi erau necesare la lucrul asupra hărţilor şi la schiţele după natură. În afară de asta îi plăcea să-şi corecteze manuscrisele cu creioane colorate, uneori nu mimai barând cuvântul greşit, ci făcându-l să dispară cu totul.

În fundul sertarului, sub caietele cu coperţi de muşama, absolut curate, Akimov simţi o foaie de hârtie destul de mototolită. Pe marginea de sus a foii, cu un creion maro, era notat: „Distribuţia materialelor”. Mai jos, în chenar, era scrisă ordinea repartizării, iar pe coloană erau enumerate dosarele şi pachetele: 1. Jurnalele de pe Ket (prima călătorie). 2. Jurnalele de pe Ket (a doua

călătorie). 3. Ţinutul Vasiugan şi zăcămintele de turbă din această regiune. 4. Râurile şi Calea Maritimă de nord. 5. Sistemele muntoase. 6. Cărbunii Siberiei. 7. Minereurile Siberiei (ou hărţi). 8. Polimetalele. 9. Stepele (cu hărţi). 10. Obi de mijloc şi de jos (cu hărţi). 11. Gorganele (fără hărţi). 12. Aurul (cu hărţi). 13. Arheologia, volumul 1.14. Arheologia, volumul 2.15. Pădurile Siberiei (cu hărţi). 16. Jurnalele de pe Angara şi Enisei. 17. Jurnalele din ţinuturile de dincolo de Baikal. 18. Altaiul muntos. 19. Altaiul de stepă. 20. Gazele (observaţii şi prognoze). 21. Petrolul.

Akimov îşi pironi ochii pe foaia de hârtie şi., după tremurul mâinilor sale, Prohorov înţelese că hârtia găsită e de mare importanţă.

— Probabil nişte adrese? întrebă Prohorov, aruncându-şi privirea pe hârtie.

— Nu, e lista dosarelor cu materiale. Probabil. Venedikt Petrovici a alcătuit această listă din comoditate, ca să nu caute de fiecare dată dosarul de care avea nevoie.

— Dă-mi să mă uit, îl rugă Prohorov şi, apropiindu-şi foaia de ochelari, se apucă să citească. Da, desigur, probabil lista o avea mai la îndemână. Vezi, aici e un sistem propriu: numărul dulapului, numărul raftului, numărul pachetului, zise Prohorov şi-i înapoie lui Akimov hârtia mototolită.

— Dar, Serghei Egorîci, nu merită oare să verificăm totul pe loc? propuse Akimov. Prohorov fu de acord cu el.

Se apropiară de dulapurile lunguleţe, cu rafturile ticsite de cărţi, dosare separate, pachete de dosar, micii pachete legate cu sfoară subţire şi deschiseră larg uşile dulapului din margine.

— Pesemne, acesta e dulapul numărul unu. Să ne uităm ce scrie acolo, conform inventarului, zise Prohorov.

Akimov se uită pe foaia de hârtie.

— Aici este indicat că pe primul raft sunt jurnalele din prima şi a doua călătorie pe Ket.

— Ei, să verificăm dacă-i aşa. Prohorov se ridică pe vârfuri şi, ajungând până la raftul de sus, citi cu voce tare

eticheta de pe legătura de caiete: „Jurnalele de pe Ket”.

— Exact. Şi aici scrie acelaşi lucru: „Jurnalele de pe Ket (prima călătorie) ” şi „Jurnalele de pe Ket (a doua călătorie)”.

— Citeşte, mai departe, Ivan!

— Citesc: dulapul unu, raftul al doilea: „Ţinutul Vasiugan şi zăcămintele de turbă din această regiune”.

— Sunt. Uite dosarele astea. Priveşte. Ce e drept, scrise numai: „Ţinutul Vasiugan”. Citeşte mai departe, Ivan.

Akimov şi Prohorov verificară cu inventarul şi primul şi al doilea dulap. Totul coincidea. Dar când se apucă să verifice cel de-al treilea dulap, avură o amară decepţie. Din dulap lipseau şase dosare şi anume: „Polimetalele”, „Obi de mijloc şi de jos (cu hărţi)”, „Gorganele”, „Aurul (cu hrăţi)”, „Arheologia (volumul 1)”, „Arheologia (volumul 2) …

— Ce părere ai, Serghei Egorîci? întrebă Akimov, după ce răscoli dulapul de sus până jos.

— Am o singură părere: materialele au fost furate de Osipovski şi şleahta lui.

— Când şi cum?

— Asta e o problemă. De luat în prezenţa lui Lihaciov nu putea să le ia, iar să intre după aceea în apartamentul sigilat… asta e jaf pur şi simplu.

— Nu m-aş mira nici de asta, Serghei Egorîci şi Akimov pocni din degete, îşi duse mâinile la spate şi începu să umble prin biroul mare, ba dintr-un colţ într-altul, ba de-a lungul lui, ba de-a latul. Prohorov se repezi la uşa de la intrare, examină sfoara care trecea prin gaura cheii, urma de sigiliu din ceară maronie.

— Închipuie-ţi, Ivan, că nu se văd niciun fel de urme de intervenţie din afară, zise Prohorov, întorcându-se în birou. O să mă uit acum la ferestre.

— Ferestrele sunt închise. M-am şi uitat la ele, zise Akimov din ce în ce mai sumbru, şi, deodată, se repezi în spatele dulapurilor.

Prohorov se apropie de ferestre, trase de zăvoarele

lor solide, masive.

— Serghei Egorîci, vino aici! se auzi glasul tulburat al lui Akimov de după dulapuri. Prohorov se strecură în spaţiul dintre pervaz şi dulapul din margine şi se opri uimit. Akimov era aşezat pe scara cu ajutorul căreia profesorul ajungea să-şi ia cărţile şi hârtiile. Akimov ţinea în mână un băţ pentru tragerea perdelelor. Uitându-se la tavan, Prohorov văzu un chepeng puţin întredeschis, aflat chiar în colţ.

— Vezi, Serghei Egorîci? Aici totul era prevăzut pentru jaf! Akimov luă băţul şi trapa se închise etanş.

— Tâlharii! Fiinţe josnice şi mârşave! Prohorov clădea din pumni, ochii i se rotunjiseră şi se injectaseră; începu să se foiască în coridorul îngust din spatele dulapurilor, ca un animal prins în cuşcă. Aşteaptă, Ivan, am să mă duc să examinez casa pe dinafară. Căci trebuie să acţionăm în vreun fel!

Prohorov ieşi în fugă din biroul lui Lihaciov, iar peste vreo două-trei minute Akimov îi auzi paşii deasupra lui. Peste încă un minut trapa se deschise şi ochelarii lui Prohorov străluciră în întunericul podului.

— Plătesc, Ivan, pentru propria mea neatenţie, zise Prohorov. Aici în pod, duce o scară. Ea este aşezată în partea opusă a casei. Chiar dacă nu vrei, poţi să te sui, iar dacă vrei, nici nu e nevoie să te căzneşti prea mult. Ei bine, am să intru în clasa vecină şi am să încerc să aflu, dacă nu ştiu cumva oamenii ceva în legătură cu pătrunderea bandiţilor.

Prohorov trânti chepengul şi coborî din pod. În timp ce Prohorov discuta du vecinii lui Lihaciov, Akimov se întoarse la masă şi începu s-o inspecteze, pornind de la sertarele laterale.

Lui Lihaciov îi plăcea să scrie în registre groase de contabilitate. Îl atrăgea la ele, probabil, hârtia groasă, liniată şi coperta tare, care îi permitea să păstreze bine manuscrisele în timpul călătoriilor şi pe timpul nefavorabil.

Akimov scoase cinci registre, dar două dintre ele aveau foile curate de la un capăt la celălalt, iar trei

conţineau extrase din micile rapoarte cu privire la analizele de laborator. „Ciudat, foarte ciudat, oare chiar nu mi-a lăsat nicio vorbă? Că doar ştia că am evadat, că sunt pe drum şi că mă grăbesc să ajung la el”, se gândea Akimov, răsfoind foile aspre ale registrelor de contabilitate.

Intră Prohorov, tulburat ca şi mai înainte, cu ochii plini de ură şi cu pumnii strânşi.

— Nebunie! Individualism, dus până la mârşăvie! Psihologie de păianjeni, care-i mănâncă pe cei asemenea lor!

— Ce ţi s-a întâmplat acolo? întrebă Akimov.

— Înţelegi, Ivan… Nu, tu asta n-o să înţelegi! La întrebările mele inofensive, dacă nu au văzut răufăcătorii care au pătruns în apartamentul lui Lihaciov, mi-a fost dat să aud nişte lucruri de la care şi acum îmi tremură toate măruntaiele. Profesorul şi soţia lui m-au anunţat că nici înainte, nici acum şi nici pe viitor nu au nicio intenţie să arate vreun interes pentru viaţa altuia. Ei ne roagă să nu-i mati deranjăm. Pe ei nu-i interesează nimeni şi nimic! Şi am plecat ca bătut… Ce-o să ne facem? Ivan, chiar nu avem nicio putere?

Akimov se sculă, stătu mai mult de un minut complet dezorientat.

— Primul lucru pe care-l voi face, Serghei Egorîci, este că voi rămâne aici. Altfel vor jefui tot ce a mai rămas. N-am să dorm nopţile, dar am să pun totul în ordine, am să inventariez totul. Să sperăm că sacul pe care a pus mâna poliţia la Abo nu va fi distrus şi că mai devreme sau mai târziu va ajunge în mâinile noastre. Cred că mintea şi cunoştinţele lui Lihaciov vor mai fi de folos viitorului Rusiei. Iar cel de-al doilea lucru… să nu-l scăpăm din ochi pe Osipovski. Încearcă să afli unde e, ce face. Nu mă îndoiesc nicio clipă că revoluţia noastră o să pună mâna şi pe el, oriunde s-ar ascunde. Să ştie această insectă mârşavă că social-democraţii bolşevici sunt la curent cu afacerile lui murdare şi nu vor uita nimic… Ce părere ai, Serghei Egorîci?

— Sunt de acord, Ivan. Chiar azi o să ţinem sfat cu tovarăşii.

În curând, Prohorov plecă – lucra la spital – promiţând că, dacă îi vor permite treburile, va trece să-l vadă pe Akimov seara. Abia se închise uşa în urma lui Prohorov, şi Akimov se cufundă în fotoliul rotativ al lui Lihaciov, apucându-se iar să examineze hârtiile care erau pe masă.

În vraful de tăieturi din ziare şi de extrase ale publicaţiilor lui Lihaciov din reviste, Akimov găsise foi late de hârtie liniată prinse cu un ac de gămălie obişnuit. Pe prima foaie, cu litere de-o şchioapă, era scris ou cerneală albastră: „Siberia (introducere)”. Ceva mai jos cu creion colorat, era scris apăsat: „Ciorne”. Întorcând foaia, Akimov citi o frază, care se referea chiar la el: „Vania tot nu e şi nu e… Unde călătoreşte de atâta timp?”

Akimov simţi cum i se ridică un nod în gât. Era clar că Venedikt Petrovici scrisese aceste cuvinte în clipe de mare tristeţe. Ele îi porniseră din suflet ca un ecou al disperării. Da, Ivan călătorise mult prea multă vreme, dar oare el e vinovat că drumul a fost atât de lung şi de dificil şi. atât de amar, în ultimă instanţă?

Începe să se însereze. Prin ferestrele largi ale casei pătrundea pâcla prevestitoare a amurgului. Prin copacii din parc începură să sclipească luminile caselor, trasate ca o linie dreaptă şi severă.

Akimov trase perdelele la ferestre, aprinse lustra de cristal, de deasupra mesei de scris, se aşează din nou în fotoliu şi se apucă să citească. Şi, deşi manuscrisul era, probabil, acea primă variantă în care autorul nu atinsese încă precizia de limbaj – erau într-adevăr doar ciorne, teze principale ale unei lucrări care urma să fie lărgită – ideile lui Lihaciov îl captivară pe Akimov de la prima pagină.

Pagina întâi

„Măreţia Rusiei va spori prin Siberia”. Numai un geniu putea rosti cuvintele a căror înţelepciune e calculată pentru veacuri să încercăm să pătrundem în sensul acestor cuvinte, să ne imaginăm totalitatea acelor date care i-au

îngăduit marelui savant să pronunţe aceste cuvinte inspirate şi profetice.

Fiul Patriei, fiul Rusiei. Acesta a fost Mihailo Lomonosov de la întâia şi până la ultima suflare. Surprind în aceste cuvinte despre Siberia, înainte de toate, mândria patriotică a lui Lomonosov pentru poporul său. În acea perioadă istorică nu mai era popor în lume care să poată face, punând umărul, această treabă uriaşă: cucerirea Siberiei. Pentru a trece prin spaţii neumblate, de mii ele verste, pentru a nu se opri în faţa nenumăratelor dificultăţi de deplasare, nu era suficient să fii înzestrat cu îndrăzneală, să fii plin de înverşunare nestăvilită. Cel mai important lucru pe care trebuie să-l ai este să fii conştient de rolul istoric, pătruns de întruchiparea voinţei secolelor şi de hotărârea de a spori gloria Patriei.

Mă aşez în genunchi în faţa ta, om rus, oricine ai fi: o căpetenie tânără dintr-un neam. princiar, trimis de tatăl tău din corturile confortabile, pentru a te îmbogăţi şi a săvârşi fapte de vitejie, un ţăran simplu de pe Don, tânjind după libertate şi o soartă mai bună, sau un diac şiret care scrie ţarului de pe drum jalbe din partea şefilor triburilor şi de la atamani, în care se întrevede înţelepciunea neobişnuită a cronicarilor puterii ruseşti…

„Măreţia Rusiei va spori prin Siberia”… Măreaţă şi de necuprins este formula ta Mihiailo Lomonosov! Ce ţi s-a năzărit atunci în anii îndepărtaţi, când ţi-ai aţintit privirea minţii spre răsăritul soarelui? Cred că Siberia îţi apărea înainte de toate ca un pământ care posedă posibilităţi nebănuite pentru minerit. Părinte al metalurgiei ruseşti, erai pesemne singurul dintre toţi bărbaţii ştiinţei din acea vreme care înţelegea ce mare însemnătate are metalul pentru înflorirea statului rus.

Fără îndoială, privirea minţii tale s-a oprit şi asupra marilor fluvii siberiene, nu numai ca nişte căi de comunicaţie care deschid drumul spre ocean, spre alte popoare ale pământului, ci şi. ca surse de energie, capabile de a transforma deserturile şi munţii după porunca minţii omului.

Şi, bineînţeles, tu, care zi şi noapte te gândeai la puterea şi măreţia poporului rus, nu puteai să nu te uiţi la Siberia şi ca la un spaţiu de populat cu oameni veniţi din străfundurile gliei ruseşti. Sunt cu adevărat nemărginite terenurile agricole şi pădurile Siberiei. Pe lângă aceste bunuri Patria noastră are un noroc de invidiat, care nu este la îndemâna altor puteri: oricât de repede ar opreşte numărul de fiinţe omeneşti, fiecare dintre ele, şi acum, şi încă tâmp de mai multe veacuri de acum înainte, va găsi sub cer pământ pentru cultivare şi recoltarea roadelor şi apă, fără de care nu creşte nici copacul, nici spicul, nu răsare nici firul de iarbă şi tot ce este viu este condamnat la dispariţie şi pieire…

Pagina a doua

Tot teritoriul imens al Siberiei este străbătut de râuri. Sunt căi bune de comunicaţie în interior, dat fiind că în unele gubernii lungimea râurilor depăşeşte 35 – 40 de mii de verste.

Râurile pot forma o cale directă dinspre Europa spre Asia şi invers.

Când forţa musculară folosită pentru deplasarea pe cele mai mici râuri va fi înlocuită de cea mecanică, atunci şi cele mai îndepărtate puncte de pe aceste teritorii vor fi abordabile. Aceasta nu poate să nu ducă la înviorarea legăturilor dintre oameni şi va aduce statului noi venituri.

Acoperământul de gheţuri de mai multe luni de pe râurile şi mările Siberiei trebuie să determine apariţia unei flote puternice de spărgătoare de gheaţă. Mai mult ca sigur, Siberia va căpăta ieşire la mare prin Enisei, cel mai scurt drum până la ea, şi de asemenea în Marea de Cars, care are cea mai mică suprafaţă acoperită de gheaţă.

Fără îndoială, râurile siberiene vor începe să fie înconjurate de linii de cale ferată. Dintre cele mai probabile în viitorul apropiat este calea ferată Tomsk-Turuhansk. Guvernul ţarist ar fi trebuit de mult să dea ascultare glasului savanţilor ruşi şi să cântărească cu spirit gospodăresc enormele avantaje pe care le va aduce acest drum dezvoltării economice a Rusiei.

În viitor, evident, oamenii nu pot rămâne supuşi stihiilor. Înainte de toate, se va obţine navigaţia în tot timpul anului prin gura Eniseiului. Acest lucru se va realiza prin ridicarea temperaturii apelor Eniseiului prin crearea barajului Angara-Enisei, a lacurilor de acumulare şi a instalaţiilor speciale de încălzire a apei, care vor utiliza puterea hidroenergetică a râurilor şi a căldurii soarelui.

Din punct de vedere teoretic problema se poate demonstra în întregime chiar de pe acum, iar în ceea ce priveşte rezolvarea sa tehnică, aceasta este o sarcină a secolului nostru.

Sunt absolut convins că spre anul două mii toate aceste probleme complexe vor fi transpuse în viaţă.

Pagina a treia

Din trei părţi, ca o potcoavă imensă, depresiunea Siberiei Apusene este înconjurată de sistemele muntoase paleozoice. Această imensă cupă a lumii se îndreaptă cu partea sa deschisă spre străfundurile Oceanului îngheţat. Depresiunea uimeşte nu numai prin dimensiunile acestui teritoriu, ci şi. prin adâncimea sedimentelor precipitate, friabile, mezozoice şi cainozoice.

Din punctul de vedere al datelor actuale cu privire la prezenţa bogăţiilor minerale în acest măreţ înveliş friabil, depresiunea Siberiei Apusene reprezintă un pustiu. Mă voi pronunţa cu hotărâre împotriva acelora care vor să considere această măreaţă depresiune un pustiu, complet lipsit de bogăţii necesare omenirii. Eu afirm contrariul: depresiunea este o cămară de proporţii gigantice şi nu voi fi mirat dacă în timpul vieţii generaţiilor actuale ea va uimi lumea prin volumul colosal al rezervelor de bogăţii minerale.

În lucrarea *Siberia*, opera vieţii mele, am să dezvolt demonstraţia în favoarea acestei convingeri. Aici voi sublinia numai, următoarele; chiar aruncând o privire fugară asupra istoriei geologice a acestei zone a planetei nu se pot trece cu vederea acele sisteme muntoase care, ridicându-se în era paleozoică, închideau în sine o mulţime infinită de zăcăminte de metale de diferite feluri. În decurs

de sute de milioane de ani sistemele muntoase s-au năruit. Prin şuvoaiele de apă, masa friabilă împreună cu metalele sub formă de particule mici şi soluţii se strângeau în adâncitura dintre munţi. Şi undeva, aici, metalele se sedimentau formând straturi de zăcăminte metalifere.

Fundul paleozoic al uriaşei adâncituri a oscilat, ba ridicându-se, ba coborând, iar marea dinspre nord ba năvălea, ba se retrăgea. Aşa a fost tot timpul mezozoicului şi la începutul cainozoicului. Aceste procese au durat zeci şi sute de milioane de ani.

Este esenţial de subliniat: în mările nu prea adânci a existat o viaţă organică deosebit de bogată. Depunerile organice îngropate sub masa de roci, în mod natural, trebuie să formeze zăcăminte petroliere şi de gaze. În această privinţă nu am niciun fel de îndoieli deşi văd în mod clar: este prea puţin numai să doreşti să descoperi această cămară uriaşă.

Din nou îmi pun speranţa în secolul al douăzecilea şi cred că nicio nebunie a împăraţilor şi ţarilor, a stăpânitorilor şi dictatorilor, nu va opri dezvoltarea ştiinţei şi tehnicii. Mă gândesc numai ou amar: viaţa oamenilor este atât de scurtă, încât mie nu-mi este sortit să ajung să văd clipele victoriei gândirii omeneşti asupra multora din tainele de acum ale Universului.

Pagina a patra întinderile de stepă ale sudului Siberiei Apusene au solurile de cernoziom şi podzol şi reprezintă fonduri enorme pentru agricultură. E greu de cuprins chiar şi cu mintea ce dar i-a adus natura poporului rus, înzestrându-l ou asemenea bogăţii. Ştiinţa agronomiei este datoare să deschidă în faţa ţăranului siberian largile posibilităţi de creştere a productivităţii terenurilor arabile. Dar oricât de bogate ar fi pământurile arabile siberiene, şi ele trebuie să fie îngrijite. Îmbunătăţirile funciare, îngrăşămintele organice şi minerale, sunt condiţii absolut necesare pentru creşterea fertilităţii câmpurilor siberiene.

Agricultura siberiană are tovarăşi foarte buni. Nu am în vedere numai bogăţia de păduri şi de ape, ci şi componente ca minereurile pentru agronomie şi

zăcămintele de turbă. Dacă acestea vor fi utilizate în mod corect, agricultura nu se va mai teme nici de eroziunea eoliană, nici de cea a apelor. Calcinarea pământurilor, ca şi oxidarea lor, pot fi reglate în mod eficient cu ajutorul acestor elemente chiar din pământ.

Totuşi cultivarea îşi are periaolele ei care trebuie sesizate de pe acum: are loc o deplasare a terenurilor arabile spre nord, pătrunderea prin defrişări în zona pădurilor. Se face aceasta în spirit gospodăresc? Solurile pădurilor vor necesita investiţii mari de muncă şi mijloace pentru menţinerea productivităţii câmpurilor.

Un volum separat este consacrat de mine pădurilor, aici voi enunţa numai o problemă. Ştiinţa despre păduri a remarcat: creşterea anuală a fondului forestier, de exemplu în Siberia Apuseană, nu este mai mică decât, la aceeaşi latitudine, în părţile europene ale Rusiei, în pofida unor temperaturi mai scăzute. Probabil, acest lucru este condiţionat de faptul că în Siberia Apuseană, există un înveliş de zăpadă mult mai gros, care se aşterne adesea pe pământul dezgheţat.

Industria forestieră din Siberia trebuie să fie creată pe baza principiului unei rotaţii permanente la perioade de 50 – 70 de ani.

Un dar cu totul minunat al naturii sunt pădurile de cedri ale Siberiei. Cedrul, un copac care dă alune şi hrăneşte lumea animalelor din taigaua siberiană, dă roade sute de ani. Un avantaj economic uimitor va aduce păstrarea şi înmulţirea acestui copac. O datorie sfântă a generaţiilor viitoare este să mărească de cel puţin trei ori suprafaţa pădurilor de cedri din Siberia.

Pagina a cincea

Descoperirile arheologice de pe teritoriul Siberiei demonstrează că oamenii au trăit aici din cele mai vechi timpuri ale paleoliticului şi în toate epocile mai târzii ale istoriei omenirii. Există un număr mare de gorgane şi de alte locuri cu tezaure îngropate. Şi deşi cea mai mare parte din ele au fost jefuite în secolele trecute, gorganele nu sunt numai tezaure istorice, ci şi rezerve de valori

materiale, volumul cărora nimeni nu va risca să-l aprecieze nici măcar aproximativ. Un lucru este neîndoielnic şi clar: aceste tezaure reprezintă proprietatea naţională a poporului rus.

Prin pătrunderea capitalului străin la prelucrarea zăcămintelor din Altaiul apusean (Ridder) s-au aciuat acolo aventurieri străini şi jefuitori ai valorilor străvechi, care au pricinuit pierderi ireparabile altor popoare şi ţării. Ajung veşti că aceşti şacali înfometaţi de câştiguri uşoare devastează văile Altaiului Muntos, pătrund îi zona gorganelor şi sunt cuprinşi de dorinţa de a ne jefui bogăţia naţională. Se spune că şi printre oamenii învăţaţi se întâlnesc asemenea degeneraţi lipsiţi de caracter care contribuie la acest jaf. Este o trădare care nu-şi găseşte egal! Ruşine!

Sufletul mi-e întristat şi îndurerat: unde este puterea care va opri această tâlhărie nemaiauzită?!

Pagina a şasea

Mă gândesc tot mai mult şi mai mult: oine, ce pătură socială este capabilă să dezvolte forţele de producţie ale Siberiei, să insufle întinderilor ei viaţă şi acţiune, să realizeze în fapt învăţătura genială a lui Mihailo Lomonosov: „Măreţia Rusiei va spori prin Siberia”?!

Mă frământ şi mă chinui în gândurile mele şi oricum aş pune problema nu văd decât o singură forţă, capabilă – să ia asupra sa această muncă titanică: partidul social-democraţiilor bolşevici. Are pentru aceasta şi inteligenţă, şi îndrăzneală, rădăcinile lui sunt adânc înfipte în popor şi de aceea lui îi aparţine viitorul.

Pe marginea foii o însemnare: „Nu cumva să-ţi închipui, dragule băietan Vanka, că tu m-ai adus la credinţa ta. Am ajuns la ea singur, am înţeles cu propria-mi minte”.

Pagina a şaptea

Patria mea este în ajunul unor zguduiri sociale. O.furtună provoacă distrugeri, dar creează şi condiţii pentru creşterea noilor forţe. Chiar în loauri devastate de ea, pădurea creşte şi mai deasă şi mai puternică. Să nu ne

temem de această furtună. Să treacă asemenea unui vârtej. Altfel pământul natal nu se va curăţa de rău. Altfel oamenii neînzestraţi – tot felul de mişei şi de impostori – vor continua să calce în picioare poporul meu, să-şi bată joc de sufletul lui mare şi minunat, să-l ţină în frâu atunci când e cuprins de cele mai bune elanuri: să-i distrugă măreţele aspiraţii.

Nu, să nu ne fie teamă de furtună!

Akimov citi însemnările lui Lihaciov până la sfârşit şi se ridică zguduit. Nu putea să-şi ia ochii de la foile de hârtie mototolite şi i se părea că aude glasul puternic „entuziasmat al unchiului său:

— În Rusia! în Rusia! Acolo este fericirea noastră, Vanka.

„Două săptămâni, cel mult o lună, stau aici şi îndată ce pun ordine în toate hârtiile, mă duc acasă, cât mai repede, cu toate piedicile şi adversităţile”, hotărî Akimov.

…În aceste clipe, nu ştia că, în măruntaiele istoriei era aproape coaptă vestea care în ourând avea să zguduie lumea:

— În Rusia, absolutismul a fost răsturnat. A început noua revoluţie rusă.

POSTFAŢĂ

Siberia! O noţiune pur geografică? Da, dacă ne mărginim ia informaţiile pe care ni le oferă atlasele şi manualele. Nu, dacă încercăm o cuprindere globală în care geografia să se asocieze Istoriei, folclorul datelor statistice, în care prezentul să continue trecutul, iar mitul să trăiască alături de real. O cuprindere care să scoată în relief personalitatea acestui pământ. Căci neîndoielnic Siberia este marcată de o individualitate aparte, de o ţinută proprie.

În viziunea multora, Siberia este un tărâm al imaginilor spectaculoase, în care proporţiile peisajului obişnuit se amplifică până la dimensiuni fabuloase: fluvii imense, zăpezi nesfârşite, geruri cumplite, codri de nepătruns. În special taigaua, această întindere de verdeaţă sumbră în care s-ar rătăci continentele” şi care

„oferă imaginaţiei icoanele unor epoci geologice” – cum scria C. Stere în romanul său *în preajma Revoluţiei*, a fost subiectul a numeroase comentarii poetice. În această taiga „prinsă de vrajă”, „mohorâtă”, trăind „sub tirania necruţătoare a stihiilor”, după expresia aceluiaşi scriitor român, firea şi omul păreau să se fi plămădit după alte legi, supuse unui destin neobişnuit. Unui destin de luptă, de înfruntare a primejdiilor, de impunere a voinţei împotriva condiţiilor vitrige sau chiar duşmănoase. Zodia nesupunerii, a răzvrătirii s-a împlinit în istoria Siberiei devenită loc de surghiun pentru atâtea cugete dârze şi iubitoare de libertate – decembriştii, Cernîşevski, „Narodnaia Volia”, marxiştii, Lenin… Experienţa luptei revoluţionare a fost continuată de cea a muncii de construcţie de la Komsomolsk pe Amur până la BAM-ul zilelor noastre, îmbogăţind biografia acestui ţinut – darnic în frumuseţi şi bogăţii. Aureola poetică a Siberiei îmbină legende cu faptul istoric autentic, cântecele străvechi cu documentul lucid al zilelor de astăzi. Există o literatură despre Siberia şi a Siberiei care s-a constituit din corespondenţa şi amintirile deeembriştilor, din nuvelele lui Korolenko, din romanele lui Mamin-Sibiriak, din povestirile despre partizani ale lui Vsevolod Ivanov, din romanele istorice ale lui Şişkov. Nu este, poate, cazul să vorbim despre o „şcoală” siberiană în literatura sovietică actuală, sau despre un „roman” siberian, cum încearcă s-o facă unii critici. Dar există, incontestabil, o temă a Siberiei către care se îndreaptă atenţia multor scriitori sovietici din zilele noastre, dacă n-ar fi să amintim, ca opere reprezentative, decât avântatul poem al lui Evgheni Evtuşenko *Hidrocentrala de la Bratsk*, sau tristele drame ale lui Vampilov, sau tragicul roman al lui Valentin Rasputin *Trăieşte şi ia aminte*.

Siberia este tema preferată, iubirea unică, mai ales pentru o serie de scriitori care aparţin prin naştere, prin tradiţii de familie acestui ţinut. Şi în rândul lor trebuie citat pe primul loc Gheorghi Markov. Biografia lui se identifică, am putea spune, cu istoria Siberiei din veacul

nostru. Pe meleagurile ei şi-a petrecut viitorul scriitor copilăria, adolescenţa şi tinereţea. Tatăl lui Gheorghi Markov era vânător de urşi şi nu o dată fiul mezin, al 13-lea copil în familie, l-a însoţit în expediţiile sale. După cum nu o dată, în anii războiului, a fost trimis curier la detaşamentele de partizani din regiunea Tobolsk, să ducă alimente, mesaje etc. Siberia s-a înscris ca o componentă esenţială, definitorie în biografia spirituală a lui Gheorghi Markov. Scriitorul însuşi mărturisea într-un interviu că „atmosfera din tinereţe, în care se formează primele impresii despre oameni, joacă un rol din cele mai de seamă" şi adaugă: „Să luăm cazul meu. Am crescut în familia unui vânător de urşi din Siberia. Casa părintească, pentru noi toţi copiii, când ajungeam mai mari, erau pădurea, cărările bătătorite de vânători de-a lungul apelor sau pe costişele dealurilor. E lesne de închipuit ce caractere umane dominau în această lume, ce fel de oameni ne era dat să vedem. Vânătorul de urşi este, de obicei, o personalitate plină de încredere în el însuşi, o fire de cremene, un om care păşeşte hotărât pe drumul ce şi l-a ales"[12].

În biografia scriitorului, anii de până la cel de al doilea război mondial se identifică cu dezvoltarea istorică nouă a Siberiei, care porneşte pe drumul socialismului. În 1924 Gheorghi Markov devine membru al Comsomolului şi îşi începe activitatea de ziarist, mai întâi în calitate de corespondent sătesc, mai apoi de jurnalist profesionist.

În diferite ziare şi reviste din Siberia apar sub semnătura saarticole, eseuri, care atrag atenţia cititorilor şi impun pe tânărul scriitor. Debutul literar are loc în 1939, când Maricov publică primul său roman *Familia Strogov*, într-o editură din Irkutsk. În tot timpul războiului el îşi continuă activitatea de ziarist în paginile diferitelor ziare militare. După terminarea războiului îl vedem revenind la literatură, publicând nuvele, schiţe, fragmente de roman, pentru ca în 3948, odată cu publicarea în întregime a romanului *Familia Strogov*, numele lui Gheorghi Markov să

12 „Novîi Mir", 1981, nr. 4, p. 221.

intre definitiv în istoria literaturii sovietice. Urmează apoi o suită de romane: *Sarea pământului* (1959), *Tatăl şi ţiul* (1964), *Siberia* (1971), completate de nuvelele *P*ământul *lui ¡van Egorici* (1974) şi *Testamentul* (1975).

Gheorghi Markov este un scriitor epic prin excelenţă, un narator înnăscut, care ştie să povestească şi pentru rare o poveste este o îndeletnicire preferată, fie că e vorba de opere literare, fie că e vorba de discuţii de la om la om. În acelaşi interviu mai înainte citat, vorbind despre ecranizările unora dintre operele sale şi recunoscând că acestea nu o dată trădează" originalul, Markov declara: „Există prozatori ale căror scrierii posedă «în mod genetic» calităţi ce le fac apropiate de scenariile de film. Ceea ce scriu eu este numai *proză* şi nimic altceva[13]. Când mi-am scris operele nu am avut nici cea mai modestă intenţie de a le transpune în limbajul altei arte.

Primele romane ale lui Gheorghi Markov se înscriau într-o sferă oarecum tradiţională pentru literatura rusă a secoluluial XIX-lea: romanul cronică de familie, care a căpătat un nou destin estetic în literatura sovietică a anilor „30". Aşa se prezintă romanul *Familia Strogov* (însuşi titlul e semnificativ!), *Sarea pământului* sau *Tatăl şi fiul*. Pornind de la sfera restrânsă a familiei, autorul a inclus în câmpul său de observaţie o zonă mai amplă – lumea rurală – unde relaţiile de familie aveau încă o valoare patriarhală accentuată şi jucau un rol incontestabil. Lărgind astfel perspectiva socială şi subsumându-i pe cea familială Gh. Markov şi-a propus ca tei principal analiza unor destine umane, zugrăvirea evoluţiei eroilor săi, – oameni prinşi în viitoarea evenimentelor istorice ale Revoluţiei din 1917 şi ale celor ce au urmat acestui hotar. În consecinţă, problema „căiirii" omului, a fornurii sale în condiţiile istorice noi a fost şi pentru Gh. Markov, ca şi pentru atâţia dintre colegii săi de scris din acei ani, preocuparea principală. Rămânând o istorie a „familiei Strogov" văzută în evoluţia a trei generaţii (ca şi *întreprinderile Artamanov* a lui M. Gorki), romanul aduce totodată o amplă panoramă

13 Idem, p. 232.

a transformărilor pe care le cunoaşte satul siberian în ajunul şi în timpul Revoluţiei, apropiindu-se ca temă de atâtea opere închinate procesului de colectivizare şi în primul rând de *Pământ desţelenit*. Scriitorul alege eroi-model, eroi exemplari, cum este Matvei Strogov al cărui drum în viaţă are o valoare tipică pentru o întreagă categorie socială – ţărănimea săracă ce-şi croieşte un destin nou în condiţiile luptei revoluţionare. Gh. Markov este mai puţin preocupat de a evoca evenimente, momente sau date istorice; principala lui atenţie se îndreaptă spre caracterele umane, spre personalitatea eroului”. În aceasta vede el de altfel misiunea principală a scriitorului. „Numai o atitudine pasională şi personală faţă de croi, faţă de firea lor specifică, faţă de rolul lor în societate, faţă de capacitatea lor de a răspunde la chemările arzătoare ale realităţii, numai o asemenea atitudin»; în toate situaţiile vieţii noastre, ale vieţii noastre creatoare poate constitui, după cum ni se pare, şi valoarea şi sensul existenţei literaturii ca artă”, spune Gh. Markov[14].

Eroul preferat a lui Gh. Markov este omul de acţiune, dârz, hotărât. om cu o conştiinţă de luptă dezvoltată şi o mare energie. Aşa sunt Matvei Strogov, Maksim Strogov, Roman Bastrikov, Alioşa Bastrikov. Critica a remarcat această înclinaţie subliniată pentru caracterele şi tipurile evident pozitive, care se află în centrul tuturor romanelor lui Markov. Personajele negative, dimpotrivă, sunt de obicei dispuse la periferie, joacă un rol secundar. În felul acesta, dezbaterea etică pe care o aflăm în toate romanele scriitorului sovietic nu se desfăşoară în spiritul unei confruntări între bine şi rău, ci este purtată ca un monolog de către unul sau mai multe personaje, care îşi declară crezul de viaţă pozitiv şi acţionează în conformitate cu acesta.

Romanul *Siberia*, după cum însuşi titlul o arată, iese din cadrul tradiţional al romanului cronică de familie şi se distinge de cele anterioare în creaţia lui Markov. Denumirea lui este semnificativă şi interesantă. Ea ne

14 „Novîi Mir", 1931, nr. 4, p. 224.

îndeamnă să presupunem încă înainte de a fi abordat romanul că eroul principal ar fi de astă dată Siberia, ţinutul ca atare. Lectura ne confirmă această ipoteză. Este în această scriere o prezenţă permanentă resimţită a Siberiei, care depăşeşte rolul de simplu peisaj, de cadru al acţiunii, de loc, teritoriu unde se desfăşoară intriga. Cu multă sugestivitate şi profundă putere de evocare a unei Siberii de acum o jumătate de veac, cu atâtea păduri virgine, cu colţişoare încă neumblate, cu tradiţii şi moravuri străvechi, realizează autorul, am spune „portretul” ţinutului, care trăieşte prin forţa şi bogăţia sa lăuntrică. Cititorul este cucerit de farmecul ce-l emană taigaua, de fiorul ce străbate văzduhul îngheţat, de înălţimile adânci ale cerului. El urmează eroii pe cărările deschise în hăţişuri, prin adăposturile pierdute în desişul codrilor, pe malurile fluviilor gigantice, el înaintează uimit de splendoarea şi sobrietatea unei naturi maiestuoase şi pline de chemări romantice. Scriitorul îşi cunoaşte în profunzime ţinutul natal, îi simte vibraţiile, zvâcnirile, pulsul, asemenea unui îndrăgostit îi urmăreşte gesturile, îi admiră frumuseţea, îi aşteaptă chemările. El ştie să scoată în relief amănuntele ce pot conferi tabloului o notă de pitoresc, de originalitate, ştie să vadă unicul şi irepetabilul, inefabilul şi veşnicul. Pe alocuri această grijă pentru culoarea locală şi pentru autenticitate, manifestată şi în interesul pentru tradiţie, moravuri etc. lasă impresia că ne-am afla în faţa unui reportaj. Îndeosebi sunt de subliniat detaliile de ordin folcloric, obiceiurile, datinile populare, deprinderile de muncă ale locuitorilor, care toate laolaltă dau şi pitoresc romanului, dar şi un anume interes cognitiv-informativ, amintind de proza cu înclinaţie documentară a narodnicilor.

Siberia se constituie astfel în romanul lui Gheorghe Markov ca o entitate plurivalentă: simbol şi fundal, peisaj şi personaj. Structura operei se defineşte ca una dominată de acest pluralism de semnificaţie. Acţiunea se desfăşoară sinuoasă şi plină de surprize, purtând cititorul pe meleagurile ample siberiene, o acţiune în parte cu caracter

detectiv, în care participăm la urmărirea lui Ivan Akimov, sau aşteptăm cu nervii încordaţi deznodământul evadării sale, sau călătorim împreună cu Katia Xenofontova dintr-o aşezare siberiană în alta pentru a afla enigma dispariţiei neînfricatului revoluţionar. Dar oricât de captivantă ar fi acţiunea, mai interesantă este galeria tipologică a romanului. Ca şi în alte scrieri ale lui Gh. Markov, pe primul plan se află personajele înzestrate cu calităţi tipice pentru oamenii crescuţi şi modelaţi de mâna aspră a taigalei – Gorbiakov, Fedot Fedotovici, Polia, Lukianov etc. Alături de aceştia, autorul a creat şi portretele unor tineri revoluţionari, precum Katia Xenofontova sau Ivan Akimov. În condiţiile luptei revoluţionare ilegale, căci acţiunea se petrece în ajunul anului 1917, ei învaţă să cunoască Siberia, s-o îndrăgească şi mai ales să descopere şi să îndrăgească pe oamenii minunaţi care o locuiesc. Galeria tipologică a romanului este completată de personajul interesant al profesorului Lihaciov, patriot al ţării sale şi om de ştiinţă de mare valoare, care uneşte cercetările sale ştiinţifice cu lupta pentru adevăr şi libertate. Din păcate nu-i este dat bătrânului profesor să-şi vadă împlinit idealul: va lupta pentru aceasta nepotul său, Ivan Akimov, vor lupta cei ce spiritualmente sunt descendenţii săi.

Spiritul epic este profund familiar scriitorului. În epoci şi momente istorice diferite a zugrăvit el destinul nou al pământului său natal, realizând prin totalitatea operelor sale o epopee a Siberiei, o epopee siberiană. Şi prin aceasta a înscris o contribuţie de seamă în tezaurul literelor sovietice.

TATIANA NICOLESCU

Lector: NICOLAE ILIESCU
Tehnoredactor: VICTOR MAŞEK
Bun de tipar: 16.07.1984. Coli tipar: 16
Tipărit sub cd. 50SS/1984 ia ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ BACĂU
Stxada Mioriţei nr. 27
Lucrarea este tipărită pe hârtie fabricată la I.C.H. „Palas” Constanta

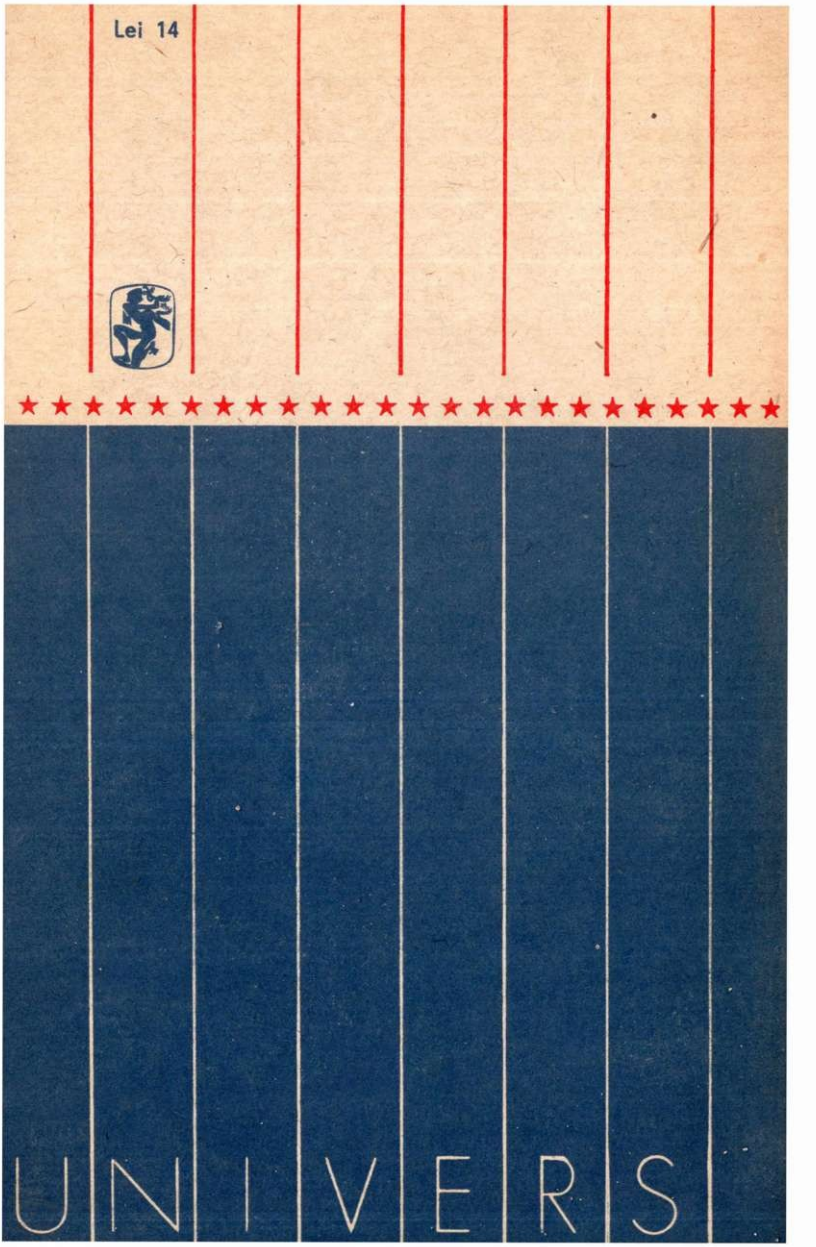
Lei 14
UNIVERS